

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

Nagy Enikő

**A HAZAI FELSŐFOKÚ
TURIZMUSKÉPZÉS, ÉS ANNAK
INFORMATIKA(OKTATÁS)I
ASPEKTUSAI**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezetők:

Dr. Bárdossy Ildikó habilitált egyetemi docens C.Sc.
PTE BTK NTI

és

Dr. Aubert Antal habilitált egyetemi docens C.Sc.
PTE TTK FI

Pécs
2014.

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	3
1.1. Témaválasztás indoklása	4
1.2. Célkitűzések, hipotézisek	5
1.3. Alkalmazott módszerek	8
1.4. A dolgozat szerkezeti felépítése	10
2. A TURIZMUSKÉPZÉS, ÉS A KÉPZÉS INFORMATIKAI VONATKOZÁSAINAK ÉRTELMEZÉSI KERETEI	11
2.1. A hazai felsőfokú turizmusképzés tartalmi és szerkezeti átalakulása, és elhelyezkedése a többciklusú képzési rendszerben	12
2.2. A turizmusképzés alapproblémáinak megfogalmazása	15
2.3. A felsőfokú turizmusképzés képzési és kimeneti követelményeinek informatikai aspektusai	19
2.4. Informatika és turizmus értelmezése és fogalomrendszere a felsőoktatási környezetben	22
2.4.1. A turizmusinformatika	22
2.4.2. Informatikai eszközök értelmezése az oktatásban betöltött szerepük alapján	29
2.4.3. Az informatikaoktatás lényegi jellemzői	37
3. A FELSŐFOKÚ TURIZMUSKÉPZÉS TERÜLETI KÉPE MAGYARORSZÁGON ÉS A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOKBAN	41
3.1. Magyarország felsőfokú turizmusképzésének földrajzi elhelyezkedése, és fontosabb számadatai	41
3.2. Felsőfokú turizmusképzés a Duna Régióban	45
4. A MAGYARORSZÁGI TURIZMUSOKTATÁS TÖRTÉNETI DIMENZIÓI	50
4.1. Az idegenforgalmi hivatás, és a turizmusoktatás iránti igény kialakulása	50
4.2. Tematikus korszakok, a turizmusoktatás történeti szakaszai	53
4.2.1. Az Osztrák-Magyar Monarchia időszaka	54
4.2.2. Az I. és II. világháború közötti időszak	54
4.2.3. Szocialista időszak	57
4.2.4. Rendszerváltástól napjainkig	58
4.3. A turisztikai képzések alakulása, fejlődése 1961/62-től napjainkig a felvételi adatok alapján	59

5. INFORMATIKAI HELYZETELEMZÉS A FELSŐFOKÚ	
TURIZMUSKÉPZÉSBEN OKTATÓK KÖRÉBEN.....	63
5.1. A turizmusoktatók számítógép-használati szokásai	65
5.2. A turizmusoktatók interneten alapuló oktatásmódszertani kompetenciái	75
5.3. A turizmusinformatika szerepe és jelentősége a turizmusképzésben oktatók	
 megítélése szerint	86
5.4. Az eredmények értékelése, következtetések	92
6. INFORMATIKAI TÁRGYAK A FELSŐFOKÚ TURIZMUSKÉPZÉSBEN	93
6.1. Informatikai ismeretek felmérése a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula	
 Karán, a turizmus-vendéglátás alapszakra belépő hallgatók körében	95
6.2. Az információtechnológiai tárgyak elhelyezkedésének vizsgálata	
 dokumentumelemzéssel, a turisztikai képzési területen	98
6.3. A felmérés és a dokumentumelemzés eredményei	104
7. INFORMATIKAI ALKALMAZÁSOK A TURIZMUSBAN, ÉS A KÉPZÉSI	
RENDSZERBEN	105
7.1. Turisztikai szoftverek, és azok elhelyezkedése a képzésben	105
7.2. Informatika, mint a turizmusmarketing eszköze a felsőfokú	
 turizmusképzésben	106
7.3. A technológiai innovációk használata a felsőfokú turizmusképzésben	107
8. A TURIZMUSINFORMATIKAI KOMPETENCIÁK MEGHATÁROZÁSA	108
9. ÖSSZEFOGLALÁS	113
 9.1. Fejlesztési lehetőségek, jövőkép	114
 9.2. Zárszó.....	116
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	117
IRODALOMJEGYZÉK	118
ÁBRÁK ÉS TÉRKÉPEK JEGYZÉKE.....	125
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	126
MELLÉKLETEK	127

1. BEVEZETÉS

A magyar felsőfokú turizmusképzéseket az azokat befolyásoló globalizációs változások új kihívások elé állították. Az Európai Unió által deklarált globális kérdéskörök, úgymint a gazdasági, kulturális és technológia kérdéskörök, a magyar felsőoktatásra is hatással vannak a változások tekintetében. A képzési eljárások folyamatos fejlesztése kemény feladatokat állít a szakemberek elé az idegenforgalmi szektor versenyképességének javítása érdekében.

„A globalizáció eredményeként a turizmusipar az elmúlt 10-15 évben jelentős változáson ment keresztül. A forgalomnövekedés óriási. Elegendő csak megemlíteni, hogy 2002-ben a nemzetközi érkezések száma elérte a 702,6 milliót. Ez a szám az előző évhez képest 2,7 százalékos növekedést jelent. A WTO szerint a 2020-ig korábban előre jelzett optimista fejlődési ütem tartható lesz, és az érkezés el fogja érni az 1,56 milliárdot. A világpiac minden tekintetben realitássá vált. A verseny tovább éleződik. Új piacok, új kínálattal jelentkezték. Az információs technológia hallatlan fejlődésével új kommunikációs csatornák, értékesítési formák keletkeztek, amelyek megváltoztatják a turizmus rendszerében működők tevékenységét.” (László 2003:67) Olvasható a fenti idézet László József (BGF címzetes docens) előadásában. Ezen tevékenységek között nagy hangsúllyal szerepel a felsőszintű turisztikai szakemberek képzése, mely mind a mai napig hatalmas felelősséget ró a turisztikai oktatási terület képviselői számára.

Ezen kívül a jelenkori információs társadalom tanulási környezeteinek megváltozása, és ehhez kapcsolódóan az elektronikus tanulási környezet mindennapivá vált. A hálózat alapú tanulási formák jelentősége megnőtt, amely hatással van a tanítási és tanulási folyamatokra, új oktatásfejlesztési problémákat generálva a modern társadalomban. Az online tanulási környezet, mint gyűjtőfogalom jelent meg az oktatási szférában, amelyben „biztosan helyet kap többek között a webergonómia, a tanulásmódszertan, a különböző paradigmák, vagy akár a technológiai eszközök is” (Papp-Danka 2012:1).

Fogalmi meghatározást tekintve az online tanulási környezet „olyan tanulási környezeteket jelent, ahol a tanítás és tanulás feltételrendszerének kialakításánál meghatározó szerepe van az elektronikus információ- és kommunikációtechnikai eszközöknek” (Komenczi 2009:114).

Ezekből kiindulva, dolgozatom tárgyául szolgálnak a hazai felsőfokú turisztikai képzési terület kérdéskörei, és azokon belül a hozzájuk tartozó informatika(oktatás)i aspektusok. A hazai felsőfokú turizmusképzésben szereplő informatikai alkalmazásoktól

kezdve, a szereplők informatikai képzettségén túl, egészen az elektronikus távoktatási módszerek alkalmazhatóságáig vizsgálom az említett képzés körülményeit.

1.1. Témaválasztás indoklása

Témaválasztásomat alapvetően a hazai felsőoktatás, s ezen belül is a felsőfokú turisztikai képzés rendszere iránti érdeklődésem és elhivatottságom indokolják. Noha nem a turizmus tudományterületen kezdtem tanulmányaimat, de több éve dolgozom ezen oktatási szférában, és több mint egy évtizede tanulmányaim, munkám és családom révén otthonom ez a terület. Megjelent publikációim, eddigi tananyagfejlesztési, képzésfejlesztési és oktatási munkáim is e neveléstudományi területhez kötődnek. A felsőfokú turisztikai képzésekkel kapcsolatos kérdéskör szakmailag is indokoltá teszi, hogy a témában kutassak, hiszen munkám során napi szinten vagyok kapcsolatban a felsőfokú turizmusképzéssel.

Hazánkban 2006-ban vezették be a többciklusú képzési rendszer első ciklusaként a turizmus-vendéglátás alapképzési szakot. Az alapfokozat birtokában – a turizmus-vendéglátás alapképzési szak kompetenciái szerint – a végzettek alkalmasak lesznek az egyes turisztikai szakterületen jelentkező feladatok és munkakörök ellátására, a turisztikai vállalkozásoknál vezetői feladatok elvégzésére, többnyelvű, és különböző funkciójú kommunikációra, nemzetközi turizmussal kapcsolatos feladatok ellátására, valamint az informatikai ismeretek alkalmazására is.

Igaz, hogy a többciklusú képzési szerkezet „a megnövekedett hallgatói létszám oktatásának kihívásaihoz igazodóan szélesebb alapozású, tehát kevésbé specializált. Alkalmazkodik a munkaerőpiac változó igényeihez, s az egész életen át tartó tanuláshoz igazodóan általános ismeretek, készségek, képességek és a szakmai kompetenciák, valamint a munkába álláshoz szükséges szakmai gyakorlat megszerzése is biztosítható e rendszerben” (Bakos és mtsai 2006:9), mégis sok kérdésre kell még lehetséges válaszokat keresni a jövővel kapcsolatban.

Ilyen kérdés egyrészt az, hogy ez a képzési modell miként tud igazodni a folyton változó, modern, tudásalapú társadalom kihívásaihoz. További kérdés az is, vajon miféle informatikai tudással kell rendelkezniük a felsőoktatásból – esetünkben a turizmusképzésből – kikerülő szakembereknek. Ezzel kapcsolatosan felmerül az a kérdés, hogy melyek azok az informatikai tudást jelentő összetevők, amelyek szükségesek egy turizmushallgató, egy leendő turisztikai szakember számára. A turizmusban elengedhetetlenül szükséges

problémamegoldási feladatok, a prezentációs, információszerzési és szervezési technikák, az elektronikus tanulói környezet és a különböző IT megoldások alkalmazói szintű ismerete egyaránt ide sorolhatók. Az információs társadalom internetes eszközrendszerének használata egyre jelentősebb pozíciót képvisel a felsőoktatásban, és ez alól nem lehet kivétel a turisztikai képzési terület sem. Az elektronikus tanulási környezet mára már nem számít kuriózumnak, sőt szinte elengedhetetlen a versenyképes oktatási rendszer működéséhez. A frontális oktatásszervezéshez kötődő módszereket (mint előadás, magyarázat, megbeszélés) időszerű, hogy felváltsák az egyéni és kiscsoportos tanulást ösztönző, a diákok „autonóm tudásszerző folyamatait” (Csapó és Kárpáti 2002:308) támogató módszerek és technikák.

Egyúttal felvetődnek azok a kérdések is, vajon a vonatkozó informatikai tudást milyen képzési struktúra és környezet támogatja, vajon a modern technikák, az internetes alkalmazások ismerete és fejlesztése mennyiben része a turizmusképzésben oktatók pedagógiájának, az oktatók mennyire nyitottak a digitális tanulási módszerek iránt.

Ezek a kérdések/problémák alapozzák és orientálják disszertációm tárgyválasztását, vizsgálataimat ezekre a területekre terjesztem ki.

1.2. Célkitűzések, hipotézisek

A disszertáció célja, hogy Magyarország felsőfokú turisztikai képzési rendszerére vonatkozó elemzésekkel sikerüljön kapcsolatokat találni annak szegmensei között, és egy összefoglaló képet adni a felsőfokú turizmusoktatásról, különös figyelmet szentelve az informatikai kontextusnak.

Cél, hogy a meglévő képzési adottságok vizsgálata, és összegyűjtött forrásadatok elemzése alapján felderítsem a magyar felsőfokú turizmusoktatást, annak sajátos rendszerét és kialakulását, valamint a fejlesztési gátakat. Vizsgálataim elsősorban informatikai vonatkozásúak, melyek során szeretném felmérni, hogyan alakulnak az informatikai képzések a turisztikai felsőoktatási környezetben. A vizsgálatok Magyarországon történnek.

Megkísérlem a turizmusinformatikai kompetenciák meghatározását, melynek segítségével megmutatom, hogy melyek azok az informatikai ismeretek, amelyek elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy a turisztikai munka ellátásához szükséges informatikai kompetenciákat kifejlesszük és megerősítsük azért, hogy kiváló turisztikai szakembereket bocsássunk a munkaerőpiacra. A kompetencia rendszer specifikálására mind hallgatói, mind oktatói oldalról történő vizsgálatok eredményeként kerül sor.

Munkámban kitérek konkrét informatikai alkalmazásokra is, amelyek a turizmus szolgálatában állnak. Célom, hogy olyan lehetőségeket mutassak be a turizmusinformatika oktatásában, melyek metodikailag alátámasztva, hatékonyan segítik a felsőfokú turisztikai képzésfejlesztést.

Az informatika, mint turizmusmarketing eszköze, szerepelhet a képzésben. Lehetőségeket kínálok arra vonatkozóan, hogyan épülhetnek be az e-learning rendszerek a turizmusoktatásba. Munkámban kifejtem az e-learning rendszerek alkalmazhatóságát, és ehhez kapcsolódóan azt is, hogyan, mi módon, és milyen mértékben szerepelhetnek a szinkron és aszinkron e-learning módszerek a hazai felsőfokú turizmusképzésben.

a) Kutatási céljaim:

Általánosságban elmondható, hogy a felsőfokú turizmusképzés, mint vizsgált terület társadalmi és oktatási viszonyainak vizsgálatát el kell végezni, kiutat kell találni a jövő oktatási intézményei számára. Meg kell vizsgálni a jelenlegi turizmusképzések szerepét, jelentőségét, különös tekintettel annak informatikai vonatkozásaira. Célom egy általános helyzetkép felállítása a jelenlegi felsőfokú turisztikai képzésekről (oktatott tárgyak, azokon belül alkalmazott módszertani eszközök, alkalmazott oktatástechnikai eszközök, IKT stb.)

Cél a tudományosan megalapozott turizmusoktatás rendszerének bemutatása, értelmezési kereteinek kiszélesítése. Ennek segítségével a turizmusképzésben rejlő fejlesztési gátakat, és alapproblémákat szeretném felmérni. Ezután áttérek a specifikált informatikai területre oktatási és alkalmazói szinten. Megkísérlem a turizmusinformatika fogalmi rendszerének meghatározását, és az ehhez tartozó oktatási szükségleteket. Valós példák alapján fel kell állítani a fejlődés és a fejlesztés tilalomfáját, meg kell szabni a gátak elkerüléséhez szükséges utat. Gondolok itt a turizmusképzésben lévő problémák feltárására, különös tekintettel az informatikai vonatkozású problémákra, majd megoldási lehetőségek megfogalmazására.

Célul tűztem ki annak feltérképezését, hogy az információs technológia milyen formában, és a felsőfokú turisztikai képzések mely részeiben képviselteti magát hazánkban. Gondolok itt a turizmusinformatika sajátosságaira, az IKT eszközök használatára a turisztikai és az oktatói munkában és tevékenységekben. Kutatási eredményeimhez, és az ezekkel kapcsolatos következtetések megfogalmazásához a hazai, felsőfokú turizmusoktatás kialakulásának felkutatása és földrajzi elhelyezkedésének bemutatása is hozzátartozik.

A következő kérdésekre keresem a válaszokat:

1. A felsőfokú turizmusképzés hol helyezkedik el a felsőoktatási rendszerben hazánkban, és milyen szerepet tölt be?
2. Milyen kapcsolatok jeleníthetők meg a turizmus, az oktatás, és az ezekhez tartozó informatikai aspektusok tekintetében?
3. Vannak-e – máig mutató – hatásai a múlt századi idegenforgalmi képzésnek, s ha igen, akkor melyek azok?
4. Az informatika – mint infrastruktúra a turizmusban, és mint oktatási és módszertani eszköz – mennyiben van jelen a turizmusképzésben, és mennyiben befolyásolja annak versenyképességét?
5. A turizmusinformatika, mint fogalom releváns-e a képzési rendszerben, és helytálló-e ehhez a turizmusinformatikai kompetencia-rendszer kialakítása?

b) Hipotéziseim:

H1. A hazai felsőfokú turizmusoktatás fenntartható fejlődéséhez szorosan kapcsolódik az informatikai infrastruktúra fejlesztése, amely szoros kapcsolatban áll a gyakorlatban alkalmazandó informatikai alkalmazásokkal. (pl. Zsolnay Múzeum informatikai eszközök nélkül, közösségi portálok szerepe a turisztikai image növelésében, audioguide-ok használatának elterjedése stb.) Ezek rendezetlen elhelyezkedése az oktatási folyamatokban, egyértelműen nehézségeket okoz mind a turisztikai szakemberek, mind az oktatók munkájában.

H2. Feltételezéseim szerint, és a kutatás eredményeként azt várom, hogy az informatikai végzettséggel rendelkező tanárok nagyobb hatékonysággal használják a számítógépet munkájuk során, mint azok, akiknek nincsenek informatikai jellegű előtanulmányaik.

H3. A felsőfokú turisztikai oktatók elzárkóznak a modern, elektronikus oktatási környezetben történő munkától, mert nincsenek ismereteik és tapasztalataik az online módszerek alkalmazhatóságáról.

H4. A turizmusban alkalmazható informatikai alkalmazások oktatása hiányzik az informatikai képzés repertoárjából, illetőleg erősen hiányos.

H5. Jelenleg hazánk felsőfokú turisztikai képzési rendszerében még nem kiforrott, és nem egységes az informatikai képzés.

H6. Ahhoz, hogy a munkaerőpiac számára rugalmasabb, szélesebb körű ismeretekkel és rutinnal rendelkező szakembereket tudjanak az intézmények kibocsájtani,

nem csupán alapozó számítógép-kezelési ismeretek „átadására” kell korlátozni az informatikai jellegű tárgyak oktatását, hanem ki kell terjeszteni a problémamegoldási képességek fejlesztésére is.

1.3. Alkalmazott módszerek

A vizsgálatok során primer és szekunder kutatási tevékenységek egyaránt megtörténtek. A primer kutatás adatforrása – természetesen – saját munka. Az ide kapcsolódó empirikus munka lépéseit és eredményeit a hozzá nem férhető, illetve a szakirodalmi hiányokra épülő területeken kívánom megjeleníteni.

A szekunder kutatás jelentősége abban rejlik, hogy mind belső, mind külső környezeti forrásokra egyaránt támaszkodok a forrásként megjelenő tapasztalati tudás megléte miatt.

Források a kutatáshoz kapcsolódóan:

Primer kutatás forrásai:

- megkérdezés (kérdőív)
- megfigyelés (esettanulmány)
- dokumentumelemzés
- ábrakészítés, táblázatkészítés, modellezés

Szekunder kutatás forrásai:

- belső információforrások:
 - analitikus és szintetikus nyilvántartások (Képzési és kimeneti követelmények jegyzéke)
- mikro szintű információforrások:
 - szakfolyóiratok, szakirodalmak
 - tudományos publikációk
 - tanulmányok
- makro szintű információforrások:
 - országos hatáskörű adatbázisok (felvi.hu)
 - intézményi kiadványok (felvételi tájékoztatók)
 - statisztikai adatelemzések

A kapott adatok gyűjtése, feldolgozása, elemzése, statisztikai elemzési eljárások alkalmazásával történt az IBM SPSS Statistics Version 21.0 program és a Microsoft Office Excel 2007 program segítségével.

Kutatásom a következő fő módszereken alapszik:

Munkám során elsőként a fellelhető szakirodalmat elemeztem. Antikváriumokban, könyvtárakban, szakkönyvtárakban található évkönyveket, tankönyveket, folyóiratokat, és nem utolsósorban témába vágó konferenciák köteteit tanulmányoztam. Történeti jelentőségű szakirodalmakat kerestem és olvastam el, melyek alapját adták a fejlődéstörténeti fejezetnek. A felsőoktatási felvételi tájékoztatók, melyekben a 1960-as évek elejéről származó adatokra leltem, szintén a történeti kutatásomhoz járultak hozzá. Ezeken kívül az elméleti fejezetek megírásában a turizmushoz és/vagy oktatáshoz kapcsolódó szakirodalmi források nyújtottak segítséget. Hivatalos, online adatbázisok alapján (felvi.hu) a turizusképzésre vonatkozó, vizsgálataim szempontjából releváns adatokat gyűjtöttem össze.

A megkérdezéssel vizsgálathoz a kérdőívezés módszerét alkalmaztam. A 37 kérdésből álló oktatói kérdőív célközönségét a hazánkban működő turisztikai képzésekben résztvevő, oktató kollégák, tanárok képezték. A kérdőívben zárt és nyílt kérdések egyaránt szerepeltek, melyek között voltak feleletválasztást igénylő, rangsorolást igénylő és kifejtést igénylő kérdések. Az oktatói kérdőív kitöltésére az aktív oktatói munkakörben foglalkoztatott dolgozókat kértem fel, akik valamilyen formában szerepet vállalnak idegenforgalmi képzéseken. Technikailag rugalmasan oldottam meg a kitöltés lehetőségét, mégpedig három kitöltési mód közül választhattak a kitöltők annak tekintetében, hogy melyik a legoptimálisabb saját személyük nézőpontjából. Az első mód a hagyományos papír alapú kérdőív volt, a második mód egy szövegszerkesztő szoftver (Microsoft Word 2003 és 2007) segítségével kitölthető, és elektronikusan (e-mail formájában) elküldhető változat, míg a harmadik kitöltési lehetőség az online módon kitölthető kérdőív volt, melyet a www.ripet.hu kérdőív szerkesztő web alkalmazásának segítségével készítettem el.

Egy másik típusú felmérésem a megfigyelés módszerén alapszik. A megfigyelési módszerek közül egy esettanulmányt készítettem el, melynek során egy felsőoktatási intézmény két tanévében felmértem a képzésbe bekerülő hallgatók informatikai készségeit és ismereteit. Ez több mint száz hallgató felmérését jelentette, amely elégséges mintának tűnt az informatikai képzésekkel kapcsolatos problémák feltárásához.

A dokumentumelemzés módszerével a turisztikai képzéseket folytató intézmények honlapjait, és tanügyekkel kapcsolatos dokumentumait (tanrendek, tematikák, képzési leírások) vizsgáltam meg, hogy rávilágítsak a képzési rendszerben lévő rendezetlenségekre, hiányosságokra. Az informatikai képzési terület vizsgálatát végeztem el, és felmértem, hogy egyes intézményekben milyen szerepet képviselnek az informatikai tárgyak.

Összességében az általam alkalmazott valamennyi kutatási módszer eredményeivel történik a felállított hipotézisek verifikálása, és olyan lehetőségek felkínálása, amelyek a gyakorlatban még a nehéz gazdasági helyzet esetén is helytállóak lehetnek.

1.4. A dolgozat szerkezeti felépítése

Értekezésem hét fő tartalmi részből tevődik össze. Először a vizsgálat bevezetéseként a hozzá tartozó elméleti alapokat fejtem ki. Ez háromféle szakmai megközelítést tartalmaz, melynek segítségével a magyar felsőfokú képzési rendszer turisztikai vonatkozásait térképezem fel. A felsőfokú turizmusképzést elhelyezem a kutatási környezetbe, és a hozzá tartozó kapcsolatrendszer részletezem az informatikai aspektusokra fókuszálva. A turizmus, az informatika és az oktatás fogalmi és kapcsolati tisztázása után földrajzi megközelítésből bemutatom, hogy milyen a hazai felsőfokú turizmusképzés. Ehhez kapcsolódik nemzetközi kitekintés is, melynek jelentősége abban áll, hogy összehasonlítási alapot ad a Bologna rendszeren belüli nemzetek oktatási helyzetére. Későbbiekben ez – egy továbbfejlesztési lehetőségként – együttműködési szándékot kezdeményezhet a felsőfokú turisztikai képzési rendszer rendezésével, egységesítésével és fejlesztésével kapcsolatban.

Miután a kulcsfontosságot jelentő turizmusoktatást elhelyeztem a vizsgálati rendszerben, egy oktatástörténeti beszámolóval folytatom értekezésemet. Az oktatástörténeti kutatás célja, hogy feltárja a hazai felsőbb szintű idegenforgalmi képzések múltját egészen a múlt évszázad elejétől napjainkig. Bemutatom, milyen fejlődési folyamaton ment keresztül, és milyen fontosságot képviselt hazánkban a felsőoktatás turisztikai képzési szegmense az elmúlt időszakban. Ezzel rávilágítok annak a jelenkorban érvényes hatásaira. Történeti áttekintésem az 1960-as évektől kezdődően rendelkezésre álló felvételi statisztikai adatok elemzésével zárom.

Az informatikai helyzetelemzésről szóló fejezet jelenti a munkám legnagyobb súlypontját. A kérdőíves felmérés adatelemzése során a felsőfokú turisztikai képzésben résztvevő oktatókat érintő informatikai sajátosságokat részletezem, aminek célja az 1-3. hipotézisek alátámasztása. Ugyanezzel a céllal (4-6. hipotézisek igazolása vagy elvetése) következik egy esettanulmány és egy dokumentumelemzés. Az esettanulmány segítségével a hallgatói oldalt vizsgálom (a felsőoktatásba belépő hallgatók informatikai ismeretfelmérésével), és beszámolok arról, hogy melyek azok az input oldali informatikai kompetenciák, amelyek alapot adnak a turizmusinformatikai kompetencia-rendszer kialakításához. (Lásd későbbi 8. fejezetben.)

A következő alfejezetben az informatikai tárgykörök elhelyezkedésének bemutatása és elemzése következik, melyet a turisztikai képzést nyújtó intézmények honlapjainak dokumentumelemzésével végzek el. Az informatikai tárgykörök konkretizálásával folytatódik az értekezés, amely megoldási lehetőségeket kínál arra vonatkozóan, hogy milyen turisztikai szoftverek, informatikai eszközök és technológiai innovációk elhelyezése a célszerű a turizmusképzés informatikai szegmenseibe. Ennek következményeként, és a vizsgálatok következtetéseként a turizmusinformatikai kompetencia-rendszer megfogalmazására tesztek kísérletet, majd zárásként fejlesztési lehetőségeket kínálok a hazai felsőfokú turizmusképzés vonatkozásaira, informatikai jövőképre.

2. A TURIZMUSKÉPZÉS, ÉS A KÉPZÉS INFORMATIKAI VONATKOZÁSAINAK ÉRTELMEZÉSI KERETEI

Az értekezés elméleti háttére három pillér köré rendeződik, mégpedig a turizmus, az informatika és a felsőoktatás köré. A turizmus tudománnyá válásában, valamint a turisztikai képzési ág kialakulásában, és annak fejlődő működésében fontos szerepet tölt be az informatika. Középpontba kerülnek az információs társadalom által generált változások, amelyek „nagy előszeretettel szólnak bele” az idegenforgalmi felsőoktatás szegmenseibe.

Emellett, egyre inkább felismerik az idegenforgalmi és vendéglátós menedzsmentprogramok, jelen helyzetben a gyakorlati oktatás és a tréninggyakorlatok fontosságát. Valójában, a turizmus-vendéglátás szakos hallgatóktól elvárják, hogy tanulmányaik végeztével kellő technikai és szakmai jártasságra tegyenek szert. (Sciarini –Woods 1998:62-63). Ebből kifolyólag a diákoknak a valós munkahelyi körülményekről valós tapasztalatokkal és ismeretekkel kell rendelkezniük. Az internetes oktatási forma fokozatosan elterjed a turizmusképzésben is, így a diákok hozzászoknak a technológiai alkalmazásokhoz, és kitűnhetnek a technikai jártasságok terén, ez utóbbira a szektornak bizony nagy szüksége lenne (Sigala 2001).

Az is megalapozottnak mondható, hogy a diákok tudásszerzése, és az ún. készségfejlesztés (értsd: kommunikációs és társadalmi kapcsolatok) nagyban elősegíthető számítógépek és virtuális hálózatok révén (Sigala 2001).

Továbbá ide sorolhatók olyan turizmus és vendéglátás célú, nem tantermi jellegű, internetes és multimédia alapú oktatási előnyök, amelyek eredményei lehetnek jobb előadások, magasabb hatékonyság, növekvő tanulói érdeklődés, nagyobb diák-aktivitás,

nagyobb megtartóerő, csökkenő általános képzési költségek, és csökkentett oktatási idő (Anyanwu, 1996; Kasavana, 1999; Cho&Schmelzer, 2000).

Mindezek elővezetik értekezésem e fejezetét. Elsőként a hazai turizmusképzés tartalmi és szerkezeti átalakulását követem nyomon, majd e képzéssel kapcsolatos fogalmi tisztázás után a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában megfogalmazott azon alapproblémákat, és a képzési és kimeneti követelmények ide tartozó informatikai aspektusait fejtem ki, amelyek az oktatásfejlesztéssel vannak összefüggésben.

A turizmusinformatikai kompetencia-rendszer kialakítása előtt fontos az említett kérdéskör fogalmi tisztázása, ezért ezt járom körül három megközelítésből. Ezen megközelítések a turizmusinformatika fogalmának értelmezése, az informatikai eszközök szerepe a turizmusoktatásban, és a turizmusképzésben megjelenő informatikai képzési terület jellemzése.

2.1. A hazai felsőfokú turizmusképzés tartalmi és szerkezeti átalakulása, és elhelyezkedése a többciklusú képzési rendszerben

A turizmusképzések a többciklusú képzési rendszerben a gazdaságtudományi képzési területhez, azon belül az üzleti képzési ághoz tartoznak. (A képzési területen belül a másik képzési ág a közgazdasági.) A Bologna-rendszerű képzések alapfilozófiája szerint a közgazdasági felsőoktatás területén a korábbinál jóval kevesebb, csupán 10 szak került megalapításra (közgazdasági képzési ág 3 szak, üzleti képzési ág 6 szak, + üzleti szakoktató szak). Ez egyben azt is jelentette, hogy a korábbi szakokat össze kellett vonni, így kettős szakelnevezések jöttek létre, ami felveti annak a kérdését, hogyan lehet változatlan képzési idő mellett két szakterület attitűd-, ismeret- és képességrendszerét elsajátíttatni a hallgatókkal. Mindezt annak figyelembevételével, hogy az üzleti képzési ágban, és ez is új szemléleti megközelítést jelent, a képzés első része mind a 6 szakra nézve tartalmilag azonos, megadva a szükséges közgazdaságtani, módszertani, társadalomtudományi és üzleti szakterületek tudásrendszerét.

A korábbi képzési területen a vendéglátó és szálloda, valamint az idegenforgalmi és szálloda szakok léteztek a közgazdasági felsőoktatási alapképzési szakjainak (KKK 1996) értelmében. A vendéglátó és szálloda szak képzési céljaként a rendelet az alábbiakat jelöli meg: „korszerű elméleti, szervezési és gazdálkodási ismeretek birtokában lévő, ugyanakkor a szükséges készségekkel, gyakorlati ismeretekkel is rendelkező szakemberek képzése, akik az elsajátított korszerű, közgazdasági, társadalomelméleti, alkalmazott gazdaságtudományi és

módszertani ismeretek felhasználásával képesek a társadalmi, gazdasági folyamatok szakszerű elemzésére, értékelésére és tervezésére, és akik jártasak a vendéglátás és szállásadás valamennyi területét felölelő üzleti tevékenységben, az ezzel összefüggő folyamatok megszervezésében, irányításában, valamint két idegen nyelven kommunikálni tudnak”.

Az idegenforgalmi és szálloda szak képzési céljaként az alábbiakat nevezi meg: „gyakorlatra felkészült szakemberek képzése, akik az elsajátított korszerű, közgazdasági, társadalomelméleti, alkalmazott gazdaságtudományi és módszertani ismeretek felhasználásával képesek a társadalmi, gazdasági folyamatok szakszerű elemzésére, értékelésére és tervezésére, és akik a turizmus és szállásadás valamennyi területére az ott jelentkező üzleti és non-profit tevékenységekkel összefüggő folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására és végrehajtására alkalmas korszerű elméleti ismeretekkel, szükséges készségekkel rendelkeznek, valamint két idegen nyelven kommunikálni tudnak”.

A két szak összevonása számos tartalmi és elméleti kérdést vetett fel, amelyet az érintetteknek meg kellett oldani. E kérdések közül a két legfontosabb (és egymással összefüggő kérdés) a következő:

1. Mi legyen az új szak neve?
2. Mi legyen annak tartalma?

A felsőoktatási intézmények többsége amellet voksolt, hogy az új szak elnevezése Turizmus szak legyen, lévén ez a legáltalánosabb kifejezés, amely a vendéglátó tevékenységek meghatározó részét is magában foglalja. Ezzel szemben állt a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátó és Idegenforgalmi Főiskolai Karának álláspontja – lévén e főiskola hozta létre a felsőfokú vendéglátó képzést Magyarországon, és mint ilyen, rendelkezik a legnagyobb hagyományokkal és tapasztalatokkal ezen a területen –, továbbá a vendéglátó szakmai szövetségek, amelyek az általuk képviselt vállalatok üzleti forgalma alapján jelentős súllyal rendelkeznek a szakmai közvéleményben. Ennek eredményeként az új szak elnevezése turizmus-vendéglátás alapképzési szak lett.

Ami a tartalmi kérdést illeti, egyértelmű, hogy a korábbi vendéglátó és szálloda szak az idegenforgalmi és szálloda szaknál sokkal erősebb gyakorlati tartalommal rendelkezik, a hallgatók a vendéglátás meghatározó alapfolyamatát, az ételkészítést a gyakorlatban is elsajátítják. Erre az összevont szak esetében nincs lehetőség, ezért a turizmus-vendéglátás alapképzési szakon a szakmai törzsanyag elsősorban a turizmus alrendszerére, azok elméleti alapismereteinek elsajátíttatására fókuszál, a gyakorlati kompetenciák fejlesztésére csak a szakirány során van lehetőség. Ez egyben azt is jelenti, hogy a munkáltatóknak a jövőben a munkaerő-felvételkor nem elegendő csupán az alapképzési szak alapján kiválasztani a

hallgatókat, feltétlenül szükséges figyelembe venni a hallgató által elvégzett szakirányt is. Ugyanakkor ez lehetőséget ad arra is, hogy a turizmus felsőoktatás területén megmutatkozó túlképzést kompenzáljuk új, a turizmus-gazdaság igényeihez igazodó korszerű szakirányokkal, a turizmus-vendéglátás szakon belül, mint például: kongresszus és rendezvényszervezés, egészségturizmus, térségi-turisztikai menedzsment, stb.

Külön szólni kell arról a sajnálatos tényről, hogy a korábbi két szakon két féléves szakmai gyakorlatot írt elő a rendelet, ami a többi üzleti szakkal való egységesítés következményeként sajnálatosan egy félévre zsugorodott. Vagyis ebből a szempontból a többciklusú képzést visszalépésnek tekinthetjük.

A mesterszakok kérdésében a gazdaságtudományi felsőoktatásban nem sikerült konszenzusra jutni. Az egyetemek arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a főiskolák ne alapítsanak, és ne indítsanak mesterszakokat. Ennek eredményeként végül két konzorcium alakult a gazdaságtudományi mesterszakok megalapítására, egy egyetemi, és egy főiskolai konzorcium. Mindkét konzorcium számos mesterszak létesítési kérelmét kidolgozta, és beadta a Magyar Akkreditációs Bizottsághoz. A testület először mindkét konzorcium anyagait visszaadta átdolgozásra azzal, hogy a két konzorcium – tekintettel az azonos szakterületre – állapodjon meg, és jusson konszenzusra. Ennek eredményeként a főiskolák által javasolt és kidolgozott szakok többségét az egyetemek „befogadták”. Mivel azonban a turizmus területén a gazdaságtudományi képzést folytató egyetemek nem kívántak mesterszakot alapítani, a Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája vállalta, hogy egy 9 tagú főiskolai konzorcium élén megalapítja a turizmus-menedzsment mesterszakot.

Ennek az a jelentősége, hogy Magyarországon eddig önálló egyetemi szintű turizmus szak nem létezett, noha a turizmus-menedzsment mesterszak létesítésének vannak komoly oktatási és kutatási előzményei. A szak indokoltságát bizonyítja Magyarországnak a világ- és Európa turizmusában elfoglalt helye, valamint a turizmusnak Magyarország GDP-jéhez való növekvő hozzájárulása. A szak megalapítását és beindítását az is szükségessé tette, hogy ellenkező esetben a nemzetközi felsőoktatási verseny következtében kizárólag külföldi képzésen vált volna megszerezhetővé ezen szintű végzettség és szakképzettség.

A turizmus-menedzsment mesterszakon végzettek számára elsősorban a tág értelemben vett turizmus-gazdaság biztosít elhelyezkedési lehetőséget. Így a szak mindenekelőtt a turizmus legjelentősebb alszektora (szállodavállalatok és egyéb szálláshelyszolgáltatók, vendéglátó- és catering vállalkozások, az utazásszervező és közvetítő szektor vállalkozásai, oktató-kutató és tanácsadó vállalkozások és intézmények) által a közép- és felsővezetők iránt megfogalmazott munkaerőigényeit hivatott kielégíteni. Emellett kiemelt

célcsoportként jelennek meg a turizmusirányítás, -igazgatás és -tervezés regionális és országos intézményei, a települési és megyei önkormányzatok, a regionális fejlesztési ügynökségek, a turizmusban érintett kulturális intézmények és vállalkozások, az egészségturizmusban érdekelt vállalatok és intézmények, valamint a természetvédelmi igazgatóságok, és a nemzeti parkok igazgatóságai. Munkahelyeket nyújthatnak a végzettek számára az alaptevékenységükkel a turizmus-gazdasághoz kapcsolódó szolgáltatók, így a közlekedési vállalatok, szabadidő-szervezők, a nemzeti kulturális örökség kezelésével és hasznosításával foglalkozó intézmények, stb. is. Számos munkalehetőséget kínálnak a Széchenyi Terv, az első és a második nemzeti fejlesztési terv segítségével létrejött, illetve létrejövő beruházások.

A megalapításra került mesterszak neve: Turizmus-menedzsment mesterszak (Master in Tourism Management).

Láthatjuk, hogy a munkaerőpiac a képzések tartalmát tekintve munkalehetőségek széles skáláját kínálja a végzett szakemberek számára mind a két képzési szint szerint. Ezzel szemben a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013-as dokumentumában részletezi a hazai turizmussal kapcsolatos fejlesztési koncepciót, amely magában foglalja az emberi erőforrásra vonatkozó problémákat, utalva arra, hogy az oktatás-kutatás területén is változtatásokra van szükség. A következőkben ezeket a problémákat emelem ki.

2.2. A turizmusképzés alapproblémáinak megfogalmazása

Mivel az értekezés oktatási-képzési orientációjú megközelítésekkel foglalkozik, így a turizmusfejlesztési stratégiának e részeire fókuszál. Ahhoz, hogy a turizmust, mint üzleti és gazdasági területet kapcsolatba hozzuk az oktatási folyamatokkal, szükségesnek tartom annak fogalmi értelmezését. Ehhez azokat a tényezőket gyűjtöm össze, amelyek közvetve vagy közvetlen befolyással vannak a képzési rendszerre.

A turizmusfejlesztési stratégiában kidolgozásra kerültek hazánk turizmusfejlesztésével kapcsolatos célkitűzései, melyek hozzájárulnak a versenyképesség növeléséhez, és fontos szerepet töltenek be a fenntartható fejlődésben.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (2005-2013) fogalomrendszerében szereplő meghatározás szerint a turizmus a „személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatásai, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatások”(NTS 2005:16).

Egy másik hasonló definíció szerint turizmus alatt „az ember állandó életvitelén és munkarendjén kívüli valamennyi helyváltoztatást és tevékenységet értjük, bármi legyen azok konkrét indítéka, időtartama és célterülete. A turizmus másrészt az ezzel kapcsolatos igények kielégítésére létrehozott anyagi-technikai és szervezeti feltételek, valamint szolgáltatások együttese.” (Nagy A. 2007:3)

Ennek fontos velejárójaként szem előtt kell tartani azt is, hogy a fenntartható fejlesztés „úgy elégíti ki a jelen igényeit, hogy nem teszi lehetetlenné a jövő generációi számára saját igényei kielégítését „(NTS 2005:13).

„Egyrészt kielégíti a jelenlegi turisták és fogadó területek szükségleteit, másrészt védelmezi és növeli a jövő lehetőségeit. A fenntartható turisztikai fejlesztés a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások pozitív mérlegére törekszik. Lehetővé teszi az erőforrások olyan módon történő kezelését, amely folytán az emberiség kielégítheti gazdasági, társadalmi és esztétikai igényeit, ugyanakkor megőrizheti az alapvető ökológiai folyamatokat, a biológiai változatosságot és az életet fenntartó rendszereket, valamint a különböző népek és csoportok kulturális integritását is. A fenntartható turizmus egy olyan szemléletmód, amely az egész turisztikai ágazatra érvényes.” (NTS 2005:13) Erre a szemléletmódra alapozva a magyar turisztikai szektor működési fejlesztési folyamatát 5 pillérre osztják a stratégiában:

- Versenyképesség és életminőség
- A turistafogadás feltételei
- Kínálat és promóció
- Emberi erőforrás
- Működési rendszer.

A pillérek közül az Emberi erőforrások tartalmazzák a munkaerő-piaci helyzettel kapcsolatos fontos tényezőket, a turizmus megítélését, és ami a számunkra súlyponti kérdésül szolgál, az oktatással kapcsolatos felvetéseket is. Ha a turizmust, mint felsőoktatási szakágat tekintjük, beszélhetünk gyakorlatorientált szemléletről és tudományos jellegű szemléletről. A gyakorlatközpontúság azt jelenti, hogy a turisztikai szakembereket üzleti vagy marketinges szellemben képezzük, ezzel egyértelműen a gyakorlati munka betöltését megcélözva. Az akadémikus jellegű megközelítés pedig elméleti tanulmányozásra sarkallva, kutatásokra irányulva, sok tudományos összetevővel közelíti meg a felsőoktatást. Továbbá, ha az utóbbi általi kutatási eredmények a gyakorlatban alkalmazásra kerülnének, bizonyára megszűnne az a tény, hogy a „hazai iskolarendszerű turisztikai képzés sajátos anomáliákkal tűzdelve, inkább a gyakorlatorientált képzés felé tolódik el, leértékelve ezzel a tudományos igényű

megközelítést” – olvasható a stratégiában (NTS 2005:71). Megfogalmazódik a túlképzés jelenléte is, amely kiterjed egy divatszakmásokra, valamint arra, hogy sokan konkrét továbbtanulási irány szándéka nélkül kerülnek erre a képzési területre.

A fejlesztési stratégia a PhD szintű képzés rendezetlenségét is célozza.

„A turizmus nem minősül önálló tudományágnak, így a magyarországi egyetemeken nem indítanak külön turizmus doktori programot, azonban más tudományágak doktori programjában lehetőség van turizmus témában is a PhD fokozat megszerzésére.” (NTS 2005:71)

A felsőfokú turizmusoktatás eltömegesedésével párhuzamosan előkerül a turisztikai oktatók leterheltségének problémája, de az oktatási segédeszközök (pl.tankönyvek) hiányáról is említést tesz, mint negatív tényezőről a turizmusfejlesztés folyamatában. Erre a tényezőre irányul az oktatókkal készült kérdőívelemzés is, amellyel az 5. fejezetben részletesen foglalkozom.

A nevelési-oktatási folyamathoz szorosan kapcsolódó feladat hiányának megszüntetését is előtérbe helyezi a fejlesztési stratégia, nevezetesen azt, hogy a „képzések részét jelentő gyakorlati foglalkozások nem alkalmasak a turizmusban és a vendéglátásban elengedhetetlen, a vendégek felé megnyilvánuló tisztelet kialakítására.”(NTS 2005:71).

A hazai turizmusoktatással kapcsolatos problémák felsorolását végül, de nem utolsó sorban a következő ténnyel zárom, amit szintén a stratégiai fejlesztő bizottság fogalmazott meg:

„A hazai turizmusoktatás általános hibája, hogy túlzottan eklektikus ismeretanyagot közvetít, amely ugyan gyakorlatorientált kíván lenni, azonban sok esetben hiányzik a gyakorlati ismeretek készségszintű elsajátítását szolgáló tanszálloda, -étterem, -utazási iroda” (NTS 2005:71).

A stratégiafejlesztési csoport egy SWOT elemzést készített, amelyben analizálta többek között az előbb felsorolt turizmusképzéssel kapcsolatos helyzetet is. Erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek elemzési kategóriák között az oktatási területhez kapcsolódó elemek a következők:

Erősségek:

„Nagyszámú turisztikai oktatási intézmény, idegen nyelvű képzések is elérhetők

- Sok felsőfokú képzettséggel rendelkező turisztikai szakember
- A turizmus divatszakma
- Magas a szállodai vezetők presztízse

- A magyar szakácsok nemzetközi elismertsége igen magas
- Az ágazat sokak számára biztosít munkahelyet.” (NTS 2005:124)

Gyengeségek:

„A turisztikai oktatás szerkezete nem igazodik a piaci igényekhez: a felsőoktatásban végzettek száma meghaladja a keresletet, viszont hiány mutatkozik bizonyos szakmák képzésében, nem megfelelő a gyakorlati képzés

- Hiányoznak az új kínálati tényezőkhöz igazodó képzések (például az egészségturizmushoz)
- Kevés a friss kiadású, a modern ismeretanyagot közvetítő tan-, illetve szakkönyv
- A turizmus, illetve a helyi közösségi ismeretek oktatása nem része az alapfokú oktatásnak
- A turizmusban dolgozók, ill. a turizmussal kapcsolatba kerülő szolgáltatók idegennyelv-ismerete nem megfelelő
- Hiányzik a szolgáltatók turizmusbarát szemlélete, a vendégbarát hozzáállás
- Magas a bejelentés nélküli foglalkoztatás aránya, az elvárásokhoz képest alacsonyak a jövedelmek” (NTS 2005:124)

Lehetőségek:

A stratégia a képzésekkel kapcsolatosan nem fogalmaz meg konkrét lehetőségeket, csupán a nem elhanyagolható szemléletformálás megvalósítását tűzte ki célul, valamint az emberi erőforrás bérekkel kapcsolatos változtatási lehetőségét.

Veszélyek:

„Az oktatási, képzési rendszer nem változik meg, és tartósan nem illeszkedik a munkaerő-piaci igényekhez.” (NTS 2005:124)

Összefoglalva a turizmusfejlesztési stratégia által megfogalmazott problémákat elmondható, hogy a turizmus, mint a legjelentősebb gazdasági terület, nincs tudományos szintre emelve. Ezt támasztja alá a képzési hiány a doktori képzésekben.

A túlképzés problémája abban jelenik meg, hogy divatszakként magas a hallgatói létszám, a komoly hivatásbeli tudat és annak kialakítási szándéka helyett. A turizmus oktatási oldalát vizsgálva megfogalmazódik az a probléma a vendéglátói protokollképzéssel kapcsolatosan, hogy nem elég a meglévő gyakorlati képzés ahhoz, hogy a leendő szakemberek elsajátítsák az ehhez szükséges készségeket, amely készségek a vendéglátós viselkedéskultúrának az elsajátítását tűznék ki célul.

Továbbá a képzés során elsajátítandó ismeretanyagot az eklektikus jelzővel illetik, miszerint nem rendszerezett, és intézményenként különböző módon, más-más szemléletmódot

követve történik a tananyag kialakítása. Ez a probléma részleteiben az 5. fejezetben kerül a vizsgálat középpontjába. Azok a problémák, amelyek jelen vizsgálataim szempontjából a legnagyobb jelentőséggel bírnak, a turizmus oktatásában részt vevő tanárok leterheltsége, és az oktatási segédeszközök hiánya. (Lásd. 5. fejezet)

Ehhez kapcsolódóan kiemelendő feladat a következőkben az informatika szerepének értelmezése a felsőfokú turizmusképzésben. Annál is inkább, mivel a szektorra jellemző különbözőségek folytán nem könnyű pontosan meghatározni, hogy egy turizmus-vendéglátás szakos hallgatónak tanulmányai folyamán milyen informatikai készségeket és tudásanyagot kellene elsajátítania.

2.3. A felsőfokú turizmusképzés képzési és kimeneti követelményeinek informatikai aspektusai

Az információs társadalom jelentette viszonyok szükségessé teszik, hogy informatikai nézőpontból is vizsgáljuk a turisztikai képzéseket, hisz magában a turizmusban is folyamatosan jelentős fejlesztéseket indítványoz az információs társadalom generálta változásrendszer. A turizmus különböző szektoraiban (hotelek, éttermek, utazási irodák stb.) is tetten érhetők a modern technológia alkotta vívmányok, szolgáltatások. Idegenforgalmi szoftverek, foglalási rendszerek, web áruházak és menedzsment rendszerek széles halmaza áll a turizmus szolgálatában. Ahhoz, hogy ezeket a szolgáltatásokat annak képzési területein vizsgáljuk, és feltárjuk az ebben releváns hiányosságokat, fejlesztési lehetőségeket, meg kell nézni az adott alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményrendszerét.

A Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság Felsőoktatási alapképzési és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeit (későbbiekben: KKK) 2013. május 7-én frissítette, és tette közzé (KKK 2013). A követelmények magukban foglalják az alap- és mesterképzés céljait, az elsajátítandó szakmai kompetenciákat, melyekből az informatikai vonatkozásokat ragadom ki.

Az alapképzési szak, a turizmus-vendéglátás (Tourism and Catering) szak képzési és kimeneti követelményei szerint a turisztikai szakember a képzés befejeztével képes lesz az egyes turisztikai szakterületen jelentkező feladatok és munkakörök ellátására. Itt nem kétséges, hogy a munkakörök tekintetében a szállodai recepcióstól kezdve a legfelsőbb irányító szervig jelen van az informatikai ismeretek szükségessége. A többnyelvű és különböző funkciójú kommunikáció képessége is alapfeltétele a turisztikai szakembernek. Ugyancsak egyértelmű az informatikai ismeretek alkalmazása, ami feltehetően az alkalmazott,

felhasználói szintű ismereteket célozza meg. A specifikus tárgyalási, prezentációs, információszervezési és meggyőzési technikák alkalmazása is fontos célkitűzésként szerepel. Nem elhanyagolható fontosságú a turisztikai szolgáltatásokkal és az intenzív ügyfélkapcsolattal összefüggő problémák hatékony kezelése, ami a problémamegoldás készségével hozható összefüggésbe. Mindezek eléréséhez az alábbi ismeretek birtokában kell lenniük a végzeteknek:

- A turisztikai ágazat működésének elvei és jellemzői, annak kapcsolódó ágazatai, úgymint szállásadás, vendéglátás, utazásszervezés, rendezvényszervezés. Itt kiemelendő a szervezői készségfejlesztés fontossága.
- A vendéglátás elvei és gazdaságtana
- A turizmus szereplőinek, érdekeltjeinek és érintettjeinek jellemzői. Ide tartozóan a szereplők közötti hatékony kommunikáció nehezen képzelhető el infokommunikációs technológiai és módszertani ismeretek nélkül.
- A turisták által igénybe vehető szolgáltatások rendszere, a különböző típusú turisztikai vállalkozások szervezésére, működtetésére és irányítására vonatkozó elvek és módszerek. Ide sorolható az e-turizmus és az e-marketing.
- A turisztikai szolgáltatások folyamatai, lebonyolításuk feltételei, és a legfontosabb vonatkozó jogszabályi előírások, amelyeknél fontos szerepet tölt be az információs folyamatok modellezése, algoritmizálása, valamint az analitikus gondolkodás kialakítása.
- A turizmussal kapcsolatos közösségi és non profit tevékenységek, államigazgatási, önkormányzati, területfejlesztési, kulturális kapcsolódásaik, amelyeknek jelentős színtere a web.
- A turisztikai vállalkozások működését befolyásoló földrajzi, kulturális, természeti és jogi vonatkozások. Jogtárak, jogszabályok és azok naprakész változásainak webes felületen történő elérése.
- A turisztikai vállalatok egyes működési területeinek ismerete, mint marketing, pénzügy, finanszírozás, emberi erőforrás, menedzsment, kontrolling, amelynek információs társadalmat érintő sajátosságai egyértelműek.
- Végül fontos a szakirány-specifikus tudásterület, amely a választott szakirány alágazati sajátosságainak ismereteit tartalmazza, és a specifikált szakterületre vonatkozó tudás elsajátítását tűzi ki célul.

A mesterképzési szakkal (turizmus-menedzsment, Tourism Management) az alapfokozat teljesítését követően, lehetőség nyílik a szakma magasabb szintre emelésére. Ennek kimeneteli célja a mesterfokozat. Okleveles közgazdász turizmus-menedzsment szak a

pontos megjelölése ennek a szakképzettségnek, melynek inputjaként szerepel a turizmus-vendéglátás alapszak.

A képzési és kimeneti követelmények jegyzékében a szakképzettség gyakorlásához szükséges szakmai kompetenciát (attitűd-, ismeret- és képességrendszer) konkretizálják. Ezek a „vezetői, koordináló, kommunikációs és együttműködési képességek, irányítási és összehangolási képességek, elkötelezettség a fenntarthatóság elve mellett, az ismeretek, készségek folyamatos bővítése, fejlesztése iránti igény, kreativitás, az új megoldások keresése, emberi és szociális érzékenység, elkötelezettség az értékek, a más kultúrák megértésére, megvédésére és elfogadására irányuló törekvések iránt, idegen nyelvtudás, motiváltság, nyitottság, rugalmasság, empátia.” (KKK 2013)

Az itt felsorolt képességek és készségek a H6. hipotézis megfogalmazására sarkalltak, vagyis hogy a problémamegoldás képessége elengedhetetlen egy turisztikai szakember számára. Ennek a beigazolását az 5. fejezetben várom, ahol kielemezem az turizmusképzésben szereplő oktatók véleményét, a kérdőív adatok segítségével.

A KKK ide vonatkozó kimeneti kompetenciái közül pedig csak azokat sorolom fel, amelyek előírányozzák a H4, H5 és H6. hipotézisek beigazolását, amelyek szorosan kapcsolódnak az informatikai képzési területhez. Ezek tehát:

- „- a turizmus rendszerének működését befolyásoló környezeti elemek és fő hatókörük
- a fenntartható fejlődés elvei, a fenntartható turizmus kialakításához szükséges technikák/módszerek,
- az ágazat egyes területeinek – vendéglátás, szálloda (szálláshely) ipar-, utazásszervezés és közvetítés, rendezvény és konferenciaszervezés, államigazgatás, regionális és helyi szervezetek, valamint a kapcsolódó területek, úgymint, közlekedés, kultúra, sport, egészség és életmód tevékenységeihez tartozó szakmai és vezetési ismeretek – gyakorlati alkalmazási lehetőségei és technikái,
- a különböző típusú és méretű vállalkozások, cégek vezetésére, irányítására és tevékenységeinek koordinálására vonatkozó elvek, technikák és módszerek, azok a sajátos technikák, amelyek a tudományterület elméleti kérdéseinek kutatását és gyakorlati alkalmazását teszik lehetővé,
- a szakmai-etikai normák és azok alkalmazása.” (KKK 2013)

Tehát mindezek a Nemzeti Erőforrás Minisztérium által kiadott – képzési és kimeneti követelményeket tartalmazó – jegyzékben szereplő olyan aspektusok, követelmények és összetevők, amelyek informatikai képzések keretein belül is teljesíthetők, ezért ezekre külön

figyelmet kell fordítani. Ez három informatikai megközelítést indokol. A turizmus informatikai fejlesztéseivel és annak vonatkozásaival foglalkozó területeket érintenek szervezetek, de a turizmusinformatikával, mint egységben kezelt és definiált fogalomrendszerrel nem rendelkezünk. Ezért a következő alfejezetben célom, hogy értelmezsem az informatikát a turizmus környezetben az előforduló nézőpontokból.

2.4. Informatika és turizmus értelmezése és fogalomrendszere a felsőoktatási környezetben

Az informatika turisztikai környezetben történő elhelyezése, és kontextusba hozása a felsőoktatással három nézőpontból engedi a téma megközelítését. Először a turizmusinformatika, mint fogalom meghatározására teszek kísérletet, amely mint fogalom eddig a szaknyelvben nem ismert. Másodsoron az informatikai, digitális oktatási eszközök szerepét határozom meg az oktatásban, alapot adva a későbbiekben (lásd 7. fejezet) meghatározásra kerülő turizmusképzési megjelenésüknek. A harmadik nézőpont pedig az informatikai képzésekkel foglalkozik, mely szoros összefüggésben áll a turizmusképzéssel.

2.4.1. A turizmusinformatika

A szakirodalom számos szakavatott embert sorakoztat fel nemzetközi és hazai téren is, akik a turizmust és a hozzá fűződő informatikai vonatkozásokat vizsgálják. Az internet világméretűvé válásával a turizmusban, mint marketingeszköz szerepel első helyen. Az informatikai eszközök marketing szerepén túl beszélünk elektronikus turisztikai információs rendszerekről, rezervációs rendszerekről, adatnyilvántartásról, és az irodai munkát segítő technikai eszközökről is.

„Az informatika és az Internet fejlődése nagyobb hatást gyakorolt az elmúlt években a turizmus fejlődésére, mint bármilyen más technológiai változás a televízió feltalálása óta. Az Internet mára elengedhetetlen elosztási és promóciós csatornává vált, melyen a turisztikai szervezetek a desztináció-marketing mellett az egyes szolgáltatók termékeit is népszerűsíthetik. A technika felhasználása jelenleg még gyerekcipőben jár, a lehetőségek ugyanakkor dinamikusán bővülnek. Az információs társadalom korában a turisztikai marketing szervezeteknek és szolgáltatóknak lépést kell tartaniuk a technika fejlődésével, ki kell aknázniuk a fejlesztési lehetőségeket, mivel az utazók egyre nagyobb mértékben használják az Internetet utazásaik előkészítéséhez és megszervezéséhez. Ez a fejlődés a

jövőben teljes mértékben átformálhatja a turisztikai szervezetek feladatait, illetve újfajta együttműködést kíván a magán- és állami szféra között is.” (Behringer és Mester 2001:online)

A hazai turizmus versenyképességének egyik alapfeltétele, hogy az informatika ne kerüljön lépéshátrányba a turisztikai alkalmazásokban. Az informatikai szakma segítségével hívásával minőségi fejlődésen megy át a turizmus. Az informatikai szektorban megfogalmazódtak már, és folyamatosan beépülnek olyan elemek, amelyek erősen hozzájárulnak ahhoz, hogy elősegítsék a termék- és vonzerőfejlesztést, a minőségi szolgáltatás-fejlesztést, és az integrált turisztikai információs rendszer létrehozását is.

„A mai turizmus sikeressége nagyban függ az infokommunikációs technika fejlettségétől. Az internetnek óriási jelentősége van, a világkereskedelemben a turizmusban történik a legnagyobb volumenben elektronikus üzletkötés. A világhálót az utazása során elsősorban a magasabb iskolai végzettséggel és keresettel rendelkező, a 40-45 évnél fiatalabb, magas költségű piaci szegmens veszi igénybe. A turisztikai piac kereslet és kínálat oldalához is köthető információs és kommunikációs aktivitás. A turisztikai célterületek látnivalóinak ismertté tétele az internet nyújtotta interaktív lehetőségekkel a szolgáltatók számára kitűnő reklám és értékesítési lehetőség. Az infokommunikációs technika a turisztikai piac keresleti oldalán a turisták által elérhető elektronikus információs és online foglalási rendszerek háttérét jelenti, mindazt, amit magába foglal az e-turizmus fogalma.

A kínálat oldalán a közvetlen értékesítésen túl a beszállítókkal és a többi turisztikai szolgáltatóval való on-line kapcsolattartás hatékonyabb összefogást, közös érdekképviseletet tesz lehetővé. A turisztikai szolgáltató vállalkozások működtetéséhez korszerű informatikai megoldásokat ad, beleértve a nyilvántartást, az adatfeldolgozást, az irodatechnikát, a könyvelési, ellenőrzési rendszereket egészen az automatizált vállalatirányítási rendszerekig.” (Kardos 2011:25)

Az informatika turizmusban vállalt szerepével nemzetközi szinten az 1990-es években kezdtek el jelenősen foglalkozni, amikor az információs technológiai forradalom kibontakozott, hisz az információ technológiai fejlesztések (későbbiekben IT) az 1990-es években forradalmasították az egész világ gazdasági és vállalati működési rendszerét, függetlenül azok méretétől, szolgáltatásaitól és földrajzi elhelyezkedésüktől. Makrogazdasági szinten az IT-t egyre nagyobb mértékben tekintették a regionális fejlesztésekhez, és a régiók hosszú távú jólétéhez szükséges eszközként. Ezért az informatika domináns szükségletévé vált mind a vállalkozásoknak, mind a régióknak a versenyképesség tekintetében, valamint alapja lett az új információs társadalomnak és a tudás alapú gazdasági hatalmaknak. Elmondható, hogy a regionális gazdaságok helyzete és a versenyképessége függ a

technológiai fejlettségtől, annak használati feltételeitől, és az informatikai alkalmazásoktól. (European Commission 1991)

A nemzetközi szakirodalomban is találkozni fontos gondolatokkal, amelyek a turizmusinformatikai témakört tárgyalják.

„A technológiai forradalomnak köszönhetően a turizmust elkerülhetetlenül befolyásolja az üzleti szerkezetátalakítás.” (WTO 1988)

„A turisztikai ágazatnak éltető eleme lett az információ”, (Sheldon 1994:128)

„közeledve a 21. századhoz a technológia hatékony használata alapvető fontosságúvá vált az utazási vállalatok és vállalkozások számára” (Wayne 1995:8)

„... az egész IT rendszer elképesztő gyorsasággal terjedt el a turizmusban, és nem tudott menekülni annak hatásai alól.” (Poon 1988:535)

„Az információ technológiai forradalom mélyreható következményeket idézett elő a turizmus menedzsmentben, elsősorban azáltal, hogy hatékony együttműködést és eszközöket kínált a valós globalizáció számára. Az IT kétségtelenül a turizmus egyik legfontosabb elemévé vált úgy, mint más gazdasági tevékenységek is. Ilyen elemek a termelés, az információgyűjtés és feldolgozás, az információ alkalmazása és kommunikáció, amelyek egyaránt fontosak a napi tevékenységekben.” (Poon, 1989:97)

Az angliai Westminster Egyetem tanára, Dimitrios Buhalis, a *Tourism Review*¹ című folyóiratban publikált, összegyűjtve érdemi gondolatokat a témában, amelyek meghatározóak a mai értelemben vett turizmusinformatika szempontjából.

„Következésképpen a turizmus keresleti és kínálati oldalának gyors fejlődése miatt az IT az ágazat elengedhetetlen partnerévé vált. Az informatika egyre fontosabb szerepet tölt be a turizmusmarketingben, a forgalmazásban, támogatási rendszerekben és koordinációban.” (Buhalis, 1995:53)

Buhalis a turizmusmarketing szerepéről úgy fogalmaz, hogy a „piacon, a turisztikai termékek fogyasztói vonzereje szinte kizárólag attól függ, hogy a turisztikai képviseltek hogyan prezentálják azokat, azaz, hogy milyen a tájékoztatás nyomtatott és audiovizuális formája. A gyors és pontos tájékoztatás gyakran a kulcs a fogyasztók igényeinek sikeres kiszolgálásához és a turisztikai kereslet kielégítéséhez.” (Buhalis 1995:65)

Kiemelve még egy fontos gondolatot, az „informatika drámai hatással van az utazási ágazatra, mert az iparág egészét rákényszeríti arra, hogy újragondolják, az üzleti átszervezést,

¹ <http://www.sp.uconn.edu/~yian/frl/38inftec.htm>, Laboratory for Leisure, Tourism & Sport The University of Connecticut, Andrew Yiannakis, Director , Information Technology in Tourism & Hospitality (#38)

az üzleti értékeket és viselkedési normákat, valamint a munkaerőképzés módját” (Vlitos-Rowe 1992:91).

Tehát az idézett gondolatokból értelmezhető, hogy az IT hatásai egyre dominánsabbá válnak a turizmusmarketingben a disztribúció területén, és az együttműködésben a privát és az állami szektorokban egyaránt.

Az informatika műszaki jellegű megfogalmazásában – a Magyar Larousse Enciklopédia 1992-es kiadása szerint – az információk megszerzésével, rendezésével, tárolásával és feldolgozásával összefüggő ismeretek összessége, így a turizmusinformatikán a szakinformatika olyan specializációját értjük, ami az általános informatika kérdéseinek, vizsgálati szempontjainak a turizmus szakterületre történő konkretizálása.

A turizmusinformatika, az informatika tudományának azon szakága (az alkalmazott informatikai /Lásd. 2.4.3. fejezet/ területen belül), amely a turizmus speciális feladatainak megoldására szolgál. A turizmus speciális feladatai közé tartoznak azok a tevékenységek, amelyek az innovatív gazdasági és turisztikai fejlődés szolgálatában állnak.

A következőkben a turizmusinformatikát, mint az alkalmazott informatikai területhez tartozó ágat tekintem át, és meghatározásra kerül, hogy az informatikai terület egyes szegmenseibe hogyan épül be.

Az alkalmazott informatikának két nagy területe van. Az egyiket „különböző tudományterületek alkalmazzák saját kutatásaik újabb eszközökkel, lehetőségekkel való bővítésére (pl. sorban állási elmélet: sztochasztikus folyamatok: szimulációs vizsgálatok)”. A másikat „a gazdasági élet területén is felhasználják saját speciális feladataik megoldására.”² (Vránicsné 2004: online)

A gazdasági élet különböző területei alatt kialakult informatikai területek az államigazgatási informatika, az egészségügyi informatika, a mezőgazdasági informatika, a közlekedési informatika, az ipari informatika, vagy a közigazdasági informatika, és így a turizmusinformatika is.

Az alkalmazott informatikán belül beszélhetünk mikroinformatikáról, mezinformatikáról és makroinformatikáról, amelyekre a következő meghatározások érvényesek:

„Mikroinformatika: számítógéppel (mikroprocesszorral) támogatott automaták. Pl. közlekedési lámpa.

² www.softeam.hu/sze/inf_1_1.rtf [2013-09-21]

Mezinformatika: táv-adatfeldolgozás, gyors működés, az igen nagytömegű információknak térbeli és időbeli korlát nélkül való elérése, a vele kapcsolatban álló emberekhez való alfanumerikus jelekre épített illesztés. Felépítését tekintve osztott rendszerű számítógép-hálózatokon alapszik, amelynek kialakítása eleve lehetetlen a teljes információ-ellátási rendszer ismerete nélkül. Belső összetevői:

- a végrehajtás operatív tervezését megvalósító információ-ellátási rendszer,
- a végrehajtás központi operatív ellenőrzését, irányítását támogató információ-ellátási rendszer,
- a végrehajtás területi irányítását támogató információ-ellátási rendszer.

Makroinformatika: információ-ellátási rendszerek, amelyek a szervezet egészének működését ellenőrzik, a vezetés beavatkozásainak megtételéhez, ill. az ezt megelőző tervezéséhez, a gazdálkodási munka alátámasztásához szükségesek:

- kapacitástervezés
- nyilvántartás, elszámolás, gazdálkodás és statisztikai információ-ellátás,
- vezetői információs rendszer,
- egyéb ellátási rendszerek.” (Vráncsné 2004: online)

Az alkalmazott informatika ezen alrendszereit, ha rávetítjük a turizmus informatikai alkalmazásaira, akkor a következőt kapjuk.

Mikroinformatika szintjén a mikroprocesszorral rendelkező számítástechnikai eszközök alkalmazásai (pl. az idegenvezetésben használt audio-guideok és multimédiás eszközök) sorolhatók ide..

Mezinformatika szintjén azok az alkalmazások tartoznak ide, amelyek lehetővé teszik a táv-adatfeldolgozást, megkönnyítve ezzel az információ átadását, feldolgozását, rendszerezését (pl. szállodai adatbázisok távoli elérése, e-kereskedelem).

Makroinformatika szintjén pedig olyan információ-ellátási rendszerek sorolhatók ide, amelyek a turisztikai szervezet egészének működését koordinálják, és a gazdálkodási tevékenységek elvégzéséhez szükségesek (pl. éttermi szoftverek).

A következő táblázatban (1. táblázat) rendszerezem mindazokat az alkalmazásokat informatikai területek szerint, amelyek elengedhetetlenek a ma információs társadalmában ahhoz, hogy a hazai turizmust a versenyszférában tudhassuk.

1. táblázat. Turisztikai alkalmazások csoportosítása az alkalmazott informatika alrendszerei szerinti bontásban

Turisztikai alkalmazások az alkalmazott informatika területei szerinti felosztásban		
Mikroinformatika	Mezinformatika	Makroinformatika
Auido-guide rendszerek	e-marketing	Szállodai szoftverek (Fidelio, Host-ware stb.)
Belépőjegy kiadó automaták	Tourinform hálózat	Nagy Utazás
GPS, útvonaltervezők	Közösségi portálok (Facebook)	Micros étteremi kiszolgáló rendszer
Utazástervező eszközök (falusi turizmushoz, borutakhoz)	e-kereskedelem	
Multimédiás eszközök (videokamera, fényképezőgép)	Web 2.0	
	Turisztikai honlapok	
	Online foglalási rendszerek (easyjet.com, wizzair.hu)	

Saját szerkesztés, Vránicsné (2004) alapján

A mikroinformatikai eszközök között az audio-guide-okra egyre nagyobb szükség érződik az idegenforgalomban. Alapfunkciójuk, hogy múzeumi látogatók önállóan is végig tudnak nézni egy tárlatot úgy, hogy minden fontos információ birtokába jutnak. A ma már piacon lévő, szabadon programozható, és multimédiás képességekkel rendelkező megoldások a múzeumok vagy más turisztikai célpontok számára szabad és kreatív túravezetés összeállítását teszik lehetővé.

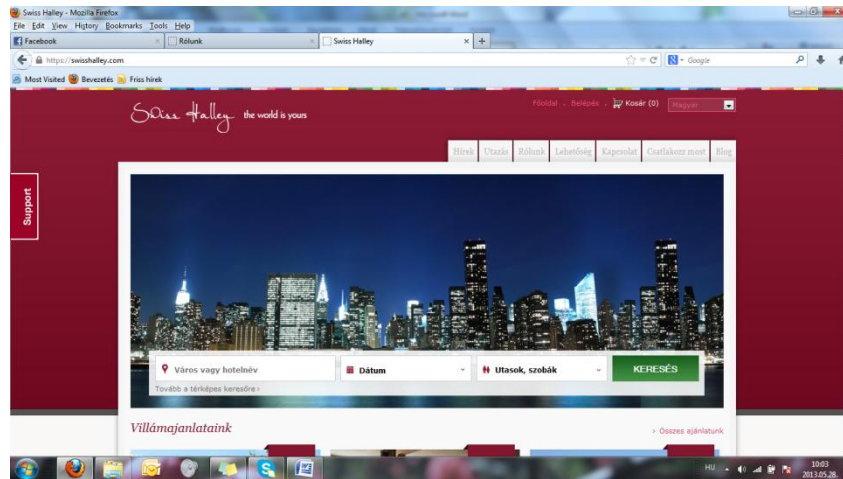
Turisztikai szolgáltatásfejlesztésekhez jelentősen hozzátartozik a jegykiadó automaták bevezetése és elterjedése. Amennyiben a vendégek jegyvásárlási lehetőségei bővülnek, az értékesítés is minden bizonnyal költséghatékonyabbá és rugalmasabbá válik az adott szolgáltatási területeken. Hazánkban is kezd elterjedni az online jegyvásárlási lehetőség, aminek jelentősége abban áll, hogy az e-mailben kapott voucher segítségével az elhelyezett jegyautomaták használatával vehetik át a belépőjegyet egy előadás alkalmával a látogatók.

Amennyiben az információs feldolgozási rendszer többféle csatornát használ (kép, hang vagy video), akkor a multimédia a turista számára fokozza az élményeket, könnyebbé, gyorsabbá vagy interaktívvá teszi az információ feldolgozását. A digitális videokamerák, fényképezők elengedhetetlen eszközei az idegenforgalmi szektornak.

A mezinformatikai eszközrendszer már nem ennyire „kézzelfogható” eszközök rendszere. Ha egyszerűen akarunk fogalmazni, mondhatjuk minden, ami online, minden, ami „-e”, esetünkben kapcsolatba hozhatjuk a turizmussal. Olyan turisztikai honlapok, közösségi portálok, felületek alakulnak, amelyek ötvözik a marketinget, a kereskedelmet és a turisztikai szolgáltatásokat. Utazásszervező cégek működnek, akik direkt ajánlói rendszereken keresztül értékesítenek a legmodernebb online technológiák segítségével. Olyan online interfaceket

működtetnek, amelyek segítségével könnyebbé, kényelmesebbé teszik a termék vásárlását, ami tulajdonképpen az utazás. Szabadszavas kereső motorokkal, a virtualitás segítségével „eljuthatunk” úti célokra. Folyamatos fejlesztések segítik, hogy ezek az online felületek zökkenőmentesen működjenek az idegenforgalom fejlesztésének szolgálatában (1. ábra.).

1. ábra. Példa online turisztikai rendszerre

Forrás: <https://swisshalley.com/> [2013.05.28]

A makroinformatikai halmazba tartoznak a hatékony gazdálkodási folyamatokat működtető alkalmazások és adatközponti megoldások kis-, közép- és multinacionális vállalatok számára. Ide sorolható példának a Micros Restaurant Enterprise Solution (RES) integrált szoftverrendszer. Hagyományos és gyorséttermek számára rugalmas, egyénre méretezhető megoldásokat ad háttérirodai, étteremüzemeltetési és vendéglátó-szolgáltatási funkciókkal integrálva. A piacon számos szállodai szoftver megtalálható, amelyeket ebbe a csoportba sorolunk. Hazánkban legelterjedtebbek a Micros-Fidelio Suite 8 és a HostWare winFro v7.8 elnevezésű programok. Ezek az áruforgalmi rendszerek a legújabb informatikai megoldások a vendéglátóipar számára. Olyan eszközök, amelyek a szállodai rezervációs feladatokon túl minden adminisztrációs tevékenység ellátására alkalmasak.

Az alkalmazott turizmusinformatika e három szerveződési formája megkönnyíti annak megértését és megismerését. A multimédiás hardverektől kezdve a web alapú szoftvertámogatásokig rendszerbe szedve képet kapunk arról, hogyan helyezkednek el a turizmusban. Megjegyzendő, hogy ha a turisztikai alkalmazások ilyen jellegű, rendszerezett struktúráját veszik alapul az oktatásban, akkor a hallgatók hatékony tanulmányi előmenetelre tesznek szert, és minden bizonnyal a témában magabiztos tudással vesznek részt a gyakorlati tevékenységekben.

Azt, hogy a turizmusinformatika egyes szegmenseit milyen oktatásmódszertani eszközökkel tudják elsajátíttatni a hallgatókkal, abban is fontos szerepe van az informatikának. A modern technológiai eszközök oktatásban elfoglalt szerepe napjainkban nyilvánvaló, s a turizmusképzés területén sem nélkülözhető.

2.4.2. Informatikai eszközök értelmezése az oktatásban betöltött szerepük alapján

Ha az informatikáról mint oktatási segédeszközről beszélünk, nem érhet meglepetés minket, ha az interaktivitás, a multimédia, a világháló, a web vagy az e-learning fogalmakkal találkozunk. Ahhoz, hogy innovatív megoldásokat lehessen javasolni a turizmusoktatásban, elsőként tisztázni kell annak az elméleti háttérét, hogy mint informatikai oktatási eszköz, milyen szerepet kap a felsőfokú turizmusképzés gyakorlatában (Lásd 7. fejezet). Ennek az alfejezetnek a célja az, hogy betekintést nyújtson a modern oktatás-informatikába, nevezetesen bemutatja, hogy a webtechnológia hogyan játszik szerepet a tanulási folyamatokban, melyek a legmodernebb eszközei a digitális tanulásnak, és melyek a legfontosabb jellemzői és megjelenési formái az online tanulási környezetnek.

Ha az oktatás és informatika kapcsolatáról beszélünk, az informatikára úgy is tekinthetünk, mint módszertani eszköz szerepeltetésére a pedagógiában. Ezt hívjuk digitális pedagógiának, vagy gyakran találkozunk az „IKT-val segített tanulás” meghatározással is.

„Ilyennek tekinthetjük az internet elterjedésével, az otthoni szélessávú alkalmazás térhódításával kapcsolatos alkalmazásokat, a mobilkommunikációs eszközök mindennapi használatának fejlődését, a távoktatási keretrendszerek intézményesülési folyamatát, illetve az ehhez kapcsolódó új tanulási lehetőségeket.”(Benedek 2008:11)

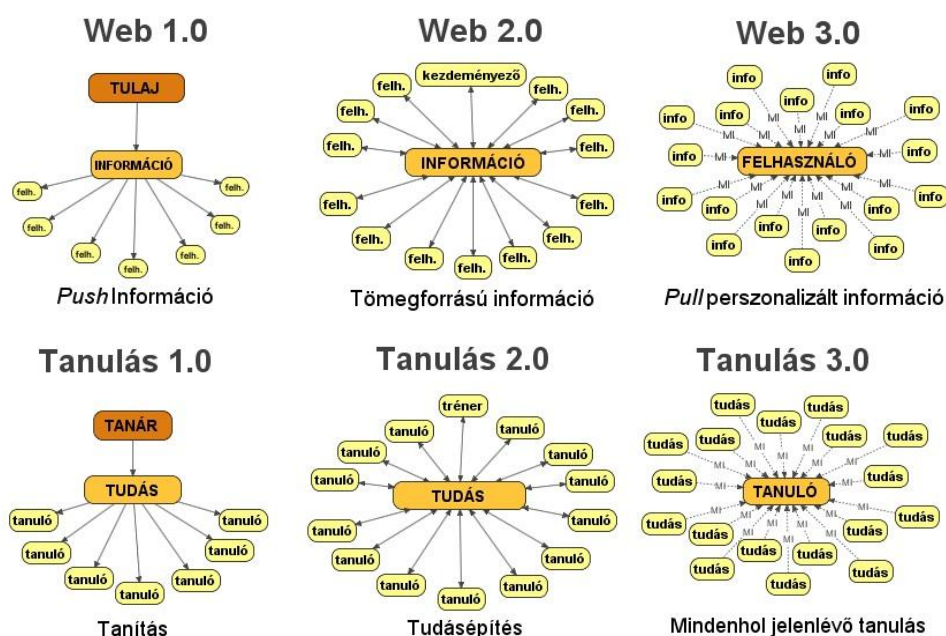
A mai modern társadalomban a számítógép és a világháló mindennapjaink használati eszközévé vált. Ez elmondható az oktatás területére is, hisz egészen az óvodától a professzionális szintig az oktatási-nevelési folyamatokban jelentős szerepet kap az informatika. Az információs és kommunikációs technikákkal segített tanulást széles körben lehet vizsgálni. Ezt teszi sok oktatáskutató, tanár azzal a céllal, hogy elősegítse a pedagógiai innovációt. Itt említendő nevek Nyíri Kristóf, Szűcs András vagy Molnár György is, akik számos tanulmányt írtak az ezredforduló előtti és azt követő néhány évben, írásaikban többek között arra hívják fel a figyelmet, hogy a technológiai fejlődés szükségessé teszi a hagyományos oktatási keretek kiszélesítését az új generációs oktatási formákra (Molnár 2008).

Az oktatási munkáról – a modern technológiával történő tevékenységeit tekintve – elmondható, hogy az oktatóknak rendkívül bonyolult feladattal kell szembe nézniük, amikor a megfelelő oktatásmódszertani eszközt kell kiválasztaniuk a munkájukhoz. Már azért is tekinthető ez bonyolult feladatnak, mert a mai oktatói társadalom nagyobb része még igencsak csekély arányban használta a digitális világ eszközeit abban az időszakban, amikor tanárrá vált. Ezért hogyan is várható el az, hogy minden gond és szkepticizmus nélkül használják a mai eszközöket. Ezekre a gondokra vetítenek rá a kérdőívelemzés eredményei (Lásd. 5. fejezet). Azonban az „eredményeket figyelmen kívül hagyva is tény, hogy a fiatal generációt egyre fejlődő csili-vili technológia veszi körül az iskolán kívüli mindennapokban, és ez elvonja a figyelmüket az iskoláról”. (Turcsányi-Szabó 2012:online)

Tehát, fontos jövőbeli feladatnak tekinthető a két oldal (a modern technológiát nem használó oktatás, és a modern technológiát nagy előszeregettel használó diákság) összehangolása. Ez az oktatási rendszer egészére nézve érvényes feladatnak minősül.

Tanulmányok, és abban olvasható tapasztalatok sokasága szól webtechnológiáról, az ehhez kapcsolódó e-learning rendszerek bevezetéséről és alkalmazásáról. A teljesség igénye nélkül említendő nevek Budai Attila (2008), Berecz Antónia (2006) és Zárda Sarolta (2006), akik a web alapú elektronikus tartalmakat helyezik vizsgálatuk középpontjába. Viszont nem zárható ki az a tény sem, hogy folyamatosan megújuló tanulási formák jelennek meg a modern webes felületeknek és mesterséges intelligenciának köszönhetően, így a feladat állandónak tekinthető. Ezt alapul véve célozza meg az összehangolási feladatot Turcsányi-Szabó Magda, aki gondolati térképével bemutatja, hogy a tanulási folyamatot hogyan befolyásolja a webtechnológia (2. ábra).

2. ábra. Összefüggés ábrázolása a tanulási folyamat és a webtechnológia folyamatos fejlődésében

Forrás: <http://www.oktatas-informatika.hu/2012/07/turcsanyi-szabo-marta-fenntarthato-innovacio-a-tanarkepzesben-az-elmelettol-a-gyakorlatig/> [2012.08.01.] Gondolati térkép, amely bemutatja a tanulási folyamatot és szignifikáns szereplőit, Gondolati térkép, amely bemutatja a webtechnológia folyamatait és szignifikáns szereplőit

Értelmezve a fenti ábrát, felismerhető a webtechnológia fejlődése és a tanulás fejlődése közötti hasonlóság. Belátható, hogy az egyirányú, tanár által létrehozott „tudásátadási” folyamat ahhoz vezetett, hogy a tanár kezdeményezővé vált, inspirálva a tanulókat a tudásfelvételhez. Majd ezt a kollaboratív tanulási folyamatot felváltja az, hogy a modern technológiai eszközöket alkalmazva a tanuló saját egyéni szabadságában válik a tanulás főszereplőjévé. Úgy is mondhatjuk, hogy a tanuló részesévé válik a tudás felépítésének. Ezáltal a tanár hagyományos érték közvetítő szerepe megszűnik, helyette egy olyan szerepet kap, amivel biztosítja a tudásforrás elérhetőségét a tanulók számára. Végeredményben elmondható, hogy a tanár és tanuló szerepkör egybefonódik, ami az online tanulási környezet alapvető velejárója.

Ezek az úgynevezett oktatásmódszertani fejlődési lépcsőfokok Csapó Benő és Kárpáti Andrea gondolatainak relevanciáját támasztják alá, és amely fejlődési folyamatra a „tanári hivatás professzionalizálódásaként” szoktak hivatkozni (Csapó és Kárpáti 2002:308). Amikor a tanár és diák szerepkörök összefonódásáról beszélünk, kiemelendő, hogy a „tanár az oktatás új modelljében már nem a tárgyi tudás forrásaként és közvetítőjeként jelenik meg, hanem a tanuló autonóm tudásszerző folyamatainak irányítójaként. E szerepében a tanárnak sokkal többet kell tudnia egyrészt magáról a tanulóról, az érdeklődés felkeltésének, a motiválásnak a

módjairól, a képességek fejlődéséről (...), a kompetenciák és a műveltség alakulásáról, másrészt a rendelkezésre álló tananyag természetéről, reprezentációjának módjairól, a taneszközökről, a különböző eszközök és módszerek fejlesztő hatásáról” (Csapó és Kárpáti 2002:308).

Ehhez a tanítási tevékenységhez nyújtanak segítséget a modern technológiai vívmányok, amik egyúttal megkövetelik a tanárok folyamatos továbbképzését.

A világ egyik legnagyobb informatikai cége az Apple Corp. Ltd. egy reformot hirdetett meg 2012 elején, amelynek legfőbb alapelve az volt, hogy mivel a modern mobileszközök iránti érdeklődés és rajongás határtalan a diákok körében, miért ne használjuk fel azokat oktatási célokra.

Sőt, megkockáztatva egy veszélyes területet, amikor arról beszélünk, hogy a fiatalok internet függővé válnak, miért nem fordíthatjuk ezt a negatívumot a hasznukra.

„Az internet tényleges addikciót okozhat. A függő, ha nem fér hozzá a világhálózathoz, sivárnak, üresnek érzi az életét, ingerlékennyé válik, depressziós lesz. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a netfüggőség, a többi addikcióhoz hasonlóan, nem önálló probléma, hanem tünet. Eleve feltételez valamilyen mentális problémát az, ha a függőség ki tud alakulni, és általában kora gyermekkori sérülések állnak a háttérben.” (Wéber 2012:online) A mai értelemben vett netfüggőséget és mobilfüggőséget felhasználhatjuk az oktatásban, ezzel előidézve ezeknek a problémáknak a megoldását.

A netfüggőséget, és a számítástechnikai eszközök iránti elfogultságot pozitív megközelítésből úgy is felfoghatjuk, hogy a mai fiatal generáció motiválva van a legmodernebb technikák használatára. A motivációnak viszont fontos szerep jut a tanulási folyamatokban. Ezért a tanulás szervezői nem hagyhatják figyelmen kívül, sőt javasolt felhasználni – munkájuk során – a tanulók legújabb technikai eszközök iránti kíváncsiságát. A motiváció tanulásban elfoglalt, jelentős szerepét Bárdossy Ildikó a produktív tanulás – mint „feladat- és a problémamegoldások”, mint „kreativitást mozgósító tevékenységek” – kapcsán értelmezte (Bárdossy 1999:16). Munkájában, több elfogadott kutatási elmélet segítségével hívja fel a figyelmet a motiváció és tanulás összefüggéseire. Hivatkozva Lazar (1980) vizsgálataira, az „iskolai tanulási folyamatban létre kell és lehet hozni motivációs helyzeteket – pl. kontrollhelyzetet, versenyhelyzetet, játékhelyzetet, teljesítménymotivációs helyzetet. Eszköz jellegű szerepük abban áll, hogy a belső motivációs tényezőket – pl. a teljesítményszükségletet, az önmegvalósítást, a kitűnni vágyás, a siker, az elégedettség szükségletét – aktivizálják, fejlesszék, ezáltal a tanulási tevékenységet, s annak

eredményességét fokozzák” (Bárdossy 1999:11). Ezért, ezek alapján elmondható, hogy a modern webtechnológián alapuló oktatási eszközök hozzájárul(hat)nak a produktív tanulási tevékenység sikeréhez.

Erre szolgál például, hogy az Apple a piacra került Ipadjaival (3. ábra) olyan oktatási módszer megvalósítását tűzte ki célul, amelyet világszerte nagy előszeretettel és rohamosan vezettek be az iskolákban. Az oktatási módszer lényege, hogy a hagyományos tankönyvek helyett Ipad készülékeket kaptak a tanulók. Az interaktív könyvek megoldották a hagyományos tankönyvek, taneszközök problémáit elérhetőségben és pénzügyileg egyaránt, és az Ipadok újdonságaként kifejlesztettek informatikai alkalmazásokat, amelyek segítségével bárki (tanuló vagy tanár) könnyen készíthet és publikálhat tankönyvet bárhol és bármikor.

3. ábra. Ipadok az oktatásban

Forrás: <http://www.xms.hu/ipad/> [2012.08.01.]

Vagyis az információszerzésen túl, az információk létrehozása, megosztása, publikálása és virtualizálása válik hétköznapi, alátámasztva a WEB 3.0 technológiák által generált „Tanulás 3.0” folyamatot (2. ábra).

Így elmondható, hogy napjainkra a tanítás és tanulás folyamata jelentős átalakuláson megy keresztül, amelyben az önszabályozó tanulásnak, s ezen belül a technológiával megtámogatott tanulásnak fontos szerepe van.

Az oktatási folyamat „[...] mint komplex interaktív folyamat magában foglalja nemcsak a tanítás és tanulás folyamatát, de a kognitív önszabályozás, illetve a motivációs önszabályozás kiépítésének, kialakításának folyamatát is. E folyamatban a tanár és tanuló együttes tevékenysége során nem csupán a tananyag (művelődési javak) aktív feldolgozása, hatékony elsajátítása valósul meg, hanem közben kialakul a tanuló autonóm tanulásra való képessége, kognitív önszabályozása, valamint tanulási motivációinak magas szintre szerveződő önszabályozása is” (Réthy 1998:223).

Ha átgondoljuk, hogy a modern informatikai eszközök, mint a tanulás segédeszközei mennyiben oldják meg azokat az oktatásmódszertani feladatokat, amelyekkel kialakulnak az

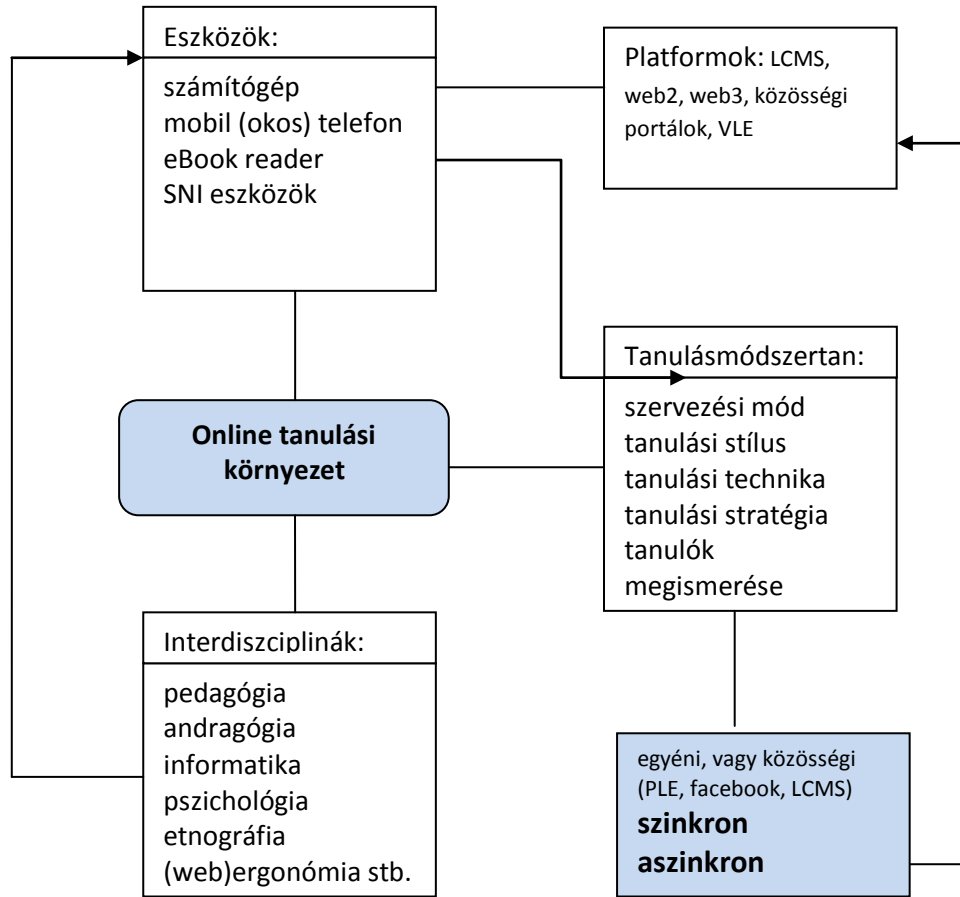
idézetben szereplő önszabályozó képességek, a digitális vagy online tanulás és oktatás terminológiáját a következőképpen jellemezhetjük:

- „internethez csatlakoztatható eszköz felhasználásával történik a tanulás;
- lényegi eleme a távolság, vagyis nem időhöz és nem helyhez kötött sem a tanulási folyamat, sem pedig a tanulási környezet elérése;
- egyéni tanulási utakat és körülményeket támogat, azaz erősen épít az önmeghatározott tanulásra és az önszabályozó tanulásra;
- a tanulási környezet kialakításában, és a tanulás támogatásában jelen van a pedagógus, a tutor;
- a legkritikább esetben függetleníthető teljes mértékben az offline tanulás körülményeitől.” (Papp-Danka 2012:online).

A digitális tanulás pedagógiájához, mint társadalmunk új pedagógiai paradigmájához, számos módszertani kérdéskör is hozzátartozik. Felmerülő kérdések között a tanuló-tanár szerepek megváltozásán kívül létrejön további, ma még tisztázatlan kérdés is. Ezek többek között a „nyomon követés” kérdése, ami a tanuló koncentrálsának koordinálásáról szól, vagy az „egyéniítés” kérdése, amellyel részletesen Halász Gábor foglalkozik. Halász a modern technológiának olyan szerepet szán, melynek segítségével „a tanítás az intézményesített oktatás világában alkalmazkodik az egyes tanulók sajátos egyéni igényeihez” (Halász 2007:online). Papp Danka Adrienn tanulmányában felvázolta az online tanulási környezethez kapcsolódó problematikákat, és egy gondolattérkép segítségével összegyűjtötte az ezekhez tartozó főbb fogalmakat, amelyek a paradigmák, az interdiszciplinák, a pedagógia, a tanulásmódszertan, az offline tanulási környezet és az eszközök.

A következő ábrán Papp-Danka gondolattérképét felhasználva az online tanulási környezet és a digitális eszközök közötti kapcsolatokat emeltem ki (4. ábra).

4. ábra. Az online tanulási környezet szereplői és kapcsolataik

Forrás: <http://www.oktatas-informatika.hu/2011/12/papp-danka-adrienn-az-online-tanulasi-kornyezet-fogalmanak-ertelmezesi-lehetosegei/> alapján saját szerkesztés [2012.08.01]

Az online tanulási környezet tipikus formája az e-learning keretrendszerben jelenik meg. Egy olyan tanulási forma, amelyben a tanuló saját autonómiáját használva szerzi meg a tudást (ide sorolható az önszabályozó képesség alkalmazása), amelyben a számítógépes hálózatokat és digitális médiumokat használja fel a tananyag feldolgozásához. Az „e-learning”-et, mint tanulási formát és oktatási eszközt tekintve elmondható, hogy új tanulási-tanítási szemléletet közvetít a tananyag hozzáférhetőségét, egységbe foglalását és a tanulás megszervezését illetően.

„Az e-learning gyűjtőfogalom, ami magába foglalja a tanulás bármely típusát, amely a legújabb információs és kommunikációs technikákat online alkalmazza.

Az általánosan elérhető definíciók zavart idézhetnek elő. Nemcsak az a probléma, hogy a téma egyaránt új a kurzuskészítőknek, a technikai szolgáltatóknak és a végfelhasználóknak (azaz a tanulóknak), hanem az, hogy valójában nem találta még meg közös elvi síkját és piaci pozícióját. Az elmúlt években meglehetősen helytelen szóhasználat alakult ki. Mindazonáltal ahogy a technológia és a szakma fejlődik, úgy fejlődik a

terminológia is, és az e-learning fogalma végül megtalálja a helyét. Az internet alapú oktatás egy kommunikációs folyamat, mely túlnyomórészt internetes eszközökön keresztül zajlik, átviteli közegként az internet ill. intranet hálózatok szolgálnak. A tanulási folyamat a tanár személyes jelenlétére már csak kis mértékben alapoz. Lényegében már nem annyira távoktatásról, mint inkább távtanulásról (e-learning) beszélünk. A kommunikációs folyamat szinkron vagy aszinkron jellegű.” (Miskolczi 2008:2)

Az internet alapú oktatás szinkron és aszinkron távtanulási módszereinek eszközeit – a tér és idő függetlenségi viszonyát figyelembe véve – gyűjtöttem össze (2. táblázat). A távtanulási módszer megfelelő eszközének kiválasztása függ attól, hogy a tanár és diák közvetlen kapcsolatban állnak-e egymással, és a tanár, mint tanulást irányító mentor működik-e, vagy a tanuló saját ütemezésben, saját maga választott környezetben dolgozza-e fel a tananyagot.

2. táblázat. Az e-learning oktatásmódszertani eszközeinek csoportosítása a szinkron és aszinkron szervezési módok szerint

Digitális oktatási módszertani eszközök	
Szinkron módon használható	Aszinkron módon használható
telefonos beszélgetés	e-tananyag
chat	fájlmegosztás (Slide sharing Video streaming)
webelőadás	interaktív tananyag
webszeminárium (webinar)	blog, webnapló
élő rádió/tv műsor	interaktív televízió
	közösségi terek (Facebook, Wikipedia)
	e-mail
	fórum

Saját szerkesztés, Miskolczi (2008) alapján

Az informatikai eszközök – oktatásban betöltött szerepük szerint – széles skálán mozognak. Az online tanulási környezet, a modern mobil eszközök (Ipadok, okostelefonok), a távoktatás elektronikus eszközei (e-learning) módszertani megközelítésből meghatározóak az oktatási folyamatokban. A szakemberképzés (esetünkben a turisztikai szakemberek képzésének) színvonala és minősége nagyban függ a tanulási és tanítási folyamatokban alkalmazott technikai eszközök színvonalától. Ezért az oktatási munkában részt vevő oktatók számára nélkülözhetetlen a folyamatos továbbképzés a technológiában folyton fejlődő társadalmunkban kortól, végzettségtől függetlenül.

2.4.3. Az informatikaoktatás lényegi jellemzői

Az oktatás fontos feladata a felkészítés az információk fogadására, kezelésére. Egy adott szakterületen a releváns és irreleváns információk megszerzésének és rendszerezésének képessége összefügg az informatikai készség minőségével és szintjével. Ezért az informatikai készség kialakításához és fejlesztéséhez, az oktatásban meg kell jelenniük az erre vonatkozó ismereteknek.

Az informatikai ismeretszerzés, illetve ismeretátadás sajátos helyzetben van az oktatási rendszer valamennyi területén. Az információ mennyisége és változásának sebessége, a gyors technológiai fejlődés, a megszerzett ismeretek idő előtti elévülését okozzák, aminek ellensúlyozásaként indokoltta vált az életen át tartó tanulás. Ennek megjelenésére jó például szolgálnak az előző alfejezetben ismertetett, és egyre gyakrabban használatos online oktatási, felhasználói rendszerek, melyek ismerete napról-napra nemhogy speciális területeken, de a hétköznapi használatban is szükségessé válik. Azonban ez a példa nem meríti ki az informatikai oktatás szükségességének kérdését. Ebben a fejezetben az informatikai képzési terület jellemzőire szeretnék kitérni a nem informatika szakos hallgatók képzése esetén. Erre azért van szükség, mert vizsgálataim során arra a kérdésre is keresem a választ, hogy a felsőfokú turisztikai képzési területen az informatikát milyen megközelítésből kell beépíteni a képzési rendszerbe. Az informatikaoktatás lényegi jellemzőit foglalom össze azzal a céllal, hogy majd meghatározzam – a vizsgálati eredmények segítségével (Lásd 5. és 6. fejezet) – a felsőfokú turizmusképzést érintő informatikai vonatkozásokat, ismereteket, attitűd-, és képességrendszereket (Lásd 7. fejezet).

Az európai munkaerőpiac megköveteli, hogy valamilyen szinten minden ember tájékozott legyen az informatika világában, a legalapvetőbb általános műveltségtől egészen a professzionális tudásig. A köznevelés minden szintjén megjelenik az informatikai képzés, célul tűzve ki a felnőtt világban való tájékozódás előkészítését, az információszerzés és -kezelés technikáinak kipróbálását, és a kommunikáció különböző formáinak gyakorlását (Knizner 2009:online). Annak érdekében, hogy az informatikai képzések felsőoktatásban – illetve turizmusképzésben – megvalósítandó lehetséges céljait megfontoljuk, rá kell világítanunk a vonatkozó ismeretek, készségek, és képességek rendszerére is.

Az informatikai képzés tartalma, mint általános értelemben vett oktatási műveltségterület alapvetően ötféle kompetencia köré rendeződik. Első az algoritmikus gondolkodás, amely kezdődik az elemi eljárások megismerésével, és amely elengedhetetlen

eszköze a tudatos tevékenységvégzésnek. Az informatikára tekinthetünk úgy, mint egy szemlélet kialakításának módszere a véletlenszerű próbálkozások kiszűrésének megtanulásához. Második követelmény az alkalmazói szemlélet, mely megtanítja, hogy a számítógép egy rendkívül sokrétűen felhasználható eszköz az ember számára. A problémamegoldás a harmadik követelmény, amely ismeretének birtokában alkalmasak vagyunk a számítástechnikai eszközök tárházából választani, illetve azokat kombinálni feladatunk megoldásához. Az önálló munkavégzésre történő nevelés következő követelményünk az informatikával szemben. Végül az utolsó az informatikai etikett. Segítségével korunk információs társadalmában megtanuljuk, hogyan kell „uralkodnunk” a számítógép felett, és hogyan kell helyén kezelni az általa kínált lehetőségeket. (Szlávi és Zsakó 2000)

A felsorakoztatott kompetencia elemek általános érvényűek nemcsak a közoktatásban, hanem a felsőoktatásban is. Mivel a felsőoktatás egy adott intézményének input oldalán elhelyezkedő hallgatók a közoktatás feltételezhetően különböző intézményeiből érkeznek, ez alapot ad arra a megállapításra, hogy informatikai előképzettségük sem egyforma. Ezért, a nem informatikai szakterületű felsőoktatást tekintve is figyelmet kell fordítani az informatikai kompetenciák fejlesztésére, és az ehhez kapcsolódó informatikai ismeretek átadására. Ezt nagy nehézségek árán lehetne megoldani más tárgyak, mint az informatika tárgy keretein belül.

„...egy Informatika (Számítástechnika) tantárgyra feltétlenül szükség van, ugyanis az informatikai minimál-, követelmény-rendszernek vannak olyan részei, amelyek megtanítása egyik jelenlegi tantárgy feladatába sem illeszkedik be teljes egészében. Ennek az ismeretkörnek is megvan a saját belső logikája, fogalom- és gondolatköre, amelynek egy jelentős része ma már az életben az alapműveltség részévé válik, s mely csak egy önálló tárgy keretében adható át eredményesen” (Szlávi és Zsakó 2000:10). A felsőoktatásban is általános érvényűnek tekinthető informatikai ismeretkörök, – amelyeket Zsakó László, az ELTE Informatika Karának tanára gyűjtött össze – a következők:

- informatikához kapcsoló matematika
- informatikai alapfogalmak
- algoritmizálás, adatmodellezés, programozási alapismeretek
- programozási eszközök
- alkalmazói feladatok megoldása általános célú rendszerekkel
- alkalmazói rendszerek kezelése

- gyakorlati problémák megoldása számítógéppel
- az informatika eszközeinek használata, működési elvük
- informatika és társadalom, informatika a múltban és jövőben, az informatika etikai kérdései.

A felsorolásban szereplő ismeretkörökhöz különféle, sokaságában szinte határtalan tananyag köthető, amely egyben választási lehetőséget kínál a képzések számára. Minden felsőoktatási szaknak magának kell kiválasztani szorosan a szakterülethez tartozó informatikai ismeretköröket, és beépíteni a képzésbe. Ez a „beépítés” logikailag kétféle módon történhet. Az egyes ismeretköröket a szakképzés struktúrájában szereplő szaktárgyakba vonják be, akár néhány órát szánva a témának különböző szakkurzusokon belül, vagy külön tantárgyként, informatikai jellegű kurzusokat hoznak létre. Ezzel azt a problémát vetem fel, miszerint a turisztikai felsőoktatásban szereplő informatikai (jellegű és tartalmú) képzések nem egységesek (H5. hipotézis), és ennek a problémának a megoldásához célszerű lenne a felsoroltakból kiindulni.

A probléma megoldásához a felsőfokú szaktól és annak saját adottságaitól függően kerülhetünk közelebb. Az informatikaoktatás kapcsán mind a laikusok, mind a szakemberek körében kialakultak különböző nézetek és szemléletek, amelyek olyan ellentmondásokba ütköznek, és olyan vitákat bontakoztatnak ki, amelyek megnehezítik a képzésfejlesztést. Ezeknek a téves nézeteknek az ismertetésével az ELTE szakembereinek munkáját szeretném idézni, akik tanulmányukban kifejtették, hogy az informatikaoktatással kapcsolatosan milyen tévhitek alakultak ki. Lényegesnek tartom ezeket megjeleníteni azért, hogy a turizmusinformatikai kompetencia-rendszer kialakításánál (Lásd. 8. fejezet) elejét vegyük ezek elkerülésének. 12 lényegi téveszmét fogalmaztak meg, amelyeket az alábbi lista tartalmaz:

„Informatika tantárgy ≡ beszélgetésünk az informatikáról általában

Informatikaoktatás ≡ szakképzés

Informatikaoktatás ≡ csak alkalmazói oktatás = Alkalmazói oktatás ≡ alkalmazói program funkcióinak ismerete

Informatikaoktatás ≡ csak programozásoktatás = Programozásoktatás ≡ egy programozási nyelv oktatása

Informatikaoktatás ≡ azonos súlyú ismeretkörök oktatása

Informatikaoktatás ≡ az informatika önkényesen kiválasztott néhány részterülete

Informatikaoktatás ≡ valamilyen informatikai eszköz teljes megtanulása

Informatikaoktatás ≡ független ismeretkörök egymás utáni megtanítása

Mindig a legújabb informatikai eszközt tanítsuk

Az informatikatanár tudása kisebb, mint a tanulóé

Az informatikaoktatáshoz nem kell Informatika tantárgy” (Szlávi és Zsakó 1996:257)

Az informatika számos definíciójával találkoztunk már, melyek közül kiemelt helyen van az információ feldolgozási szerepkör. Viszont ha ezt tekintjük az informatika tárgy fő céljának, felvetődik a kérdés, hogy mi a helyzet a többi szaktárggyal (legyen az akár műszaki, természettudományi vagy bármilyen tárgy)? Minden tárgynak szerepe az információfeldolgozás a saját szakterületén. Így van ez az informatikával is. Viszont ha ezt az álláspontot túlbillentjük, beleeshetünk egy olyan téves elgondolásba, miszerint az informatika szakképzés jellegű, és nincs olyan része, ami az általános műveltséghez tartozik. Persze ez az elmélet már a 90-es években bedőlt, bizonyítja ezt korunk információs társadalma. Következő tévhit, hogy az informatika oktatása csak arról szól, hogy megtanuljuk a hozzá tartozó eszközöket alkalmazói szinten használni, vagyis képességfejlesztő, problémamegoldó feladata nincs. Ezt ellensúlyozza a jó példa, hogy akkor minek tanuljunk történelmet, hisz kevés emberből lesz történész, vagy matematika tanulóból matematikus.

„Az alkalmazói tudás nem a technikai ismeretektől lesz magas szintű, hanem az általános alapelvek, módszerek ismeretétől.”(Szlávi és Zsakó 2003:5) Erre a gondolatra támaszkodva igazolható az a téves felfogás, hogy az ismeri jól az informatikát, aki például technikailag jártas egy adott program menüszerkezetében. Ennek, és az előző megállapításoknak éles kontrasztja, hogy nem kell eszközhasználatot tanulni, mert azt úgymint otthon magunktól megtanuljuk, mint pl. a televízió távirányítójának használatát. Aki azt gondolja, hogy az informatika tanítás helyes módja az ismeretkörök lineáris megtanítása, vagy tovább fokozva, hogy ezen ismeretköröket ugyanolyan mennyiségben kell oktatni, szintén rossz úton halad. Nem lépünk akkor sem kisebb csapdába, ha informatika oktatás kapcsán, annak csupán egy részterületére korlátozzuk azt.

Gyakran előforduló probléma, amikor azt tapasztalja valaki (szülő, hallgató, tanár), hogy a tanár tudása kisebb, mint a diáké. Ez akkor fordul el, amikor egy diák rendszerfüggő ismeretre, rutinra tesz szert. Ez a specifikus tudás azonban nem ér fel a tanár általános ismereteihez, átlátó vagy absztrakciós készségeihez.

Ezeknek a téves elméleteknek a relevanciáját kell kizárni ahhoz, hogy kialakítsuk – esetünkben a turizmusinformatikai – képzéseinket, és az azokhoz tartozó képzési és kimeneti követelményeket. Végül, fontos megjegyezni a tévhitekkel kapcsolatosan, hogy mindegyikben megtalálható az igazság alap is, de a végletesség hoz egyértelmű negatív eredményeket.

3. A FELSŐFOKÚ TURIZMUSKÉPZÉS TERÜLETI KÉPE MAGYARORSZÁGON ÉS A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOKBAN

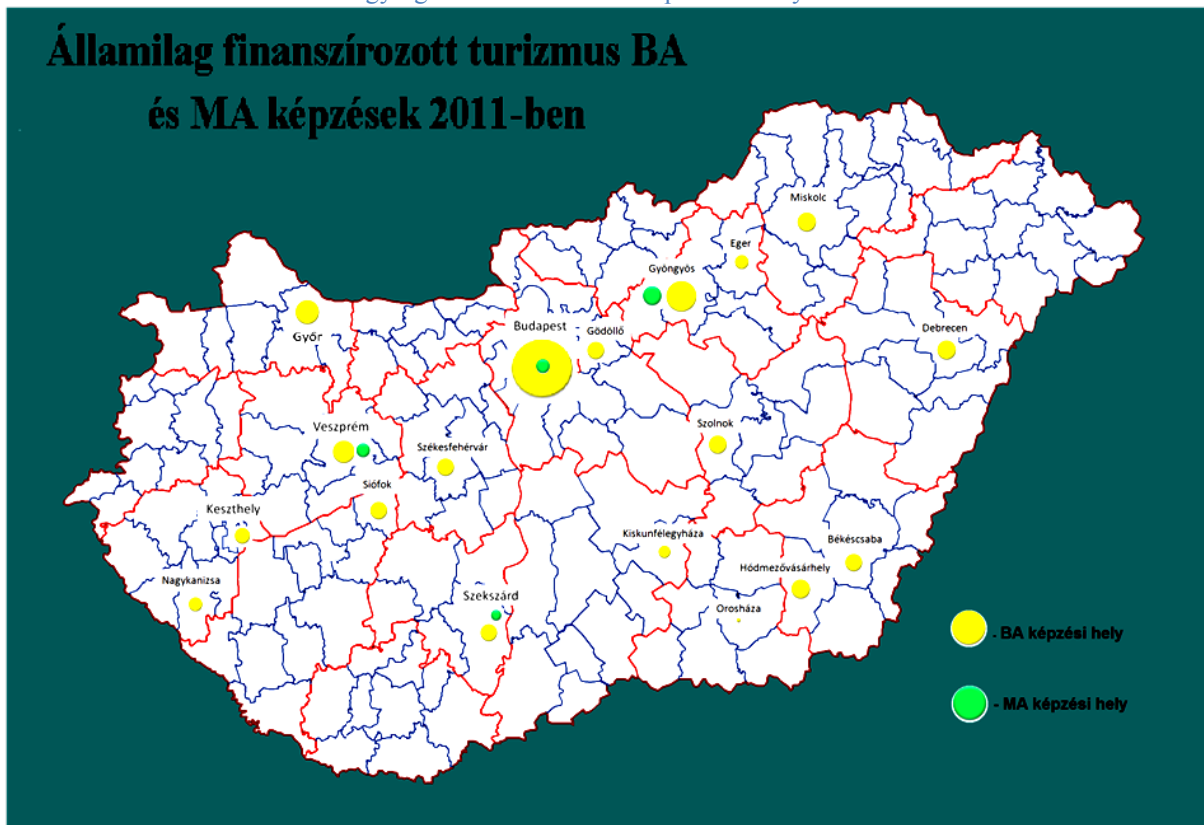
A felsőfokú turizmusképzés földrajzi, területi jellemzőivel foglalkozik ez a fejezet. Az értekezés elméleti fejezetei között olyan kapcsolatrendszerre mutat rá, amely kapcsolati hálóban fontos szerepe van a turisztikai képzéseket nyújtó intézmények elhelyezkedésének, és a területi turisztikai vonzerők közötti viszonyának.

A fejezet két tematikai egységre oszlik. Az elsőben feltérképezem Magyarország felsőfokú turisztikai képzésekkel foglalkozó intézményeit, a másodikban pedig elhelyezem a felsőfokú turizmusképzést a környező európai uniós térségben. A képzést nyújtó intézmények földrajzi megközelítését az indokolja, hogy ez által olyan összefüggésekre világítok rá, amelyek a Bologna rendszerre vonatkoztatva oktatásszervezési problémákat tárnak fel. Többek között rávilágíthatunk a nemzetek közötti oktatási együttműködésre és a turisztikai célpontokban rejlő képzési lehetőségekre is.

3.1. Magyarország felsőfokú turizmusképzésének földrajzi elhelyezkedése, és fontosabb számadatai

Az 1990-es évek elején a turisztikai felsőoktatás Budapestre, a monopolhelyzetben lévő Budapesti Gazdasági Főiskolára koncentrálódott. Jelentős változások indultak el a 90-es évek közepétől, melyek egyrészt Budapesten további felsőoktatási intézmények megjelenését jelentették, másrészt a vidéki Magyarország területén indítottak turisztikai képzéseket. Ezt az expanziós folyamatot a Bologna még fel is gyorsította, így mára 14 intézményben folyik turisztikai oktatás (1. térkép).

I. térkép Magyarország alap- és mesterképzéseinek elhelyezkedése az államilag finanszírozott turisztikai szakon. A körök nagysága a felvételi létszámkapacitás arányait szemlélteti.

Forrás: Nagy-Husztai 2011:314.

A térképről jól látható, hogy Magyarország területén hol dominálnak turizmusképzést nyújtó intézmények. A főváros képzési kínálata a legszembetűnőbb, valamint Észak-Magyarország területe. Elmondható, hogy a Dél-Dunántúl és Dél-Alföld térségeiben a legjelentéktelenebb a képzési helyek száma. Mivel a térkép 2011. évi adatok alapján készült, a pillanatnyi helyzetről nem lehet következtetéseket levonni. Ez a kép viszont azt mutatja, hogy Magyarország jelentősebb turisztikai desztinációinak környékén hiányosságok vannak képzések tekintetében, ami ellentmond annak a logikának, miszerint idegenforgalmi gyakorlatorientált képzést célszerű a vonzerők közelében végezni, mind gazdasági, mind oktatási nézőpontból.

A tisztán látást bonyolítja, hogy egyes intézmények kihelyezett képzési központokat hoztak létre a piacbővítés érdekében. Jelentős a különbség az akkreditált turizmus-vendéglátás alapszakot (BA) oktató intézmények, és a turizmus menedzsment mesterszakot (MA) oktató intézmények száma között. Ez egyben arra is utal, hogy sok intézmény akkreditációs nehézségekkel küzd a minősített szakember-utánpótlás területén. Az alábbi táblázat (3. táblázat) részletesen tartalmazza a 2011-ben hazánkban meghirdetett turizmus-vendéglátás BA, és turizmus menedzsment MA szakok képzési helyeit, a felvételi irányszámokat, és ezek összesített adatait.

3. táblázat. Felvételi irányszámok és képzési helyszínek 2011-ben turizmus-vendéglátás BA és turizmus menedzsment MA szakokon

Képzést folytató intézmény neve	Képzés helyszíne	Képzés nyelve	Felvételi irányszám BA képzésre	Felvételi irányszám MA képzésre
Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar	Budapest	magyar	80	30
Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar	Budapest	angol	190	-
Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar	Budapest	magyar	330	50
Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar	Budapest	német	84	-
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar	Budapest	magyar	400	50
Harsányi János Főiskola	Budapest	magyar	134	-
Kodolányi János Főiskola	Budapest	magyar	450	-
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Budapest	magyar	100	-
Szolnoki Főiskola	Budapest	magyar	30	-
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Békéscsaba	magyar	100	-
Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar	Debrecen	magyar	150	-
Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Eger	magyar	40	-
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Gödöllő	magyar	100	-
Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	Gyöngyös	magyar	400	150
Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar	Győr	magyar	225	-
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar	Hódmezővásárhely	magyar	150	-
Pannon Egyetem Georgikon Kar	Keszthely	magyar	70	-
Szolnoki Főiskola	Kiskunfélegyháza	magyar	30	-
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar	Miskolc	magyar	45	-
Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar	Nagykanizsa	magyar	40	-
Kodolányi János Főiskola	Orosháza	magyar	0	-
Kodolányi János Főiskola	Siófok	magyar	100	-
Kodolányi János Főiskola	Székesfehérvár	magyar	100	-
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar	Szekszárd	magyar	88	22
Szolnoki Főiskola	Szolnok	angol	20	-
Szolnoki Főiskola	Szolnok	magyar	120	-
Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar	Veszprém	angol	50	50
Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar	Veszprém	magyar	200	50
Összesen:14	23		3826	402

Saját szerkesztés a Felvi.hu adatai alapján

A táblázat összesített adatai alapján az a következtetés vonható le, hogy a viszonylag magas alapképzési felvételi irányszámot (3826) egy rendkívül alacsony mesterképzési irányszám (402) ellensúlyozza. A számadatokat és a földrajzi elhelyezkedéseket tekintve az alapképzési lehetőség a turizmusképzésben széleskörű, viszont mesterképzésben történő tanulmányi folytatás lehetősége erősen korlátozott.

Ezzel összefüggésbe hozható, hogy a „szorosán vett turizmus-felsőoktatás két szintjének területi elhelyezkedése – jobbra a felsőoktatási intézmények elhelyezkedése okán – mindkét szinten esetleges. Ennek ellenére az ország – turizmus-felsőoktatási szempontból – többé-kevésbé lefedettnek tekinthető (kivéve ez alól a mesterszak hiányát az Alföldön).

A fenti képhez tartozik, hogy Magyarországon a felsőoktatásban a turizmus két szálon fut: közgazdaságtan és földrajztudomány terén egyaránt jelen van, de egymástól szinte teljes izoláltságban (!) vesz részt benne.

A fentiek alapján, hozzávéve a földrajz alapszakon tanulókat, a turizmusoktatás komplexitását vizsgálva a különböző intézményekben az alábbi képet kapjuk (4. táblázat). Mindösszesen egy olyan intézmény van (Pécsi Tudományegyetem), ahol minden szegmens megjelenik” (Nagy és Huszti, 2011:312-313).

4. táblázat. A felsőfokú turizmusoktatás komplexitása a hazai intézményeken belül, 2010-ben.

Intézmény	Turizmus- vendéglátás BA szak	Turizmus- menedzsment MA szak	Földrajz szak, turizmus szakirány
Budapesti Corvinus Egyetem	X	X	
Budapesti Gazdasági Főiskola	X	X	
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	X	X	
Debreceni Egyetem	X		X
Eszterházy Károly Főiskola	X		
Harsányi János Főiskola	X		
Károly Róbert Főiskola	X	X	
Kodolányi János Főiskola	X		
Miskolci Egyetem	X		
Nyíregyházi Főiskola			X
Nyugat-Magyarországi Egyetem	X		
Pannon Egyetem	X		
Pécsi Tudományegyetem	X	X	X
Szegedi Tudományegyetem			X
Szent István Egyetem	X		
Szolnoki Főiskola	X		

Forrás: felvi.hu adatai alapján

Magyarország és a környező országok jelenlegi turizmus alapképzéseit megvizsgálva felvethető a kérdés, hogyan alakul a különböző országokban a felsőfokú turizmusoktatás? Feltételezhető, hogy az Európai Unió egységéből kiindulva a magyarországihoz hasonló.

Vizsgálataim a következőkben az Európai Unió és Duna Régiós területekre terjednek ki a témában.

3.2. Felsőfokú turizmusképzés a Duna Régióban

Ebben az alfejezetben egy helyzetképet mutatok be, ami kitekintést ad a hazánkon kívüli turisztikai képzésekre, az abban rejlő problémákra, és fejlesztési lehetőségekre. Bemutatásom földrajzilag az Európai Unió és Duna Régiós területeket tartalmazza. Mint a munkám eddigi fejezeteiben is látható, a turizmus és az oktatás kapcsolódási pontjait keresem. Így, nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközileg is érdemesnek tartok egy kitekintést a turizmusképzések kapcsán.

Az Európai Unió Magyarországon kívüli tagállamaiban sem elhanyagolható az a tény, hogy a Bologna rendszer az egész Unió összefogására törekszik. „A munkaerő szabad áramlása előirányozta a munkaerők képzettségének összehasonlíthatóságát és mobilitását. Mivel ugyan az Európai Uniónak nincs közös oktatáspolitikája, mégis az oktatási rendszerek mobilitásának növelése elsődleges célként szerepel a tagállamok között. A Bologna-folyamat számos közösségi programot (pl. Socrates, Leonardo stb.) kínál annak vonatkozásában, hogy immár a Duna Régió tagállamai között is egyre inkább átjárhatóbb legyen az oktatás-képzés rendszere” (Nagy, Horváth és Slezák-Bartos 2013:314). Ezért is fontos, hogy kitekintsünk külföldi képzésekre, a Duna Régió tekintetében, amelyekről a következő képet láthatjuk (5. táblázat):

5. táblázat. Fontosabb turizmusképzési intézmények a Duna Régióban (Magyarország nélkül), 2012-ben

Turizmus-vendéglátás alapszak	Mesterszak is
<u>Ausztria:</u>	
IMC University of Applied Sciences, Krems	X
MODUL University Vienna, Bécs	X
<u>Szlovákia:</u>	
University of Economics in Bratislava, Pozsony	X
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra	
<u>Horvátország:</u>	
--	
<u>Szerbia:</u>	
Metropolitan University, Faculty of Sport and Tourism, Novi Sad, Újvidék	
<u>Románia:</u>	
The Bucharest of University of Economic Studies, Bukarest	X
<u>Bulgária:</u>	
International Business School Bulgaria, Szófia	X
International University College, Dobrich	X
Varna Economic University, College of Tourism, Várna	X

Forrás: www.bachelorsportal.eu, www.mastersportal.eu, www.atlas-euro.org alapján saját szerkesztés

A táblázat azt tartalmazza, hogy a Duna Régióban, a Duna mentén hol található turizmus-vendéglátás BA alapképzés, és azt, hogy az alapképzésen felül az adott intézményben van-e lehetőség mesterszakon a továbbtanulásra.

Összehasonlítva a Duna Régió és hazánk főbb turizmusképzési repertoárját megállapítható, hogy a Duna mentén hazánkban található a legszélesebb körben turisztikai képzés. Már is felmerül az a kérdés hogy, mi az oka annak, hogy a régióban ilyen csekély arányban, és mondhatni elszórtan alakultak ki a turisztikai képzési területek. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához további vizsgálatokra van szükség. Vizsgálati lehetőségként felmerül, hogy az adott országok turisztikai vonzerőit érdemes kontextusba hozni a helyi képzésekkel és azok szakirányaival, és feltehetően opcionális megoldási lehetőséget lehet majd megfogalmazni a turisztikai vonzerők kapcsán.

A következőkben összegzésre kerül, hogy intézményenként milyen szakirányúak a turisztikai képzések a környező országokban (6. táblázat). Majd azt követően a működő szakirányos képzéseket összevetem a földrajzilag hozzájuk közel eső főbb turisztikai vonzerőkkel, és táblázatba foglalva, szakirány-fejlesztési lehetőségeket jelölök meg.

6. táblázat. Turizmusképzési szakirányok intézményenként a Duna Régióban

Turizmus-vendéglátás alapszak	Szakirányok
<u>Ausztria:</u>	
IMC University of Applied Sciences, Krems	Sportturizmus, Kulturális turizmus, Egészség- és Wellness turizmus
MODUL University Vienna, Vienna	E-Marketing, Informatika és Turizmus, Esemény és Konferencia Turizmus, Egészség & Wellness Turizmus
<u>Szlovákia:</u>	
University of Economics in Bratislava, Pozsony	nem áll rendelkezésre adat
Konstantin Filozófus Egyetem, Nitra	nem áll rendelkezésre adat
<u>Horvátország:</u>	
--	
<u>Szerbia:</u>	
Metropolitan University, Faculty of Sport and Tourism, Novi Sad	Kulturális turizmus, Szabadidő turizmus, Rekreáció- és, Sportturizmus
<u>Románia:</u>	
The Bucharest University of Economic Studies, Bucharest	Turizmus és Földrajz
<u>Bulgária:</u>	
International Business School Bulgaria, Sofia	Sport, Kulturális
International University College, Dobrich	Vendéglátás
Varna Economic University, College of Tourism, Varna	minden, ami belföldi és nemzetközi
<u>Magyarország:</u>	
	Ökoturizmus, Egészség- és

Budapesti Corvinus Egyetem	wellness turizmus, kulturális turizmus
Budapesti Gazdasági Főiskola	idegenforgalom és szálloda, vendéglátás és szálloda
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	Térségi turizmusmenedzsment, Egészség-, Hivatásturizmus, Gasztronómia, Szabadidő, Rekreáció, Animáció
Edutus Főiskola	Turisztikai termékmenedzsment, Szálloda menedzsment
Kodolányi János Főiskola	Szállodaszervezés, Vendéglátás szervezés, Turisztikai termékek és vállalkozások
Nyugat-Magyarországi Egyetem	Idegenforgalmi és szálloda, Turizmus és vendéglátás
Pécsi Tudományegyetem	Borturizmus, Térségmenedzsment
Szent István Egyetem	Animáció szervező menedzser, Konferencia-szervező menedzser

Forrás: Intézményi honlapok alapján saját szerkesztés

A fenti táblázatban jól látható a turizmusoktatás sokrétűsége. Néhány hazai intézményben még megtalálható a „Bologna” előtti időszakra jellemző képzési forma, mint szakirány (Idegenforgalmi és szálloda, Turizmus és vendéglátás). A legjellemzőbb szakirányok a sport- és egészségturizmus (ide sorolható a wellness turizmus), és a kulturális turizmus.

Azokban az országokban, ahol a tengerpart a fő turisztikai célpont, ott az idegenforgalomhoz kapcsolódó képzések is nagyrészt a tengerhez közeli, nagyobb településekhez orientálódtak, ezért e tekintetben a Duna régió alulmarad. Példaként említve Horvátországot, ahol Opatija tekinthető az idegenforgalmi képzések centrumának, amely település a tengerparton található.

Visszakanyarodva a kiinduló kérdésemhez, a következőben feltérképezem a turisztikai vonzerőket, amely tényezőkre támaszkodva belátható majd, hogy a Duna Régió turizmusoktatás terén hiányos településeit miként lehetne fejleszteni. Ezzel kapcsolatosan fontos megjegyezni és figyelembe venni az együttműködés és mobilitás fontos kritériumait, valamint a Duna Stratégia célkitűzését az oktatással kapcsolatosan: „jó oktatási rendszerrel és számos egyetemmel rendelkezik, az oktatási intézmények minősége azonban általában eltérő. Az oktatásnak és a képzésnek a munkaerő-piaci igényeket kell kiszolgálnia; a diákok régió belüli mobilitását is támogatni kell,” (A Duna Régió Stratégia 2012:6) A stratégia gondolatát értelmezve a munkaerő-piaci igények összeegyeztethetőek a turisztikai vonzerőkkel, mint desztinációkkal.

A turisztikai képzéseket célszerű a turisztikai vonzerőkre támaszkodva fejleszteni. A következő táblázat tartalmazza a főbb turisztikai vonzerőket, és azokat a lehetséges szakirányokat a vizsgált régióban, amelyeket ki lehet alakítani, illetőleg tovább lehet fejleszteni a turisztikai látványosságokra és értékekre alapozva (7. táblázat).

7. táblázat. A turisztikai vonzerők és a turisztikai képzések fejlesztési lehetőségei a Duna Régióban

Turizmus- vendéglátás alapszak	Turisztikai vonzerők az egyetemi régióban	Szakirány fejlesztési lehetőségek a vonzerőkre támaszkodva
Ausztria:		
IMC University of Applied Sciences, Krems	a melki apátság, Duna-ártér Nemzeti Park (Donauen), a Zurányi tölgyes és legelő természetvédelmi terület a Miklóshalmi sztyepp természetvédelmi terület,	Kulturális- és örökségturizmus Ökoturizmus Aktív turizmus (pl. kerékpározás, evezés, kajakozás, túrázás)
Szlovákia:		
University of Economics in Bratislava, Pozsony	gazdag gyógy- és termálvizekben, Nagymegyer	Gyógyturizmus Ökoturizmus Aktív turizmus
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra	gazdag gyógy- és termálvizekben, Komárom a Lahóti-mocsarak a Kis-Kárpátok tájvédelmi körzet, a Duna-Ipoly Nemzeti Park,	
Szerbia:		
Metropolitan University, Faculty of Sport and Tourism, Újvidék	a Velika Remeta, a krusedoli kolostor Galambóc várába,	Kulturális- és örökségturizmus Vallási turizmus Aktív turizmus
Románia:		
The Bucharest University of Economis Studies, Bukarest	gazdag gyógy- és termálvizekben, Dunaszerdahely, a Kazán-szoros (amely az Al-Duna legszebb része), az 1971-ben épült Vaskapu-erőmű, a Duna-delta	Gyógyturizmus Ökoturizmus
Bulgária:		
International Business School Bulgaria, Szófia	a vidini Baba Vida Erőd a lenyűgöző sziklamonostor Ivanovóban	Kulturális- és örökségturizmus Ökoturizmus Gyógyturizmus Aktív turizmus
International University College, Dobrich	a Ruszenszki Lom Nemzeti Park	Kulturális turizmus
Magyarország:		
Budapesti Corvinus	régészeti leletek, gazdag gyógy- és	Kulturális- és

Egyetem Budapesti Gazdasági Főiskola Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	termálvizekben, sokszínű kulturális hagyományok, Dunakanyarban és a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág, kulturális örökségben gazdag városi központok (Esztergom, Visegrád, Kalocsa, Baja), az esztergomi bazilika a visegrádi fellegvárba, a budai várba	örökségturizmus Gyógyturizmus Ökoturizmus Aktív turizmus Bor és gasztronómia
Eduvus Főiskola	régészeti leleteket találtak Szönyben, Nyergesújfalun, a Komáromi erődrendszer	
Kodolányi János Főiskola Nyugat- Magyarországi Egyetem Pécsi Tudományegyetem	régészeti leletek, gazdag városi központok (Győr, Komárom) kulturális örökségben gazdag városi központok (Kalocsa, Baja) kiterjedt hegyvidéki erdőségei és világhírű nagyvad-állománya (Gemenc, Béda-Karapancsa), tájtermékei (bogyósok, kalocsai paprika), tradicionális borvidékek (Pannonhalmi, Ászár-Neszmélyi, Etyek-Budai, Tolnai, Szekszárdi, Mecsekaljai, Hajós-Bajai, Kunsági), a Gemenc, a Duna-Dráva Nemzeti Park,	

Forrás: A turizmus- és az oktatásfejlesztés összefüggései a Duna régióban, Modern Geográfia <http://www.moderngeografia.eu/?p=973>

A táblázat adatai szakirányfejlesztési lehetőségeket kínálnak, amelyek alapot adhatnak arra vonatkozóan, hogy a térségben mely területeken lehetne a felsőfokú turizmusképzési repertoárt bővíteni. Kiemelt jelentőségű szakirány lehet az ökoturizmus megjelenése pl. Ausztriában és Romániában. A falusi turizmust a szerb képzésben, míg az aktív turizmust a szlovák képzésekben tartom indokoltnak fejleszteni a meglévő turisztikai sajátosságok tekintetében.

További fejlesztési lehetőségként érdemes lehet földrajzilag tágabb területeket is vizsgálni. Ha nem csak az itt megjelölt szűken vett Duna menti képzéseket térképezem fel, hanem kiterjesztem vizsgálataimat a Duna Régió Stratégiában szereplő más nemzetek felé is, számos, nagy jelentőséggel bíró intézményt is besorolhatok, úgymint az Ungvári Állami- és Nemzeti Egyetemet és a Munkácsi Főiskolát példaként említve. Könnyen belátható az a tény, hogy a régió együttműködésében szereplő államok intézményeinek közös érdeke, hogy a

képzési együttműködést is fejlesszük. Ennek megvalósításához reális lehetőségeket kínálnak a Bologna rendszerben működő oktatói és hallgatói mobilitási programok (Erasmus). Viszont ha a gazdasági és pénzügyi érzékenységet tekintjük, jó megoldási lehetőségként szolgál a korunk információs társadalmában nagy hatékonysággal fejleszthető távoktatási rendszerek bevezetése. Az e-learning oktatásmódszertani szempontból is olyan megoldásokat kínál, amely egyértelműen megoldja a földrajzi távolságok problematikáját. Ez további kutatási, felmérési igényeket generál, amely minden bizonnyal megkönnyítené a nemzetek közötti együttműködéseket.

4. A MAGYARORSZÁGI TURIZMUSOKTATÁS TÖRTÉNETI DIMENZIÓI

A hazai felsőfokú turizmusképzés földrajzi szemléletű megközelítése után oktatástörténeti kutatásaim eredményeit tartalmazza a jelen fejezet. Az elmúlt néhány évben a mai turizmusképzés gyökereit igyekeztem felkutatni, melynek jelentősége abban állt, hogy elvezetett a jelen turisztikai képzés globalitásának megismeréséhez és megértéséhez. A fejezet végére érhetővé válik az a fejlődési folyamat, amin keresztülment ez a képzési terület, mire a jelenlegi formáját elérte. Két alfejezet teszi ki történeti kutatásomat. Az elsőben a turizmus fogalmi megközelítésétől kezdve az idegenforgalmi hivatás kialakulásán át eljutunk a mai turizmus képzési rendszerének kialakulásáig. Ezután pedig felvételi tájékoztatókból nyert statisztikai adatokra támaszkodva egy dokumentumelemzéssel vizsgálom meg a képzési terület alakulását napjainkig.

4.1. Az idegenforgalmi hivatás, és a turizmusoktatás iránti igény kialakulása

Turizmus, turistaság, idegenforgalom és turisztika rokon kifejezések. Ezek definíciójával számos helyen találkozhatunk már az 1900-as évekből is különböző megközelítésekből.

Lengyel Márton a turizmust földrajzi és területi jellemzőkkel definiálta:

„ A turizmus egy öt elemből álló, és a szélesebb környezettel kölcsönhatásban lévő nyílt rendszer, amelynek elemei a következők: a turisták adják a dinamikus emberi elemet; a kibocsátó terület, a tranzitút és a fogadó terület adják a három földrajzi elemet; végül a turizmus szektor a gazdaságit. Mind az öt elem funkcionálisan és térbelileg rendezett kölcsönkapcsolatban van fizikai, technológiai, társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai tényezőkkel. A dinamikus elemet az utazó személyek képezik, akiknek az utazása bizonyos

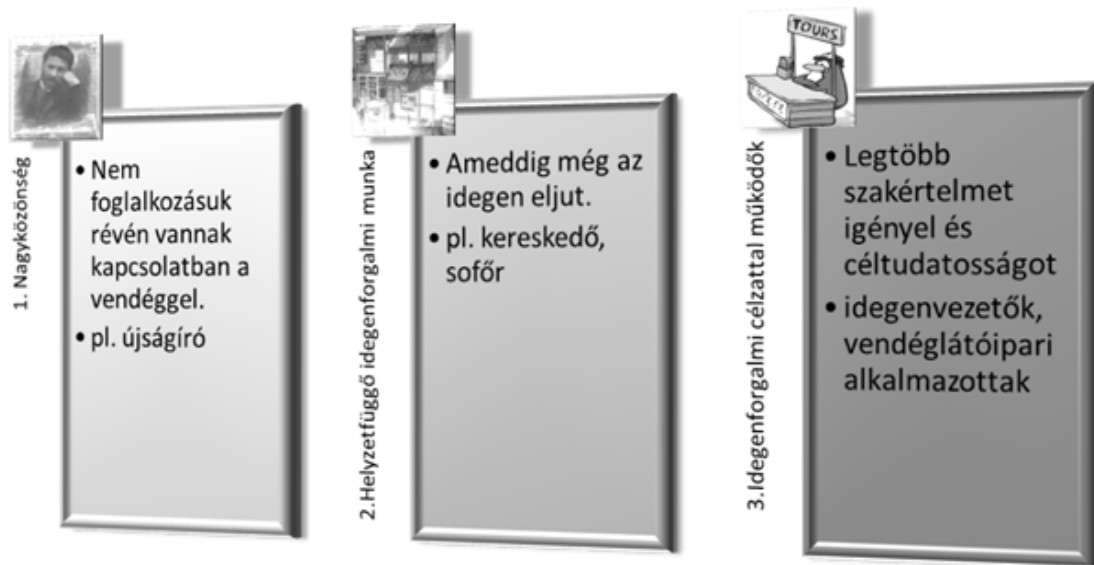
mértékig szabadidőn alapul, és otthonuktól távoli időleges, legalább egyéjszakás tartózkodással jár” (Lengyel 1994:297).

A turizmushoz hozzátartozó legalapvetőbb fogalom az utazás, amelynek egy értelmezése a következő: „Az utazásnak különféle válfajai vannak. Az emberek többsége – a statisztikák szerint nem kevesebb, mint huszonöt százaléka – azért utazik valahova, hogy pihenjen. Tengerparti luxusszállodákban akarnak lakni, jókat akarnak enni. Hogy aztán ez a hely a Kanári-szigeteken vagy a Fidzsi-szigeteken van-e, az számukra másodlagos dolog. Fiatalok szívesen utaznak azért, hogy valamilyen teljesítményt mutassanak föl, arra vállalkoznak például, hogy észak-déli irányban átszeljék Afrikát, vagy, hogy kajakon végigevezzenek a Dunán. Nem érdeklik őket az emberek, akikkel útközben találkoznak, céljuk kizárólag az, hogy próbára tegyék magukat, hogy sikeresen legyőzzék a nehézségeket. Vannak emberek, akik munkájukból eredően vagy kényszerűségből utaznak – a repülőgép-pilóták és a menekültek helyváltogatása szintén az utazás sajátos válfaja. Számomra a legértékesebbek a riporterai, a néprajzi, antropológiai természetű utazások, amelyeknek az a célja, hogy minél jobban megismerjük a világot, a történelmet, a végbemenő változásokat, hogy aztán megoszthassuk ezt a tudást másokkal is. Az ilyen utazás koncentrációt, figyelmet követel, de általa jobban megérthetem a világot és a világot irányító törvényeket”(Laudański 1994:online).

Viszont az idegenforgalmi munkáról, mint hivatásról már kevesebbet olvashatunk. A turizmus egész komplexumát tekintve, annak elméleti és gyakorlati kérdéskörével foglalkozva megállapítható, hogy az idegenforgalom jelentősége az élet nagyon sok területén jelen van, és jelentős hatással bír. Akik az idegenforgalomban dolgoznak, akik a turisták fogadásában, velük kapcsolatos rendezvények létrehozásában jelen vannak, azoknak komoly hivatást kell teljesíteniük. Ahhoz, hogy hatékonyan betölthessék szerepüket, képesnek kell lenniük elméleti és gyakorlati szinten is feladataik teljesítésére. Azoknak az embereknek, akik az „idegen”-nel hazánkban történő időtöltése alatt kapcsolatban vannak, és döntő módon érintkezésbe kerülnek velük, idegenforgalmi munkát kell ellátniuk. Gundel Endre által 1937-ben közreadott Az idegenforgalom elmélete és gyakorlata című kiadvány tekinthető a turizmus első elméleti alapvetésének. Markos Béla az 1941-es szaktanfolyami előadásán (Markos 1941:261) egyértelműen sorba vette és konkretizálta az idegenforgalmi és vendéglátói tevékenységekhez kötött hivatásokat, onnantól kezdve, hogy egy vendég átlépi országhatárunkat, addig az utolsó pillanatig, amíg el nem hagyja azt. Olyan hivatásokat nevezett meg, mint például a határrendőrség, a vonatkísérő, vagy akár magánlakás-kiadó.

Aszerint, hogy kinek milyen tevékenységet kell folytatnia vendégünkkel, három csoportot különböztethetünk meg.

5. ábra. Turisztikai hivatások csoportosítása

Forrás: Markos Béla (1941) munkája alapján saját szerkesztés

Mint azt az 5. ábra mutatja, az első kategóriába azok az emberek sorolhatók, akiknek munkájában fontos szerepet játszanak a turisták, de nem foglalkozásuk révén kerülnek kapcsolatba a vendégekkel. Ilyenek például a szaktudósítók, akiknek munkájuk révén nagy szerepük lehet az idegenforgalmi öntudat kialakításában, amikor a közvéleményt erősítik, és írják le tudásukat mindenre kiterjedő figyelmükkel.

A második kategóriába azokat a foglalkozásukat csoportosíthatjuk, akik bizonyos helyzetekben már egyértelműen idegenforgalmi tevékenységeket végeznek. Egy kereskedőnél nagyon fontos, hogy milyen viselkedést tanúsít, de ez vonatkozhat akár a rendőrrre, határőrre is. Ezek nagy hatással lehetnek az idegenforgalomra.

A harmadik, és a turizmusképzési terület szempontjából a legfontosabb kategóriába tartoznak az egyértelműen turisztikai célzattal működő szervezetek alkalmazottai, akik a legtöbb szaktudást igénylik az idegenforgalmi szakterületen.

Mindhárom kategóriára vonatkoznak képzési, oktatási szükségletek.

Ehhez kapcsolódóan párhuzamot lehet vonni a – 2005-ben a kormány által elfogadott – Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiával. A stratégia prioritásai közé tartozik az iskolarendszerű képzés erősítése is.

„Magyarország esetében – a turizmus kiemelkedő nemzetgazdasági szerepéhez igazodóan – a szakmák széles köre igényli a turisták kiszolgálásának szemléletét, és az ahhoz

szükséges ismereteket, kompetenciákat. E szemlélet kialakítása a megfelelő szakokon az oktatás feladata is.” – olvashatjuk a fejlesztési stratégiában. (NTS 2005:1-68.)

Nemcsak a jelenben, hanem a múlt századra vonatkozóan is elmondható, hogy már a XX. század küszöbén voltak intézkedések az idegenforgalmi oktatással és kutatással kapcsolatosan. Hettner (1902) gondolatára hivatkozva, egy kissé magasabb szintre emelve a turizmust, – a tudományos, kutatási szintér felé – a „turizmus fejlődéstörténete a 19-20. század fordulóján ráirányította egyes kutatók és tudományterületek figyelmét e jelenségre. A földrajztudomány már ekkor elkülönítette a turizmust, mint kutatási területet” (Aubert 2006:1). „Napvilágot látnak az első utazási kézikönyvek- és kalauzok. Valójában az 1930-as évtizedben jelennek meg a földrajz- és közgazdaságtudomány oldaláról azok az elemzések, amelyekhez később egyre több társtudomány csatlakozott. Az egyik legismertebb szakfolyóirat (Annals of Tourism Research) elemezte az 1974-1986 között a folyóiratban megjelent 229 tanulmány tudományterületi rangsorát: 53 földrajzi, 45 antropológiai, 33 közgazdaságtani, 16 szociológiai, 12 pszichológiai stb.” (Aubert: 2007:23) Ezek, és hasonló kutatások feltehetően megalapozták a felsőbb szintű turizmusképzés fontosságát.

Az osztrák oktatásügyi miniszter egyik rendeletének példáját vette alapul az 1900-as évek elején az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal vezetője, aki azt javasolta, hogy „a magyar tanulóifjúság részére is rendszeresítsenek hasonló idegenforgalmi előadásokat” – mondta Markos Béla a '41-es előadása alkalmával.(Markos 1941:261) Népművelő bizottságokat hoztak létre, szaktanfolyamok, előadásorozatok létrehozását kezdeményezték. 1913-ban szerveztek már továbbképzést Budapesten a szállodás- és vendéglős szakiskolában, amely képzés keretében az iparban dolgozókat idegenforgalmi műveltséghez igyekeztek juttatni. Tehát elmondható, hogy a felsőbb szintű turizmusoktatás, mint olyan, bizonyított, hogy szükséges volt. Az alkalmazottak megfelelő szakképzettsége is elengedhetetlennek számított. Az idegenforgalmi szerveknek volt a feladata és egyben felelőssége a turisztikai képzések megszervezése, koordinálása. Ebben abszolút támogató partnernek számított például a Központi Gyógy- és Üdülöhelyi Bizottság, az OMIH, de az IBUSZ is. Itt lépett be szerepkörével a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara is.

4.2. Tematikus korszakok, a turizmusoktatás történeti szakaszai

A következőkben kis kronológiát követve bemutatom be az eddig általam feltérképezett történeti tényeket. Az értekezés szempontjából a következő alfejezetek jelentősége megragadható abban, hogy a múltban lezajló turizmusképzési változások kihatnak a jelenre is, és képzésfejlesztési munkák során érdemes szem előtt tartani a múltban kialakult fejlődési

lépcsőfokokat. Ilyen lépcsőfokoknak tekintem az Osztrák-Magyar Monarchia időszakát, az I. és II. világháború közötti időszakot, a szocialista időszakot, és végül a rendszerváltástól napjainkig tartó időszakot.

4.2.1. Az Osztrák-Magyar Monarchia időszaka

Az Osztrák-Magyar Monarchia idején a felsőfokú idegenforgalmi szakemberképzésről hazánkban nem beszélhetünk sem főiskolai, sem egyetemi szinten. Számos magyar hallgatója volt viszont a bécsi szállodaigazgatói tanfolyamnak, de svájci és berni egyetemek tanszékein is képezték magukat magyarok.

Ha azonban mégis csupán a magyar turisztikai képzésekre összpontosítunk, a Természetbarátok Turista Egyesületét célszerű megemlíteni. Az egyesület történetének tanulmányozása során találkoztam képzés jellegű tevékenységekkel már az 1900-as évek elején. A Magas-Tátra hegységcsoportjának feltárása címmel Schermann Szilárd írt a „Szögescipők nyomai a Kárpátok bércein” című könyvében a hegymászó vezetők képzéseiről. Leírása szerint már az 1800-as évek második felében kialakult és tért hódított a hegymászás hazánkban (Schermann 1937).

Hivatásos hegymászók váltak vezetőkké, majd 1912-1913-ban már vezetőképző tanfolyamokat szerveztek.

Természetesen a gazdasági, politikai behatások révén a testület munkája is folyton változóban volt, és a háborúval ezek a hegymászó vezetők ki is öregedtek. Ezek, és minden bizonnyal más hasonló jellegű képzések jelentették a kor legmagasabb szintű idegenforgalmi képzéseit.

4.2.2. Az I. és II. világháború közötti időszak

Annak bizonyítására, hogy az 1920-as években ugyan még nem beszélhetünk kifejezetten turizmus szakokról, de más szakterületeken nagy jelentőséggel bírt a „turistaképzés”, a Turistaság és Alpinizmus szakkönyveit lehet felhozni. Ezekben az években adtak ki számos szakirodalmat, úgymint például Reichart Géza: A turistaság kézikönyvét (Budapest 1926), a Testnevelési Főiskola tankönyvét, A turistaság elméleti és gyakorlati enciklopédiája címmel, vagy Dr. Strömpl Gábor: Térképolvasás, (Budapest 1927), A Turistaság és Alpinizmus Lap-, Könyv- és Térképkiaadó R.T kiadását, ami szintén a M. kir. Testnevelési Főiskola tankönyve (6. ábra). Ez utóbbiban olvashatjuk a következőt:

„Ujabban (1926) térképolvasást a Testnevelési Főiskolán is tanítanak, de nem a földrajzzal, hanem a turistasággal kapcsolatosan... Az egyetemen és főiskolán a térképismerettel bővebben, de a térképolvasással, főleg ennek gyakorlati részével kevésbé foglalkoznak. Ennek oka az elméleti oktatás túlsúlyában gyökerezik” – írja Strömpl könyvében. (Strömpl 1927:219) Ezekből a gondolatokból kitűnik, hogy már ebben az időben is folyt a turisztikai vonatkozású tantárgyak oktatása. Szervezett turizmusoktatásról természetesen ekkor még korántsem beszélhetünk, nem idegenforgalmi képzés keretében próbálták a terület fontos ismereteit elsajátíttatni. Ha már a térképolvasás példájánál tartunk, ezt tanították katonai, csendőri képzések, de leventeképzés keretein belül is. Ha tovább járnám Budapest antikváriumait, bizonyára találnék ezen utóbbi képzésekhez kapcsolódóan is turisztikai ismeretekkel bíró szakkönyveket, melyek szintén azt bizonyítják, hogy a háborús viszonyok ellenére is hangsúlyt fektettek már az idegenforgalmi képzésekre, tárgyakra. Mivel ennyi területen (pl. természettudomány, hadviselés) láthatóan szerepeltek már ilyen magas szintű ismeretek ebben a témában, feltehetően érezhető volt a szervezettség igénye.

6. ábra. Térképolvasás című szakkönyv borítólapja 1927-ből

Az 1940-es években jelentős személyiség volt Dr. Markos Béla. Kiváló idegenforgalmi szakember és bibliográfus volt. 1893-ban született. A budapesti tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett, majd Bárczy István főpolgármester titkára lett. 1938-tól a Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal vezetőjeként főleg az idegenforgalom statisztikájával és gazdaságosságával foglalkozott. Tanfolyamokat tartott és jegyzeteket írt az idegenvezetőknek, később a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen megszervezte az idegenforgalmi oktatást, és megfogalmazta a szakmához szükséges képzések jelentőségét.

„Elsőrendű szakmai érdekünk, hogy az idegenforgalomban aktívan működők egész társadalmát szaturálni lehessen azokkal az ismeretekkel, amelyek öntudatossá teszik és megerősítik bennünk azt az idegenforgalmi hivatástudatot, amelyre munkájuk során nemcsak

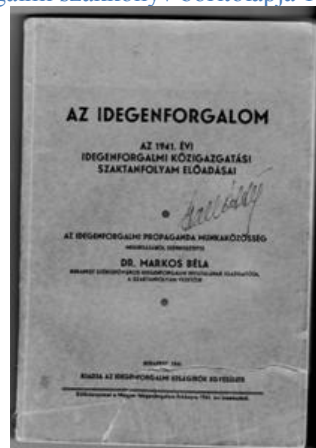
nekik, de a nemzetnek is szüksége van” (Markos 1941a:263). Markos ezzel a gondolattal hívta fel a figyelmet arra az időbeni aktualitásra, hogy végre kellő figyelmet fordítsanak a turizmusoktatás ügyére.

Az idegenvezetők képzését mind erkölcsi, mind szakmai szempontból indokoltnak tartotta. A szervezettség első lépése lehetett, amikor 1934-ben a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztérium rendezte, és kimondta, hogy „idegenvezetéssel hivatásszerűen csakis az Országos Idegenvezetői Tanfolyamot végzett és vizsgát tett egyének foglalkozhatnak, akiket a rendőrség lát el megfelelő igazolvánnyal” (Markos 1941b:263) – írja Markos Béla az előadásanyagában.

A tanfolyamra összefüggő tantervet készítettek, és ez alapján előadásokat, majd vizsgákat szerveztek. Gyakorlatilag ezek után utazási irodák speciális tanfolyamokat indítottak, és saját kurzusaikon képezték ki munkatársaikat.

Ebben az időben, kitekintve a külföldi oktatásra, elmondható, hogy már magasabb fokú idegenforgalmi képzések működtek, példaként említve a római idegenforgalmi tanszéket, a berlini kereskedelmi akadémiát, ahol 1925 óta tartottak képzéseket. Magyarországon a 40-es évek elején jutottak el odáig, hogy a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán elindították az „Idegenforgalmi Közigazgatási Szaktanfolyamot” (Cholnoky:1943). Pontosabban az első tanév, amikor ezek a képzések elindultak, az 1939/40-es tanév volt, amelynek előadás anyagait tartalmazza a Markos Béla által szerkesztett szakkönyv „Az Idegenforgalom, az 1941. évi idegenforgalmi közigazgatási szaktanfolyami előadásai” címmel (7. ábra). A gazdaságtudományi egyetem nyilv. rendes tanára, Dr. Márffy Ede vezetésével, saját tanszékén rendezték meg ezeket a szemináriumokat. Márffy már azon dolgozott, hogy az idegenforgalmi munkát ne csak gyakorlati jellegűnek tartsák, hanem alkalmasnak találta, hogy tudományos szintre, elméleti vizsgálódásokra emeljék.

7. ábra. Idegenforgalmi szakkönyv borítólapja 1941-43-ból

4.2.3. Szocialista időszak

Az 1950-es években a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a szaktanfolyamok abbamaradtak, mert a műszaki, építészeti képzésekre orientálódott a képzés. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1957/58. tanévben hirdetnek először idegenforgalommal kapcsolatos elméleti ismereteket tárgyaló kurzust, mely az Idegenforgalom gazdaságtana elnevezést viselte. (Michalkó 2007)

A 60-as évekre ugorva egy egyszerű tényfeltáró kutatásom alkalmával Dr. Csizmadia László, a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola Főigazgatója által szerkesztett, Alma Mater című folyóirat (1999-ből) került a kezembe. Főigazgató Úr tényszerűen beszámol a főiskola turisztikai képzéseiről és annak kialakulásáról ezekben az években. Az 1963-as év az első felsőfokú szakiskola éve, mely vendéglátósokat és idegenforgalmi szakembereket képez, majd 1969-ben szakfőiskolává szervezték át az iskolát. A felsőfokú idegenforgalmi képzés első virágkorát élte ekkor, az 1950-es évek bezártsága után rendkívüli érdeklődésre, és ez által létjogosultságra tett szert. (Csizmadia 1999)

Ezzel párhuzamosan az 1960-as években igen nagy presztízzsel végzett továbbképzéseket hazánkban az akkor monopolhelyzetben levő utazási vállalat, az IBUSZ. Személyes beszélgetést folytattam az IBUSZ egykori dolgozójával, aki először ügyintézőként, majd revizorként ténykedett a cégnél az 1960-as évektől egészen a nyugdíjba vonulásáig. Elmondta, hogy igen komoly tananyagokat kellett elsajátítaniuk azoknak, akik akkoriban a cégnél szándékoztak dolgozni.

Tematikákat dolgoztak ki, speciális szakkurzusokkal, melyek korántsem voltak mondhatók középfokú szintűeknek. Akik ezeken a szaktanfolyamokon sikeres vizsgákat tettek, adott esetben más idegenforgalmi vagy banki munkákban is megállták a helyüket. A cég képzéseit más munkahelyeken is elismerték és elfogadták.

Az 1970-es évek végén az IBUSZ képzések megszűntek, és a képzési feladatokat a Belkereskedelmi Továbbképző Intézet vette át. Ennek az intézetnek az igazgatója Asbóth Arthur, a mostani Budapesti Kommunikációs Főiskola helyettes rektora volt a 80-as években. Alapító igazgatója és többségi tulajdonosa volt a BTI utódjaként létrehozott Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Kft-nek egészen 2009-ig, napjainkig. Asbóth Arthur, aki a turisztikai szakmai oktatás-szervezés kiemelkedő alakja, sajnos 2010 augusztusában elhunyt, így munkásságának mélyebb megismeréséhez további kutatásokra van szükség.

Az 1980-as évek újabb tematikus korszaknak tekinthetők, a turizmusoktatás történetében. Az akkori Budapesti Gazdasági Főiskola által továbbfejlődött és szerveződött a felsőfokú idegenforgalmi képzés hazánkban (Jusztin 1999). Ezekben az években Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola volt az intézmény pontos neve, ami az idegenforgalmi képzés centruma lett.

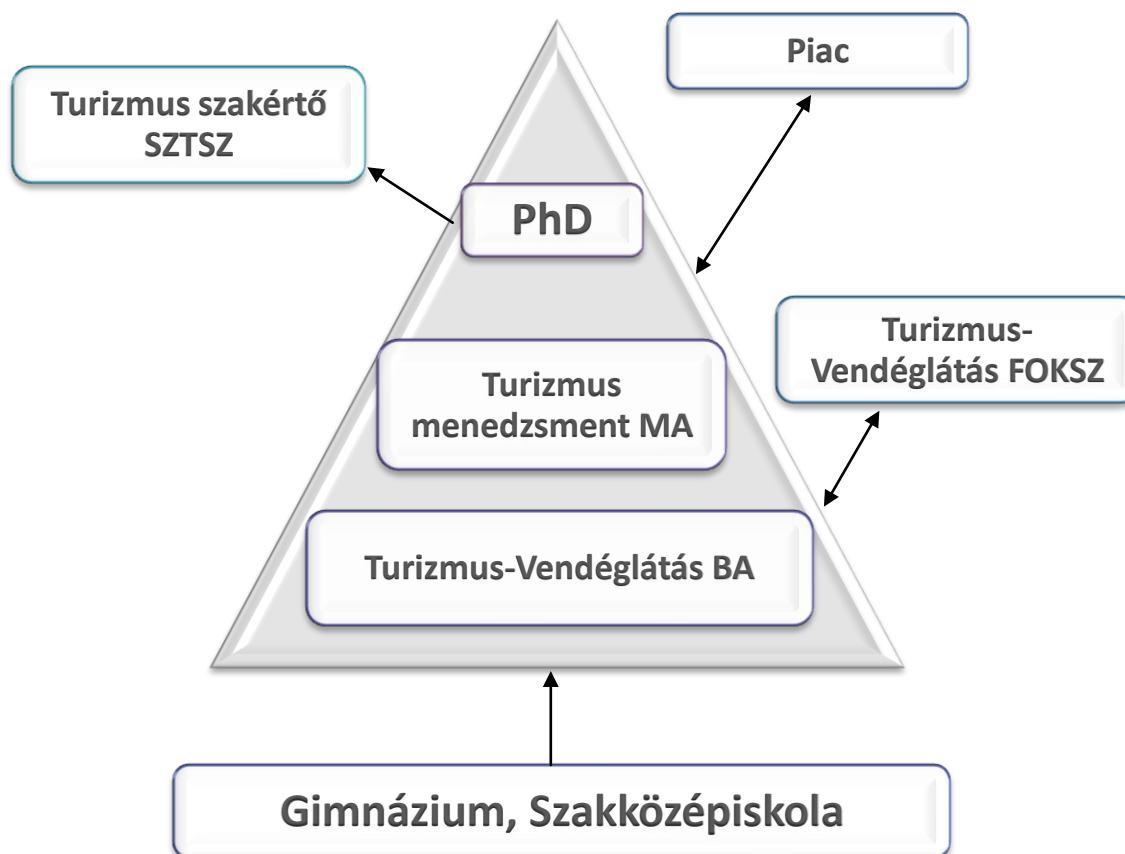
4.2.4. Rendszerváltástól napjainkig

A Budapesti Gazdasági Főiskola mellett a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem és a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem is bekapcsolódott 1992-ben a turisztikai felsőoktatásba. Új karok, intézetek, tanszékek kialakulása, a gyakorlati idő bevezetése, számítástechnikai fejlesztések, nemzetközi kapcsolatok stb. jellemezték ezt az időszakot (Jandala 1997).

Hazánkban a turizmus-vendéglátás alapképzési szak többciklusú, bolognai képzési rendszerbeli 2006-os bevezetése előtt a korábbi képzési területen a vendéglátó és szálloda, valamint az idegenforgalmi és szálloda szakok léteztek a közgazdasági felsőoktatási alapképzésben. E két szak összevonásából jött létre a turizmus-vendéglátás alapszak.

Kialakult a turizmus teljes oktatási vertikuma, az alapfokú szakmáktól egészen a mesterszakig. Továbbá doktori képzéseken is folynak turizmus-vendéglátáshoz köthető kutatások. (8. ábra). Az alapfokú képzésnél a vendéglátós szakmák dominálnak (pincér, szakács, cukrász), de megjelenik a panziós, a falusi vendéglátó szakmai képzés is. A középfokú képzésnél a vendéglátós szakma (élelmezésvezető és vendéglős) mellett megjelenik a hostess- és az idegenvezetői szakma is. A felsőfokú képzések szakmai megoszlásában a felsőfokú turizmus-vendéglátás FOKSZ (Felsőoktatási szakképzés) jelent meg turizmus illetőleg vendéglátó szakirányokkal. Ennek elődjeként az FSZ (Felsőfokú szakképzés) rendszer működött hazánkban, amit a FOKSZ képzések 2013-ban váltottak fel. Megtörtént a felsőfokú szakképzés és a Bologna alapszakok összekapcsolása oly módon, hogy a szakmai végzettség birtokában bizonyos számú kredit-elismertetés fejében átjárhatóvá tették a továbbtanulni szándékozó diákok számára a rendszert (Mihály 2011). Nem szerves része a Bologna struktúrának a szakirányú továbbképzési szak (SZTSZ), viszont fontos eleme a már végzett, diplomával rendelkezőknek a speciális tudás megszerzése érdekében.

8.ábra. Turizmusképzési rendszer input/output oldalai 2012/13-ban

Forrás: Saját szerkesztés

A 2000-es évek második felében indokolttá vált az alapszakon kívül a mesterszak létrehozása. Mivel az uniós feltételversenyben ki kellett vennünk nekünk, magyaroknak is a részünket, lehetőséget kellett adni a továbbfejlődéshez, máskülönben a hallgatók az alapszak megszerzése után csak más uniós államban tudták volna megszerezni az egyetemi szintű diplomát, az alapképzésre épülő magasabb szintű szakképzettséget. Ezekben az években a főiskolák és egyetemek között vita alakult ki a mesterképzések tekintetében, hiszen a bolognai képzési rendszer törvényei szerint mesterképzési szak indítása nem kizárólag egyetemhez kötött. Több tárgyalás és vita során a budapesti Heller Farkas Főiskola volt az első, ahol elindították a Turizmus-menedzsment mesterszakot.

4.3. A turisztikai képzések alakulása, fejlődése 1961/62-től napjainkig a felvételi adatok alapján

Dokumentumelemzés segítségével, 2012-ben lehetőségem adódott, hogy megvizsgáljam az idegenforgalmi képzéssel kapcsolatos adatokat Magyarországon. A vizsgálat alapjául szolgáló

dokumentumok az országos felvételi tájékoztatók voltak. A legelső hivatalos tájékoztató, amiben konkrét felvételi létszámokat is tartalmazó hiteles adatokat találtam, az 1962-es tanévi tájékoztató volt. A 60-as évekbeli tájékoztatókból még olvasmányosan lehetett az adott tanévre vonatkozó képzésekről információt gyűjteni. Ezekben az években csupán két intézményben folyt turisztikai jellegű képzés, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen és a Felsőfokú Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakiskolában.

A „Tájékoztató a magyar felsőoktatási intézményekről” 1966-os kiadványában olvashatjuk a következőt:

„A belkereskedelmi apparátus számára képez olyan elméleti és gyakorlati szakembereket, akik alkalmasak áruforgalmi, üzemgazdasági, szervezési, valamint egyéb elvi irányító közgazdasági munkakörök betöltésére. A szak keretében felsőbb évfolyamokon lehetőség nyílik arra, hogy a hallgatók – érdeklődési körüknek megfelelően – a vendéglátóipar és idegenforgalom, a szövetkezeti kereskedelem, illetőleg a felvásárló kereskedelem speciális kérdéseit is tanulmányozzák”(Szabó és Simányi 1966:38). Tehát ekkor még nem önálló „idegenforgalmi” vagy „turizmus” szakként léteztek az idegenforgalmi képzések, hanem elnevezéseik szerint Belkereskedelmi szakok illetőleg Vendéglátóipari Szakok voltak, és azokon belül működött Idegenforgalmi ágazat.

Ezt követően az 1970-es tájékoztatóban már a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán belül létezett a Vendéglátóipari Kar, ahol üzemgazdász oklevelet kaphattak a végzett hallgatók, és ezen az oklevélen szerepelt a választott szakirány. 1972-ben szerepelt először egyértelműen a képzettség elnevezésében a vendéglátás, vagyis a pontos megnevezés a Vendéglátóipari üzemgazdász volt. Ezekben az években a felvételi létszámkeret 225 volt, a képzési idő nappalin 3 év, míg levelezőn 4 év.

A könyv szerkezeti struktúrájában, a 70-es években még nem mutatott változást, egészen 1981-ig. Ekkor már táblázatos formában jelentek meg az egyes képzésekre vonatkozó szabályadatok. 1981-ben egy vidéki város is bekapcsolódott az idegenforgalmi képzésbe. Szolnokra 100 hallgatót tudtak felvenni, míg Budapestre 225-öt. Itt meg kell jegyezni, hogy ezek a keretszámok összesen értendők a kereskedelmi képzésekre vonatkoztatva, és ezen belül az idegenforgalmi képzés kiegészítőnek minősült. Ekkor a képzési idő is módosult úgy, hogy bevezették a féléves gyakorlatot, amivel összesen 7 félévre változott a képzési idő a nappali tagozaton.

A felvételi létszámkeret bővülése alapján, és a képzési repertoár változásában az adatok alapján az 1989-es év volt jelentős. A változások a következők voltak. Szakosított továbbképzési lehetőség jött létre: vállalkozás a kereskedelemben és a vendéglátásban,

idegenforgalom, reklám elnevezésekkel. A 2. évtől kiegészítő képzési lehetőségük volt a hallgatóknak: idegenforgalom szakiránnyal, amely kettős diplomát adott. Végül újabb diploma megszerzésére volt lehetőség: gazdasági szaktanári, vendéglátó-ipari szakelnevezésekkel.

1991-ben kettévált a vendéglátóipari és idegenforgalmi képzés, amely a két szak külön elnevezéséből adódik: vendéglátóipari és szállodaipari szak, valamint idegenforgalmi és szállodaipari szak. Ezekben az években megindult a képzési létszámkeret növekedése, ami feltehetően a tanulói igényekre támaszkodott. Budapesten már 500 volt a keretlétszám, természetesen még a kereskedelmivel együtt, de elindult az idegen nyelvű képzés is német és angol nyelven 40-40 fővel. 1997-re a gyakorlati időt növelték plusz egy félévvel, így a nappali képzési idő is 8 félév lett. Ugyanebben az évben Székesfehérváron és Siófokon a Kodolányi János Főiskolán, és a Veszprémi Egyetem Mérnöki Karán is meghirdették a turisztikai képzéseket. Kihelyezett tagozatok jöttek létre 6 tanár és tanítóképző főiskolán: Nyíregyházán, Egerben, Zsámbékon, Győrben, Kaposváron és Szombathelyen 150-200 fővel. Ezekben az években a képzési formákat finanszírozási szempontokból is csoportosították, így lehetett állami finanszírozású és költségterítéses helyekre jelentkezni. A következő szakirányok jöttek létre: animáció, ökoturizmus, programtervezés-termékfejlesztés és vendégfogadás. A következő jelentős lépés a képzés fejlődésében a távoktatás megjelenése, ami 1999-ben volt először a Kereskedelmi Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolán, Budapesten.

2000-től mondható el, hogy táblázatos formában, egyértelműen rendezetté váltak a felvételi tájékoztatók, amelyek adataiból tisztán látható a felsőoktatás expanziós folyamatának kialakulása. 2002-ben Sopronban és Gyöngyösön is meghirdették az idegenforgalmi jellegű képzéseket, és a diplomát adó képzések mellett megjelentek a felsőfokú szakmenedzseri képzések is az idegenforgalom és vendéglátóipar témákban. Így azok a hallgatók, akik alapképzésre nem nyertek felvételt, ezeket a képzéseket kitörési pontoknak tekinthették, és elkezdheték tanulmányaikat turizmus témában. 2006-ra már igen széles képzési skála alakult ki az országban a következő intézményekben és városokban: (8. táblázat)

8. táblázat. Turizmusképzési helyszínek 2006-ban Magyarországon, a 2006-os Felvételi tájékoztató alapján

Intézmény nevének rövidítése:	Képzés helye:
BCE-GTK	Budapest
BGF-KVIFK	Budapest
HFF	Budapest
HJF	Budapest
KJF	Székesfehérvár

KRF-GFK	Gyöngyös
NYME-ATFK	Győr
PTE-IFK	Szekszárd
SZF	Szolnok
VE-GTK	Veszprém

Forrás: A Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2006

Végül a jelenlegi formáját tekintve, 2011-re a következő intézmények kínálnak turizmusképzést a hallgatóság számára: (9. táblázat)

9. táblázat. Turizmusképzési lehetőségek intézményei Magyarországon 2011-ben, a Felvételi tájékoztató alapján

Intézmény megnevezésének rövidítése	Intézmény neve	Város, a képzés helye
BCE-GTK	Budapesti Corvinus Egyetem	Budapest
BGF-KVIK	Budapesti Gazdasági Főiskola	Budapest
BKF-HFTGK	Budapesti Komm. És üzleti Főiskola	Budapest
DE-GVK	Debreceni Egyetem	Debrecen
EKF	Eszterházy Károly Főiskola	Eger
HJF	Harsányi János Főiskola	Budapest
KJF	Kodolányi János Főiskola	Székesfehérvár
KJF	Kodolányi János Főiskola	Budapest
KJF	Kodolányi János Főiskola	Siófok
KJF	Kodolányi János Főiskola	Orosháza
KRF	Károly Róbert Főiskola	Gyöngyös
ME-GTK	Miskolci Egyetem	Miskolc
NYME-AK	Nyugat-Magyarországi Egyetem	Győr
PE-GK	Pannon Egyetem	Keszthely
PE-GTK	Pannon Egyetem	Veszprém
PE-GTK	Pannon Egyetem	Nagykanizsa
PTE-IFK	Pécsi Tudományegyetem	Szekszárd
SZF	Szolnoki Főiskola	Szolnok
SZF	Szolnoki Főiskola	Kiskunfélegyháza
SZF	Szolnoki Főiskola	Budapest
SZIE-GTK	Szent István Egyetem	Gödöllő
SZIE-GTK	Szent István Egyetem	Békéscsaba
SZIE-GTK	Szent István Egyetem	Budapest

Forrás: A Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2011.

A felsőfokú turizmusképzés fejlődéstörténeti áttekintését két megközelítésből végeztem el. Szakirodalmi kutatásokkal és elemzésekkel visszamentem időben a turizmus, mint hivatás kialakulásáig, és a képzési terület kialakulásának kronológiájával alátámasztottam a tudományban rejlő relevanciáját. Második megközelítésben pedig feltérképeztem a képzési felvételi adatok alapján, hogyan alakult ki a turisztikai képzőhelyek

széles spektruma területi szinten, Magyarországon. Azon kívül, hogy a turizmusképzés a számadatok alapján a hazai képzési rendszer egyik legnépszerűbb szakává vált, elmondható, hogy kialakulásának folyamán, mindig hatással volt az ország képzési rendszerére. Az idegenforgalmi hivatás létrejöttével pedig bebizonyosodott, hogy olyan társadalmi hatásokkal bír, amely a turisztikai munka valamennyi szegmensében jelen volt és mindmáig jelen van. Így a történeti vizsgálódások is orientáltak arra, hogy szükséges egy olyan kompetencia-rendszer, amelynek szerves része az idegenforgalmi és vendéglátói hivatástudat, és amelyet minden turisztikai szakembernek birtokolnia kell.

5. INFORMATIKAI HELYZETELEMZÉS A FELSŐFOKÚ TURIZMUSKÉPZÉSBEN OKTATÓK KÖRÉBEN

Az informatikának a turizmus területén történő értelmezése olyan széleskörű informatikai alkalmazások összehangolását követeli meg, mely megoldást kínál a turizmus szakterületen megfogalmazott célkitűzésekre. Az oktatási informatikát olyan fejlettségi szintre kell emelni, majd folyamatosan ott tartani, hogy megfelelő szolgáltatásokat nyújtson a felsőfokú turisztikai képzési terület számára, és melynek segítségével versenyképes munkaerőképzést tudjon nyújtani. Ahhoz, hogy a tudásalapú információs társadalom generálta kihívásoknak a turizmusképzés is meg tudjon felelni, a hazai felsőfokú turisztikai képzési területen egy olyan változtatási rendszert kell megtervezni, amely megoldást jelent az informatikai problémák megoldására. A változtatási rendszer kialakításának alapjaként szolgál a kérdőívelemzés, melyben felmértem a felsőfokú turizmusképzésben aktívan dolgozó oktatók informatikai felkészültségét, szokásait, és a turizmusinformatikához fűződő attitűdjeit. Az elemzés célja, hogy empirikus felmérés eredményein keresztül mutassa be a hazai felsőfokú turisztikai oktatók informatikai problémahelyzetekben történő cselekvéseit, az informatikai környezettel való bánásmódjukat, valamint a turizmusinformatikához fűződő viszonyukat.

A hallgatók informatikához való viszonyulása függ attól, hogy maga a tanár is hogyan kezeli az informatikai kérdéskört. A oktatók informatikai viselkedésrepertoárjának vizsgálata szerves része a kérdőívelemzésnek, amely a feltáró jellegű vizsgálatom alapja. Az oktatói kérdőívvel az alábbi kérdésekre keresem a válaszokat, melyekkel egyúttal a kutatási problémára is rávilágítok:

- Milyen viszonyban áll az oktatók számítógép- és internethasználata a technológiai fejlődéssel?

- A felsőfokú turizmusképzés oktatói mennyire nyitottak az új, modern kor generálta, elektronikus tanulási-tanítási környezet felé? Vannak-e ismereteik az online oktatási módszerekről?

- Az oktatók egyéni szakterületén hasznosak-e a rendelkezésre álló informatikai lehetőségek, és ha igen, mennyire? Ha nem, akkor ezek milyen szinten kihasználatlanok? Van-e tapasztalatuk a turizmus informatikai infrastruktúrájának és alkalmazásainak beépüléséről a képzésbe?

- Mennyire és milyen mértékben felkészültek az oktatók az informatikai ismeretek tekintetében? Rendelkeznek-e informatikai előtanulmányokkal, végzettséggel? Hogyan viszonyulnak az informatikai képzésekhez a turizmusképzésen belül?

A felmérési mintát a következőképpen jellemzem:

A kérdőíveket először 2012 áprilisában osztottam ki azon oktatóknak, akik Magyarország valamely felsőoktatási intézményében oktatnak valamilyen tárgyat a felsőfokú turizmus-vendéglátás BA képzés keretein belül. Ekkor, nagyon rövid időn belül nehézségekbe ütköztem, miszerint nagyon kevés oktató érzett hajlandóságot a kérdőív kitöltéséhez. Elmondható, hogy jelentéktelen számú (hozzávetőlegesen 8-10 db) kitöltött kérdőív érkezett vissza, még a háromféle kitöltési lehetőség ellenére is. Az online kitöltési módszert senki nem választotta, néhányan szövegszerkesztővel töltötték ki a kérdőívet, és néhányan a papíralapú kitöltéshez ragaszkodtak.

Mivel az első kiküldés mondhatni nem járt sikerrel, megismételtem a felkérést 2012 októberében, amely felettébb meghozta a várt adatokat. 137 oktatónak küldtem ki hagyományos postai és elektronikus úton a kérdőívet. Közel két hónap alatt 72 válaszküldemény érkezett, amelyből mind érvényes volt. Ezért az 52,55 %-os minta (kiküldött és beküldött kérdőívek arányát tekintve) reprezentatívnak tekinthető, és ezen felül fontos tényként kezelendő, hogy az országban 14 turizmus-vendéglátás bachelor képzést végző intézmény van, és ebből 11 intézménytől (10. táblázat) kaptunk adatokat, amelyek tartalmazzák területileg a főbb turizmusképzési helyeket.

10. táblázat. Turizmusképzést folytató azon intézmények listája, ahonnan kitöltött oktatói kérdőívek érkeztek 2012-ben

Budapesti Corvinus Egyetem	Budapest
Budapesti Gazdasági Főiskola	Budapest
Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar	Debrecen
Eszterházy Károly Főiskola	Eger
Károly Róbert Főiskola	Gyöngyös
Kodolányi János Főiskola	Székesfehérvár

Nyíregyházi Főiskola	Nyíregyháza
Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar	Győr
Pannon Egyetem	Veszprém
Pécsi Tudományegyetem	Pécs
Szolnoki Főiskola	Szolnok

Saját szerkesztés, 2012-es adat

A kérdőív 37 kérdésből állt. A 27 szakmai kérdést 10 alapadatra vonatkozó kérdés követte. A kérdések a következő területeket érintették:

- a felsőfokú turizmusképzésben dolgozó oktatók általános számítógép-használati és alkalmazási területekre vonatkozó kérdései,
- informatikai kompetenciákat felmérő kérdések, amelyek arra irányulnak, hogy az oktatók rendelkeznek-e az internetalapú oktatáshoz szükséges készségekkel, módszertani képességekkel (pl. kialakult-e bennük a távoktatáshoz, az online tanulási környezethez történő alkalmazkodás készsége),
- a felsőfokú turizmusoktatók turizmusinformatikai ismereteit felmérő kérdések.

Az országban élő potenciális oktatók tekinthetők az alapsokaság elemeinek. Mivel az alapsokaság (100%) nem ismert, illetve kicsinek tekinthető, továbbá az összetétele sem ismert, a felvetődő kérdés, hogy ennek ellenére reprezentatív-e mégis a minta. Mivel a kapott minta, becsléseim szerint meghaladja a 30 %-ot, ezért alapstatisztikákat, egyszerűbb többváltozós technikát tudok alkalmazni (One Way ANOVA varianciaanalízis, keresztábla elemzés). A statisztikai elemzésekhez az IBM SPSS Statistics Version 21.0 programot használtam, egyszerűbb elemzésekhez pedig a Microsoft Office Excel 2007 programot.

5.1. A turizmusoktatók számítógép-használati szokásai

A kérdőívet összesen 72 oktató küldte vissza. Ebből 35 nő és 35 férfi volt, 2 kitöltő nem árulta el nemét. Az **életkort** 5 ember kivételével mindenki elárulta, aminek felhasználásával korcsoportokat hoztam létre. Az 11. táblázat tartalmazza a korcsoport kategóriáit, és a kitöltő személyek életkori eloszlását.

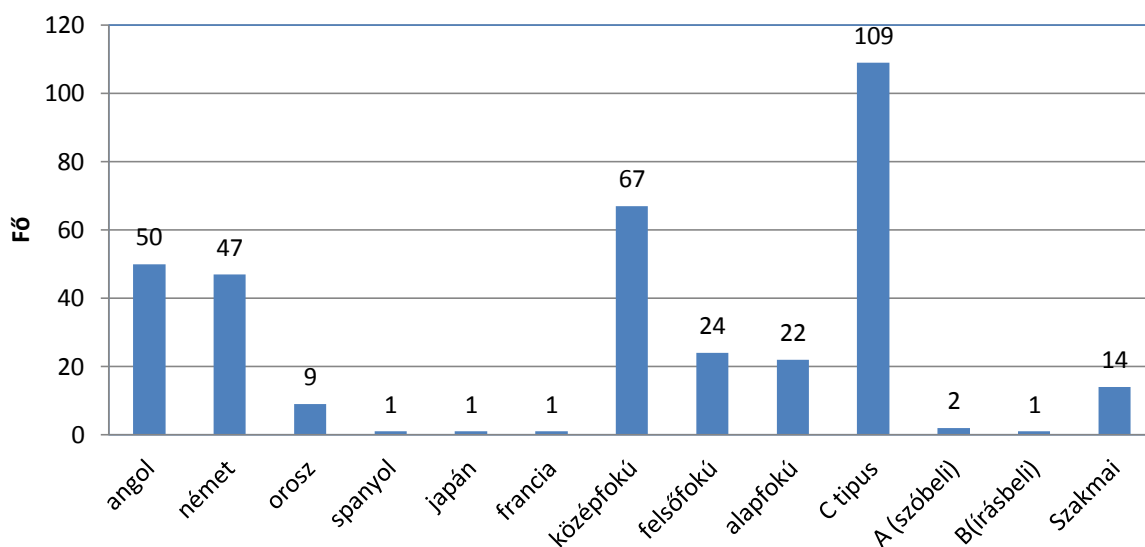
11. táblázat. A vizsgálat korcsoportjai a kérdőívet kitöltő oktatók életkora szerinti bontásában

Életkorcsoportok:	Személyek száma:
1. 34 éves korig	12
2. 35-49 éves korig	28
3. 50-64 éves korig	24
4. 65 évtől idősebbek	3
Nem árulta el életkorát:	5
Összesen:	72

Az életkori adatokon kívül fontos változónak tűnik az oktatók **nyelvtudása**, valamint az, hogy rendelkeznek-e tudományos fokozattal. A nyelvtudásra vonatkozó adatokat szemlélteti az 1. Mellékletben található táblázat. A 72 oktatóból 3-nak nincs nyelvvizsgálója, amely esetekben nem feltételezzük a nyelvtudás tényleges hiányát. Ezzel szemben viszont 43 oktatónak legalább két nyelvvizsgálója van, amiről megállapítható, hogy a vizsgált oktatói állomány idegen-nyelvtudási szintje megfelel a munkájuk elvégzéséhez szükséges szintnek. Ami a nyelvtudás informatikai vonatkozását érinti, elsősorban az angol nyelv ismerete számít előnynek. Az angol nyelvet 50 ember beszéli összesen az alapfokú szinttől kezdve a felsőfokig bezárólag. Ennek a közel 70%-os aránynak a jelentősége abban áll, hogy az oktatók nagy része minden bizonnyal megfelelő közelségben áll az informatika nyelvével, és elmondható, hogy a nyelvtudás szintje nem szabhat akadályokat az informatikai fejlődésnek az oktatói munkában.

Az alábbi diagram szemlélteti a nyelvtudás eloszlását az oktatók körében (9. ábra), amely tartalmazza a nyelvvizsgák típusát és szintjét a vizsgált mintában:

9. ábra. Nyelvtudással kapcsolatos adatok a hazai, felsőfokú turisztikai oktatók körében a kérdőívekben kapott válaszok alapján, 2012-ben

Ami szembetűnő negatívumnak tekinthető, az a szakmai nyelvvizsgák alacsony száma. Mivel a turizmus-vendéglátás BA szak teljesítéséhez legalább 2 szakmai nyelvvizsgálóval kell rendelkeznie egy hallgatónak, elgondolkodtató, hogy a tanárok össznyelvvizsgálójának csupán 20 %-a szakmai nyelvvizsga, és csak három tanár rendelkezik 2 szakmai nyelvvizsgálóval. Viszont ha a felsőfokú nyelvvizsgák számát is nézzük, ez nyilvánvalóan emeli a szakmai nyelvtudás szintjét, mert ez kiváltja a szakmai nyelvvizsgát.

Megjegyzendő, hogy sok 50 év feletti oktató is van. Diplomájuk megszerzésekor, és a munkakörükhöz még nem volt előírás az akkreditált nyelvvizsga. Az intézményi nyelvvizsgákat a kérdőívben nem vizsgáltam.

A **tudományos fokozat** tekintetében a minta adatai azt mutatják, hogy az oktatók közel 46 %-a rendelkezik tudományos fokozattal, azaz legalább PhD fokozattal.

A következőkben azt vizsgálom a mintán, hogy befolyással van-e az életkor, az oktatói tapasztalat, a nem, és végül az informatikai végzettség az informatikai eszközök és alkalmazások használatára.

A felmérésben elsőként azt kérdeztem meg az oktatóktól, hogy **mennyire fontosak számukra a számítástechnikai eszközök**. A válaszokat egy ötfokú skálán kértem (1: soha nem élek vele, 2: nem fontos, 3: kicsit fontos, 4: fontos, 5: nélkülözhetetlen számomra).

Vizsgálataimat, az SPSS programot használva, a korcsoportok közötti vizsgálatokkal kezdtem, melyben kielemeztem, hogy található-e szignifikancia az egyes számítástechnikai (ill. média) eszközök használatának fontosságában. Első alhipotézisnek tekinthető az a feltételezés, hogy az idősebb generációs oktatók számára kevésbé fontosak a modern kor adta technikai eszközök. Amennyiben ez beigazolódik, akkor ezzel belátjuk azt a problémát, hogy az idősebb generáció kevésbé nyitott a fejlődő technológia felé, így az informatikai fejlődéshez való alkalmazkodás generációs problémának tekinthető.

A varianciaelemzés során a normalitásvizsgálattól eltekintünk a csoportonkénti alacsony elemszám miatt.

A One-Way Anova varianciaanalízist alkalmazva a „Descriptives” c. táblázatok (2. Melléklet) azt mutatják, hogy miképp alakulnak a korcsoportátlagok, a szóródás, valamint, hogy mekkora a csoportnagyság az egyes korcsoportoknál megkérdezett számítástechnikai és média eszközök esetében. Az „Anova” táblákban láthatjuk az eltérés négyzetösszegeket, amik tulajdonképpen a csoportok közötti, csoporton belüli és a teljes eltérés négyzetösszegek. Az átlagos eltérés négyzetösszegeket az egyes táblákban a „df” szabadságfokok jelölik. Ezek után, ha szemügyre vesszük az „F” eltérésnégyzet-arányhoz tartozó szignifikanciaszinteket, amelyeket a következő összesítő táblázat (12. táblázat) tartalmaz, megállapíthatjuk, hogy a vizsgált eszközök használati fontossága nem különbözik jelentősen az egyes korcsoportokban.

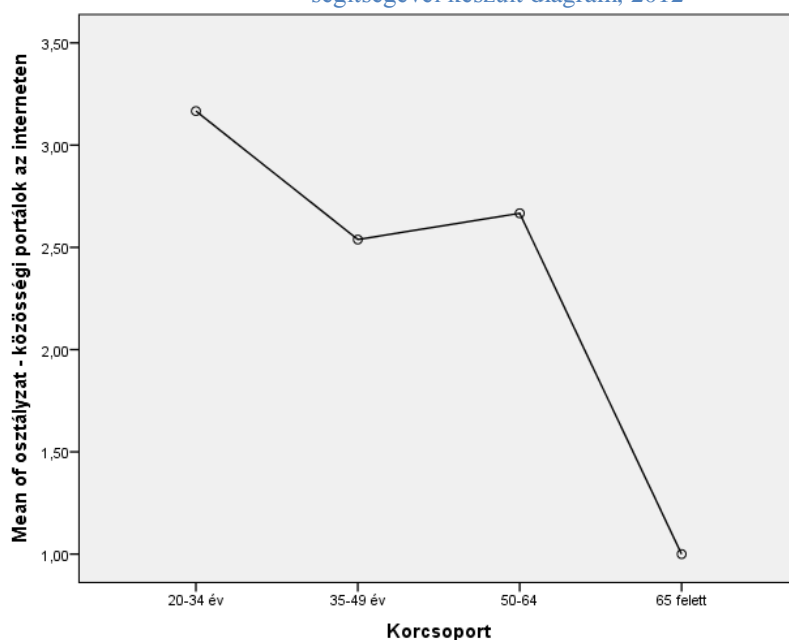
12. táblázat. Eltérésnégyzet-arányhoz tartozó szignifikancia szintek az egyes számítástechnikai eszközök esetében, SPSS program segítségével készült összesítő táblázat, 2012

Eszköz	Szignifikancia érték (Sig.)
számítógép	0,549
internet	0,895
laptop, notebook	0,770
könyvek	0,509

nyomtatott újságok, folyóiratok	0,23
e-folyóiratok	0,355
televízió	0,595
rádió	0,472
közösségi portálok	0,041

Viszont, érdeemesnek tartom az előbbi vizsgálatot megismételni a **közösségi portálokra** vonatkozó adatokkal, melynek az F próbához tartozó valószínűség szignifikanciaszintje 0,041, vagyis kisebb, mint 0,05, ezért ebben az esetben az első alhipotézis elfogadható. Tehát a közösségi portálok adatai alapján elmondható, hogy különböző módon, jelentősebb eltéréssel játszanak fontos szerepet az egyes korcsoportok életében.

10. ábra. A Közösségi portálok használatának átlagértékei az oktatói korcsoportok függvényében, Spss program segítségével készült diagram, 2012

A négy korcsoport közösségi-portálhasználati átlagait jól szemlélteti a fenti ábra (10. ábra). Az ábráról leolvasható, hogy a fiatal oktatók, vagyis a 20-34 év közöttiek életében játszanak legfontosabb szerepet a webes, szociális hálók, míg az idősebbek nem tulajdonítanak fontos szerepet a Facebook-nak és társainak. A két középső korcsoport átlagaiban nincs jelentősebb eltérés.

A következőkben azt vizsgáltam meg, hogy ugyanezekkel a számítástechnikai eszközökkel kapcsolatosan van-e az oktatói tapasztalatra, a nemre és az informatikai végzettségre vonatkozóan jelentősebb eltérés az átlagok között. Az oktatói tapasztalatot az oktatásban eltöltött évek száma határozza meg, és a korcsoportokhoz hasonlóan itt is csoportokat hoztam létre. Az oktatásban eltöltött évek szerint

aki 0-3 évet dolgozott, ő az 1.csoportba tartozik,

aki 4-10 évet dolgozott, ő a 2.csoportba tartozik,

aki 11-16 évet dolgozott, ő a 3.csoportba tartozik

és a 17 vagy annál több éve oktató kollégák a 4. csoportot alkották.

Szintén ANOVA varianciaelemzést alkalmazva elmondható, hogy összességében nincs jelentős eltérés az egyes csoportok között. Vagyis az a feltételezés, miszerint az említett jellemzők esetében eltérő a számítástechnikai eszközök használatának fontossága, nem helytálló.

Így az első kérdés eredményeként kijelenthető, hogy az oktatói tapasztalat és informatikai végzettség szintje nincs befolyással a technológia fejlődés befogadására. Az életkor viszont meghatározó szerepet tölt be, ami a legújabb internetes alkalmazások, a közösségi oldalak használatához fűződő viszonyokban nyilvánul meg.

A kérdőív 2. és 3. kérdésével az volt a cél, hogy felmérjem, milyen a **számítógép ellátottság** a felsőfokú turisztikai területen. Megkérdeztem, hogy rendelkeznek-e saját használatú számítógéppel az oktatók. Abban az esetben, ha igen, akkor milyen típusú, azaz asztali, hordozható vagy esetleg tablet gépek állnak rendelkezésre. Erre azért volt szükség, hogy képet kapjak arról, milyen informatikai eszközöket használnak munkájuk során az oktatók. Így alapot adva annak, hogy látható legyen, szükség van-e technikai fejlesztésekre a hazai felsőfokú turisztikai képzés területén. Feltételezésem szerint szükség van technológiai fejlesztésekre.

A 72 válaszadó közül 67-nek van saját használatú számítógépe a munkahelyén. Asztali számítógép, ami 4 évnél régebbi, 30 embernek van, asztali számítógép, ami 2-4 év közötti, 16 embernek, asztali számítógép, ami 2 évnél fiatalabb, 5 embernek, hordozható számítógép, ami 4 évnél régebbi, 13 embernek, hordozható számítógép, ami 2-4 év közötti, 20 embernek, hordozható számítógép, ami 2 évnél fiatalabb, 14 embernek van. Tablet számítógépe senkinek nincs, okostelefonja is csak 5 embernek van. Ez összesen 103 eszközt jelent, amiből egyértelmű, hogy vannak olyanok, akiknek több eszköz is a rendelkezésükre áll a munkahelyen. Nézzük részletesen, hogyan alakul az eszközeloszlás. A 72 válaszadóból 39-nek egy saját használatú számítástechnikai eszköze van, ami 54,2%-nak felel meg. Ebből 22-nek, ami szintén meghaladja az 50 %-át a saját számítógéppel rendelkezők számának régi, azaz 4 évnél régebbi számítógéppel kell dolgoznia. További 22 oktatónak kétféle gépe van, de ebből 12 régi. Ami pozitív adatnak tekinthető az, hogy 4 válaszadónak 3-féle, két oktatónak 4-féle számítástechnikai eszköz segíti tevékenységét.

Ezen adatokból az a következtetés vonható le, hogy ugyan 93% a számítógép-ellátottság mértéke a vizsgált mintában, de a fentiek alapján megállapítható, hogy elavultnak tekinthető, vagyis az informatikai infrastruktúra fejlesztése szükségesnek látszik a turisztikai képzési területen. A fenntartható fejlődéshez alapszükséglet, hogy az oktatási szférában is közel hasonló informatikai kiépítettség legyen elérhető, mint a turizmus színhelyein, hisz a munkaerő-piaci igények kielégítéséhez olyan szakembereket kell kibocsátani, akik naprakész tudással, és mindinkább rutinnal rendelkeznek az informatikai eszközök használatában.

A hardverszintű kérdés után a 4. kérdés kapcsán a **számítógépes programok és alkalmazások használati szokásairól** kérdeztem meg a kitöltőket.

Ennek a kérdésnek a segítségével kielemeztem, hasonlóan az előzőekhez, hogy befolyással van-e a kor, a nem, az oktatói tapasztalat az informatika felhasználói szintű alkalmazására a felsőfokú turisztikai képzési területen oktatók körében. Az SPSS program kereszttábla-elemzési módszerével vizsgáltam meg, hogy van-e összefüggés az említett változók között, illetve kapcsolatban állnak-e egymással valamilyen szinten. A következő problémákra keresem a választ: Annak érdekében, hogy érdemesnek tartjuk-e új informatikai alkalmazások bevezetését és újak fejlesztését a turisztikai képzésben, meg kell vizsgálni a jelenlegi használati szokásokat. Kutatási kérdés, hogy van-e kialakult alkalmazói szokáshalmaz az oktatók közösségében? Újabb alhipotézisként megfogalmazzuk, hogy igen, és nincs szükség újabbak bevezetésére. Amennyiben ez beigazolódik, akkor elmondható az is, hogy vizsgált oktatóink kellő alkalmazásbeli jártassággal, és elég programkezelési rutinnal rendelkeznek, és nincs szükség szoftverszintű fejlesztésre.

Többféle független változó segítségével végeztem el a vizsgálatokat, melyek rendre az oktatói korcsoportok, a nemek, és végül az informatikai végzettség. Függő változók pedig az egyes használatban lévő, a hétköznapiakban elterjedt számítógépes programok. Azokra a kérdésekre szeretném majd megkapni a válaszokat az adatelemzés végeztével, hogy vannak-e eltérések, és ha vannak, akkor milyen mértékűek az egyes tényezők között. (pl. Az egyes korcsoportok esetében milyen preferencia eltérések vannak a közösségi oldalak használatában?) Először azt vizsgáltam meg, hogy az egyes alkalmazások tekintetében a turisztikai oktatók mely korcsoportja használja leginkább az alkalmazásokat, illetve van-e meghatározó különbség az egyes korcsoportok között. A kereszttáblák statisztikái közül a Pearson-féle Khi-négyzet statisztikát használtam fel ennek kimutatására, amely tulajdonképpen két változó közötti szignifikanciát mutat meg.

13. táblázat. Számítógépes alkalmazásokhoz és a „Korcsoport” változó viszonyához tartozó valós és hiányzó értékek, valamint a teljes mintanagyság (N: érték, Percent: százalék a teljes nagysághoz képest)

	Esetek					
	Valós érték		Hiányzó érték		Teljes minta	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Korcsoport * Irodai programcsomag használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Médialejátszó használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Képszerkesztők használata	61	84,7%	11	15,3%	72	100,0%
Korcsoport * Statisztikai prog. használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Böngésző programok	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Keresőmotorok használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Közösségi portálok használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Wikipédia használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Filemegosztó használata	61	84,7%	11	15,3%	72	100,0%
Korcsoport * Levelezőprogramok használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Chat programok haszn.	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Online játékok használata	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Blogozás	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Fórumozás	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Web shop	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Banki ügyintézés	62	86,1%	10	13,9%	72	100,0%
Korcsoport * Honlapszerkesztés	59	81,9%	13	18,1%	72	100,0%

Forrás: Spss program segítségével saját szerkesztés

Mielőtt rátérnénk a λ^2 (Khi-négyzet) szignifikancia együtthatók vizsgálatára, a fenti output táblázatból leolvasható a minta megoszlása annak tekintetében, hogy hány valós és hiányzó érték van, és mekkora a teljes mintanagyság. Mintánkban összesen a válaszadók 81,9 – 86,1% közötti arányban válaszoltak a számítógépes alkalmazásokkal kapcsolatos kérdésre, ami nem túl sok, de elegendő az értékeléshez. A Crosstabs c. kereszttáblákon (3-4. Melléklet) láthatóak a kérdések, ahol a korcsoportok a sor, míg az egyes informatikai alkalmazás használati gyakoriságának a skálája (rendre 1-től 5-ig) az oszlopváltozó, ahol feltételezzük, hogy a korosztály meghatározza, azaz összefügg az egyes alkalmazás fontosságának megítélésével. A táblázatok celláiban láthatók az abszolút értékek, a sorok, az oszlopok és teljes megoszlások. Számunkra az ezen táblázatból kiszámított Khi-négyzet értékek a meghatározóak, mert ezekből állapítható meg, hogy eredményeink szignifikánsak-e.

14. táblázat. A „Korcsoport” változó és a számítógépes alkalmazások között kiszámolt szignifikancia értékek

Eszköz	Érték	Szignifikanciaszint
Microsoft irodai programcsomag	12,598	0,399
Médialejátszó (pl. Win. Media Player)	22,918	0,086
Képszerkesztő (pl. Photoshop)	17,134	0,311
Statisztikai program (pl. SPSS)	12,211	0,429
Internetes böngésző (pl. Int Explorer, v Mozilla Firefox)	10,096	0,121

Internetes keresőmotorok, programok (pl. Google)	18,026	0,035
Közösségi portálok (pl. Facebook)	24,165	0,062
Wikipédia	13,666	0,551
Fájlmegosztó (pl. "torrentezés")	23,537	0,023
Elektronikus levelezés (pl. freemail)	27,380	0,001
Chatelés, internetes telefonálás (pl. Skype)	18,243	0,25
Online játékok	15,216	0,085
Blogolás	8,202	0,514
Fórumozás	10,333	0,587
Web shop (pl. Vatera)	32,067	0,006
Banki ügyintézés (pl. OTP Direct)	17,512	0,289
Honlapszerkesztés (pl. saját vagy iskolai)	12,819	0,382

Forrás: Spss program segítségével saját szerkesztés

A keresztábra elemzés előtt a fenti táblában összegeztem a mutató értékeket, amelyek az egyes szignifikancia szinteken vizsgálva csak néhány helyen haladják meg az elméleti küszöbértéket, azaz a szignifikancia szintek négy esetben kisebbek, mint a 0,05-ös, az előre meghatározott 5 %-os szint. Ez azt jelenti, hogy az internetes keresőmotorok, a fájlmegosztók, az elektronikus levelezés és web shopok használata esetén elvetem az alhipotéziseket, vagyis azt, hogy nincs összefüggés az egyes változók között. Ennek megfelelően ebben a négy esetben feltételezhető, hogy van összefüggés a korcsoportok és az alkalmazások között, mégpedig az, hogy az idősebbek használják kevésbé ezeket a programokat, ezért a továbbiakban csak az ezekhez az értékekhez tartozó keresztábrákat elemzem.

Korcsoport * Keresőmotorok használata c. keresztábra

Független változó a korcsoport, függő a keresőmotorok használatára bevezetett változó. Az erre vonatkozó táblán (3-4.Melléklet) a 2, 3, 5 és 6 oszlopkoordináták jelölik, hogy a válaszadó nem használja, ritkán használja, hetente többször használja, vagy naponta használja a webes keresőrendszereket, példaként említve a Google keresőmotort. A 62 válaszból 54-en napi rendszerességgel használják, ami 87,1%-t jelent. Viszont ami szembeütő adat, hogy a 35-49 év közötti korosztály és az 50-64 év közötti korosztály képviseli ebből 44,4%-ot, és 35,2%-ot, míg a legfiatalabbak 16,7%-ot és a 65 felettek csupán 3,7%-ban használják napi rendszerességgel az internetes keresőket.

Korcsoport * File megosztó használata c. keresztábra

A Fájlmegosztó alkalmazások esetében kicsit más kimutatást kaptam, miszerint első megállapítás, hogy napi rendszerességgel senki nem használ ilyen oldalakat, de heti rendszerességgel igen, még ha szerény számban is. Ami jelentős adat ebben a táblában, hogy a középkorosztály (2. és 3. korcsoport) 26,9% és 53,4%-a ugyan ismer ilyen alkalmazásokat, de nem használja, mások nagyrészt pedig nem is ismernek fájlmegosztó rendszereket. A

fiatalabb korosztályból is csak néhányan vannak az eredmények szerint, akik élnek az informatika adta lehetőséggel, mint például a torrentezés.

Korcsoport * Levelezőprogramok használata c. keresztábra

Az elektronikus levelezőprogramokról alkotott kép a következő. A 62 válaszadónak 90,3 %-a naponta emailezik, 6,5 %-a hetente, 1,6 %-a ritkán és havonta küld elektronikus levelet. Olyan oktató nincsen, aki nem ismeri egyáltalán, vagy nem használja az emailt. Ha a korosztályok közötti arányokat vesszük szemügyre, akkor ismét belátható, hogy az idősebb generáció közül használnak legkevesebben internetes levelezőprogramokat. Utána következnek a 20-34 év közöttiek, és a leginkább aktív emailezők a két középső korosztályból tevődnek ki.

Korcsoport * Web shop c. keresztábra

Ebben a relációban ismét érdekes dolgokat vehetünk észre, ha megvizsgáljuk az aktuális táblázatot. Először amit észrevehetünk, hogy a 62 releváns válaszadó megoszlása szerteágazó, hisz mind a hat kategóriába „jutott” érték, vagyis bizonyos, hogy van, aki nem ismeri az internetes üzletet, de vannak napi használók is. Bár ez utóbbi már igen ritka, mindösszesen 3,2 %-uk korcsoporttól függetlenül, akik naponta web shopokban megfordulnak. A legjellemzőbb adat, az „ismeri, de nem használja” válaszokból adódik, ami 41,9% és a „ritkán használja” válasz, amelyhez a 38,7% százalék tartozik. Ezekbe a 65 év felettiek egyáltalán nem tartoznak bele. Rendkívül furcsának mondható, hogy az internetes kereskedelmet ennyire sekély arányban használják, mert ha az e-marketing egyik legfőbb színtereit a web shopok-at tekintjük, fontos szegmensből maradnak ki az oktatók. Erre későbbi fejezetben (7. fejezet) még visszatérek.

Tehát a korcsoportok szerinti vizsgálat jelentősége abban áll, hogy beláttuk, az idősebb generációhoz tartozó kollégák kevésbé használják ki az információs társadalmunk adta technikai lehetőségeket.

Érdeemesnek tartom a továbbiakban annak vizsgálatát, hogyan alakul a számítógépes alkalmazások használata a nemek közötti megoszlást tekintve.

Nézzük meg ugyancsak keresztábrák segítségével, hogy a férfiak vagy a nők azok, akik jobban szimpatizálnak ezekkel az eszközökkel.

Jól bevált módszerrel, az SPSS statisztikai program keresztábra lekérdezésével olyan egyértelmű eredményre jutottunk, amely szerint semmi jelentős különbség nincs a két nem között, ami számottevő következtetésre adna okot a számítógépes programhasználat tekintetében. Ezért további vizsgálataink az informatikai végzettséggel függenek össze. Az alábbi táblázat (Case Processing Summary) (15. táblázat) arról mutatja az összegzést, hogy

mintánkban hány valós és hány hiányzó érték van az adatelemzéshez. Számunkra azok az adatsorok fontosak, amelyekben szignifikáns eredményeket tudunk kimutatni a keresztábrák segítségével.

A kiemelt sorokról vonunk le a következőkben megfelelő következtetéseket, amelyek azt mutatják meg nekünk, hogy van-e összefüggés az oktatók informatikai végzettsége és az általuk használt számítógépes alkalmazások gyakorisága között. Hipotézisünk az, hogy nincsen összefüggés.

15. táblázat. Számítógépes alkalmazásokhoz és az informatikai végzettséget mutató változó viszonyához tartozó valós és hiányzó értékek, valamint a teljes mintanagyság (N: érték, Percent: százalék a teljes nagysághoz képest)

Case Processing Summary

	Esetek					
	Valós		Hiányzó		Teljes minta	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Wikipédia használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Filemegosztó használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	59	81,9%	13	18,1%	72	100,0%
Levelezőprogramok használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Chat programok haszn. * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Online játékok használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Blogozás * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Fórumozás * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Web shop * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Banki ügyintézés * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Honlapszerkesztés * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	57	79,2%	15	20,8%	72	100,0%
Irodai programcsomag használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Médialejátszó használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Képszerkesztők használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	59	81,9%	13	18,1%	72	100,0%
Statistikai prog.használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Böngésző programok * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Keresőmotorok használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%
Közösségi portálok használata * Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	60	83,3%	12	16,7%	72	100,0%

Forrás: Spss program segítségével saját szerkesztés

A számítógépes alkalmazások közül öt esetben tudtunk kimutatni érdemi különbségeket a válaszadók használati szokásait illetően, amelyek a Pearson-féle Khi-négyszet együttható szignifikanciájával mutathatók ki. Viszont a mintánkban szereplő elemszámok aránya nagyon alacsony, ezért eredményeink csupán irányadóak lehetnek további fejlesztések

tervezése esetén. A 3. Melléklet tartalmazza a fenti aktuális változókra vonatkozó keresztábrát. Nullhipotézisünk szerint az, hogy az oktatóknak van-e valamiféle nem autodidakta informatikai képzettsége, nem függ össze azzal, hogy az egyes számítógépes programokat milyen gyakorisággal használják. Mivel mintánkban nagyon kevés olyan oktató szerepel, akinek van informatikai végzettsége, adataink a megfelelő szignifikancia szintek ellenére sem relevánsak, és 60-ból 2 informatikai végzettségű oktató nem nyújthat elegendő információt, amelyről releváns következtetéseket vonhatnánk le. Ezért az ezzel kapcsolatos nullhipotézisünket ebben az esetben nem tudjuk sem belátni, sem megcáfolni.

Részösszegzésként a következő eredmények mutathatók ki az eddigi vizsgálatokból:

A felsőfokú turisztikai oktatók számítógép- és internet-használati szokásai nem függenek a nemtől és az informatikai képzettségtől. Az életkorral viszont összefüggésben van az, hogy ki, milyen számítástechnikai eszközöket használ, és melyeket preferálja. Az idősebb generációról állapítható meg, hogy kevésbé nyitottak az új technikai vívmányok iránt. Ennek tulajdonítható az, hogy nem használják ki a rendelkezésre álló lehetőségeket az informatika világában, és nem is igénylik. Ez leginkább a közösségi oldalak kihasználatlanságából mutatható ki, és a rendszeresen használt és bevált számítógépes alkalmazások kihasználtságából.

Az eredmények szerint szükség van hardver és szoftver szintű fejlesztésekre, ami megoldást kínálna a felsőfokú turisztikai képzésfejlesztésre és versenyképességének megtartására, és az idősebb generáció problémájára is.

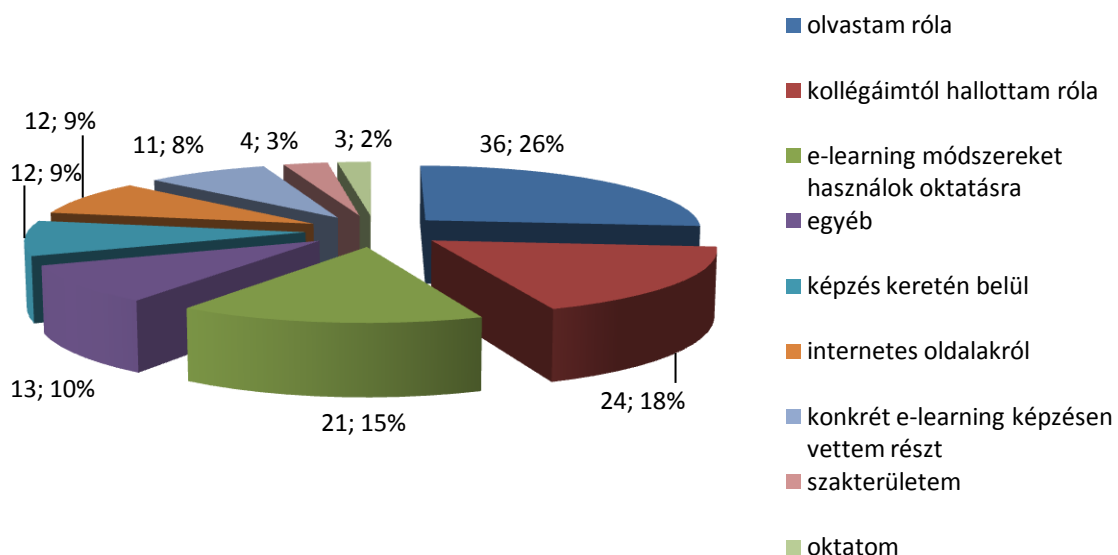
5.2. A turizmusoktatók interneten alapuló oktatásmódszertani kompetenciái

A következő kérdéscsoporttal arra kerestem a választ, hogy oktatóink hogyan vélekednek és viszonyulnak a webes oktatási-tanulási környezethez. Kérdőívünkben kérdeztünk arról, hogy a felsőoktatásban dolgozó turisztikai szakemberek mennyire ismerik az „e-learning”-t a fogalmi, elméleti ismerettől kezdve a gyakorlati, rutinalkalmazásig. A ma már a hétköznapi életben is széles körben elterjedt e-learning-es kifejezést nagy előszeretettel használják az emberek, sok esetben anélkül, hogy nem is tudják mi az. Jelen kérdéssorral arra próbáltam fényt deríteni, hogy a turizmus szakterületen hogyan vélekednek erről. Feltételezéseim szerint, aki az oktatásban ténykedik, még akaratlanul is belefolyik abba a fejlődési áramlatba, amit a technológiai fejlesztések indukálnak. Többek között arra is kíváncsi voltam, hogy az internetes tanulási és oktatási környezetben alkotóként, vagy csak szemlélőként vesznek-e részt. Az oktatási folyamatban az internetet egy adathordozó/továbbító eszközként kezelik,

vagy be tudnak kapcsolódni a tanulási folyamatba az új tutori szerepkörben, és ezt segítik elő a távvezérelt technikával? Nyitottak-e oktatóink egyáltalán arra, hogy befogadják az új oktatásszervezési módokat? A világhálóban rejlő tanulási környezet kialakításában és esetlegesen működtetésében részt tudnak-e venni?

Az internetes kérdéscsoport egyik alapkérdésére, miszerint **hallott-e már az e-learningről**, egyértelmű igenlő választ kaptam valamennyi oktatótól. Ezek után a részletekbe tekintve, hogy **honnan hallottak róla**, már figyelemreméltó, szerteágazó eredmények születtek, amiket elemezve az alábbi következtetéseket lehet levonni.

11. ábra. A felsőfokú turisztikai oktatók „e-learning”-ről szerzett ismereteinek forráshelyeiről alkotott kördiagram

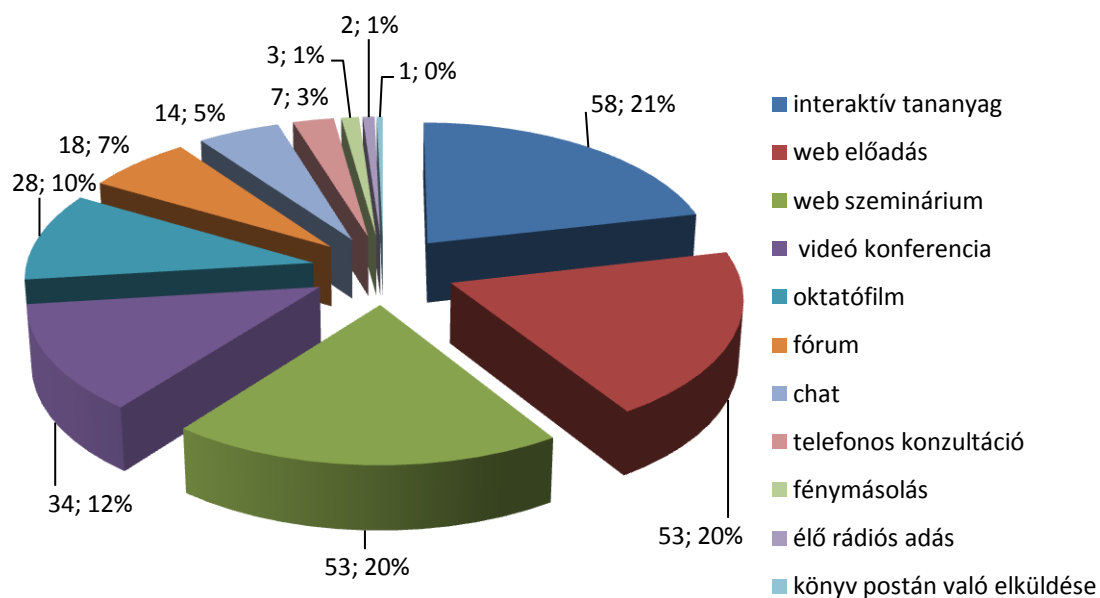

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

A válaszadók összesen 136 jelölést adtak arra vonatkozóan, hogy honnan hallottak az e-learning rendszerekről. Ez azt jelenti, hogy többen vannak, akik több helyet is megjelöltek egyszerre az e-learningről alkotott ismereteik megszerzéséről a 9 féle forráshely közül. A fenti diagram (11. ábra) szemlélteti ennek a százalékos eloszlását. Legnagyobb részt az oktatók autodidakta módon szereztek információt, azaz olvastak róla, illetve 18 %-nyi jelzés mutatja, hogy egymás közötti információátadással szereztek tudást a rendszerről. A százalékszámok viszonyát vizsgálva a harmadik helyen az áll, hogy az oktatók azt vallják, használnak e-learning módszereket oktatáshoz, amit fontosnak tartok majd összehasonlítani a következőkben azzal, vajon mit is értenek e-learning oktatási módszer alatt. Azt gondolom, természetesen érthető a legalacsonyabb arányszám, ami az „oktatom” kategóriát illeti. Az „egyéb” kategóriát 13-an jelölték be, amely kategóriát tekintve legjellemzőbb, hogy más,

főként informatikai cégektől szereztek oktatóink tudomást a tárgyról. Tehát összességében elmondható, hogy az „e-learning” oktatási módszerek ismerete nagyon szerteágazó, és az ismeretszerzés helyének sokféleségéből következik annak rendezetlensége. Ezáltal joggal feltételezhető, hogy a használati rutin sem egyértelműsíthető a felsőfokú turisztikai oktatók esetében. Ehhez kapcsolódóan a következő kérdésem arra irányult a kérdőívben, hogy tudják-e valójában **mely oktatási módszerek tartoznak az e-learning módszerek közé.**

12. ábra. Eszközök elhelyezésének mértékarányai – oktatói válaszok alapján – az „e-learning”-es módszertani-eszkőzhalmazban

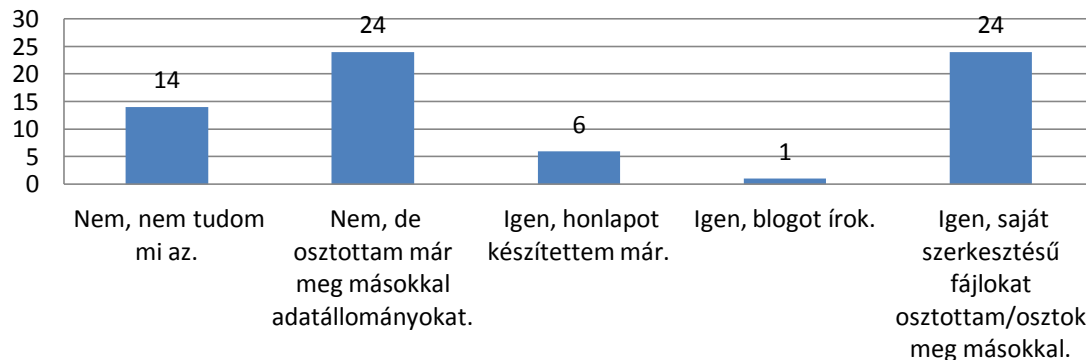
Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

Ha szemügyre vesszük a fenti diagramot (12. ábra) látható, mely tortaszeleteket lenne érdemes választani az „édesszájúaknak”. A legnagyobb szeletek az interaktív tananyag, a web előadás, a web szemináriumnak és a videó konferenciának jutottak, ami úgy értelmezhető, hogy válaszadóink számára többnyire ezek jelentik a listából az e-learning-es módszertani eszközöket. Pozitív dolognak tekinthető, hogy ennyi eszközt bejelöltek az oktatók. Viszont, ha a konkrét arányszámokat tekintjük, már nem ilyen kecsegtető a helyzet. Tudniillik, ha azt vesszük alapul, hogy a kérdéslistában csupán két dolog, a fénymásolás és a könyv postán való elküldése nem sorolható be az e-learning-es módszertani eszközök halmazába, nem férhet kétség, ahhoz hogy válaszadóinknak hiányos ismeretei vannak a témát illetően. Hiszen a nem e-learning-es eszközök kivételével egyforma nagyságú tortaszeleteket kellett volna kapni.

A következőkben az **általános szakmai és oktatási internethasználat szokásaira** kérdeztem rá.

Először megkérdeztem, hogy alkalmazói szinten túl, fejlesztési munkát – példaként említve itt a weboldalfejlesztést – végez-e a kitöltő, és egyáltalán érintett-e a témában (8-9 kérdések). Majd a használati gyakoriság került elő konkrét tevékenységekre vonatkoztatva. Nézzük ennek eredményeit a következő diagramok segítségével!

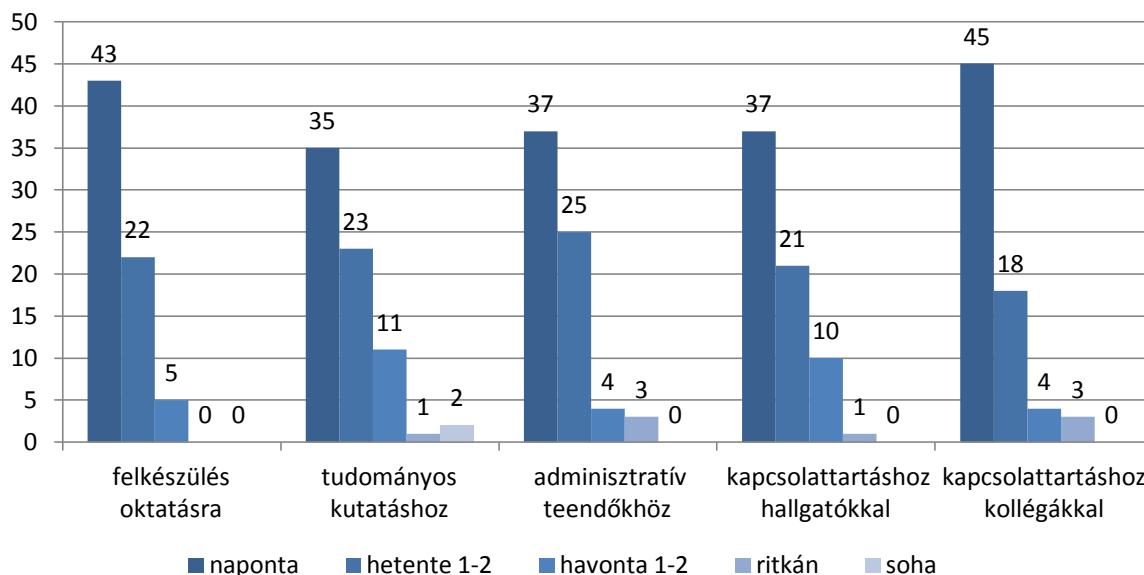
13. ábra. Internetes tartalom fejlesztésére adott oktatói válaszokat összesítő diagram

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

A fenti diagramról leolvasható, hogy az oktatók 34%-a (azaz 24 fő) a fájlmegosztás tevékenységet használja, és ugyanannyian vannak, akik fejlesztenek is internetes tartalmat, és akik csak megosztanak fájlokat másokkal. Feltehetően a saját szerkesztésű fájl nem csak webes felületre vonatkozik, hanem általános értelemben vett adatállományokra. 20%-a a válaszadóknak (14 fő) azt vallja, hogy nem tudja értelmezni, az internetes tartalom fogalmát. Ennek a fogalomértelmezési problémának a kiküszöbölése további feladatokat generálhat a képzésfejlesztésben.

14. ábra. Internethasználat gyakorisága a turisztikai oktatók körében

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

Első látásra egy szimmetrikus diagramot láthatunk. Az adatsorok azt mutatják, hogy legtöbben napi használatban a kollégákkal való kapcsolattartásra használják a világhálót, és az oktatásra való felkészülésre. Ha a konkrét számadatokat vizsgáljuk, 70 válaszadóból 45-en a kollégákkal való napi kapcsolattartásra használják, ami nem tűnik soknak, és ha a többi napi használatra vonatkozó adatot nézzük, még alacsonyabb értékeket találhatunk. Ez azt jelenti, hogy az oktatók 64,29%-a (45 fő) kollegiális kapcsolattartásra, 61,43%-a (43 fő) oktatásra való felkészüléshez, 53,62%-a (37 fő) hallgatókkal való kapcsolattartásra, ugyancsak 53,62 % adminisztratív feladatok elvégzésére használja a világhálót. Tudományos kutatáshoz csupán a felénél kevesebben, azaz oktatóink 48,61%-a (35 fő) használja az internetet napi rendszerességgel. Ez az eredmény csekélynek mondható. Összességében az internet napi használata az összes tevékenységek tekintetében is alig haladja meg az 50 %-ot (56,31%). Megemlítendő, hogy ebben a statisztikában csak az alkalmazói felhasználási feladatok szerepelnek, és minden bizonnyal a fejlesztői feladatok emelni fogják az internethasználat gyakoriságát. Viszont ehhez az alacsony gyakorisághoz pozitívként vehetjük, hogy a havonta, ritkán és soha nem használók száma szinte elenyésző, pár százalékra tehető az adatok alapján. Tehát mégis a napi és heti rendszerességi internethasználat a leggyakoribb, még a kevés számú felhasználó esetén is.

A 11. és 12. kérdések segítségével felmértem, hogy **oktatóink milyen mértékben használják a világhálót fájlok megosztására, valamint az adatállományok tárolása,**

továbbítása és szállítása releváns-e munkájuk során. Megnéztem, hogy az oktatási segédanyagok, dolgozatok, beadandó munkák számára szükséges-e az elektronikus tárhely, és mekkora igény mutatkozik azok elektronikus tárolására.

A számítógépek hálózati rendszere lehetővé teszi az adatállományok munkaállomások közötti megosztását, tárolását. Alapvetően az egyik legmegbízhatóbb adattárolási módszer, mindamelllett leghatékonyabb is, ha a munkánkhoz szükséges adatok tárolására gondolunk. A leghatékonyabb módszer, mert nem kell fizikai hordozón magunkkal vinni, és adott esetben „nem felejtjük otthon” munkaeszközeinket, hisz bárholnan elérhetők. Ami akadályt szabhat ennek a lehetőségnek a felhasználására, az a tárolókapacitás és a hardver (processzor) műveletvégző sebessége. Természetesen ezek a tulajdonságok befolyásolják, hogy az iskolában mennyire hatékonyan tudjuk adatainkat könnyű hozzáférhetőséggel tárolni, ami napjainkban fontos tényező az iskola oktatási színvonalát tekintve. A 70 oktatóból, akik válaszoltak ezekre a kérdésekre, 55-en azt nyilatkozták, hogy saját intézményükben a hallgatók számára rendelkezésre áll akkora tárhely az iskolai szerveren, amit használnak fájlok megosztására. 8-an vannak, akik azt mondják, hogy van lehetőség adattárolásra, de nagyon bonyolult munkával jár, 6-an pedig nem érzik szükségét ennek a technikai módszernek. Megjegyzendő, hogy ez a kevés számú válaszadó is más-más intézményből való, vagyis konkrétan egy iskolában sem jelent gondot ez a módszertechnikai eszközhasználat. Tehát a magas arányszám (78,57%) egyértelműen azt mutatja, hogy releváns az elektronikus adattárolás a vizsgált felsőoktatási intézményekben.

A másik kérdésre adott válaszok pedig egyértelműen megerősítik azt az álláspontot, miszerint az internet alapú oktatás ezen eszközére igen magas az igény. A 64 válaszadóból 41-en rendszeresen használják a világhálót dolgozatok, írásbeli munkák továbbítására, 1 ember kizárólag interneten kéri be a hallgatóktól a házi feladatokat, 4-en mindkét formát alkalmazzák, vagyis hagyományosan papír alapon és elektronikus alapon is kérnek beadandó feladatokat. 13-an ritkán használják ezt a megoldást, és csupán 5-en vannak, akik egyáltalán nem használják az internetet a megjelölt célra. Érdeemes hozzátenni, hogy a nemleges válaszok nem nyilatkoznak arról, hogy nincs is szándék a használatra.

Tehát kiinduló kérdésünkre válaszként megfogalmazható, hogy a világháló adattárolásra való használatára mindenképp fennáll az igény, és valamilyen szinten ki is használják. Arra viszont nem kapunk választ ezekből a kérdésekből, hogy adattároláson túl mire ad lehetőséget az internet. Feltételezhető, hogy oktatóink alkalmasak a fejlődő technikai eszközök befogadására, ezért a következőkben arra keresem a választ, hogy az adattároláson

túl van-e elképzelésük, hogy **oktatási környezetben milyen tevékenységekre lehet az internetet használni.**

A következőkben azt nézem meg az előző megállapításból kiindulva, hogy a tesztalanyok mennyire tájékozottak a napjainkban folyamatosan tért hódító internetalapú oktatási rendszerek tekintetében. Ezért megkérdeztem, hogy **hallottak-e már az e-learning keretrendszeréről**, és ha igen, kértem, hogy nevezzék meg azokat.

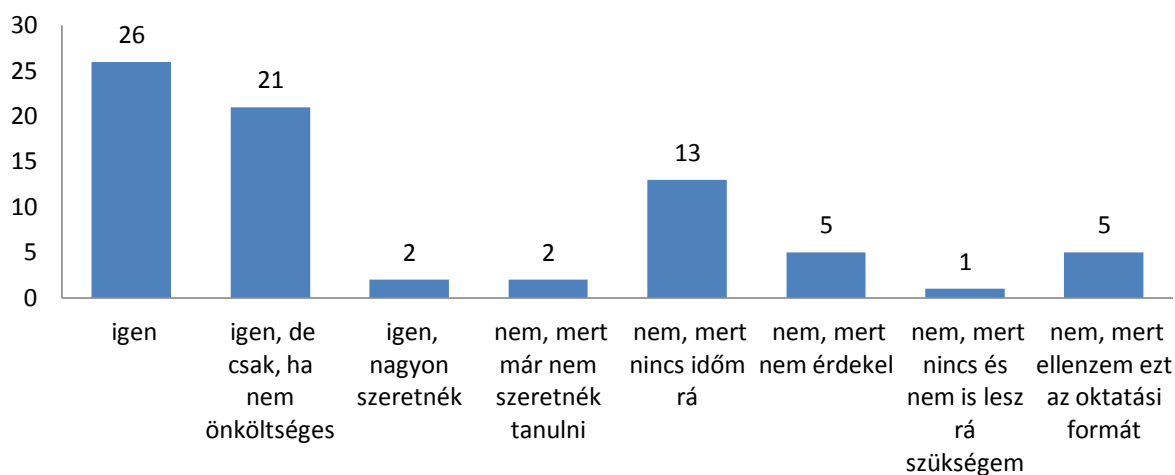
Ezen kérdésekkel ismét arról szeretnék információt nyerni, hogy a vizsgált oktatóközösség milyen viszonyban áll az „e-learning”-gel. Visszacsatolva néhány kérdéssel előbbre, amelyekkel azt támasztottam alá, hogy az oktatókról nem állítható teljes mértékben, hogy tudják, mit jelent ez az oktatási forma, ezért is kissé rejtve erre próbálok bizonyosságot vagy éppen ellenértéket kapni. Erre a kérdésre adott 63 válaszból megállapítható, hogy ismét többségben vannak azok, akik nem is hallottak azokról a keretrendszerekről, amelyeket az elektronikus távoktatási célra fejlesztettek ki. A 48:15-ös válaszarányok szerint 76,2%-ban egyértelműen nem ismerik a kérdéses oktatási formát, és 23,8 %-ban vannak ismereteik róla. Az „igen” választ adók két fajta keretrendszert neveztek meg ismertnek, ezek a Moodle és Ilias informatikai alapú oktatási rendszerek. Elmondható, hogy a turisztikai képzési területen a modern információs társadalom diktálta technológiák nincsenek jelen kellő mértékben, ami egyértelműen gátat szab a jelenlegi oktatásfejlesztésnek.

Az előző kérdések után indokolt volt a 15. és a 16. kérdés. Miután megtudtam, hogy az oktatóközösség nem nagyon hallott még a web alapú oktatási módszerekről, kíváncsiak lehetünk, **milyen mértékű a hozzáállás a távoktatási módszertanhoz** oktatói oldalról. A 68 válaszból 45 „nem”-et kaptam, vagyis 45-en nem voltak szereplői sem oktatóként, sem diákként távoktatásnak. 17-en oktatóként, 6-an pedig diákként használták már a távoktatási módszerek bármelyikét. Oktatói szerepkörben a következő módszereket nevezték meg, amelyek szerintük a távoktatás fogalom- és eszközrendszerébe sorolhatók:

- szeminárium és előadás
- levelezés (email, Skype)
- tantárgyak tutorálása
- szaktutor
- online konzultáció (szakdolgozat, TDK dolgozat)
- tananyagfejlesztés
- (szak)dolgozatjavítás
- kutatómódszertan
- fórumozás.

Ez az összegyűjtött, sokféle módszertani eszköz sokrétűsége ellenére sem ad számunkra kielégítő eredményt arra vonatkozóan, hogy a vizsgált képzéseken eléggé magas színvonalon folyik-e az oktatás. A 66%-os nemleges válasz arra enged következtetést, hogy ha az oktatók nagyobb része nem is volt kapcsolatban ez idáig távoktatással, hogyan is tudnák alkalmazni a „web-based learning” módszertani eszközeit. A következő diagramról (15. ábra) pedig leolvashatók a szándékarányok, hogy a dolgozók érznek-e hajlandóságot ilyen irányú továbbképzéshez.

15. ábra. „Szívesen venne-e részt web alapú oktatási módszerekről szóló továbbképzésen, tanfolyamon?” kérdésre adott válaszok eloszlása a felsőfokú turisztikai oktatók körében, 2012-ben

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

Összesen 75 bejelölést kaptunk erre a kérdésre, ami azt jelenti, hogy a 72 oktató esetében 3-an két választ is bejelöltek. A válaszlehetőségek nem kizárásos alapúak voltak, így tudtak élni a több válasz adásának lehetőségével. Az oszlopdiaagramon is jól látható, hogy pozitív hozzáállást 49 igenlő felelet képvisel, amely esetben, ha a 75 választ tekintjük 100 %-nak, a pozitív szándékú hozzáállás 65,33%-ot tesz ki. A nemleges válaszok aránya 34,6%-os, ami közel a fele a mérlegünk pozitív oldalának. Abban az esetben, ha a nemleges válaszoknál az opcionálisan kizárható indokot nem tekintjük (ilyen indok az időhiány), megállapíthatjuk, hogy a 72 oktatóból csupán 13-an vannak, akik már nem szeretnének tanulni, vagy nem érdekli őket, vagy úgy gondolják, hogy nincs és nem is lesz szükségük az oktatás ilyen formájára, esetlegesen ellenzik ezt a fajta módját az oktatásnak. Ezzel kapcsolatos felvetődő feltételezésem, hogy azok, akik nem érznek szándékot új oktatási módszerek bevezetésére, bizonyára tapasztaltabb oktatók, akik már életkoruknál fogva nem szeretnének „haladni a korrallal”. Meglepő eredmények cáfolják ezt az elhamarkodott feltételezést, mert a nemleges válaszokat adók átlagéletkora 47,5 év, és csak 2-en vannak közöttük 60 évnél idősebb személyek.

Vizsgálatom következő kérdéscsoportjának relevanciáját az adja, hogy napjainkban aktuális a fizikai távolságokat megszüntető virtuális terek használata, nem csak az oktatás területén, hanem az élet egészen más területein is, például az üzleti életben, vagy tágabb értelemben a távmunka esetén is. Arra a kérdésre (17. kérdés) vártam a válaszokat, hogy **a turisztikai oktatók a hagyományos iskolai környezettől eltérően el tudják-e képzelni, hogy más környezetben folytassanak oktatási, képzési tevékenységeket.** Vagyis az osztálytermi munka helyett elképzelhetőnek tartják-e azt, hogy egymástól földrajzilag távol, a tanár és diák különböző helyekről dolgozzanak együtt. Majd ezt követően megkérdeztem (18. kérdés), hogy **szoktak-e oktatni, illetve oktatattak-e a hagyományosan vett számítógépes teremben, és abban alkalmaztak-e hallgatói képernyők megjelenítésére alkalmas programot,** amelynek ismerete alapot képezhet esetlegesen **távoktatási továbbképzéshez** (19. kérdés). Ez követően egy igen egyszerű kérdés következett, hogy oktatóink egyáltalán **el tudják-e képzelni, hogy számítógépek segítségével történjen hallgatóik képzése a turizmus szakterületen** (20. kérdés) Végül egy nehéz kérdéssel zárult ez a kérdéscsoport: megkérdeztük, hogy **mit értünk „számítógépek távvezérlése” alatt** (21. kérdés).

Ezt az öt kérdést érdemes összefüggéseikben vizsgálni, mert a válaszok eredménye kiterjeszhető lesz egy következtetésre, mely szerint az eddig évszázadok óta használatban levő osztálytermi, tanár-diák frontális elhelyezkedésű oktatási környezet felváltható az elektronikus, virtuális oktatási környezettel, amely a távoktatás elterjedését idézi majd elő.

Alhipotézisként megfogalmazom, hogy azok, akik a hagyományosnak mondható, bevált didaktikai eszközökkel dolgoztak, és legkevésbé alkalmazzák a számítástechnikai eszközöket munkájukhoz, továbbra is ragaszkodnak ezekhez, akár egyfajta szkepticizmust tudva magukénak. Eredményként a következőt várom:

Míg az eddigi eredmények azt mutatják, hogy az idősebb oktatók az oktatáson kívüli tevékenységeikhez nem igényelnek új programokat, eszközöket, az új oktatási módszerek irányában nyitottságot és tanulási, fejlődési hajlandóság mutatnak kortól, nemtől, végzettségtől független.

Első lépésként nézzük meg az adatokból kinyert számadatokat táblázatos formában! (16.táblázat).

16.táblázat. A számítógéppel segített oktatásra vonatkozó kérdések válaszlehetőségeit bejelölők száma, és a válaszadók %-os megoszlása (17,18,19,20 kérdések)

Feltett kérdések	Válaszok		szoktam úgy oktatni		nyitott vagyok rá		igen, de nem hiszek benne		"IGEN" részössz:		nem lehetséges		nagy költséggel járna		"NEM" részössz:		össz
	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a	fő	válaszadók %-a			
Szívesen oktatna egy Ön által választott tetszés szerinti helyen?	4	5,88	33	48,53	13	19,12	50	73,53	14	20,59	4	5,88	18	26,47	68		
Szokott számítógépteremben oktatni?							29	42,65							39	57,35	68
Használt képernyőmegosztó programot?							4	13,79							25	86,21	29
El tudja képzelni a számítógéppel segített oktatást?							44	72,13							17	27,87	61

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

A 72 kitöltőből 68-an válaszoltak a fenti kérdésekre. 73,53%-uk (50 fő) mondja azt, hogy szívesen oktatna tetszés szerinti helyen, vagyis nemcsak osztályteremben, hanem például a szabad természetben, vagy otthonról, de ebből csak 5,88% (4 fő) az, aki úgy is oktat. Ha ezt a magas százalékszámot összevetjük azzal, hogy a válaszadók összességének több mint fele (57,35%) nem oktat hagyományos számítógépteremben, elmondható, hogy oktatóink pozitívan vennék, ha nem csak a frontális osztálymunka formában kellene tanítaniuk. Ez azt jelenti, hogy azt a munkaformát, amelyben a tanári irányítással, ugyanazzal a tananyagfeldolgozással, ugyanabban az ütemben történik tanulási folyamat, a tanárok szívesen felváltanák egy szabadabb munkaformával, amely időben és térben is kevesebb kötöttséggel járna a tanár és a diák oldaláról is. Ezt a pozitív hozzáállást még erősíti az, hogy azok közül, akik nem oktatnak számítástechnikai teremben, 72,13%-uk támogatja a számítógéppel segített tanulást. A technikailag mobil oktatási környezet azt jelenti, hogy a tanár és a tanuló földrajzilag nem egy helyen, hanem egymástól határozatlan távolságra vannak, időben is kötetlenül, egyénileg, szabadon kapcsolódhatnak be a tanítási-tanulási folyamatba. A

képernyő-megjelenítő és -megosztó programok gyakoribb használata lehetővé tenné, és ez által a szereplők könnyebben el tudnák képzelni a mobil oktatási környezet gyakorlati megvalósíthatóságát. A válaszadók 20,59%-a gondolja úgy, hogy nem lehetséges, 5,88%-a pedig, hogy a magas költségek miatt nem megvalósítható a mobil oktatási tér.

Összességében a négy kérdésből nyert adatok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy oktatóink nyitottak új, modernebb oktatási környezetben történő munkára, annak ellenére, hogy nagyobb arányban vannak azok, akik még a jelenleg elérhető informatikai infrastruktúrával rendelkező helyszíneken sem oktatnak vagy oktattak.

Mivel a „számítógépek távvezérlése” tipikusan olyan informatikai megoldás – nemcsak az oktatás, hanem az élet más területein is, – amely lehetővé teszi a mobil informatikai munkát, a következő kérdéssel azt mértem fel, hogy a vizsgált oktatóknak fogalmi szinten van-e elképzelésük arról, hogy mit értünk számítógépek távvezérlése alatt. A számítógépek távoli elérése lehetővé teszi, hogy bárki egy távoli számítógépen úgy dolgozzon, mintha ott ülne előtte, és akár több helyről is hozzáférhet. A ma használatban lévő, távoli vezérlőprogramok teljes mértékben támogatják a fájlátviteli, több felhasználós csevegés és hangátvitel, az adatbiztonság, és a több monitortámogatású technológiákat. Ezeket ma már lokális hálózatokban és az Interneten egyaránt használják. Ez azt jelenti, hogy bárki távolról vezérelheti a számítógépeit a föld bármely pontjáról. Vállalati szinten ma már az ilyen szoftvereknek az alkalmazása alapvető a hálózatkezelésben. Annak érdekében, hogy ez a technológia a vizsgált oktatási területünkön is használható, illetve bevezethető legyen, az oktatásban részvevő oktatók ismereteivel kell tisztában lennünk. Ehhez kiindulási pont felmérni, hogy a turizmusképzésben szereplő oktatók **mit értenek a „számítógépek távvezérlése” alatt.**

Lényegében azt szeretném megtudni, hogy a felsőfokú turisztikai képzésben résztvevő, főleg nem informatikai képzettségű oktatók tudják-e értelmezni azt, hogy a fizikailag egymástól távol lévő számítógépek mit tudnak „kezdeni egymással”.

Ennél a kérdésnél nem saját definíciót kellett adniuk a kitöltőknek, hanem több állításból kellett kiválasztani az egyetlen helyeset. 73 oktatói válaszból 28-an azt választották, hogy nem tudják mi az, még elképzelésük sincs arról, hogy mit értünk „számítógépek távvezérlése” alatt. 11-en tudják, hogy számítógépek hálózati kapcsolatáról van szó, amelyek valahogy eléri egymást, de a megfelelő választ 30-an jelölték be, amely szerint a számítógépek távvezérlése a hálózatba kapcsolt eszközök fájlmegosztását, rendszerfelügyeletet, adatok biztonsági mentését, csoportmunkát, valamint azok igény szerinti támogatását jelenti. Ebben az esetben a 41,6%-os helyes megoldás igen alacsonynak számít.

Ez az alacsony százalékos érték megválaszolja az előzőekben is megfogalmazott kérdést, miszerint a felsőfokú turisztikai képzésben dolgozóknak birtokukban van-e elég ismeret ahhoz, hogy akár autodidakta módon képesek legyenek bevezetni és alkalmazni a folytonosan fejlődő modern technológiai megoldásokat (web-based learning technology) az oktatási folyamatokban.

Az elektronikus tanulási-tanítási környezethez és a webes oktatási felülethez kapcsolódó kérdéscsoport alfejezetének részösszegzéseként megállapítható, hogy míg az előző fejezet eredményei szerint az idősebb generáció nem mutat jelentős érdeklődést a mindennapi használathoz alkalmazható informatikai újítások felé, addig az oktatási környezet módszertani fejlesztése felé egyértelmű nyitottságot mutat. A felsőfokú turisztikai oktatók e-learningről szerzett ismeretei rendezetlenek és hiányosak, ezért ilyen irányú továbbképzésekre lenne szükség. Internet alapú oktatási munkán az elektronikus levelezést, az adattárolást és a fájlmegosztást értik, ami nem meríti ki az internetes oktatási környezet lehetőségeit. Ilyen informatikai irányú tanulásra egyértelműen mutatkoznak igények, és elmondható, hogy az információtechnológiai (tovább)képzések bevezetésével kellemesebb és hatékonyabb oktatási környezetet tudnának kínálni a turizmusképzési területen.

5.3. A turizmusinformatika szerepe és jelentősége a turizmusképzésben oktatók megítélése szerint

Ebben a kérdésblokkban, amely kérdőívünk utolsó nagy kérdéscsoportját alkotja, jelentősen kisebb minta áll rendelkezésünkre. Ez valószínűleg nem is lehet meglepő számunkra, hisz a turisztikai képzési területnek csak egy kis részét alkotják az informatikai aspektusok, ezért bizonyára a témában kompetens oktatók is kevesebben vannak. A begyűjtött adatok azonban kellő információt nyújtanak számunkra ahhoz, hogy megvizsgáljuk az informatika jelenlétét a hazai turizmusképzésben. Ebben a kérdéscsoportban három pont köré csoportosítottam a turizmusinformatika megközelítését:

- Mit jelent a turizmusinformatika? A turizmusképzésben oktatóknak van-e elképzelésük, ismeretük arról, hogy mit értünk turizmusinformatika alatt?
- Elképzeléseik szerint melyek a turizmusinformatika pillérei?
- Mely informatikai ismeretköröket találják fontosnak szerepeltetni a turizmusképzésben?

Lényeges, hogy válaszadóink a magyar felsőfokú turizmusképzés legjelentősebb intézményeiben oktatnak, ezért a kapott adatok mérvadónak tekinthetők. Ezek az intézmények

rendre a Budapesti Corvinus Egyetem, a Kodolányi János Főiskola, a Szolnoki Főiskola, a Pannon Egyetem, az Eszterházy Károly Főiskola, a Nyíregyházi Főiskola, a Budapesti Gazdasági Főiskola, a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar és az Illyés Gyula Kar. A 72 megkérdezett oktatóból 14-en oktatnak vagy oktattak már informatikai jellegű tárgyakat, illetve vezettek ilyen jellegű kurzusokat a felsorolt intézményekben. Informatikai tárgyak alatt az olyan szakinformatikai kurzusokat értjük, mint Turisztikai szoftverismeret, Szakmai számítógépes programok oktatása, Irodai (office) programok oktatása, Alkalmazott térinformatika, Gazdasági folyamatok térbeli elemzése, Turisztikai vállalalkozási szoftver, Szállodai Front-Office rendszerek (pl. Fidelio) és Szálláshelyi informatika. Az intézmények között van olyan, ahol jelenleg nem oktatnak konkrét informatikai tárgyakat a turizmus-vendéglátás szakon belül, legfeljebb érintik a turizmushoz kapcsolódó informatikai háttérrel a turizmus alapjaival foglalkozó tantárgy keretében. Mivel ilyen szerteágazó az informatikai ismeretkörök elhelyezkedése az országos képet tekintve, megállapítható, hogy az informatikai terület nem egységesen, sőt csupán csak egy-egy kisebb szeletei szerepelnek a képzésekben. Ez a tárgyi szétszórtság nem kelt pozitív érzéseket, illetve arra ad indokot, hogy időszerű lenne egységesíteni, összesíteni és megszervezni az informatikai jellegű képzéseket.

A kérdőívek adatai alapján a következő eredményeket tudom bemutatni az oktatók turizmusinformatikáról alkotott ismereteiről. Ennek felméréséhez alapkérdésként szerepel, hogy mennyire informáltak fogalmi szinten a turizmusinformatikát illetően. 31 nyilatkozatot kaptam a turizmusinformatika fogalmi ismeretéről. Összesen 10 választ kaptam arról, hogy nem ismerik fogalmi szinten sem. Ez magában foglalja az érdektelenséget is, és az érdeklődő szándékú „nem”-t is. 2-en sosem hallottak róla, 2 válaszadót nem is érdekli a téma, és 6 embert érdekelné. 13-an úgy vélekednek, van elképzelésük róla, és 8-an egyértelműen úgy gondolják, hogy tudják, mit értünk turizmusinformatika alatt. Kerekítve 68%-ra tehető azok aránya az összes turizmusoktatót tekintve, akiknek legalább elképzelésük van a kérdésről. Ezt a viszonylag nagy arányt érdemes összevetni a következő kérdés (kérdőív 24. kérdés) adataival (5. Melléklet). Itt ki kellett válogatni turizmusinformatikai pilléreket, amelyek elképzeléseik szerint besorolhatók az turizmus-vendéglátás szak informatikai képzési területébe. Az erre a kérdésre adott válaszok rendkívül szerteágazóak. Azt kértem a kitöltőktől, hogy akkor „válogassanak” a pillérek közül, ha legalább elképzelésük van a témáról. A teljesség igénye nélkül felsoroltam néhány pillért, amelyek az alábbiak:

- turisztikai információs rendszer fejlesztése
- e-marketing
- turisztikai szoftverrendszerek

- térképszerkesztés
- GPS gyártás
- közlekedési úthálózat-fejlesztés
- online Tourinform hálózat
- e-kereskedelem

Fontos leszögezni, hogy a GPS gyártáson és a közlekedési úthálózat-fejlesztésen kívül valamennyi elem besorolható a turizmusinformatikai területre. Legtöbben jól bejelölték az első három területet, amelyek a *turisztikai információs rendszer fejlesztése (1)*, az *e-marketing (2)* és a *turisztikai szoftverrendszerek (3)*. A 21 válaszadóból 19-en bejelölték az (1)-t, 15-en a (2)-t, és 20-an a (3)-t. Az online Tourinform hálózat területet is ugyan 15-en besorolták, viszont az e-kereskedelem csak 6, a térképszerkesztés pedig csak 5 ember szerint tartozik a turizmusinformatika műveltségi területhez. Voltak olyanok is, akik a GPS gyártást és a közlekedési úthálózat-fejlesztést is besorolták, mint turizmusinformatikai szegmenset.

Ezekből a kapott adatokból arra következtethetünk, hogy szükséges lenne figyelmet szentelni az informatikai műveltségterület hangsúlyozására az oktatásfejlesztés keretein belül. Célul kell kitűzni egy olyan oktatásfejlesztési struktúra kialakítását, amiben meghatározóan jelen van az oktatók folyamatos, naprakész tájékoztatása a turizmusinformatikával kapcsolatosan.

Ezután, a kérdőív utolsó kérdéseivel azt mértem fel – az informatikai ismeretkörökből kiindulva, – hogyan vélekednek a turizmusoktatók arról, hogy egy turisztikai szakembernek milyen informatikai ismeretekre van szüksége munkája során. Majd megkérdeztem, hogy ezek az ismeretpontok – a tanórák tekintetében – milyen számban szerepelnek iskolájukban a képzési tanterveikben.

Ötféle lehetőség közül kellett kiválasztani az adott informatikai ismertkörhöz a választ: „felesleges” az ilyen jellegű informatikai ismeret egy turisztikai szakember számára, „néha” szüksége lehet rá, „szüksége van rá”, „gyakran szüksége van rá”, és „nélkülözhetetlen”.

Az alábbi táblázat (17. táblázat) tartalmazza a kapott eredményeket.

17. táblázat. A felsőfokú turisztikai képzésben szereplő informatikai ismeretkörök fontosságának megítélése az abban dolgozó oktatók szerint (2012. évi kérdőíves felmérés alapján)

	Információáramlási folyamatok megtervezéséhez			Programozás eszközei	Alkalmazói feladatok megoldása számítógéppel						Gyakorlati problémák megoldása	Informatikai eszközök működési elve		Informatika és társadalom						Informatika matematikája		
	adatmodellezés	algoritmizálás	programozás		programozási nyelvek ismerete	ábrakeresztés	szövegszerkesztés	táblázatkezelés	adatbáziskezelés	prezentáció-készítés		honlapszerkesztés	szervezési ismeretek	hálózatok	hardver ismeretek	szoftver ismeretek	informatika fejlődéstörténete	adatbiztonsági ismeretek	informatikaalkalmazás etikai kérdései	e-marketing	e-kereskedelem	matematikai alapismeretek
"felesleges"	1	3	4	8	0	0	0	0	0	3	0	3	3	0	10	0	0	0	1	5	7	5
"néha"	12	6	8	6	0	0	0	0	1	5	2	2	7	5	5	4	4	2	1	5	3	5
"szüksége van rá"	6	9	4	4	2	0	0	6	1	11	9	10	6	4	3	9	4	3	4	4	6	7
"gyakran..."	0	0	3	2	6	2	4	8	4	2	5	5	5	10	2	5	6	11	10	4	5	3
"nélkülözhetetlen"	0	1	0	0	13	19	17	7	15	0	5	0	0	2	0	3	7	5	4	3	0	1

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

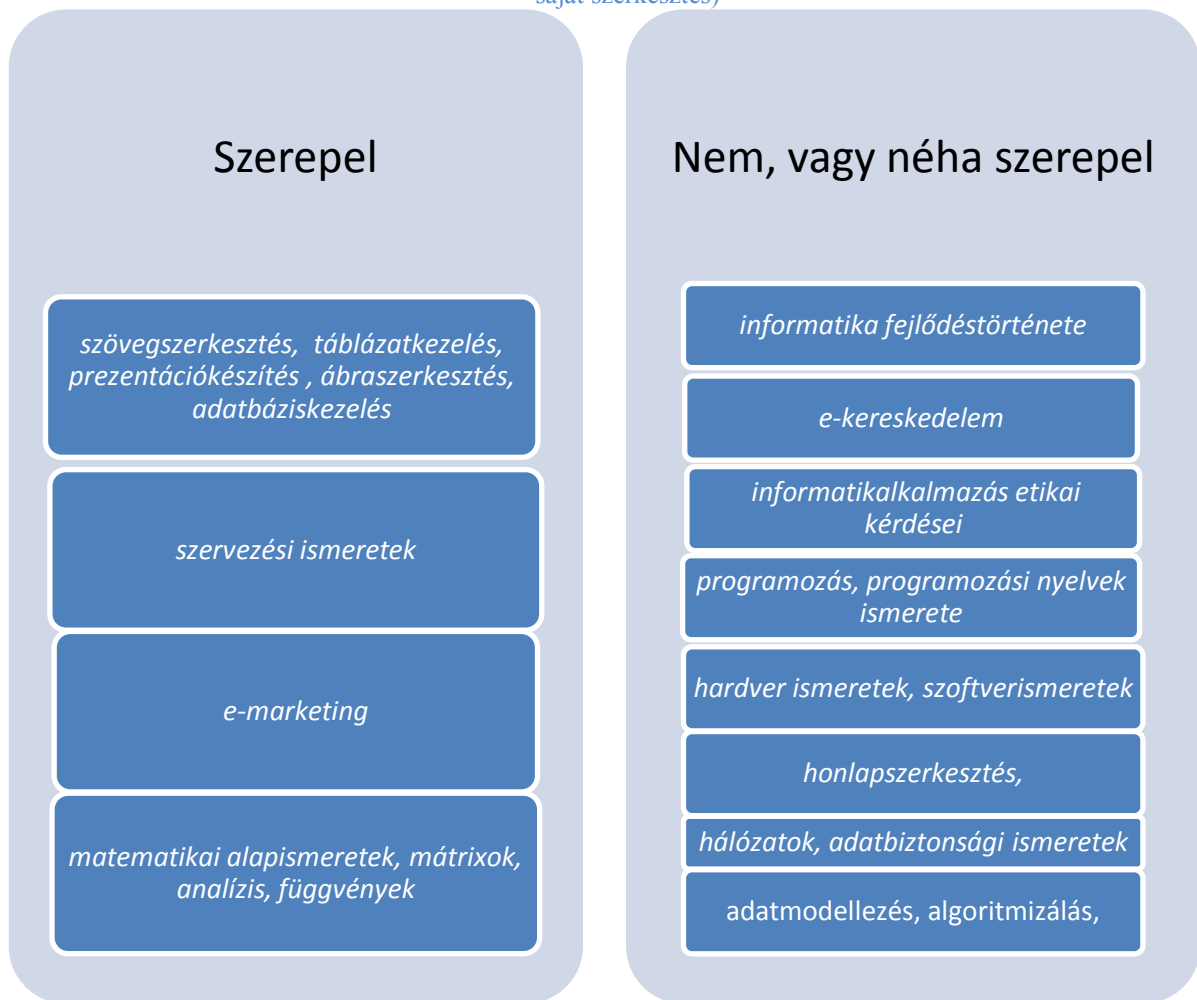
A megkérdezettek szerint a leginkább nélkülözhetetlen informatikai ismeretkörök képzett szakemberek számára a szövegszerkesztés, a táblázatkezelés, a prezentációkészítés és ábrszerkesztés. Tehát egyértelműsíthető az alkalmazói feladatok megoldásának szükségessége. Tovább vizsgálva a fenti adatokat (17. táblázat) megállapítható, hogy néha vagy általánosságban szükség van adatmodellezésre is, ami viszont az információáramlási folyamatok megtervezéséhez elengedhetetlen. 11-en jelölték be a honlapszerkesztés tárgykört is arra vonatkozóan, hogy szükség van rá, és szintén 11 „szavazatot” kapott az e-marketing, amely a „gyakran szükség van rá” szinten szerepel válaszadóink körében. A fontossági sorrendet követve a következő elemek, amiket kiemelőnek tartok, a szoftverismeretek és az e-kereskedelem. Majd a hálózati ismeretek következnek a fontosság sorrendjében. Az algoritmizálást, a szervezési ismereteket és az adatbiztonsági ismereteket 9-en jelölték be, amelyekről elmondható, hogy a válaszok között dominánsan magas értéket képviselnek. Ha a másik irányból közelítjük meg adatainkat, azt nézzük meg, melyek azok az ismeretkörök, amelyekre egyáltalán nincs szükség a turizmus területén. Ide sorolják az informatika fejlődéstörténetét, a mátrixokat, a hardver ismereteket, a programozást és a programozási nyelvek ismeretét.

A vizsgált ismeretköröket egyértelműen el tudjuk helyezni külön-külön kategóriákban, amelyeket a következő ábra jól szemléltet (16. ábra):

16. ábra. A felsőfokú turizmusképzésben szereplő informatikai ismeretkörök aszerint, hogy szükség van rá, vagy nincs (oktatói kérdőívben mért adatok alapján 2012-ben, saját szerkesztés)

17. ábra. Informatikai tárgykörök elhelyezkedése a felsőfokú turizmusképzésben (2012. kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés)

A 16. és 17. ábrát szemrevételezve jól látható a két-két oldal kontrasztja a tárgykörök elhelyezkedését szemlélve. Az 16. ábra bal oldalán szerepelnek azok az informatikai témák, amelyeket oktatóink többnyire szükségesnek tartanának elhelyezni a turisztikai képzésben. Ha ezeket összehasonlítjuk a 17. ábra bal oldalán szereplő szegmensekkel, eredményül igen vékony metszetet tudunk felhúzni. Továbbá világosan látható, hogy ha az informatikai ismeretkörök összességét tekintjük, jóval nagyobb számban vannak azok az ismeretkörök, amelyek nem szerepelnek, mint amelyek szerepelnek a turizmus-vendéglátás alapképzésben.

5.4. Az eredmények értékelése, következtetések

Az eredmények legfőbb üzenete az, hogy az informatikának releváns helye van a turizmusban, és annak képzésében egyaránt. A felsőfokú turisztikai képzést nyújtó intézményekben végzett kérdőíves vizsgálat több ponton választ ad a kiinduló kérdéseinkre, melyek szoros kapcsolatban állnak a felállított hipotézisekkel. A következő tanulságokat tudjuk levonni, és egyben a hipotéziseket alátámasztani.

Az életkor nem befolyásolja jelentősen a számítástechnikai eszközök napi használati gyakoriságát, nem így az egyes webes alkalmazások esetében, ahol ugyanis az idősebb korosztálynál szembetűnően alacsony a közösségi portálok használatának aránya. Kiinduló feltételezésem az volt, hogy mivel a turizmusoktatás személyi és tárgyi feltételrendszere folyamatosan változik, ezért feltételezésem szerint a fenntartható fejlődéshez folyamatos infrastrukturális fejlesztésekre van szükség. Ezt bizonyítják azok az eredmények, melyek a hardver ellátottságról szólnak. A turizmusoktatás legtöbb helyszínére az elavult infrastruktúra jellemző. Nemcsak hardver oldalról, hanem szoftveroldalról is beláttuk, hogy fejlesztésekre van szükség. Igaz, hogy az idősebb generáció megelégszik azzal, ami van, és nem mutatnak különösebb igényt az új technikai vívmányok és alkalmazások felé. Azonban azt beláttuk, hogy nem csak a fiatalabbak, de az idősebbek is készek az oktatásmódszertani újítások befogadására. Elmondható, hogy napi használatban a fiatalabb korosztályhoz tartozó oktatók rendszeresen használják az olyan internetes alkalmazásokat, amelyek nem csak a mindennapi élethez, de a turizmushoz is szorosan kapcsolódnak. Az internet használati szokások tekintetében legjobban a napi használat dominál (közel 50%-os a kitöltők között), de kizárólag felhasználói szinten. Jellemző az adattárolási funkció használata dolgozatok, fájlok megosztására, ami bizonyítja a folytonos igényt a hardver és szoftver szintű fejlesztésére.

A második hipotézis szerint azok a dolgozók, akiknek informatikai végzettségük van, nagyobb igényt támasztanak az informatikai eszközök iránt, és gyakrabban használják a számítástechnikai eszközöket. Ezt a feltételezést a vizsgálatokkal elvettem, mert az adatokból azt az eredményt kaptam, hogy az informatikai végzettségtől nem függ jelentősen a számítógépes programok használati gyakorisága.

A kérdőívelemzés második egységében (5.2.fejezet) a H3. hipotézist vettem el.

Az igaz, hogy a vizsgált oktatóközösségnek nincsenek egységes ismereteik az elektronikus oktatási-tanulási környezet megvalósíthatóságáról, de semmiképpen nem állíthatjuk, hogy el is zárkoznak ettől. Továbbá az is igaz, hogy a világhálót kevés tevékenységre használják, azaz kihasználatlanok a lehetőségek, de egyértelmű nyitottságot mutatnak azok megismerése

iránt. Az e-learning oktatási környezet nem számottevő, ezáltal ezen oktatói-tanulói környezetek, és ezekben alkalmazott módszerek egyáltalán nem tekinthetők rutinszerűnek. Az oktatók nagy része (66%) soha nem állt még kapcsolatban semmilyen távoktatási formával, de rendkívül pozitív a tanulási szándék a web alapú oktatási módszerekkel kapcsolatosan. Ezért az oktatók nyitottsága egyértelműsíthető a modern oktatási környezetben történő munkára, annak ellenére, hogy javarészt nincsenek releváns információk birtokában a számítógépes hálózatokról és azok működéséről. Megoldási javaslat, hogy „E-learning” oktatási módszerekről szóló továbbképzésekkel utat lehet nyitni az oktatásfejlesztés terén a hazai felsőfokú turisztikai képzésben. E-learning rendszerek folyamatos bevezetését és fejlesztését indokoltnak és szükségesnek tartom, mely gyors és hatékony megoldást jelentene a képzési területen felmerülő, mind gazdasági, mind oktatási folyamatokban felmerülő problémák megoldására.

A turizmusinformatikával fogalmi szinten ugyan a legtöbben találkoztak már, de érdemben nem tudunk kimutatni abban való jártasságot. Feltűnő a kontraszt a jelenlegi tantervekben szereplő informatikai ismeretkörök és azok között, amelyekre az oktatói közösség véleménye szerint nagy szükség lenne a felsőfokú turisztikai képzési területen. Az informatikát, mint globális tárgykört alacsony mértékben szerepeltetik a képzésben, annak csupán néhány részét, főként alkalmazói szegmenseit oktatják.

Tehát elmondható, hogy a vizsgált közösség informatikához való hozzáállása, és az ahhoz való nyitottsága rendkívül pozitív, még a tanulás iránt érzett szkepticizmus ellenére is. Továbbá egyértelmű, hogy a hálózat alapú, vagy idegen szóval web-based oktatási módszerek bevezetése országos szinten egységessé, a jelenleginél hatékonyabbá és versenyképesebbé tenné a felsőfokú turisztikai képzést.

6. INFORMATIKAI TÁRGYAK A FELSŐFOKÚ TURIZMUSKÉPZÉSBEN

Ahhoz, hogy Magyarországon a turisztikai képzési terület innovatív maradjon, az ehhez tartozó vizsgálatok terén nemcsak az oktatók vizsgálatára kell összpontosítani. Igaz, hogy az oktatás működésének egyik főszereplője a tanár, de a másik főszereplő, a tanuló sem maradhat ki a vizsgálatokból.

Ebben a fejezetben két kutatási módszert alkalmazva mutatom be eredményeimet. Az első egy esettanulmány, melynek segítségével a turisztikai felsőoktatásba belépő hallgatók általános informatikai ismereteit, és informatikai intelligenciáját mértem. Hogy mit értünk informatikai intelligencia alatt, az ugyanúgy, mint az „informatika nélküli” intelligencia is, állandó vita tárgya napjainkban. Alapul véve Wechsler definícióját, úgy definiálhatjuk az

informatikai intelligenciát, mint „az egyén azon globális képessége, amely lehetővé teszi az informatikai problémahelyzetben a célszerű cselekvést, a racionális informatikai gondolkodást és az informatikai környezettel való eredményes bánást, s amellyel eljuthatunk a kívánt, változó informatikai helyzethez való önfejlesztő alkalmazkodási és problémamegoldó készséghez” (Nagy Á. 2009:online).

Ahhoz, hogy meghatározásra kerüljenek azok az informatikai ismeretkörök, amelyeket szükséges bevonni, illetőleg bent tartani az informatikai képzésekben, meg kell nézni az alapanyagot, amiből kiindulhatunk. Ezért fontos megvizsgálni, milyen ismeretek birtokában vannak azok a hallgatók, akik elkezdik a turizmus-vendéglátás alapképzési szakot.

Az ezt vizsgáló esettanulmány után egy kisebb dokumentumelemzésbe bocsátkozom majd. A magyarországi turizmusképzést folytató felsőfokú intézmények honlapjait tanulmányoztam azzal a céllal, hogy megvizsgáljam, az egyes képzési helyek milyen informatikai képzést kínálnak a saját turisztikai képzésük keretein belül. Ehhez – az intézmények által a weblapokon közzé tett – képzési leírásokat, tanrendeket, mintatanterveket és tematikákat hívtam segítségül.

A két vizsgálattal a negyedik (H4) hipotézisemet támasztom alá, majd lehetőséget kínálok a várt eredményekre vonatkozóan. Lehetőség alatt a turizmus gyakorlatában szereplő alkalmazások bemutatását és annak rendezett elhelyezését értem a felsőfokú turisztikai képzési területen.

A körülményekben történt változásokhoz igazodva, a többciklusú képzési rendszer bevezetésével, a felsőfokú idegenforgalmi képzéseknek az informatikai tárgyakra vonatkozóan is több feltételnek kellett megfelelniük. A korábbi két képzési terület (a vendéglátó és szálloda, valamint az idegenforgalmi és szálloda szakok) összevonásával a turizmus-vendéglátás szak bevezetése több lényegi kérdést indukált, ami nagyban érintette a képzés tartalmi egyensúlyát, mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban.

Ha az informatikai tárgyak tartalmát akarjuk meghatározni, máris felvetődik a kérdés, melyek azok az informatikai ismeretkörök, amelyeket birtokolnia kell a turisztikai szakembernek?

A kérdés megválaszolását segíti a következő:

Már a felsőoktatást megelőző középfokú informatikaoktatást is kettős cél vezérli, ezek „egyfelől a mindennapi élethez nélkülözhetetlen informatikai alapismeretek megismerése, másfelől pedig a jövő programozó nemzedéke szakmai ismeretének megalapozása”(Illés, Heizlerné Bakonyi és Menyhárt 2011:322). A szerzők a „Dilemmák az informatikaoktatásban” című tanulmányukban vizsgálják, hogy Európa különböző országaiban hogyan épül be az egyes

képzési rendszerekbe az informatika oktatása. Néhány országban (pl. Finnország) a felhasználói ismeretek tanítására nincs külön tantárgy, ezeket a többi tárgy tanulása közben sajátítják el a hallgatók. Vannak országok (pl. Anglia, Magyarország), ahol az informatika tárgyon belül egyaránt tanítják az alkalmazói rendszereket, programozói ismereteket, de a számítástudomány alapjait is. Ezzel felvetődik a következő kérdés. A felsőfokú turizmusképzésben az alapozó informatika tárgynak mennyiben van létjogosultsága? Nem lenne-e célszerűbb az alapozó informatikai ismereteken túl szakmai tárgyak során érintett ügyviteli és rezervációs rendszereket oktatni elsősorban? Ha mégis az alapozó ismeretekre akarunk csupán koncentrálni, nem lenne preferáltabb ezen ismeretek turisztikai környezetben történő alkalmazását előtérbe helyezni?

Turisztikai rendszerek jellemzői, alkalmazásai, lehetőségei, a szoftverek különböző kapcsolódási pontjainak bemutatása más témakörökhöz, lényegi minőségi változást idézne elő a képzési területen. Jelenleg a turizmus-vendéglátás szak keretein belül csupán egy vagy két kurzus létezik, ami csak az alap informatikai műveltség megszerzését tűzi ki célul.

Ezt a feltevést indokolják a következőkben bemutatásra kerülő vizsgálataim.

6.1. Informatikai ismeretek felmérése a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karán, a turizmus-vendéglátás alapszakra belépő hallgatók körében

A 2010/11. és 2011/12. tanévek két szemesztere folyamán végeztem informatikai ismeretfelmérést elsőéves hallgatókkal. Hét informatikai témában adtam ki megoldandó feladatokat, melyeket elsősorban önállóan oldottak meg a hallgatók. Oktatói segítségadás csak indokolt esetben történt.

A témák a következők voltak:

- Információ-technológiai alapismeretek
- Ergonómiai alapismeretek
- Fájlkezelés
- Hálózati ismeretek
- World Wide Web ismeretek
- Biztonság az Interneten
- Weblapkészítés

A 2010/11-es tanévben 26 nappali tagozatos hallgató oldotta meg a feladatokat, a 2011/12-es tanévben 28 hallgató. A feladatok mennyiségi adatait és a megoldások számát a következő tábla tartalmazza: (18. táblázat)

18. táblázat. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karán tanuló turizmus-vendéglátás szakos hallgatók megoldott feladatainak száma ismeretkörönként, és összesen a 2010/11-es és 2011/12-es tanévben Informatikából

Informatikai ismeretkörök:	Információtechnológiai alapismeretek	Ergonómiai alapismeretek	Fájlkezelés	Hálózati ismeretek	World Wide Web ismeretek	Biztonság az Interneten	Weblapkészítés	Összesen (db)
Feladatok száma ismeretkörönként (db)	6	1	1	4	1	2	1	16
Feladat-megoldások száma a vizsgált időszakban: 2010-11/2011-12	156/168	26/28	26/28	104/112	26/28	52/56	26/28	416/448
Összesen (db):	324	54	54	216	54	108	54	864

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

A legtöbb feladat információtechnológiai alapismeretekről szól, így a legtöbb feladatmegoldás is. További ismeretkörök feladataival az ergonómiai, fájlkezelési, hálózati, webes, internet-biztonsági és weblapkészítési tudást igyekeztem felmérni. Összesen 864 feladatmegoldást kellett értékelnem a két tanév folyamán, mely feladatok felölelik az informatikai képzés tartalmi pontjait. A megoldandó feladatok száma tükrözi az egyes informatikai ismeretkörök hangsúlyozását a képzésben elfoglalt helyüket tekintve.

A feladatok az ismeretkörök szerint az Informatikai ismeretek I. főiskolai jegyzetből lettek kiválogatva, és a 7. Mellékletben megtalálhatók (Nagy E. 2010).

19. táblázat. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karán tanuló turizmus-vendéglátás szakos hallgatók teljesítményátlagai a 2010/11-es és 2011/12-es tanévben Informatika tárgyából

Informatikai ismeretkörök:	Információtechnológiai alapismeretek	Ergonómiai alapismeretek	Fájlkezelés	Hálózati ismeretek	World Wide Web ismeretek	Biztonság az Interneten	Weblapkészítés	Összesen (db)
Megoldások értékelése 2010-ben:	80%	77%	95%	64%	90%	48%	20%	67,714
Megoldások értékelése 2011-ben:	78%	72%	90%	82%	100%	30%	34%	69,429
Átlag (%):	79	74,5	92,5	73	95	39	27	68,571

Forrás: Microsoft Excel 2007. program segítségével saját szerkesztés

A feladatok összeállításánál figyelembe kellett venni a rendelkezésre álló hardver és szoftverköörülményeket, valamint a rendelkezésre álló időkeretet. Minden hallgató azonos profilú számítógépet használt, a rendelkezésre álló szoftvercsomag a minimális felszereltségű irodai programcsomag volt, Windows XP operációs rendszerrel és Microsoft Office 2007 programcsomaggal. Az iskolai LAN hálózat előnyeit nem igazán tudták igénybe venni, ezért mindenkinek saját adathordozó eszközt (pendrive) kellett használnia, illetve az Internet mindenkinek a rendelkezésére állt. Az időkorláton belül fellépő technikai problémákat helyben orvosolni lehetett, ezért időbeni fennakadás nem történt.

A 19. táblázat szemlélteti a feladatértékelések eredményeit, melyekből a következők vonhatók le. Általánosságban megállapítható, hogy a hallgatók birtokában vannak az alap informatikai ismereteknek. Az *adat*, az *információ* fogalmakkal és azok alapegységeivel, valamint az információs alapfogalmakkal egyértelműen tisztában vannak, és helyén kezelik azokat. Megfelelő környezettudatossággal tudják használni a számítástechnikai eszközöket, és tudják, melyek azok a környezeti elemek, amelyek fontosak az egészséges számítógépes munkafolyamatok elvégzéséhez. A fájlkezelési alapműveleteket kellő rutinnal kezelik, az operációs rendszer könyvtár- és fájlstruktúrájával és annak felépítésével tisztában vannak. A hálózati technológiai ismeretekben akadnak kisebb hiányosságok, amelynek oka elsősorban annak köszönhető, hogy egyes hálózati topológiákkal nincsenek „testközelben”, vagyis közvetlen nem használják azokat. Ilyen hiányosságok alatt értendők például, hogy a hallgatók nem ismerik a webes tartományok fájlkiterjesztéseit, és ebből adódóan azok csoportosítását sem. Adatvédelmi, adatbiztonsági kérdések témában, valamint a weblapszerkesztési gyakorlatban értek el gyengébb eredményeket mind a két tanévben.

Összességében elmondható, hogy a két tanév adatai alapján közel 70 %-os teljesítményt nyújtottak a hallgatók, ami megengedné, hogy az informatikai alapismereteken túl, egy szakmailag orientáltabb informatikai képzésben vegyenek részt. A felmérés önmagában bizonyosságot jelent arra, hogy mivel a hallgatók első évesek, és különböző középfokú intézményekből érkeztek, mégis számottevő különbség nem jelentkezett a tudásszintjükben. Továbbá ebben az esetben beigazolódott, hogy informatikai alapismeretek elsajátítását megcélzó kurzusok helyett célszerű lenne szakinformatikai tárgyakat bevezetni a képzésbe.

6.2. Az információtechnológiai tárgyak elhelyezkedésének vizsgálata dokumentumelemzéssel, a turisztikai képzési területen

Miután az előzőekben példát láttunk arra vonatkozóan, hogy a vizsgált képzési területen az alapozó informatikai képzés kevésnek bizonyul, és indokolt a szakinformatika, vagy más néven turizmusinformatika egységes bevezetése az ország valamennyi turizmus-vendéglátás alapképzési szakán, a következőkben dokumentumelemzéssel térképezem fel, hogy a hazai felsőfokú intézményekben a turisztikai alap- és mesterképzésekben szerepel-e, és ha igen, milyen képzésben ez a tárgykör. Megnézem, hogy szerepel-e idegenforgalmi nézőpontból informatikai képzés akár más tárgyak keretein belül, vagy önálló kurzusként. Másképpen megfogalmazva, megválaszolandó kérdés, hogy hazánkban az egyes felsőfokú turisztikai képzési területeken hogyan alakul az informatikai kurzusok elhelyezkedése?

Mivel egységes informatikai képzésekről a felsőfokú turizmusképzésben országos szinten nem beszélhetünk, ezért meg kell nézni ennek okait, és megoldást kell találni rá. Az, hogy az informatikai képzések kavalkádja jellemző a turisztikai képzésekre, az 5.3. fejezetben már látható volt. A kérdőíves vizsgálat segítségével egyszer már megállapítottam azt a tényt, hogy rendkívül szerteágazóak az informatika kurzusok a különböző hazai, felsőfokú turizmusképzést folytató intézményekben. Az előforduló információtechnológiai tárgyak, többek között a számítástechnika, a szoftverismeret, az alkalmazott informatika, a szakinformatika, gazdasági informatika, e-marketing, e-turizmus, számítógépes adatfeldolgozás, az infómédia, a térinformatika stb. Ezek azonban sokszor azonos tartalommal, de különböző megnevezéssel, és különböző óraszámmal szerepelnek az egyes képzésekben. Ezért fontos jövőbeli feladat az „idegenforgalmi informatika” egységesítése.

A kiinduló kérdés megválaszolásához beavatkozás-mentes dokumentumelemzéssel azon felsőfokú intézmények honlapjait tanulmányoztam, ahol turizmusképzés folyik alap- illetve mesterfokon. A dokumentumelemzési egységek az intézményi honlapok és a megfigyelési célok, a honlapok tanrendekkel, tárgyi tematikákkal foglalkozó lapjai és képzési dokumentumai. Ahhoz, hogy összefüggéseket keressek a honlapok tartalma között, első lépésként, aszerint osztályoztam a honlapokat, hogy tartalmazzák-e a vizsgálat szempontjából fontos dokumentumokat. Következésképpen csak azoknak az iskoláknak a dokumentumai jelenthetik a vizsgálati mintát, amelyek rendelkezésre bocsájtják azokat a nyilvánosság számára. Vizsgálati tárgyként a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar, a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar, az Edutus Főiskola, a Kodolányi

János Főiskola, a Szolnoki Főiskola, a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar, a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, a Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, az Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, a Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, és a Pannon Egyetem karainak honlapjait vettem alapul. Az intézmények honlapcímei a 6. Mellékletben megtalálhatók.

A dokumentumelemzés első kódolási folyamata szerint sorba véve az intézmények honlapjait, besoroltam az intézményeket olyan csoportosításba, hogy milyen széleskörűen tartalmazzák a Turizmus- Vendéglátás BA képzésekre vonatkozó információkat. A következő csoportokat hoztam létre a besorolás szempontjából:

1. Képzési leírást tartalmaz
2. Tanrendet, mintatantervet tartalmaz
3. Részletes tematikákat, tárgyleírásokat tartalmaz.

Így a vizsgált intézmények csoportosítása a következőképpen alakul:

A képzési leírás megtalálható rajta:

*Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar,
Edutus Főiskola,
Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar,
Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar,
Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar.*

A képzési leíráson felül tartalmaz aktuális tanrendet, mintatantervet:

*Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar,
Kodolányi János Főiskola,
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar,*

Részletes tematikákat, tárgyleírásokat tartalmazó honlapok intézményei:

*Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar,
Szolnoki Főiskola
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar*

Mivel a vizsgálat az informatikai vonatkozásokra terjed ki, ezért a továbbiakban azt vizsgáltam meg, hogy az egyes képzési leírásokban, tanrendekben, tematikákban hol és milyen formában szerepelnek informatikai aspektusok.

Mivel a dokumentumelemzés két fő részből áll, a két vizsgálati oldalt külön-külön kell tekinteni, mint manifeszt tartalmi vizsgálat és látens tartalmi vizsgálat. „Ha a közlések manifeszt tartalmát – a látszó, felszíni tartalmat – kódoljuk, az meglehetősen közel áll a standardizált kérdőívek alkalmazásához.” (Babbie 2002:357) Ha meg szeretnénk tudni, hogy az egyes képzési helyeken mennyire tartják fontosnak az informatikai képzéseket a turizmusképzéseken belül, megoldáshoz vezethet, hogy közelítő számolással felmérem az informatika, információ, számítástechnika, szoftver és hardver fogalmi szintű szerepléseit az egyes képzési leírásokban, tanmenetekben és tanrendekben. Ennek a vizsgálatnak a hátránya az érvényesség vonatkozásában van, ezért ettől most eltekintek. Az érvényességen az értendő, hogy például, ha konkrét pontossággal megállapítjuk az „informatika” szó szereplését, igaz, hogy az eredmény megbízható lesz, de korántsem igaz, hogy a „számítástechnika” vagy „információ” szavak nem hordoznak jelentősebb értelmet számunkra.

Ezért látens tartalmi vizsgálatot választva, átolvastam valamennyi képzési leírást, és megállapítottam, hogy valamennyi képzésben szerepel az informatika, mint képzési témakör. Megjegyzem, a képzési leírásokat tekintve, azok közel megegyezők, jelentősebb különbségeket nem lehet felfedezni közöttük, vagyis valamennyi intézmény képzési leírása ekvivalens. Ez nem is lehet számunkra furcsa, mert minden intézmény az országos képzési és kimeneti követelmények jegyzékét vette alapul a képzési leírásának megfogalmazásakor. Az informatikai ismereteket valamennyi képzési hely fontosnak tartja, és szerepel legalább az alapozó ismeretkörök között.

Ezután a tanrendeket tanulmányoztam át, és azok összehasonlításával foglalkoztam. Ekkor már, a képzési leírásokhoz képest, találtam különbségeket az intézmények egyes tanrendjei között. Van olyan tanrend, amelyben egyáltalán nem szerepel informatikai kurzus, de az tény, hogy legtöbb esetben egy vagy kettő alapozó informatikai szemináriumot beépítettek a képzésbe kötelező vagy kötelezően választható kurzus formájában. Viszont, ha a rendelkezésre álló tárgyleírásokat tekintjük, a szövegszerkesztés, a táblázatkezelés és általános internetes ismeretek alkalmazói tudásában teljesebb ki az informatikai képzés.

Tehát egyértelműsíthető, hogy szakinformatika nem szerepel a turizmus-vendéglátás BA képzési területen.

Látens tartalmi vizsgálatnál további mögöttes jelentést kerestem. Ezeknek az eredményeknek a relevanciája kétséges, de jobban megragadhatók. Ezért ennek a módszernek az

alkalmazását egy konkrét szakindítási dokumentum alapján is elvégeztem, hisz ez valamennyi képzést működtető intézményre releváns.

A turizmus-menedzsment mesterszak indítási kérelmét vettem kézbe, amely magában foglalja mindazokat az elvárásokat és követelményeket, amelyek e képzési területhez szükségesek. Eddig csak a turisztikai BA képzésekkel foglalkoztam, és vizsgálataim eredményeként az alapozó informatikai képzésen kívül nincs más ilyen informatikai irányú képzés. Ez adta az indokot arra, hogy ide vonatkozó dokumentumban utánanézzek, és a felsőbb fokú turisztikai képzési területen is megvizsgáljam az informatikai képzési területet.

A turizmus-vendéglátás BA szak bemeneti követelményként jelenik meg a turizmus-menedzsment mesterképzésben. Mielőtt az ide vonatkozó informatikai területeket jellemzem, kis kitérést teszek arra, hogy mi ennek a képzésnek a célja, kimenete:

„A turizmus menedzsment mesterszakon végzettek számára elsősorban a tág értelemben vett turizmus-gazdaság biztosít elhelyezkedési lehetőséget. Így a szak mindenképp előtérbe a turizmus legjelentősebb al szektorai (szállodavállalatok és egyéb szálláshely szolgáltatók, vendéglátó és catering vállalkozások, az utazásszervező és közvetítő szektor vállalkozásai, oktató-kutató és tanácsadó vállalkozások és intézmények) által a közép- és felsővezetők iránt megfogalmazott munkaerőigényeit hivatott kielégíteni. Emellett kiemelt célcsoportként jelennek meg a turizmusirányítás, -igazgatás és -tervezés regionális és országos intézményei, a települési és megyei önkormányzatok, a regionális fejlesztési ügynökségek, a turizmusban érintett kulturális intézmények és vállalkozások, az egészségturizmusban érdekelt vállalatok és intézmények, valamint a természetvédelmi igazgatóságok és a nemzeti parkok igazgatóságai. Munkahelyeket nyújthatnak a végzettek számára az alaptevékenységükkel a turizmusgazdasághoz kapcsolódó szolgáltatók, így a közlekedési vállalatok, szabadidő szervezők, a nemzeti kulturális örökség kezelésével és hasznosításával foglalkozó intézmények stb. is. Számos munkalehetőséget kínálnak a Széchenyi Terv, az első és a második Nemzeti Fejlesztési Terv segítségével létrejött, illetve létrejövő beruházások.

A mesterszakon végzettek a képzés során szerzett módszertani, társadalomtudományi, gazdálkodási, közgazdasági ismereteik birtokában egyúttal képesek lesznek a turizmuson kívüli szektorokban működő gazdálkodó szervezeteknél, a közigazgatásban, és a nonprofit szektorban különböző munkakörök betöltésére, a folyamatok tervezésére, irányítására és szervezésére is. Ismereteik, készségeik és nyelvtudásuk birtokában képesek lesznek a hazai munkaerőpiacon kívül mind az Európai Unióban, mind azon kívül a munkaerő-piaci igényeknek megfelelni.” (Vastagh és mtsai 2006:6)

Ezek a hasznosítási területre vonatkozó aspektusok olvashatók a társadalmi igények figyelembevételével a képzésre vonatkozó kérelemben. Az idézetben felsorolt hasznosítási területekhez, és azok aspektusaihoz szorosan kapcsolódnak informatikai vonatkozások. Ha a felsorolt munkahelyi lehetőségeket nézzük, elégséges egy alapfokú felhasználói informatikai ismeret egy bármely idetartozó munkakör betöltéséhez? Egy turisztikai vállalkozás vagy kulturális intézmény vezetőjének nem kellene ismernie a cég vagy intézmény informatikai rendszerét? Egy utazási iroda igazgatójának nem kell tudnia kezelnie a rezervációs rendszereket? Egy múzeum vezetőjének nincs szüksége az audio-guide-ok használatának ismeretére? Ezeket, és ilyen jellegű kérdéseket végeláthatatlanul lehetne még sorakoztatni a turisztikai szoftverektől kezdve, egészen a webes marketing eszközökig. Ahhoz, hogy ilyen informatikai ismeretekkel bocsássák ki az intézmények a hallgatókat a munkaerőpiacra, az informatikai képzéseket előtérbe kell, hogy helyezzék.

Kanyarodjunk vissza egy kicsit a mesterképzés bemeneti kreditkövetelményeihez. Ezek teljesítéséhez szükséges alapozó tárgyak között szerepel az informatika, a matematika és statisztika mellett. Mivel az alapképzésben az informatikai képzés csupán egy szűk alap alkalmazói szintre terjed ki, itt bemeneti követelményként nem lehet mást megragadni. A képzés eredményeként viszont az elvárt kompetenciák mindegyike magában foglalja minden szegmens esetében az azok megvalósításához szükséges technikai ismereteket, amelyek nehezen elképzelhetők informatikai és kommunikáció technológiai jártasság nélkül. Tehát éles különbséget tapasztalhatunk a két képzési szint között, természetesen csak az informatikai jellegű képzési átmenetekre értelmezve a megállapítást.

A következő táblázat tartalmazza a képzésre vonatkozó ismeretköröket, kiemelve a vizsgálatunk szempontjából fontos pontokat, amelyek szoros kontextusba hozhatók az informatikával (20. táblázat)

20. táblázat. A turizmus-menedzsment Ma képzés ismeretkörei, tantárgyi példái és megszerzendő kreditpontjai a képzés létesítésének kérelme alapján, 2006

Ismeretkörök		Tantárgyi példák/Referencia szint	Kreditpontok
I	Végzettségi szinthez szükséges, alapképzésben megszerzett ismereteket bővítő alapozó ismeretkörök	Törzsanyagot megalapozó elméleti ismeretek <i>Kötelező:</i> – Kvantitatív módszerek – Gazdaságstatisztika és elemzés – Döntéselemzés módszertana – Stratégiai menedzsment – Értékteremtő folyamatok menedzsmentje – Gazdaságpolitika – E-business – Projektmenedzsment – Integrált vállalatirányítási rendszerek – Vállalati kommunikáció – Vállalat finanszírozás és pénzügyi stratégiák	20-30 kreditpont

			<i>Kötelezően választandó:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Egyetemes történelem a XX. században - Szociálpszichológia - Globális gazdasági és szociális kihívások 	
II	Törzsanyag – szakképzettség szempontjából meghatározó – ismeretkörei	Törzsanyag szakmai ismeretei	<i>Kötelező:</i> <ul style="list-style-type: none"> - A turizmus rendszerének vezérlési technikái - A fenntartható turizmus megteremtése - A turizmus területi tervezése - Turisztikai kutatások módszertana - Szakmai jog és intézményrendszer - E-marketing a turizmusban - Marketingkommunikáció - Turisztikai projektmenedzsment - Nemzetközi szállodamenedzsment - Nonprofit szektor gazdálkodása - Pénzügyek a turizmusban <i>Kötelezően választandó:</i> <ul style="list-style-type: none"> - A szabadidő szociológiája - Turizmus és közlekedés - Látogatómenedzsment - Kreativitásfejlesztés - Minőségmenedzsment a turizmusban 	30-40 kreditpont
III	Differenciált szakmai anyag ismeretei/ kötelezően választandó szakirány		Szakiránytól/specializációtól függő	30-40 kreditpont
IV	Szabadon választható tantárgyak		<ul style="list-style-type: none"> - Keresletkutatás - Információs és kommunikációs technikák a turizmusban - Vendéglátó és catering menedzsment - Városi turizmus - Turisztikai tanácsadás és pályázatírás 	8-12 kreditpont
V	Diplomamunka v. szakdolgozat			20 kreditpont

Forrás: Saját szerkesztés

Az E-business, az E-marketing a turizmusban törzsanyagként szerepelnek, az Információs és kommunikációs technikák a turizmusban szabadon választható tárgyként. Ahhoz, hogy „A szakmai törzstárgyak és differenciált szakmai ismereteket adó tárgyak a készségfejlesztés kibontakoztatását, annak a szemléletmódnak az átadását...” segítsék, és, hogy a „... a lehetőségek felismerésére, a problémák feltárására, önálló, vagy csoportban történő megoldására...” készítsék fel a hallgatót a képzés során, figyelembe kell venni az ide tarozó bemeneti ismereteket és azokból kiindulva lehet elkezdeni a képzést. Továbbá annak figyelembevételével, hogy „...A képzés során átfogó, részletes elméleti és gyakorlati ismeretek átadására kerül sor, oly módon, hogy a hallgatók képesek legyenek felismerni az üzleti tevékenység során megoldandó feladatok jelentőségét, összefüggéseit, illetve – megfelelő informatikai támogatással, a szervezet, vállalkozás méretétől függetlenül – ezen ismereteket költség-hatékonyan, valamint jogkövetően tudják alkalmazni.” (Vastagh és mtsai 2006:19) nem elég egy információtechnológiai alapismereteket tartalmazó kurzus

előteljesítése. Ezért fontos a képzésben dominánsabbá tenni az informatikai képzési területet, nemcsak a mesterképzésben, de az alapképzésben is. Az információszerzés módszereinek ismerete, és a marketingkutatás technikai eszközeinek elsajátítása is indokolja ennek szükségességét.

6.3. A felmérés és a dokumentumelemzés eredményei

A turizmus-vendéglátás BA alapképzés hallgatóinak informatikai ismereteinek felmérése, majd a felsőfokú turisztikai képzéseket folytató intézmények honlapjainak és a hozzájuk tartozó képzési dokumentumoknak a szisztematikus dokumentumelemzése alapján történik az eredmények meghatározása, melyek az alábbiak szerint alakulnak.

A felsőfokú turisztikai alapképzésbe bekerülő hallgatók rendelkeznek a számítógépek alapkezeléséhez szükséges tudással és rutinnal. Ezért az alapképzésben indokolt az informatikai képzés magasabb szintre emelése, és nem kell egyszerű alkalmazói ismeretszerzésre korlátozni. A felmért ismeretkörök közül a hálózati ismereteket, a webes támogatásokat és az internetes adatbiztonsággal kapcsolatos területeket kell erősíteni.

A turizmus-vendéglátás BA képzési tevékenységeket végző intézmények honlapjainak elemzésével megállapítható, hogy a képzési leírások ugyan közel megegyezőek, de a további esetlegesen elérhető tanrendek, tárgyi tematikák eltérő módon tartalmazzák az informatikai kompetenciákra vonatkozó tárgyköröket. Jellemzően az informatika kurzusok csak az irodai programok kezelésére terjednek ki, ami gátat szab az önképzés készségeinek kialakításához, amely a jelenlegi információs társadalomban a folyton változó technológiai környezethez való alkalmazkodáshoz elengedhetetlen.

A turizmus-menedzsment MA képzés tekintetében is megállapítható, hogy az informatikai tárgyköröknek fontosabb szerepet kell képviselniük a fenntartható fejlődés elérése érdekében, hiszen a munkaerőpiacra kikerülő turisztikai szakembereknek versenyképesnek kell lenniük a folyton változó gazdasági élet valamennyi szegmensében.

A jelenlegi problémák jövőbeli megoldási lehetőségeinek megfogalmazása rendkívül összetett dolog az informatikai képzések kontextusában. Olyan egységes informatikai képzési rendszert kell kialakítani, ami már egyértelműen nem az általános felhasználói szintet célozná meg, hanem a turisztika elektronikus rendszereinek globális átlátására adna lehetőséget. Utazási irodák, szállodák, éttermek, turisztikai központok egyre szélesebb körben használják ki a modern információs társadalom adta technikai lehetőségeket. Olyan számítógépes programokat használnak, amelyek elősegítik, megkönnyítik és gördülékenyebbé teszik a szállodai, vendéglátói tevékenységeket, szállodai ügyviteli munkát, melyeknek részfolyamatait digitális

alapokra helyezve, annak jelentősége nagyban növelhető. Ilyen informatikai rendszer például a front office és housekeeping munkaterületek szoftverei, amelyek felépítésének, programrészeinek, és azok használatának elsajátításával válhatnak piacképes munkaerővé a végzett hallgatók.

Turisztikai képzések informatikai kurzusainak céljaként említendő, hogy a hallgatók megismerkedjenek olyan nemzetközileg is elismert és alkalmazott számítógépes rendszerekkel, amelyekkel önállóan tudják majd munkájukat végezni munkahelyükön.

Vajon elegendő-e a jelenlegi helyzetben az a néhány gyakorlati szeminárium, bemutató előadás ahhoz, hogy a turisztikai diplomával kikerülő szakember helyt tudjon majd állni az idegenforgalmi informatikában?

A következő fejezet célozza meg azon informatikai alkalmazások bemutató összefoglalását, melyek elhelyezése a képzési rendszerben szükséges és helytálló.

7. INFORMATIKAI ALKALMAZÁSOK A TURIZMUSBAN, ÉS A KÉPZÉSI RENDSZERBEN

Ez a fejezet azokról az informatikai alkalmazásokról és informatikai megoldásokról szól, amelyek a turizmus szolgálatában állnak. Ezzel olyan lehetőségeket kínálok az felsőfokú intézmények számára, amelyek bevezetésével hatékonyabbá válna a turisztikai szakemberképzés. Egy strukturált összeállítás a cél, amelyből jól látszik a turizmusinformatika gyakorlati oldala, és bevezetve azt a turisztikai képzésekbe, a munkaerőpiac számára hasznos szakembereket állítana elő.

Három oldalról közelíthetjük meg az alkalmazott informatikát a turizmus, és annak oktatása kapcsán:

1. turisztikai szoftverek, és azok elhelyezkedése a képzésben
2. informatika, mint turizmusmarketing eszköze a felsőfokú turisztikai képzésben
3. a technológiai innovációk használata a felsőfokú turizmusképzésben –oktatásmódszertani megközelítés.

7.1. Turisztikai szoftverek, és azok elhelyezkedése a képzésben

A 2. fejezetben leírt elméleti háttér alapján a turisztikai programokat a makroinformatika szintjén említjük. Egy-két felsőoktatási intézményben ugyan bevették már a tanrendbe az ilyen jellegű szoftverek oktatását, de országos szinten nem jellemző. Sőt, tudomásom szerint csak azok az

iskolák tudják ezt oktatni, ahol nemcsak a BA képzés szerepel a képzési leltárban, hanem idegenforgalmi szakmenedzser (OKJ-s) képzés is, vagy a felsőfokú szakképzés (FOKSZ) keretén belül tartanak képzéseket turizmus-vendéglátás szakirányon. Ennek az oka abban rejlik, hogy az OKJ-s képzések tervezésénél és kidolgozásánál a szoftverforgalmazó cégek közvetlen jelen voltak és kezdeményezték az ilyen jellegű szoftverek beemelését a képzésbe. Mivel a gyakorlatorientált szakemberképzésnek elengedhetetlen része a szállodai programok oktatása, és annak gyakoroltatása, ezért a turizmus-vendéglátás BA szakokon is javasolt ezek bevezetése. Felmerültek kérdések már ezzel kapcsolatban, mint például az, hogy ha be is vezetnék a turisztikai szoftverek oktatását, akkor a képzés mely részébe. Az első szemeszter idejére korai lenne rakni, mert az ilyen jellegű szoftverek elsajátításához a hallgatónak szállodai alapismeretekkel rendelkeznie kell. Így mindenképp a második vagy harmadik szemeszterben ajánlott a helyi tantervekbe beépíteni. Viszont arra is figyelni kell, hogy nem elég az utolsó gyakorlati szemeszterbe beállítani a turisztikai szoftverekről szóló képzést, mert először azoknak is a működési elvét kell elsajátítaniuk a hallgatóknak, és csak ezután kell gyakorolni. A gyakorlás kapcsán felmerülhetnek infrastrukturális és gazdasági jellegű problémák, mert fontos, hogy mindenki önállóan, külön gépeken gyakoroljon, és nem minden intézménynek áll módjában ilyen jellegű beruházás. Ezzel szemben azok az intézmények vannak előnyben, ahol saját tanszállót és számítógépes laborokat üzemeltetnek.

A teljesség igénye nélkül néhány turisztikai szoftver lehet a következő, amelyeknek külön oktatási célú demó verziós, géptermi megoldásai is léteznek:

Hostware, Micros Fidelio Suite8, Flexis, Hotel 3000, Visual Hotel.

7.2. Informatika, mint a turizmusmarketing eszköze a felsőfokú turizmusképzésben

Ebben a témában szintén a 2. fejezetben tárgyalt mikro- és mezinformatikai eszközök kerülnek elő, amelyek a gyakorlatorientált szakemberképzésnek szerves részét kell, hogy alkossák. Az ilyen jellegű képzés a turizmus-menedzsment mesterképzésben szerepel, legtöbb esetben e-marketing címen.

„Az internet, illetve az információtechnológia és a turizmus kapcsolata rendkívül dinamikus fejlődő terület, amely a szakértők véleménye szerint a jövőben meghatározóvá válik a turisztikai szektoron belül. A világháló rövid fejlődési története során a turizmus területén generálta a legnagyobb változásokat, amelynek eredményeként az internetezők körében már napjainkban is az internet számít az egyik legfontosabb információforrásnak az utazásaik megtervezésekor, és a világon a legnagyobb volumenben az utazási szolgáltatásokat értékesítik

elektronikusan, megelőzve ezzel a többi ágazatot.” (Török 2002:online) Ezért az internet turizmusra gyakorolt hatásai nem hagyhatók ki a szakemberképzés folyamatából. Az online turisztikai szolgáltatások megismerésére lehetőséget kínáló képzés szerepe is ezzel párhuzamosan növekszik, és ezzel háttérbe szorítja a klasszikus marketingeszközök elsajátítását megcélzó képzéseket. Fontos, hogy a leendő turisztikai menedzserek úgy lépjenek ki a munkaerőpiacra, hogy ismerjék a legfrissebb e-marketing lehetőséget, hogy azokat már a munkába állás pillanatától alkalmazni tudják.

A képzés tartalmát és funkcióját tekintve, már a turizmus-vendéglátás alapképzésbe is be lehetne bevezetni, hiszen a közösségi portálok és a turisztikai honlapok nemcsak a turizmus specifikált eszközeinek tekinthetők, hanem a tanulási-tanítási folyamatok módszertani eszközeinek is.

7.3. A technológiai innovációk használata a felsőfokú turizmusképzésben

Az alkalmazott informatika a felsőfokú turizmusoktatás kapcsán az oktatásmódszertani eszközök terén is folyamatosan új fejlesztéseket kínál. Az Új Széchenyi Terv Gazdaságfejlesztési Operatív Programjának keretén belül több milliárd forintos fejlesztéseket hajtottak végre az utóbbi években a turizmus és annak oktatásának szolgálatában. Olyan termékeket állítanak elő a hazai piac számára, amelyeket olyan felhasználók is tudnak használni, akik nem jártasak a modern technológiai fejlesztésekben. Gyakorlati példa erre a debreceni „Szilícium Mező Regionális Informatikai Klaszter”- hez tartozó SziMe3D Kft. által végzett 3D-s technológiai innovációs fejlesztések, amelyek a turizmus, az oktatás és a sport területén kívánnak új, innovatív alkalmazásokat bevezetni a hazai és a nemzetközi piacokon.

A termékek között szerepelnek olyan eszközök, melyekkel a hazai műemlékek és kiemelt nemzeti fontosságú tárgyi emlékek 3D digitális megőrzésének módját fejlesztik tovább, és muzeális, turisztikai, oktatási hasznosítását végzik.

Ugyanennek a projektnek a része egy olyan integrált utazásközvetítő informatikai rendszer (SmartTravel) kifejlesztése is, amely képes utazásszervezők, turisztikai szervezetek adatbázisba szervezett kínálatának értékesítésére. A SmartTravel projekt keretében egységesen rögzítik szállodák és úti célok adatait, valamint egy hotelinformációs adatokat tartalmazó rendszer logikai terveit is kidolgozzák. (Novák 2013:online) Az oktatás számára pedig olyan 3D tananyag szerkesztési rendszert fejlesztenek, amellyel jelentősen megkönnyítik az oktatási tananyagok elkészítését.

A multimédiás eszközfejlesztésen kívül a 3D technológiának egyre dinamikusabb szerep jut a virtuális oktatási környezetek megjelenésében is. Ollé János, az ELTE PPK tanárának kezdeményezésére indultak el olyan irányú oktatásmódszertani fejlesztések, amelyek egy új oktatási környezetet, a second life virtuális környezetet célozzák meg. „A térintegrálás első lépései” című 2012-es előadásában beszámolt a virtuális és valós oktatási tér összekapcsolásáról. (Ollé 2012:online) Módszertanának lényege az online, az offline és a virtuális környezet integrálásán alapszik, és kísérleti előadásai is sikerrel végződtek. A virtuális környezet kulcsszereplője az avatár, amelynek segítségével földrajzilag határozatlan helyről is részt lehet venni az oktatásban. A 3D technológia ilyen irányú fejlesztéseinek bevezetésével a turizmusképzésbe, a kreativitás határtalan alkalmazásával és az oktatás szereplőinek pozitív hozzáállásával a felsőfokú turizmusképzés újjászületését érénk el.

Összefoglalva a fejezet gondolatait, a turisztikai képzést gyakorlati oldalról szemlélve, 3 megközelítést vehetünk alapul. Elsőként a konkrét turisztikai szoftverek bevezetését kezdeményezem a hazai felsőfokú turisztikai képzések valamennyi helyszínén. Másodsoron az e-marketing képzési területhez fontos az internetalapú eszközök alkalmazása, és harmadikként az oktatás színvonalának és versenyképességének megőrzéséhez vagy emeléséhez szükséges az új technológiai vívmányok folyamatos bevezetése és alkalmazása.

8. A TURIZMUSINFORMATIKAI KOMPETENCIÁK MEGHATÁROZÁSA

Az értekezés utolsó – tartalmilag meghatározó – fejezetében cél a turizmusinformatikai kompetenciák meghatározása, rendszerbe szervezése, melynek alapjául az eddigi vizsgálatok szolgálnak. Ehhez tisztázni kell fogalmi téren, mit is értünk kompetencia alatt. Mi teszi szükségessé a turizmusinformatikai kompetenciák rendszerének kialakítását?

A turizmusinformatikai kompetenciák segítségével rögzítésre kerülnek azok az attitűdök, viselkedésformák, készségek és képességek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a turisztikai szakemberré válás folyamatában elérjük célunkat. A kompetencia szoros összefüggésben áll a szakértelemmel, esetünkben a turisztikai szakértelemmel. A kompetencia meghatározására pontos definíciót nem nagyon lehet találni, de különböző értelmezései segítenek az azzal kapcsolatos álláspont kialakításában, és hozzájárulnak a szakértelem pontos elhelyezéséhez a tudás rendszerében.

Franz Wienert a következő meghatározást adja.

„A kulcs-kompetenciák mindig a tudás (knowledge), a hiedelmek (beliefs) és a tevékenységtervek (action tendencies) komplex rendszerei, amelyek jól szervezett terület

specifikus szakértelemből, alapvető készségekből, általánosított attitűdökből és az azokkal összhangban levő kognitív stílusokból állnak.” (Wienert 2001:53)

A kompetencia és a szakértelem fogalmakhoz szorosan tartozik még egy harmadik fogalom is, a műveltség. Ez a három fogalom alkotja a tudás integrált egységeit, melyekről már az ezredforduló óta végeznek vizsgálatokat, és a tudásról való gondolkodásnak szerves részét képezik mind a mai napig. Csapó Benő e három fogalom köré rendezi a tudásról alkotott értelmezéseit (Csapó 2004:44).

„Néha közel azonos értelemben, egymás szinonimájaként használják, más kontextusban viszont éppen segítségükkel emelik ki a tudásnak valamelyik sajátosságát. Közös jellemzőjük azonban, hogy mindegyik inkább a tudás egészlegességét, rendszerszerűségét sugallja, nem pedig egyes tulajdonságokat vagy tudáselemeket jelöl” (Csapó 2002:16).

A kompetencia kérdéskörét különböző tudományok különbözőképpen közelítik meg. Jelen esetben azon kompetenciák rendszerezésére vállalkozom elsősorban, amely rendszerrel hozzájárulok a turizmusképzés oktatói tevékenységének sikeréhez. Az oktatói tevékenység sikerének fontos mutatója a hallgatók megszerzett teljesítményképes tudása. Tehát, olyan kompetencia-rendszer meghatározása a cél, amely tartalmazza a turizmushallgatókra vonatkozó képességeket, készséget, ismereteket és attitűdöket, és összefüggésben van az informatikával. A szakértelemre fektetve a hangsúlyt, olyan elemek összességét értjük alatta, amely jól kifejezi a turisztikai szakterülethez kapcsolódó tudást. Ezeknek a birtokában a turisztikai szakember „sajátos együttesekben észleli a szakterületébe eső dolgokat, biztonsággal teremt kapcsolatot azok egyes elemei között, egy problémához hozzáértő módon választja ki eszközkészletéből a megfelelő megoldást.” (Csapó 2002:16)

A hatékony turisztikai szakemberképzéshez szükséges turizmusinformatikai kompetencia-elemeket a vizsgálatok eredményeként gyűjtöm össze a kérdőívek elemzése, a hallgatókkal végzett felmérés, az intézményi honlapokon szereplő tanrendek, tematikák dokumentumelemzése, a képzési és kimeneti követelmények és a szakirodalmak segítségével. A turizmusinformatikai kompetenciák meghatározásához a következő általános kulcs-kompetenciákat vettem alapul:

- felhasználói, készség szintű tudás,
- kiválasztás képessége,
- adminisztrációs és értékelési képességek,
- algoritmikus és analitikus gondolkodás,
- követés képessége, és az új felismerése,

- önálló tervezés és megvalósítás,
- problémamegoldás,
- absztrakciós alkalmazás képessége.

Az alábbiakban az informatikai terület azon kompetenciáit veszem sorra, melyek a sikeres turisztikai szakemberré váláshoz szükségesek.

1. A turisztikai szakembernek a számítógépekre vonatkozó **felhasználói szintű tudása**.

A rendelkezésre álló hardver és szoftver eszközöket **tudja kezelni** a megoldandó feladat érdekében. **Ki tudja választani** a megfelelő multimédiás és irodai eszközt, amelyek lehetnek a videokamera, a nyomtató, irodai szoftver vagy akár 3D technológia. A turisztikai munka informatikai technológiával történő **adminisztrálásához és értékeléséhez tartozó képességek**.

2. Turisztikai szoftverek **készségszintű használatának ismerete**.

Felismeri az adatbázisok működési elvét konkrét turisztikai alkalmazásoknál, ezáltal **nem esik kétségbe**, ha korábban még ismeretlen felhasználói felülettel rendelkező adatbáziskezelő rendszert kell működtetnie, kezelnie (pl. Fidelio, Micros szoftverrendszerek, pincérprogramok stb.). A turizmus gyakorlatában alkalmazott informatikai eljárások és fogalmak ismerete. Az **algoritmikus és analitikus gondolkodás** elsajátítása.

3. Az **IKT használatának képessége** információszerzésre és tanulásra.

A turisztikai szakember élethosszig tartó tanulásában az informatika kiemelkedő jelentőségű. Az elvileg bárhol, bármikor elérhető tudás megszerzése és alkalmazása turizmusinformatikai szempontból elengedhetetlen. A turisztikai szakember **tudja követni** a piacon megjelenő új alkalmazásokat, és használja azokat. **Képes a legújabb elektronikus kommunikációs csatornák használatára, és újak megismerésére** (pl. szakmai közösségi oldalak, felhő alapú adattárolás és továbbítás, online utazás iroda üzemeltetése stb.). A turisztikai munkakörök ellátásához IKT-val támogatott környezet **megtervezése és megvalósításának ismerete**, melynek birtokában a turisztikai szakember **önállóan állítja össze** a feladatának ellátásához szükséges eszközparkot.

4. Marketing és menedzsment feladatok ellátására szolgáló **informatikai eszközök ismerete** (pl. e-marketing eszközei).

A rendelkezésre álló technológiával megfelelő módszerek, stratégiák ismerete és használata a turisztikai munka elvégzése, a felmerülő **problémák megoldása** érdekében.

5. **Etikai és ergonómiai** alkalmazási készségek

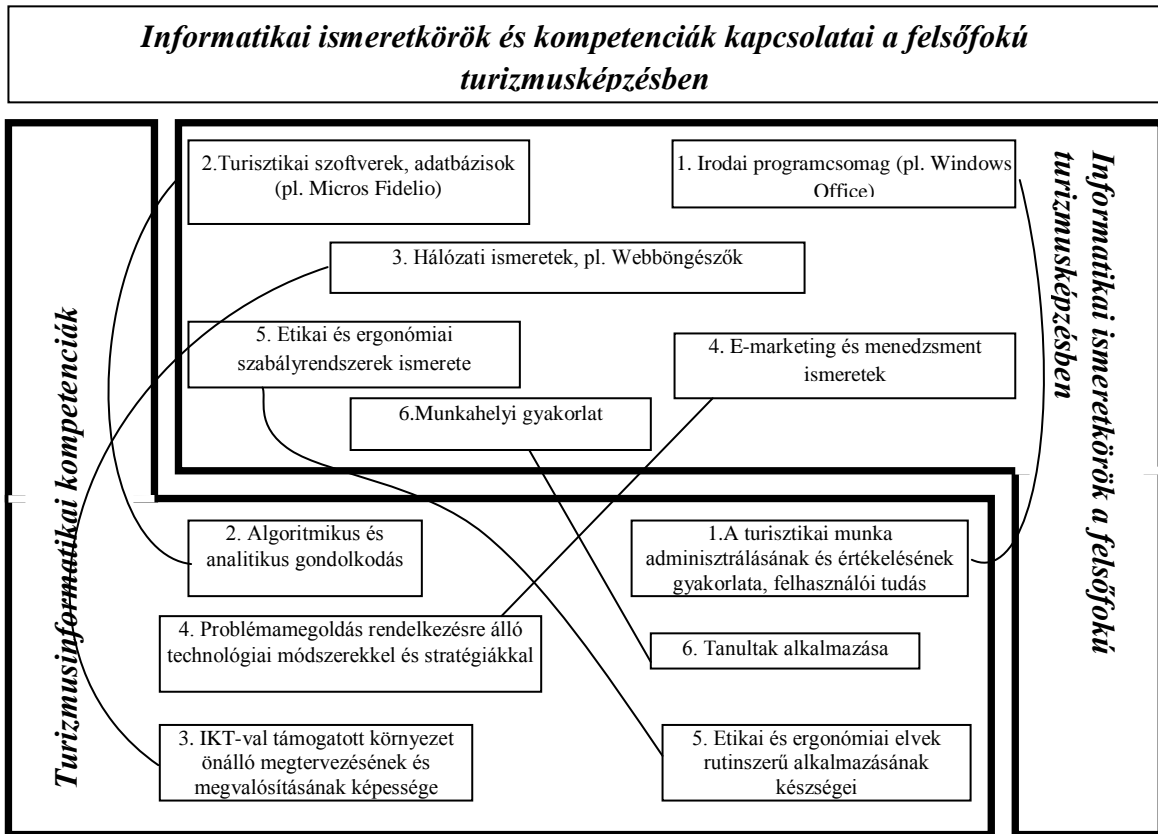
Az informatika etikai és ergonómiai szabályrendszerének ismerete és rutinszerű alkalmazása (pl. szerzői jogok érvényesítése, egészséges munkakörnyezet kialakítása). Etikai és ergonómiai elvek alkalmazásainak készségei információtechnológiai környezetben.

6. **A tanultak alkalmazása**

A tanult anyag gyakorlati alkalmazása turisztikai környezetben, amely által a szakismeretből biztos tudás lesz.

A felsoroltak alapján a turizmusinformatikai kompetenciákat hat pont köré rendeztem. A következő ábrán (18.ábra) szemléltetek egy javaslatot arra vonatkozóan, hogy az egyes kompetenciákat mely informatikai ismeretkörön belül lehet fejleszteni. Természetesen, mint minden ismeret- és kompetencia-halmaz között számos átfedés és egybeolvadás lehetséges, itt most a legjellemzőbb összekapcsolódásokat ábrázolom.

18.ábra. Informatikai ismeretkörök és turizmusinformatikai kompetenciák lehetséges kapcsolata a felsőfokú turizmusképzésben (Saját szerkesztés)

9. ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatás céljait, elméleti és empirikus vizsgálatait is figyelembe véve, következtetéseimet két fő csomópont köré összpontosítom. Egyfelől a hazai felsőfokú turizmusképzés elméleti, és annak informatikai megközelítései köré; másfelől az empirikus vizsgálatok eredményei alapján megfogalmazódó leglényegesebb tanulságok, és ahhoz kapcsolódó ajánlások köré.

Az elméleti megközelítés a felsőfokú turizmusképzés elhelyezésével indul a magyar oktatási rendszerben. Nyomon követem annak szerkezeti és tartalmi átalakulását, amivel a jelenlegi képzési orientációjú problémákat vetítem ki, amelyek a felsőoktatásban dolgozók leterheltsége, az oktatási eszközök felszereltségének problémája, és a mindehhez kapcsolódó informatikai jellegű problémák. Az informatikai aspektusok vizsgálatával az információs társadalom által generált változásokra térek ki, és a turizmus rendszerével hozom egy górcső alá.

Az informatika turisztikai környezetben történő elhelyezése kapcsán a turizmusinformatika fogalmának meghatározására tettem kísérletet. Ezt követően a digitális eszközök turizmusképzésben betöltött és betölthető szerepét kerestem meg, majd az informatika olyan nézőpontból történő megközelítésére vállalkoztam, amely az informatikai képzési területtel függ össze. A turizmusinformatika és szerveződési formáinak értelmezése jelentik értekezésem egyik súlypontját. A turizmusinformatikát kapcsolatba hoztam a turizmusképzéssel, és elhelyeztem a képzési rendszerben.

Informatikai megközelítéseim a modern technológiai vívmányok, az online tanulási környezet, és a webtechnológia kihasználásának az értelmezését tűzték ki célul. A kihasználáshoz hozzátartozik az oktatási és tanulási folyamatok sikerének és hatékonyságának növelése.

Az elméleti megközelítéseken belül fejlődéstörténeti kutatást is végeztem, amivel a turizmusképzés kialakulását követtem nyomon, és a jelenre kihatással lévő múltbéli sajátosságokat tártam fel.

Értekezésemben az elméleti megközelítésekkel bizonyosságot mutatok fel a turizmusinformatikai kompetenciák meghatározásához, mely kutatási munkálataim másik súlyponti eredményét jelentik.

A turizmusinformatikai kompetenciák specifikálása előtt történtek az empirikus vizsgálatok (kérdőívelemzés, dokumentumelemzés), amelyek eredményei jelentették a meghatározáshoz szükséges feltételeket.

A kérdőívelemzés eredményeiből leszűrhető módon megállapítható, hogy az informatikának releváns helye van a turizmusképzésben. Az informatikai infrastruktúra

fejlettségi szintje nem kielégítő a képzési szektorban, de ennek ellenére a turizmusoktatás szereplői (tanárok és hallgatók) lehetőségeikhez mérten nyitottak a modern technológia irányába. Az oktatói és a hallgatói közösségekre egyaránt jellemző, hogy hiányosak az informatikai kompetenciáik, amiket a tanárok esetében továbbképzésekkel, a hallgatók esetében a képzésbe történő beépítéssel lehet fejleszteni, akár kihasználva a modern elektronikus és virtuális tanulási környezeti lehetőségeket. Az informatikaoktatás jövőképe a virtuális és valós tér hibrid használatában is keresendő. A térintegrálás eszközével nemcsak az oktatás módszertana segíthető, hanem mint eszköz, a turizmus szolgálatába is állítható, virtuális utazások, és egyéb turisztikai termékek modellezése kapcsán.

Következtetésként egyértelműen levonható a vizsgálati eredményekből, hogy az informatikai képzések fejlesztése elsőrendű feladatnak tekinthető a hazai felsőfokú turizmusképzésben.

További elemzésekből (honlapok és KKK dokumentumelemzéseiből) láthatóan, alapozó informatikai tárgy szinte mindenhol szerepel, de ez nem elég, ezért BA képzéseken turisztikai informatika bevezetése lenne célszerű. MA képzéseken lehetőség szerint kellene bevezetni, akár szabadon választható tantárgyi kereteken belül. Az e-marketing és e-turizmus, mint ismeretkör nagyobb szerepet igényel. Egységes tárgyakat, tematikákat kell kidolgozni és alkalmazni az ország valamennyi intézményére kiterjesztve, esetleg nemzetközi szinten, ezzel elősegítve a hallgatói és oktatói mobilitást is.

Ezen felül, technikai megvalósítási stratégia kidolgozása válik indokolttá (e-learning rendszerek bevezetése, egységesítése és összehangolása) annak érdekében, hogy a fent vázolt problémákra komplex megoldások szülessenek.

9.1. Fejlesztési lehetőségek, jövőkép

A turizmusképzési szektorra jellemző különbözőségek folytán nem könnyű pontosan meghatározni, hogy egy turizmus-vendéglátás szakos hallgatónak tanulmányai folyamán milyen készségeket és tudásanyagot kell elsajátítania. Viszont abban általában egyetértés van, hogy a turizmus kínálati elemeinek a hasznosításához nélkülözhetetlen a szakmailag jól felkészült, nyelveket beszélő humán erőforrás. A szakmai utak, tanulmányok során az oktatók és a diákok is rengeteg tapasztalatot és tudást szerezhetnek, új kultúrákat ismerhetnek meg, amelyeket munkájuk során hasznosítani tudnak. Ilyen programok például a már ugyan működő Erasmus, a CEEPUS és a Visegrádi Stratégiai Program, de fejlesztésük, és új programok, oktatási együttműködések kialakítása a jövőben mindenképpen szükséges.

A hazai turizmusoktatás szerkezetileg az utóbbi években jelentős átalakuláson ment keresztül, amelynek a FOKSZ-ok (Felsőoktatási szakképzések) 2013. szeptemberi bevezetésével egy új fázisa kezdődött el. Azonban arra a kérdésre, hogy hogyan fogja az oktatás kellő hatékonysággal felkészíteni a hallgatót a munkaerőpiacra történő kilépésre, valamint a következő ciklusban való tanulás folytatására, és mindezt legfőképp vonatkoztatva a Duna Régió területére, további kutatások adhatják meg a kellő választ és megoldást. Ehhez szükségesnek tartok egy alapos munkaerő-piaci felmérést a turizmusban dolgozók számáról, képzettségéről, valamint egy pontos, mindenre kiterjedő, részletes vizsgálatot a turisztikai vonzerőkről, amelyek kulcsfontosságú szerepet töltenek be a felsőfokú képzés tartalmi repertoárjában. Ezek nélkül nem tudjuk igazán kialakítani a megfelelő tartalmú képzési rendszert, és nem valósítható meg a régió egységes, egymással harmóniát képező intézményeinek együttműködése. Ezzel összefüggésben – az informatikai fejlesztéseken túl – a következő fejlesztési lehetőségek váltak aktuálisabbá a felsőfokú turizmusképzésben:

- a Duna Régió turisztikai vonzerőire alapuló oktatás kialakítása a felsőfokú képzésekben, egyetemeken, szakirányok bővítésével,
- az ország turisztikai desztinációiban, az ott jelen levő vonzerőkre alapuló oktatás szükséges, mivel gyakorlati hely itt biztosítható a diákok számára,
- a képzések „gyakorlatiasabbá” tétele tanszállodák, tantertermek létesítésével, és a szakmai gyakorlaton az informatikai alkalmazási lehetőségek növelése,
- megvalósítási lehetőségként földrajzilag távolabbi intézmények összefogása, ezáltal a képzések egységesítése az egyéni sajátosságok figyelembe vételével,
- mind a hallgatói, mind az oktatói mobilitás növelése a hatékonyabb és élményszerű oktatás érdekében,
- a nyelvtanulás folyamatos ösztönzése, fejlesztése, támogatása, mivel a turizmusban dolgozók számára két vagy három idegen nyelv megfelelő színvonalon történő ismerete nélkülözhetetlen.

Összefoglalva a fentieket megállapítható, hogy a felsőfokú turizmusképzés és a hozzá tartozó informatikai aspektusok fenntartható fejlődéséhez elengedhetetlen feltétel, hogy egymással szoros kontextusban kezeljük azokat. Habár az értekezésben tárgyalt problematikák és értelmezések, valamint a kutatás eredményeiből kiragadható információk segítségalapot adnak a fentiekben ajánlott fejlesztési irányok megvalósításához, de mégis nehézségekbe ütköznének a szektorban dolgozók nyitottsága és érdeklődése nélkül. Ezért a célok megvalósításához mindenképp elengedhetetlen a komplex, együttműködő felsőoktatási szféra.

Értekezésemben megragadott kérdések felvetésével és megválaszolásával, valamint a kitűzött feladatok elvégzésével bízom benne, hogy érdemben sikerült hozzájárulnom ahhoz, hogy minél előbb megoldásra kerüljenek a felsőfokú turizmusképzés informatikai jellegű problémái.

9.2. Zárszó

Jelen dolgozat átfogó képet ad a magyarországi felsőfokú turizmusképzés rendszeréről. Rávilágítottam az abban rejlő problémákra, hiányosságokra és rendezetlenségekre, fókuszálva elsősorban az informatikai jellegű kontextusokra.

Meghatározásra kerültek a főbb turizmusoktatási és informatikai fogalmak, illetve magyarázatra a köztük lévő főbb kapcsolatok. Ezek a következők: felsőfokú turisztikai képzés és annak informatikai vonatkozásai, informatikai képzés a turizmusképzésen belül, a turizmusképzésben releváns informatikai ismeretkörök és informatikai kompetenciák, a turizmusinformatika értelmezése, a turisztikai szoftverek alkalmazásai, IT megoldások, és az online oktatási környezet szerepe a turizmusképzésben (pl. e-learning, és second life oktatási környezet).

A turizmusképzéshez kötődő vizsgálati eredményeim felölelik azokat a megoldási lehetőségeket, amelyek felhasználhatók a nevezett képzési terület oktatásfejlesztési stratégiájához. A kutatások, vizsgálatok eredményeiből levont következtetésekkel további fejlesztési, kutatási opciókat határoztam meg, amelyekkel jövőbeli kutatásokban is örömmel, és magabiztos hivatástudattal vennék részt.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az elmúlt években folytatott tevékenységemet, kutatásomat, és jelen értekezésem elkészítését sokan segítették. Ezúton szeretném hálámat kifejezni mindazoknak, akik támogattak munkámban.

Legelőször is hálával tartozom Aubert Antal témavezetőmnek, aki nemcsak szakmai, de emberi támogatásával is mindvégig mellettem állt. Turisztikai szakemberként rendkívül hasznos, praktikus ismeretekkel, ajánlásokkal járult hozzá dolgozatom elkészüléséhez. Bárdossy Ildikó témavezetőm megértő figyelmét, szakmai nyitottságát, és elméleti igényességét, valamint a dolgozat végleges formába öntéséhez nyújtott segítségét, és javaslatait nagyon köszönöm. A szöveggondozásban is nagyon sokat segített, amiért külön köszönet illeti.

Kollégáim segítő jelenléte szakmailag, és emberileg is nagyon sokat jelentett számomra. Munkahelyi vezetőim támogatása nélkül nem tudtam volna a doktori iskola követelményeinek eleget tenni, és nagy szerepet játszottak a disszertáció kutatásának elindításában, és céljaim megfogalmazásában.

Közvetlen kolléganőim és barátnőim, Vass Gáborné Guld Zsuzsanna és Slezák-Bartos Zsuzsanna folyamatos biztatása és érdeklődése mindig erőt adott a gyengébb időszakokban. Köszönetemet fejezem ki azoknak a kollégáknak is, akik segítséget nyújtottak a kérdőívek kitöltésében, illetve hallgatóimnak, akik áldozatos munkájukkal hozzájárultak kutatásaimhoz.

Nagyon köszönöm egyik legkedvesebb barátnőmnek, Kovácsics Máriának, hogy a reménytelennek tűnő pillanatokban is felemelt, és lelki támaszt nyújtott számomra.

Szavakban ki nem fejezhető hálával tartozom családomnak, akik mindig mellettem álltak, segítettek, biztattak, érdeklődtek. Szívből köszönöm a támogatást szüleimnek, akik biztosították a nyugodt, biztos háttérrel tanulmányaimhoz.

Végezetül köszönöm drága gyermekemnek, Daninak, hogy szinte életvitelszerűen, kisgyermekkorától kitartóan viselte, amikor helyette kutatásaimmal, és értekezésem elkészítésével töltöttem időm nagy részét.

Baja. 2014. január 3.

IRODALOMJEGYZÉK

- Anyanwu, Emmanuel Uwazie (1996): *Interactive Multimedia Use for Training in Selected OklahomaCity Businesses: A Survey and Case Studies*, Lincoln, University of Nebraska-Lincoln.
- Aubert Antal (2006): A turizmusföldrajz helye és súlya a nemzetközi és hazai geográfiai szakirodalmak tükrében III. *Magyar Földrajzi Konferencia tudományos közleményei*, Budapest ISBN 963 954512 0, 1. <http://geography.hu/mfk2006/pdf/AubertAntal.pdf> [2013.09.16].
- Aubert Antal (2007): *A térségi turizmuskutatás és tervezés módszerei, eredményei* In: Dövényi Zoltán (szerk.), Pécsi Tudományegyetem – Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, Pécs, 23.
- Babbie, Earl R. (2002): *A társadalomtudományi kutatási módszertan* Balassi kiadó, Budapest 359.
- Bakos Károly, Beke Andrea, Bocz Zsuzsanna, Csákvári Éva, Csekei László, Fazekas Eszter, Gönczi Éva, Mang Béla, Matiscsák Attila, Rádli Katalin, Réffy József, Palásti-Kovács Béla, Veres Pál (2006, szerk.): *A többciklusú képzés a magyar felsőoktatásban, Új, európai úton a diplomához*, Nemzeti Erőforrás Minisztérium Budapest, www.nefmi.gov.hu/felsooktatasi/kepzesi-rendszer/bologna-kezirat-060405 [2013-09-22].
- Bárdossy Ildikó (1999): *A produktív tanulás főbb összetevői és feltételei* In: Vastagh Zoltán (szerk.), Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában III. Az együttműködés kiemelt szerepe a produktív tanulás folyamatában, A JPTE Tanárképző Intézete, Pécs, 7-9.
- Behringer Zsuzsanna és Mester Tünde (2001): Turisztikai trendek a világban és Európában *Turizmus bulletin*, Budapest V. évf. 3. sz. http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/01_09/TE56.htm [2011.11.22].
- Benedek András (2008): *Digitális pedagógia, Tanulás IKT környezetben*, Baccalaureus Scientiae sorozat, Typotex Kft, Budapest 10-12.
- Buhalis, Dimitrion (1995): Regional integrated computer information reservation management systems and tourism distribution channels, In Schertler, W., Schmid, B., Tjoa, A., Werthner, H., (szerk.) *Information and communication technologies in tourism*, Conference Proceedings ENTER'95, Innsbruck, Springer-Verlag, Wien, 53-65.
- Buhalis, Dimitrion (1996): Information Technology As A Strategic Tool For Tourism And Hospitality Management In The New Millennium, *Information Technology in Tourism & Hospitality, Tourism Review Magazine* 34–36. No.2.

- <http://www.sp.uconn.edu/~yian/frl/38inftec.htm> [2013.09.15.].
- Cholnoky Jenő (1943, szerk.). *Magyarország Idegenforgalmi Földrajza*, a IV. Idegenforgalmi Közigazgatási Szaktanfolyam előadásai, Az Idegenforgalmi Propaganda Munkaközösség, Budapest.
- Cho, W. és Schmelzer, C. (2000): Just In-Time Education: Tools for Hospitality Managers of the Future?, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12.1. sz. 31-36.
- Csapó Benő (2002): *Az iskolai műveltség* Osiris Kiadó, Budapest.
- Csapó Benő (2002): *A tudás és a kompetenciák* <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=konf2002-e-csapo.html>. [2013-09-21].
- Csapó Benő és Kárpáti Andrea (2002): Műveltség az ezredforduló után – az oktatás fejlesztésének feladatai In: Csapó Benő (szerk): *Az iskolai műveltség*, Osiris Kiadó, Budapest.
- Csapó Benő (2004): *Tudás és iskola*, Műszaki könyvkiadó, Budapest.
- Csizmadia László (1999): *Alma Mater 30, A Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola folyóirata*, Jubileumi szám II. évf. 2.sz. Budapest.
- Halász Gábor (2007): *Képességfejlesztés, iskolavezetés és pedagógiai paradigmaváltás*. <http://bit.ly/tQFoJd> [2013.05.10].
- Hettner, Alfred (1902): *Die wirtschaftlichen Typen der Ansiedlungen* In: *Geographische Zeitschrift*, Wiesbaden, 92-100.
- Illés Zoltán, Heizlerné Bakonyi Viktória, Menyhárt László (2011): Dilemmák az informatika oktatásában. In: Hegedűs Orsolya és Psenakova Ildikó (szerk.): *Science for Education– Education for Science* konferenciakötet, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Europica Varietas Nyitra, Szlovákia:321–325.
- Jandala Csilla (1997): Az oktatás, mint a turizmus minőségének kritériuma, Beszámoló az AIEST 47. kongresszusáról, *Turizmus Bulletin*, Budapesti Gazdasági Főiskola, Idegenforgalmi Szakkönyvtára, I. évf. 4. sz. Budapest.
- Jusztin Márta (1999): Az idegenvezetés oktatásának kezdetei Magyarországon – Európai Integráció és Felsőoktatás, *A főiskolai oktatás múltja, jelene és jövője* Jubileumi tudományos konferencia, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola, Budapest.
- Kardos Zoltánné (2011): *Turisztikai ismeretek*, Egyetemi tankönyv, Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, Pannon Egyetem Georgikon Kar, Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar 25.

- http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0034_turisztikai_ismeretek/turisztikai_ismeretek_2_2.html [2013.05.10].
- Karsai Lajos (1977, szerk.): *Magyar felsőoktatási intézmények: Tájékoztató 1977*, Oktatási Minisztérium, Budapest.
- Karsai Lajos (1980, szerk.): *Magyar felsőoktatási intézmények felvételi tájékoztató 1981*, Művelődési Minisztérium, Budapest.
- Kasavana, Michael L. (1999): *Educating and Empowering through Web-based Technology*, Lodging, February: 59-60.
- Klement Tamás (1973, szerk.): *Tájékoztató a magyar felsőoktatási intézményekről 1973*, Művelődésügyi Minisztérium, Budapest.
- Klement Tamás (1974, szerk.): *Magyar felsőoktatási intézmények tájékoztató 1975*, Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Klement Tamás (1975, szerk.): *Magyar felsőoktatási intézmények tájékoztató 1976*, Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Klement Tamás (1983, szerk.): *Magyar felsőoktatási intézmények tájékoztató 1984*, Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Klinghammer István (2013, szerk.): *Felsőoktatási alapképzési és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményei Felsőoktatásért felelős államtitkárság*, Budapest <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/felsooktatasesert-felelos-allamtitkarsag/hirek/felsooktatasi-alapkepzesi-es-mesterkepzesi-szakok-kepzesi-es-kimeneti-kovetelmenyei> [2013.05.31].
- Knizner Anikó (2009): *Az óvodai informatikai nevelés elmélete és gyakorlati lehetőségei*, Oktatókutató- és Fejlesztő Intézet, Budapest, <http://www.ofi.hu/tudastar/gyermekinformatika/knizner-aniko-ovodai> [2013.05.13].
- Komenczi Bertalan (2009): *Elektronikus tanulási környezetek*. Gondolat Könyvkiadó, Kognitív Szeminárium Sorozat, Budapest.
- László József (2003): *A globalizáció által a turizmus és vendéglátás felsőfokú oktatásával szemben támasztott új kihívások*, Külkereskedelmi főiskolai füzetek 13. Budapesti Gazdasági Főiskola, Elektronikus könyvtár, Magyarország a gazdasági fejlődés keresztútján c. konferencia, Budapest.
- Laudański, Roman (1994): *Nigdzie nie zostawiam swojego bagażu*, Ryszard Kapuściński-vel beszélget Roman Laudański, „Express”, Nr 102. <http://www.forrasfolyoirat.hu/0403/ryszard.html>.

- Lazar, Alexandru (1980): *Motivációs helyzetek - tanulási eredmények*, Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lengyel Márton (1994): *A turizmus általános elmélete* KIT BP, Budapest.
- Lengyel Márton (2007): A kulturális változatosság témája a fenntartható turizmus oktatásában – *Tudományos közlemények*, Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája 1. sz. Budapest.
- Markos Béla (1941): *Az 1941. évi idegenforgalmi közigazgatási szaktanfolyam előadásai*, Az idegenforgalmi újságírók egyesülete, Budapest.
- Michalkó Gábor (2007): *Magyarország modern turizmusföldrajza*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 31-35.
- Mihály Péter Dániel (2011): Mennyiség vagy minőség? *Turizmus trend*, 2011.6 sz. Budapest 38-39.
- Miskolczi Ildikó (2008): *Tanulás határok nélkül: E-learning – távoktatás a XXI. században*, Budapest.
- Molnár György (2008): Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei, *Szakképzési szemle Képzők képzése XXIV. évf. 2008. 3. sz.* Magyar Szakképzési Társaság, Budapest 257-278.
<http://www.mszt.iif.hu/documents/szsz0803-molnar.pdf>.
- Nagy Ádám (2009): Információs írástudás és informatikai intelligencia *Új Pedagógiai Szemle*, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest <http://www.ofi.hu/tudastar/informacios-irastudas> [2013-09-14].
- Nagy Adrienn (2007): *A turizmus tendenciáinak vizsgálata Magyarországon*, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Tudományos Diákköri Konferencia.
- Nagy Enikő (2010): *Informatikai ismeretek I.* Főiskolai jegyzet, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar, Szekszárd.
- Nagy Enikő és Huszti Zsolt (2011): Scenes of tourism education. *The role of tourism in territorial development*, IV. International Conference, Babes Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Geography, Ghergheni University Extension, Gheorgheni, Romania 307-317.
- Nagy Enikő, Horváth Zoltán és Slezák-Bartos Zsuzsanna (2013): A turizmus- és az oktatásfejlesztés összefüggései a Duna régióban. *Modern Geográfia*, Budapest: Publikon kiadó 1.sz. <http://www.moderngeografia.eu/?p=973> [2013.05.31.].

- Nemzeti turizmusfejlesztés stratégia 2005-2013. <http://itthon.hu/szakmai-oldalak/strategiai-dokumentumok/nemzeti-100112> [2012.07.30].
- Novák Csaba (2013) *3D-s technológiai innovációk a turizmus, az oktatás és a sport szolgálatában*, 3Dportal.hu, <http://3dportal.hu/3d-s-technologiai-innovaciok-turizmus-az-oktatas-es-sport-szolgalataban> [2013-09-15].
- Ollé János (2012): A térintegrálás első lépései *Oktatás-informatika, e-Didaktika* <http://blog.ollejanos.hu/2012/04/21/a-terintegralas-első-lepesei/>.
- Papp-Danka Adrienn (2012): Az online tanulási környezet fogalmának értelmezési lehetőségei. *Oktatás-Informatika*, 1–2. sz. <http://www.oktatas-informatika.hu/2011/12/papp-danka-adrienn-az-online-tanulasi-kornyezet-fogalmanak-ertelmezesi-lehetosegei/>, [2012.10.28].
- Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar 2012, *Szabályzatok, PTE IGYK Tanrendek* <http://igyk.pte.hu/menu/184/181> [2012.06.23].
- Poon, Aulina (1988): Tourism and information technologies. *Annals of Tourism Research*, Vol.15.4. sz. Im print: ELSEVIER ISSN: 0160-7383, 531-549.
- Poon, Auliana (1989): Competitive strategies for new tourism. In Cooper, C., (szerk.), *Progress in Tourism Recreation and Hospitality Management*, Vol.1, Belhaven Press, London, pp.91-102.
- Réthy Endréné 1998. *Az oktatási folyamat*, in: Falus Iván (szerk.): *Didaktika Elméleti alapok a tanítás tanulásához*, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Schermann Szilárd (1937): *Szöges cipők nyomai a Kárpátok bércein*, Budapest, 16-18.
- Sciarini, M. P. and Woods, R. H. (1998): Revisiting "Where Students Want to Work": What's Changed (And What Hasn't) *Journal of Hospitality & Tourism Education, Since 1995*. 62-63.
- Sheldon, Peter (1994): Information technology and computer systems, In Witt, S., and Moutinho, L., (eds), *Tourism marketing and management handbook*, 2nd ed., Prentice Hall, London, 126-130.
- Sigala, Marianna (2001): Modelling e-marketing strategies: Internet presence and exploitation of Greek hotels. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 11.2/3. 83-103.
- Strömpl Gábor (1927): *Térképolvasás A Turistaság és Alpinizmus Lap-, Könyv- és Térképkiadó Rt. a M. kir. Testnevelési Főiskola tankönyve*, Budapest.
- Szabó László és Simányi Hugó (1966, szerk.): *Tájékoztató a magyar felsőoktatási intézményekről 1966*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Szabó László (1970, szerk.): *Tájékoztató a magyar felsőoktatási intézményekről 1970*, Művelődésügyi Minisztérium, Budapest.

- Szlávi Péter és Zsakó László (1996): *Az informatika oktatásának módszertana* Informatika a Felsőoktatásban'96 – Networkshop '96, Debrecen,
<http://www.niif.hu/rendezvenyek/networkshop/96/eloadas/03e11.pdf> [2013-08-06].
- Szlávi Péter és Zsakó László (2000): *Az informatika ismeretkörei*, Mikrológia 30. 4. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest, 5-17.
- Szlávi Péter és Zsakó László (2003): *Az informatikaoktatás téveszméi*, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar Informatika Szakmódszertani Csoport, Budapest.
<http://lenarda.hu/files/Az-informatikaoktatas-teveszmei.pdf>.
- Takács Aranka (1971, szerk.): *Tájékoztató a magyar felsőoktatási intézményekről 1972*, Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
- Török Péter (2002): E-turizmus: az internet és az e-business szerepének növekedése a turizmusban. *Turizmus bulletin*,
http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/02_01/SZ16.HTM, [2013-09-15]
- Turcsányi-Szabó Márta (2012): *Fenntartható innováció a tanárképzésben–az elmélettől a gyakorlatig*
<http://www.oktatas-informatika.hu/2012/07/turcsanyi-szabo-marta-fenntarthato-innovacio-a-tanarkepzesben-az-elvelettol-a-gyakorlatig/> [2012.08.01.].
- Uray Vilmosné (1969): *Statisztikai tájékoztató 1968/69*, A felsőoktatási intézmények 1968/69. tanévi helyzetéről, Budapest: Tudományszervezési és Informatikai Intézet.
- Vastagh Pál, Roóz József, Vass László, Forrai Tamás, Lengyel Márton, Magda Sándor, Szabó Péter, Törzsök Éva és Bayer József (2006): *Turizmus-menedzsment mesterszak létesítésének kérelme* Budapest, 2006.
- Vlitos-Rowe, Irene (1992): Destination databases and management systems. *Travel and Tourism Analyst*, No.5, 84-108.
- Vránicsné Horváth Ildikó (2004): *IT alapismeretek*, In Ambruszt Ferenc (szerk.) Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki és Informatikai Kar, Pécs
www.softeam.hu/sze/inf_1_1.rtf [2013.09.21].
- Wayne, S. (1995): Tourism and technology: approaching the 21st century. *WTO News*, ISSN 1014-7276, No.2, 7-10.
- Wéber Katalin (2012): *Netfüggőség: nem divatbetegség-súlyos tünet!*
<http://www.pink.hu/lelek/a-halozat-csapdajaban-2041162> [2012.08.01.].

Wienert, Franz Emanuel (2001): Concept of competence: A conceptual clarification. In Rychen, D. S. and Salganik, L. H. (eds.): *Defining and selecting key competencies*. Seattle, Hogrefe and Huber Publishers, 45-65.

Wikipédia (2012): A turizmus <http://hu.wikipedia.org/wiki/Turizmus>, [2012.07.31].

Williams, G és McKercher, B. (2001): Tourism and the Internet: Benefits, Challenges and Opportunities, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, vol. 1. iss. 2-3. The Haworth Press, Australia.

WTO (1988): *Guidelines for the transfer of new technologies in the field of tourism*, World Tourism Organization, Pennsylvania State University.

Egyéb felhasznált források:

A Duna Régió Stratégia 2012. <http://dunaregiostrategia.kormany.hu/akadalymentes/hirek#menu>.

A közgazdasági felsőoktatási alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről szóló 4/1996. (I.18.) kormányrendelet, 4/199. (I.18.) *Kormányrendelet a közgazdasági felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről* (Hatályon kívül helyezte a 289/2005. (XII.22.) Korm. rendelet 15.§ (3) b) 5. számú melléklet I. 2. a).

A Természetbarát Szövetség 1999. *Szemelvények a turistaság történetéből.htm* <http://www.fsz.bme.hu/mtsz/tortenel/termoz06.htm> [2010.09.10.].

European Commission 1991, European information systems for the tourism sector, *Report XXIII/158/91*, Brussels.

Felsőoktatási alapképzési és hitéleti szakok képzési és kimeneti követelményei 2013. <http://www.kormany.hu/hu/dokumentumok> [2013.05.31].

Felsőoktatási felvételi tájékoztatók 2006-2011, Budapest.

Magyar Larousse Enciklopédia Akadémiai Kiadó, 1992. Budapest.

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) 2005, Budapest.

<http://www.kormany.hu/download/4/5c/20000/NemzetiTurizmusfejlesztésiStrategia.pdf>.

www.atlas-euro.org [2012.09.10].

www.bachelorsportal.eu [2012.09.10].

www.felvi.hu [2012.05.20].

www.mastersportal.eu[2012.09.11].

www.ripet.hu [2011.10.20].

<https://swisshalley.com/>.

1993. évi LXXVI sz. tv. a szakképzésről.

2005. évi CXXXIX sz. tv. a felsőoktatásról.

ÁBRÁK ÉS TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. ábra. Példa online turisztikai rendszerre	28
2. ábra. Összefüggés ábrázolása a tanulási folyamat és a webtechnológia folyamatos fejlődésében	30
3. ábra. Ipadok az oktatásban	33
4. ábra. Az online tanulási környezet szereplői és kapcsolataik	34
5. ábra. Turisztikai hivatások csoportosítása	52
6. ábra. Térképolvasás című szakkönyv borítólapja 1927-ből	55
7. ábra. Idegenforgalmi szakkönyv borítólapja 1941-43-ból	57
8. ábra. Turizmusképzési rendszer input/output oldalai 2012/13-ban	59
9. ábra. Nyelvtudással kapcsolatos adatok a hazai, felsőfokú turisztikai oktatók körében a kérdőívekben kapott válaszok alapján, 2012-ben	66
10. ábra. A Közösségi portálok használatának átlagértékei az oktatói korcsoportok függvényében, Spss program segítségével készült diagram, 2012	69
11. ábra. A felsőfokú turisztikai oktatók „e-learning”-ről szerzett ismereteinek forráshelyeiről alkotott kördiagram	77
12. ábra. Eszközök elhelyezésének mértékarányai – oktatói válaszok alapján – az „e-learning”-es módszertani eszközhalmazban	78
13. ábra. Internetes tartalom fejlesztésére adott oktatói válaszokat összesítő diagram	79
14. ábra. Internethasználat gyakorisága a turisztikai oktatók körében	79
15. ábra. „Szívesen venne-e részt web alapú oktatási módszerekről szóló továbbképzésen, tanfolyamon?” kérdésre adott válaszainak eloszlása a felsőfokú turisztikai oktatók körében, 2012-ben	82
16. ábra. A felsőfokú turizmusképzésben szereplő informatikai ismeretkörök aszerint, hogy szükség van rá, vagy nincs (oktatói kérdőívben mért adatok alapján 2012-ben)	91
17. ábra. Informatikai tárgykörök elhelyezkedése a felsőfokú turizmusképzésben (2012. kérdőíves felmérés alapján,)	92
18. ábra. Informatikai ismeretkörök és turizmusinformatikai kompetenciák lehetséges kapcsolata a felsőfokú turizmusképzésben	112
1. térkép. Magyarország alap- és mesterképzéseinek elhelyezkedése az államilag finanszírozott turisztikai szakon. A körök nagysága a felvételi létszámkapacitás arányait szemlélteti.	41

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.	táblázat. Turisztikai alkalmazások csoportosítása az alkalmazott informatika alrendszerei szerinti bontásban	27
2.	táblázat. Az e-learning oktatásmódszertani eszközeinek csoportosítása a szinkron és aszinkron szervezési módok szerint	36
3.	táblázat. Felvételi irányszámok és képzési helyszínek 2011-ben turizmus-vendéglátás BA és turizmus menedzsment MA szakokon	42
4.	táblázat. A felsőfokú turizmusoktatás komplexitása a hazai intézményeken belül, 2010-ben	44
5.	táblázat. Fontosabb turizmusképzési intézmények a Duna Régióban (Magyarország nélkül), 2012-ben	45
6.	táblázat. Turizmusképzési szakirányok intézményenként a Duna Régióban	46
7.	táblázat. A turisztikai vonzerők és a turisztikai képzések fejlesztési lehetőségei a Duna Régióban	48
8.	táblázat. Turizmusképzési helyszínek 2006-ban Magyarországon, a 2006-os Felvételi tájékoztató alapján	62
9.	táblázat. Turizmus képzési lehetőségek intézményei Magyarországon 2011-ben, a Felvételi tájékoztató alapján	62
10.	táblázat. Turizmusképzést folytató azon intézmények listája, ahonnan kitöltött oktatói kérdőívek érkeztek 2012-ben	65
11.	táblázat. A vizsgálat korcsoportjai a kérdőívet kitöltő oktatók életkora szerinti bontásában.....	66
12.	táblázat. Eltérésnégyzet-arányhoz tartozó szignifikancia szintek az egyes számítástechnikai eszközök esetében, SPSS program segítségével készült összesítő táblázat, 2012	68
13.	táblázat. Számítógépes alkalmazásokhoz és a „Korcsoport” változó viszonyához tartozó valós és hiányzó értékek, valamint a teljes mintanagyság (N: érték, Percent: százalék a teljes nagysághoz képest)	71
14.	táblázat. A „Korcsoport” változó és a számítógépes alkalmazások között kiszámolt szignifikancia értékek	72
15.	táblázat. Számítógépes alkalmazásokhoz és az Informatikai végzettséget mutató változó viszonyához tartozó valós és hiányzó értékek, valamint a teljes mintanagyság (N: érték, Percent: százalék a teljes nagysághoz képest)	75
16.	táblázat. A számítógéppel segített oktatásra vonatkozó kérdések válaszlehetőségeit bejelölők száma, és a válaszadók %-os megoszlása (17,18,19,20 kérdések)	84
17.	táblázat. A felsőfokú turisztikai képzésben szereplő informatikai ismeretkörök fontosságának megítélése az abban dolgozó oktatók szerint (2012. évi kérdőíves felmérés alapján).....	90
18.	táblázat. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karán tanuló turizmus-vendéglátás szakos hallgatók megoldott feladatainak száma ismeretkörönként, és összesen a 2010/11-es és 2011/12-es tanévben Informatikából	97
19.	táblázat. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karán tanuló turizmus-vendéglátás szakos hallgatók teljesítményátlagai a 2010/11-es és 2011/12-es tanévben Informatika tárgyból	97
20.	táblázat. A turizmus-menedzsment Ma képzés ismeretkörei, tantárgyi példái és megszerzendő kreditpontjai a képzés létesítésének kérelme alapján, 2006	103

MELLÉKLETEK

1. Melléklet

A 2012-es kérdőívből nyert adatok, melyben a hazai, felsőfokú turisztikai képzésekben részt vevő oktatókat kérdeztük nyelvtudásukról

	angol	felsőfok	középfok	alapfok	szakmai	C	A	B	német	felsőfok	középfok	alapfok	szakmai	C	A	B	Egyéb	felsőfok	középfok	alapfok	szakmai	C	A	B	min.2nyv.					
1	angol	felsőfok				C											orosz	felsőfok							C				*	
2	angol			alapfok		C			német		középfok			C															*	
3									német	felsőfok			szakmai	C			japán			alapfok					B				*	
4	angol		középfok		szakmai	C																								
5	angol		középfok			C			német			alapfok		C															*	
6	angol		középfok			C			német		középfok			C															*	
7									német,		középfok		szakmai	C																
8	angol		középfok		szakmai	C			német		középfok		szakmai	C															*	
9	angol		középfok			C																								
10									német,		középfok			C																
11	angol			alapfok		C			német		középfok			C															*	
12	angol		középfok			C											francia	felsőfok							C				*	
13	angol		középfok			C			német		középfok			C															*	
14																													nincs	
15	angol		középfok			C			német		középfok			C															*	
16	angol	felsőfok				C											orosz		középfok		szakmai	C							*	
17	angol,		középfok			C											olasz		középfok			C							*	
18	angol		középfok			C			német,	felsőfok				C			orosz	felsőfok				C							**	
19	angol,	felsőfok				C			német,		középfok			C															*	
20	angol,		középfok			C			német		középfok			C			orosz	felsőfok				C							**	
21	angol	felsőfok	középfok		szakmai	C	A										orosz	felsőfok				C							*	
22									német			alapfok		C																
23									német		középfok			C																
24									német		középfok			C																
25	angol		középfok			C																								
26									német		középfok		szakmai	C																
27	angol,		középfok		szakmai,	C			német	felsőfok	középfok		szakmai,	C															*	
28	angol		középfok			C																								
29									német		középfok			C																
30	angol,	felsőfok				C											olasz			alapfok		C							*	
31	angol	felsőfok				C			német			alapfok		C															*	
32									német			alapfok		C																
33	angol,	felsőfok				C			német		középfok			C															*	
34									német		középfok			C																
35	angol,		középfok			C			német		középfok			C															*	
36	angol,		középfok		szakmai	C			német		középfok		szakmai	C															*	
37	angol,			alapfok		C			német,		középfok			C															*	

38								német,		középfok			C			orosz			alapfok		C		*		
39	angol		középfok			C																			
40	angol		középfok			C		német		alapfok			C										*		
41	angol	felsőfok				C		német	felsőfok				C										*		
42	angol		középfok			C		német		középfok			C										*		
43	angol,		középfok			C		német		középfok			C										*		
44	angol		középfok			C																			
45	angol		középfok			C		német		alapfok			C										*		
46	angol	felsőfok				C		német		alapfok			C										*		
47	angol			alapfok		C		német		középfok			C										*		
48								német		középfok			C										*		
49	angol		középfok			C										orosz			alapfok		C		*		
50																							nincs		
51	angol		középfok			C										orosz			alapfok		C		*		
52	angol	felsőfok				C																			
53								német		középfok			C												
54	angol		középfok			C		német		alapfok			C										*		
55								német		középfok			C												
56	angol			alapfok		C																			
57	angol			alapfok		C		német		középfok			C										*		
58	angol		középfok			C																			
59								német		középfok			C												
60								német		középfok			C												
61																							nincs		
62	angol	felsőfok				C		Német		középfok	szakmai		C										*		
63								német	felsőfok				C												
64	angol		középfok			C										spanyol			alapfok		C		*		
65	angol		középfok				A																		
66								német		középfok			C			orosz			középfok		C		*		
67	angol		középfok		szakmai	C		német	felsőfok				C										*		
68	angol	felsőfok				C		német		alapfok			C										*		
69	angol			alapfok		C																			
70								német	felsőfok				C												
71	angol		középfok			C																			
72	angol		középfok			C																			
Összesen:	50	12	32	7	6	49	2	0	47	7	32	9	7	47	0	0	14	5	3	6	1	13	0	1	43

2. Melléklet

Descriptives c. táblázatok

számítógép

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,8333	,38925	,11237	4,5860	5,0807	4,00	5,00
35-49 év	26	4,6538	,84580	,16588	4,3122	4,9955	1,00	5,00
50-64	21	4,9048	,30079	,06564	4,7678	5,0417	4,00	5,00
65 felett	3	4,6667	,57735	,33333	3,2324	6,1009	4,00	5,00
Total	62	4,7742	,61189	,07771	4,6188	4,9296	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,811	3	,270	,712	,549
Within Groups	22,027	58	,380		
Total	22,839	61			

Descriptives

internet

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,7500	,45227	,13056	4,4626	5,0374	4,00	5,00
35-49 év	26	4,7308	,82741	,16227	4,3966	5,0650	1,00	5,00
50-64	21	4,8571	,35857	,07825	4,6939	5,0204	4,00	5,00
65 felett	3	4,6667	,57735	,33333	3,2324	6,1009	4,00	5,00
Total	62	4,7742	,61189	,07771	4,6188	4,9296	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,235	3	,078	,201	,895
Within Groups	22,603	58	,390		
Total	22,839	61			

Descriptives

laptop, notebook

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,5000	,67420	,19462	4,0716	4,9284	3,00	5,00
35-49 év	26	4,2308	1,06987	,20982	3,7986	4,6629	1,00	5,00
50-64	21	4,3810	,86465	,18868	3,9874	4,7745	2,00	5,00
65 felett	3	4,6667	,57735	,33333	3,2324	6,1009	4,00	5,00
Total	62	4,3548	,90711	,11520	4,1245	4,5852	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,959	3	,320	,377	,770
Within Groups	49,234	58	,849		
Total	50,194	61			

Descriptives

könyvek

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,3333	,65134	,18803	3,9195	4,7472	3,00	5,00
35-49 év	26	4,5385	,98917	,19399	4,1389	4,9380	1,00	5,00
50-64	21	4,6667	,57735	,12599	4,4039	4,9295	3,00	5,00
65 felett	3	5,0000	,00000	,00000	5,0000	5,0000	5,00	5,00
Total	62	4,5645	,78136	,09923	4,3661	4,7629	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,447	3	,482	,782	,509
Within Groups	35,795	58	,617		
Total	37,242	61			

Descriptives

nyomtatott újságok, folyóiratok

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,0833	,79296	,22891	3,5795	4,5872	2,00	5,00
35-49 év	26	3,8846	,90893	,17826	3,5175	4,2517	2,00	5,00
50-64	21	3,7619	,70034	,15283	3,4431	4,0807	2,00	5,00
65 felett	3	3,0000	1,00000	,57735	,5159	5,4841	2,00	4,00
Total	62	3,8387	,83359	,10587	3,6270	4,0504	2,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,007	3	1,002	1,476	,230
Within Groups	39,380	58	,679		
Total	42,387	61			

Descriptives

e-folyóiratok

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	4,0833	,51493	,14865	3,7562	4,4105	3,00	5,00
35-49 év	26	3,7692	1,03180	,20235	3,3525	4,1860	1,00	5,00
50-64	21	3,7619	,99523	,21718	3,3089	4,2149	2,00	5,00
65 felett	3	3,0000	1,00000	,57735	,5159	5,4841	2,00	4,00
Total	62	3,7903	,94326	,11979	3,5508	4,0299	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,933	3	,978	1,104	,355
Within Groups	51,342	58	,885		
Total	54,274	61			

Descriptives

televízió

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	3,0833	,99620	,28758	2,4504	3,7163	2,00	5,00
35-49 év	26	2,7308	1,11562	,21879	2,2802	3,1814	1,00	5,00
50-64	21	3,0476	1,02353	,22335	2,5817	3,5135	1,00	5,00
65 felett	3	3,3333	,57735	,33333	1,8991	4,7676	3,00	4,00
Total	62	2,9355	1,03814	,13184	2,6718	3,1991	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,091	3	,697	,635	,595
Within Groups	63,651	58	1,097		
Total	65,742	61			

Descriptives

rádió

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	2,5000	1,08711	,31382	1,8093	3,1907	1,00	4,00
35-49 év	26	2,5000	,86023	,16871	2,1525	2,8475	1,00	4,00
50-64	21	2,8095	1,20909	,26385	2,2592	3,3599	1,00	5,00
65 felett	3	3,3333	1,15470	,66667	,4649	6,2018	2,00	4,00

Total	62	2,6452	1,04170	,13230	2,3806	2,9097	1,00	5,00
-------	----	--------	---------	--------	--------	--------	------	------

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,789	3	,930	,850	,472
Within Groups	63,405	58	1,093		
Total	66,194	61			

Descriptives

közösségi portálok az interneten

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
20-34 év	12	3,1667	1,26730	,36584	2,3615	3,9719	2,00	5,00
35-49 év	26	2,5385	,98917	,19399	2,1389	2,9380	1,00	5,00
50-64	21	2,6667	1,31656	,28730	2,0674	3,2660	1,00	5,00
65 felett	3	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
Total	62	2,6290	1,20428	,15294	2,3232	2,9349	1,00	5,00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	11,673	3	3,891	2,939	,041
Within Groups	76,795	58	1,324		
Total	88,468	61			

3. Melléklet

Crosstabs

Korcsoport * Irodai programcsomag használata

		Irodai programcsomag használata					Total
		1,00	2,00	3,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	1	0	0	0	11	12
	Expected Count	,6	,6	,2	,4	10,3	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	91,7%	100,0%
	% within Irodai programcsomag használata	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	20,8%	19,4%
	% of Total	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	17,7%	19,4%
	Count	1	2	0	2	21	26
	Expected Count	1,3	1,3	,4	,8	22,2	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	3,8%	7,7%	0,0%	7,7%	80,8%	100,0%
	% within Irodai programcsomag használata	33,3%	66,7%	0,0%	100,0%	39,6%	41,9%
	% of Total	1,6%	3,2%	0,0%	3,2%	33,9%	41,9%
	Count	1	0	1	0	19	21
	Expected Count	1,0	1,0	,3	,7	18,0	21,0
	50-64 % within Korcsoport	4,8%	0,0%	4,8%	0,0%	90,5%	100,0%
	% within Irodai programcsomag használata	33,3%	0,0%	100,0%	0,0%	35,8%	33,9%
	% of Total	1,6%	0,0%	1,6%	0,0%	30,6%	33,9%
Count	0	1	0	0	2	3	
Expected Count	,1	,1	,0	,1	2,6	3,0	
65 felett % within Korcsoport	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%	
% within Irodai programcsomag használata	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	3,8%	4,8%	
% of Total	0,0%	1,6%	0,0%	0,0%	3,2%	4,8%	
Count	3	3	1	2	53	62	
Expected Count	3,0	3,0	1,0	2,0	53,0	62,0	
Total % within Korcsoport	4,8%	4,8%	1,6%	3,2%	85,5%	100,0%	
% within Irodai programcsomag használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	4,8%	4,8%	1,6%	3,2%	85,5%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,598 ^a	12	,399
Likelihood Ratio	12,267	12	,424
Linear-by-Linear Association	,133	1	,715
N of Valid Cases	62		

a. 17 cells (85,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Médialejtszó használata

Crosstab

		Médialejtszó használata						Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	0	2	1	2	5	2	12
	Expected Count	,2	1,4	1,5	3,3	3,7	1,9	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	16,7%	8,3%	16,7%	41,7%	16,7%	100,0%
	% within Médialejtszó használata	0,0%	28,6%	12,5%	11,8%	26,3%	20,0%	19,4%
	% of Total	0,0%	3,2%	1,6%	3,2%	8,1%	3,2%	19,4%
	Count	0	1	1	11	9	4	26
	Expected Count	,4	2,9	3,4	7,1	8,0	4,2	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	0,0%	3,8%	3,8%	42,3%	34,6%	15,4%	100,0%
	% within Médialejtszó használata	0,0%	14,3%	12,5%	64,7%	47,4%	40,0%	41,9%
	% of Total	0,0%	1,6%	1,6%	17,7%	14,5%	6,5%	41,9%
	Count	1	2	5	4	5	4	21
	Expected Count	,3	2,4	2,7	5,8	6,4	3,4	21,0
	50-64 % within Korcsoport	4,8%	9,5%	23,8%	19,0%	23,8%	19,0%	100,0%
	% within Médialejtszó használata	100,0%	28,6%	62,5%	23,5%	26,3%	40,0%	33,9%
	% of Total	1,6%	3,2%	8,1%	6,5%	8,1%	6,5%	33,9%
Count	0	2	1	0	0	0	3	
Expected Count	,0	,3	,4	,8	,9	,5	3,0	
65 felett % within Korcsoport	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Médialejtszó használata	0,0%	28,6%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	0,0%	3,2%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	1	7	8	17	19	10	62	
Expected Count	1,0	7,0	8,0	17,0	19,0	10,0	62,0	
Total % within Korcsoport	1,6%	11,3%	12,9%	27,4%	30,6%	16,1%	100,0%	
% within Médialejtszó használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	1,6%	11,3%	12,9%	27,4%	30,6%	16,1%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,918 ^a	15	,086
Likelihood Ratio	21,182	15	,131
Linear-by-Linear Association	3,927	1	,048
N of Valid Cases	62		

a. 20 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Képszerkesztők használata

Crosstab

		Képszerkesztők használata						Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	0	2	5	2	2	1	12
	Expected Count	,4	4,5	3,5	2,2	,8	,6	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	16,7%	41,7%	16,7%	16,7%	8,3%	100,0%
	% within Képszerkesztők használata	0,0%	8,7%	27,8%	18,2%	50,0%	33,3%	19,7%
	% of Total	0,0%	3,3%	8,2%	3,3%	3,3%	1,6%	19,7%
	Count	1	10	11	3	1	0	26
	Expected Count	,9	9,8	7,7	4,7	1,7	1,3	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	3,8%	38,5%	42,3%	11,5%	3,8%	0,0%	100,0%
	% within Képszerkesztők használata	50,0%	43,5%	61,1%	27,3%	25,0%	0,0%	42,6%
	% of Total	1,6%	16,4%	18,0%	4,9%	1,6%	0,0%	42,6%
	Count	1	9	1	6	1	2	20
	Expected Count	,7	7,5	5,9	3,6	1,3	1,0	20,0
	50-64 % within Korcsoport	5,0%	45,0%	5,0%	30,0%	5,0%	10,0%	100,0%
	% within Képszerkesztők használata	50,0%	39,1%	5,6%	54,5%	25,0%	66,7%	32,8%
	% of Total	1,6%	14,8%	1,6%	9,8%	1,6%	3,3%	32,8%
Count	0	2	1	0	0	0	3	
Expected Count	,1	1,1	,9	,5	,2	,1	3,0	
65 felett % within Korcsoport	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Képszerkesztők használata	0,0%	8,7%	5,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	
% of Total	0,0%	3,3%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	
Count	2	23	18	11	4	3	61	
Expected Count	2,0	23,0	18,0	11,0	4,0	3,0	61,0	
Total % within Korcsoport	3,3%	37,7%	29,5%	18,0%	6,6%	4,9%	100,0%	
% within Képszerkesztők használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	3,3%	37,7%	29,5%	18,0%	6,6%	4,9%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,134 ^a	15	,311
Likelihood Ratio	20,958	15	,138
Linear-by-Linear Association	1,172	1	,279
N of Valid Cases	61		

a. 20 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Statisztikai prog.használata

Crosstab

		Statisztikai prog.használata					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Korcsoport	Count	1	3	4	4	0	12
	Expected Count	2,1	4,1	4,1	1,5	,2	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	8,3%	25,0%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
	% within Statisztikai prog.használata	9,1%	14,3%	19,0%	50,0%	0,0%	19,4%
	% of Total	1,6%	4,8%	6,5%	6,5%	0,0%	19,4%
	Count	7	7	9	3	0	26
	Expected Count	4,6	8,8	8,8	3,4	,4	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	26,9%	26,9%	34,6%	11,5%	0,0%	100,0%
	% within Statisztikai prog.használata	63,6%	33,3%	42,9%	37,5%	0,0%	41,9%
	% of Total	11,3%	11,3%	14,5%	4,8%	0,0%	41,9%
	Count	2	10	7	1	1	21
	Expected Count	3,7	7,1	7,1	2,7	,3	21,0
	50-64 % within Korcsoport	9,5%	47,6%	33,3%	4,8%	4,8%	100,0%
	% within Statisztikai prog.használata	18,2%	47,6%	33,3%	12,5%	100,0%	33,9%
	% of Total	3,2%	16,1%	11,3%	1,6%	1,6%	33,9%
	Count	1	1	1	0	0	3
	Expected Count	,5	1,0	1,0	,4	,0	3,0
	65 felett % within Korcsoport	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within Statisztikai prog.használata	9,1%	4,8%	4,8%	0,0%	0,0%	4,8%
	% of Total	1,6%	1,6%	1,6%	0,0%	0,0%	4,8%
Count	11	21	21	8	1	62	
Expected Count	11,0	21,0	21,0	8,0	1,0	62,0	
Total % within Korcsoport	17,7%	33,9%	33,9%	12,9%	1,6%	100,0%	
% within Statisztikai prog.használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	17,7%	33,9%	33,9%	12,9%	1,6%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,211 ^a	12	,429
Likelihood Ratio	11,946	12	,450
Linear-by-Linear Association	1,594	1	,207
N of Valid Cases	62		

a. 16 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Bőngésző programok

Crosstab

		Bőngésző programok			Total
		2,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	0	1	11	12
	Expected Count	,6	,2	11,2	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	8,3%	91,7%	100,0%
	% within Bőngésző programok	0,0%	100,0%	19,0%	19,4%
	% of Total	0,0%	1,6%	17,7%	19,4%
	Count	1	0	25	26
	Expected Count	1,3	,4	24,3	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	3,8%	0,0%	96,2%	100,0%
	% within Bőngésző programok	33,3%	0,0%	43,1%	41,9%
	% of Total	1,6%	0,0%	40,3%	41,9%
	Count	1	0	20	21
	Expected Count	1,0	,3	19,6	21,0
	50-64 % within Korcsoport	4,8%	0,0%	95,2%	100,0%
	% within Bőngésző programok	33,3%	0,0%	34,5%	33,9%
	% of Total	1,6%	0,0%	32,3%	33,9%
Count	1	0	2	3	
Expected Count	,1	,0	2,8	3,0	
65 felett % within Korcsoport	33,3%	0,0%	66,7%	100,0%	
% within Bőngésző programok	33,3%	0,0%	3,4%	4,8%	
% of Total	1,6%	0,0%	3,2%	4,8%	
Count	3	1	58	62	
Expected Count	3,0	1,0	58,0	62,0	
Total % within Korcsoport	4,8%	1,6%	93,5%	100,0%	
% within Bőngésző programok	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	4,8%	1,6%	93,5%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,096 ^a	6	,121
Likelihood Ratio	6,941	6	,326
Linear-by-Linear Association	1,966	1	,161
N of Valid Cases	62		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Keresőmotorok használata

Crosstab

		Keresőmotorok használata				Total
		2,00	3,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	0	0	3	9	12
	Expected Count	,2	,4	1,0	10,5	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
	% within Keresőmotorok használata	0,0%	0,0%	60,0%	16,7%	19,4%
	% of Total	0,0%	0,0%	4,8%	14,5%	19,4%
	Count	1	1	0	24	26
	Expected Count	,4	,8	2,1	22,6	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	3,8%	3,8%	0,0%	92,3%	100,0%
	% within Keresőmotorok használata	100,0%	50,0%	0,0%	44,4%	41,9%
	% of Total	1,6%	1,6%	0,0%	38,7%	41,9%
	Count	0	0	2	19	21
	Expected Count	,3	,7	1,7	18,3	21,0
	50-64 % within Korcsoport	0,0%	0,0%	9,5%	90,5%	100,0%
	% within Keresőmotorok használata	0,0%	0,0%	40,0%	35,2%	33,9%
	% of Total	0,0%	0,0%	3,2%	30,6%	33,9%
	Count	0	1	0	2	3
Expected Count	,0	,1	,2	2,6	3,0	
65 felett % within Korcsoport	0,0%	33,3%	0,0%	66,7%	100,0%	
% within Keresőmotorok használata	0,0%	50,0%	0,0%	3,7%	4,8%	
% of Total	0,0%	1,6%	0,0%	3,2%	4,8%	
Count	1	2	5	54	62	
Expected Count	1,0	2,0	5,0	54,0	62,0	
Total % within Korcsoport	1,6%	3,2%	8,1%	87,1%	100,0%	
% within Keresőmotorok használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	1,6%	3,2%	8,1%	87,1%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,026 ^a	9	,035
Likelihood Ratio	14,689	9	,100
Linear-by-Linear Association	,078	1	,780
N of Valid Cases	62		

a. 13 cells (81,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Közösségi portálok használata

Crosstab

		Közösségi portálok használata						Total	
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00		
Korcsoport	Count	0	0	2	2	3	5	12	
	20-34 év	Expected Count	1,0	3,1	2,3	,4	1,9	3,3	12,0
	% within Korcsoport	0,0%	0,0%	16,7%	16,7%	25,0%	41,7%	100,0%	
	% within Közösségi portálok használata	0,0%	0,0%	16,7%	100,0%	30,0%	29,4%	19,4%	
	% of Total	0,0%	0,0%	3,2%	3,2%	4,8%	8,1%	19,4%	
	Count	2	5	6	0	5	8	26	
	35-49 év	Expected Count	2,1	6,7	5,0	,8	4,2	7,1	26,0
	% within Korcsoport	7,7%	19,2%	23,1%	0,0%	19,2%	30,8%	100,0%	
	% within Közösségi portálok használata	40,0%	31,3%	50,0%	0,0%	50,0%	47,1%	41,9%	
	% of Total	3,2%	8,1%	9,7%	0,0%	8,1%	12,9%	41,9%	
	Count	2	10	3	0	2	4	21	
	50-64	Expected Count	1,7	5,4	4,1	,7	3,4	5,8	21,0
	% within Korcsoport	9,5%	47,6%	14,3%	0,0%	9,5%	19,0%	100,0%	
	% within Közösségi portálok használata	40,0%	62,5%	25,0%	0,0%	20,0%	23,5%	33,9%	
	% of Total	3,2%	16,1%	4,8%	0,0%	3,2%	6,5%	33,9%	
Count	1	1	1	0	0	0	3		
65 felett	Expected Count	,2	,8	,6	,1	,5	,8	3,0	
% within Korcsoport	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%		
% within Közösségi portálok használata	20,0%	6,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%		
% of Total	1,6%	1,6%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%		
Count	5	16	12	2	10	17	62		
Total	Expected Count	5,0	16,0	12,0	2,0	10,0	17,0	62,0	
% within Korcsoport	8,1%	25,8%	19,4%	3,2%	16,1%	27,4%	100,0%		
% within Közösségi portálok használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		
% of Total	8,1%	25,8%	19,4%	3,2%	16,1%	27,4%	100,0%		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,165 ^a	15	,062
Likelihood Ratio	25,879	15	,039
Linear-by-Linear Association	11,112	1	,001
N of Valid Cases	62		

a. 19 cells (79,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Wikipédia használata

Crosstab

		Wikipédia használata						Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	1	1	5	1	3	1	12
	Expected Count	,6	1,9	4,3	2,5	1,9	,8	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	8,3%	8,3%	41,7%	8,3%	25,0%	8,3%	100,0%
	% within Wikipédia használata	33,3%	10,0%	22,7%	7,7%	30,0%	25,0%	19,4%
	% of Total	1,6%	1,6%	8,1%	1,6%	4,8%	1,6%	19,4%
	Count	0	5	8	7	4	2	26
	Expected Count	1,3	4,2	9,2	5,5	4,2	1,7	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	0,0%	19,2%	30,8%	26,9%	15,4%	7,7%	100,0%
	% within Wikipédia használata	0,0%	50,0%	36,4%	53,8%	40,0%	50,0%	41,9%
	% of Total	0,0%	8,1%	12,9%	11,3%	6,5%	3,2%	41,9%
	Count	1	3	9	5	2	1	21
	Expected Count	1,0	3,4	7,5	4,4	3,4	1,4	21,0
	50-64 % within Korcsoport	4,8%	14,3%	42,9%	23,8%	9,5%	4,8%	100,0%
	% within Wikipédia használata	33,3%	30,0%	40,9%	38,5%	20,0%	25,0%	33,9%
	% of Total	1,6%	4,8%	14,5%	8,1%	3,2%	1,6%	33,9%
Count	1	1	0	0	1	0	3	
Expected Count	,1	,5	1,1	,6	,5	,2	3,0	
65 felett % within Korcsoport	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%	
% within Wikipédia használata	33,3%	10,0%	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	1,6%	1,6%	0,0%	0,0%	1,6%	0,0%	4,8%	
Count	3	10	22	13	10	4	62	
Expected Count	3,0	10,0	22,0	13,0	10,0	4,0	62,0	
Total % within Korcsoport	4,8%	16,1%	35,5%	21,0%	16,1%	6,5%	100,0%	
% within Wikipédia használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	4,8%	16,1%	35,5%	21,0%	16,1%	6,5%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,666 ^a	15	,551
Likelihood Ratio	13,930	15	,531
Linear-by-Linear Association	1,230	1	,267
N of Valid Cases	62		

a. 21 cells (87,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,15.

Korcsoport * Filemegosztó használata

Crosstab

		Filemegosztó használata					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Korcsoport	Count	1	4	3	2	1	11
	Expected Count	3,1	4,7	2,2	,4	,7	11,0
	20-34 év % within Korcsoport	9,1%	36,4%	27,3%	18,2%	9,1%	100,0%
	% within Filemegosztó használata	5,9%	15,4%	25,0%	100,0%	25,0%	18,0%
	% of Total	1,6%	6,6%	4,9%	3,3%	1,6%	18,0%
	Count	11	7	7	0	1	26
	Expected Count	7,2	11,1	5,1	,9	1,7	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	42,3%	26,9%	26,9%	0,0%	3,8%	100,0%
	% within Filemegosztó használata	64,7%	26,9%	58,3%	0,0%	25,0%	42,6%
	% of Total	18,0%	11,5%	11,5%	0,0%	1,6%	42,6%
	Count	3	14	2	0	2	21
	Expected Count	5,9	9,0	4,1	,7	1,4	21,0
	50-64 % within Korcsoport	14,3%	66,7%	9,5%	0,0%	9,5%	100,0%
	% within Filemegosztó használata	17,6%	53,8%	16,7%	0,0%	50,0%	34,4%
	% of Total	4,9%	23,0%	3,3%	0,0%	3,3%	34,4%
Count	2	1	0	0	0	3	
Expected Count	,8	1,3	,6	,1	,2	3,0	
65 felett % within Korcsoport	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Filemegosztó használata	11,8%	3,8%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	
% of Total	3,3%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	
Count	17	26	12	2	4	61	
Expected Count	17,0	26,0	12,0	2,0	4,0	61,0	
Total % within Korcsoport	27,9%	42,6%	19,7%	3,3%	6,6%	100,0%	
% within Filemegosztó használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	27,9%	42,6%	19,7%	3,3%	6,6%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,537 ^a	12	,023
Likelihood Ratio	22,136	12	,036
Linear-by-Linear Association	2,515	1	,113
N of Valid Cases	61		

a. 15 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Levelezőprogramok használata

Crosstab

		Levelezőprogramok használata				Total	
		3,00	4,00	5,00	6,00		
Korcsoport	Count	0	0	0	12	12	
	20-34 év	Expected Count	,2	,2	,8	10,8	12,0
	% within Korcsoport	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%	
	% within Levelezőprogramok használata	0,0%	0,0%	0,0%	21,4%	19,4%	
	% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	19,4%	19,4%	
	Count	1	0	4	21	26	
	35-49 év	Expected Count	,4	,4	1,7	23,5	26,0
	% within Korcsoport	3,8%	0,0%	15,4%	80,8%	100,0%	
	% within Levelezőprogramok használata	100,0%	0,0%	100,0%	37,5%	41,9%	
	% of Total	1,6%	0,0%	6,5%	33,9%	41,9%	
	Count	0	0	0	21	21	
	50-64 év	Expected Count	,3	,3	1,4	19,0	21,0
	% within Korcsoport	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%	
	% within Levelezőprogramok használata	0,0%	0,0%	0,0%	37,5%	33,9%	
	% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	33,9%	33,9%	
Count	0	1	0	2	3		
65 felett	Expected Count	,0	,0	,2	2,7	3,0	
% within Korcsoport	0,0%	33,3%	0,0%	66,7%	100,0%		
% within Levelezőprogramok használata	0,0%	100,0%	0,0%	3,6%	4,8%		
% of Total	0,0%	1,6%	0,0%	3,2%	4,8%		
Count	1	1	4	56	62		
Total	Expected Count	1,0	1,0	4,0	56,0	62,0	
% within Korcsoport	1,6%	1,6%	6,5%	90,3%	100,0%		
% within Levelezőprogramok használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		
% of Total	1,6%	1,6%	6,5%	90,3%	100,0%		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,380 ^a	9	,001
Likelihood Ratio	15,555	9	,077
Linear-by-Linear Association	,312	1	,576
N of Valid Cases	62		

a. 13 cells (81,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Chat programok használata

Crosstab

		Chat programok haszn.						Total	
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00		
Korcsoport	20-34 év	Count	0	3	2	3	4	0	12
		Expected Count	,4	3,9	1,5	1,4	3,3	1,5	12,0
		% within Korcsoport	0,0%	25,0%	16,7%	25,0%	33,3%	0,0%	100,0%
		% within Chat programok haszn.	0,0%	15,0%	25,0%	42,9%	23,5%	0,0%	19,4%
		% of Total	0,0%	4,8%	3,2%	4,8%	6,5%	0,0%	19,4%
		Count	0	9	5	3	5	4	26
		Expected Count	,8	8,4	3,4	2,9	7,1	3,4	26,0
		% within Korcsoport	0,0%	34,6%	19,2%	11,5%	19,2%	15,4%	100,0%
		% within Chat programok haszn.	0,0%	45,0%	62,5%	42,9%	29,4%	50,0%	41,9%
		% of Total	0,0%	14,5%	8,1%	4,8%	8,1%	6,5%	41,9%
		Count	2	6	0	1	8	4	21
		Expected Count	,7	6,8	2,7	2,4	5,8	2,7	21,0
		% within Korcsoport	9,5%	28,6%	0,0%	4,8%	38,1%	19,0%	100,0%
		% within Chat programok haszn.	100,0%	30,0%	0,0%	14,3%	47,1%	50,0%	33,9%
		% of Total	3,2%	9,7%	0,0%	1,6%	12,9%	6,5%	33,9%
	Count	0	2	1	0	0	0	3	
	Expected Count	,1	1,0	,4	,3	,8	,4	3,0	
	% within Korcsoport	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	% within Chat programok haszn.	0,0%	10,0%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
	% of Total	0,0%	3,2%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
	Count	2	20	8	7	17	8	62	
	Expected Count	2,0	20,0	8,0	7,0	17,0	8,0	62,0	
	% within Korcsoport	3,2%	32,3%	12,9%	11,3%	27,4%	12,9%	100,0%	
	% within Chat programok haszn.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	3,2%	32,3%	12,9%	11,3%	27,4%	12,9%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,243 ^a	15	,250
Likelihood Ratio	23,403	15	,076
Linear-by-Linear Association	,085	1	,771
N of Valid Cases	62		

a. 20 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Online játékok használata

Crosstab

		Online játékok használata				Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	
Korcsoport	Count	0	10	2	0	12
	Expected Count	2,1	7,9	1,4	,6	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	83,3%	16,7%	0,0%	100,0%
	% within Online játékok használata	0,0%	24,4%	28,6%	0,0%	19,4%
	% of Total	0,0%	16,1%	3,2%	0,0%	19,4%
	Count	3	16	4	3	26
	Expected Count	4,6	17,2	2,9	1,3	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	11,5%	61,5%	15,4%	11,5%	100,0%
	% within Online játékok használata	27,3%	39,0%	57,1%	100,0%	41,9%
	% of Total	4,8%	25,8%	6,5%	4,8%	41,9%
	Count	6	14	1	0	21
	Expected Count	3,7	13,9	2,4	1,0	21,0
	50-64 % within Korcsoport	28,6%	66,7%	4,8%	0,0%	100,0%
	% within Online játékok használata	54,5%	34,1%	14,3%	0,0%	33,9%
	% of Total	9,7%	22,6%	1,6%	0,0%	33,9%
	Count	2	1	0	0	3
Expected Count	,5	2,0	,3	,1	3,0	
65 felett % within Korcsoport	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Online játékok használata	18,2%	2,4%	0,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	3,2%	1,6%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	11	41	7	3	62	
Expected Count	11,0	41,0	7,0	3,0	62,0	
Total % within Korcsoport	17,7%	66,1%	11,3%	4,8%	100,0%	
% within Online játékok használata	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	17,7%	66,1%	11,3%	4,8%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,216 ^a	9	,085
Likelihood Ratio	17,131	9	,047
Linear-by-Linear Association	6,496	1	,011
N of Valid Cases	62		

a. 13 cells (81,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,15.

Korcsoport * Blogozás

Crosstab

		Blogozás				Total	
		1,00	2,00	3,00	6,00		
Korcsoport	Count	0	10	2	0	12	
	Expected Count	1,9	8,9	1,0	,2	12,0	
	20-34 év	% within Korcsoport	0,0%	83,3%	16,7%	0,0%	100,0%
	% within Blogozás	0,0%	21,7%	40,0%	0,0%	19,4%	
	% of Total	0,0%	16,1%	3,2%	0,0%	19,4%	
	Count	3	20	2	1	26	
	Expected Count	4,2	19,3	2,1	,4	26,0	
	35-49 év	% within Korcsoport	11,5%	76,9%	7,7%	3,8%	100,0%
	% within Blogozás	30,0%	43,5%	40,0%	100,0%	41,9%	
	% of Total	4,8%	32,3%	3,2%	1,6%	41,9%	
	Count	6	14	1	0	21	
	Expected Count	3,4	15,6	1,7	,3	21,0	
	50-64	% within Korcsoport	28,6%	66,7%	4,8%	0,0%	100,0%
	% within Blogozás	60,0%	30,4%	20,0%	0,0%	33,9%	
	% of Total	9,7%	22,6%	1,6%	0,0%	33,9%	
	Count	1	2	0	0	3	
	Expected Count	,5	2,2	,2	,0	3,0	
	65 felett	% within Korcsoport	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within Blogozás	10,0%	4,3%	0,0%	0,0%	4,8%	
	% of Total	1,6%	3,2%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	10	46	5	1	62		
Expected Count	10,0	46,0	5,0	1,0	62,0		
Total	% within Korcsoport	16,1%	74,2%	8,1%	1,6%	100,0%	
% within Blogozás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		
% of Total	16,1%	74,2%	8,1%	1,6%	100,0%		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,202 ^a	9	,514
Likelihood Ratio	10,048	9	,347
Linear-by-Linear Association	3,650	1	,056
N of Valid Cases	62		

a. 13 cells (81,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Fórumozás

Crosstab

		Fórumozás					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Korcsoport	Count	0	5	4	2	1	12
	Expected Count	1,9	6,4	2,5	,8	,4	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	41,7%	33,3%	16,7%	8,3%	100,0%
	% within Fórumozás	0,0%	15,2%	30,8%	50,0%	50,0%	19,4%
	% of Total	0,0%	8,1%	6,5%	3,2%	1,6%	19,4%
	Count	4	15	6	1	0	26
	Expected Count	4,2	13,8	5,5	1,7	,8	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	15,4%	57,7%	23,1%	3,8%	0,0%	100,0%
	% within Fórumozás	40,0%	45,5%	46,2%	25,0%	0,0%	41,9%
	% of Total	6,5%	24,2%	9,7%	1,6%	0,0%	41,9%
	Count	5	11	3	1	1	21
	Expected Count	3,4	11,2	4,4	1,4	,7	21,0
	50-64 % within Korcsoport	23,8%	52,4%	14,3%	4,8%	4,8%	100,0%
	% within Fórumozás	50,0%	33,3%	23,1%	25,0%	50,0%	33,9%
	% of Total	8,1%	17,7%	4,8%	1,6%	1,6%	33,9%
Count	1	2	0	0	0	3	
Expected Count	,5	1,6	,6	,2	,1	3,0	
65 felett % within Korcsoport	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Fórumozás	10,0%	6,1%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	1,6%	3,2%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	10	33	13	4	2	62	
Expected Count	10,0	33,0	13,0	4,0	2,0	62,0	
Total % within Korcsoport	16,1%	53,2%	21,0%	6,5%	3,2%	100,0%	
% within Fórumozás	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	16,1%	53,2%	21,0%	6,5%	3,2%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,333 ^a	12	,587
Likelihood Ratio	12,874	12	,378
Linear-by-Linear Association	5,611	1	,018
N of Valid Cases	62		

a. 16 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Web shop

Crosstab

		Web shop						Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	1	4	4	2	1	0	12
	Expected Count	,8	5,0	4,6	,6	,6	,4	12,0
	% within Korcsoport	8,3%	33,3%	33,3%	16,7%	8,3%	0,0%	100,0%
	% within Web shop	25,0%	15,4%	16,7%	66,7%	33,3%	0,0%	19,4%
	% of Total	1,6%	6,5%	6,5%	3,2%	1,6%	0,0%	19,4%
	Count	0	11	13	0	2	0	26
	Expected Count	1,7	10,9	10,1	1,3	1,3	,8	26,0
	% within Korcsoport	0,0%	42,3%	50,0%	0,0%	7,7%	0,0%	100,0%
	% within Web shop	0,0%	42,3%	54,2%	0,0%	66,7%	0,0%	41,9%
	% of Total	0,0%	17,7%	21,0%	0,0%	3,2%	0,0%	41,9%
	Count	1	10	7	1	0	2	21
	Expected Count	1,4	8,8	8,1	1,0	1,0	,7	21,0
	% within Korcsoport	4,8%	47,6%	33,3%	4,8%	0,0%	9,5%	100,0%
	% within Web shop	25,0%	38,5%	29,2%	33,3%	0,0%	100,0%	33,9%
	% of Total	1,6%	16,1%	11,3%	1,6%	0,0%	3,2%	33,9%
Count	2	1	0	0	0	0	3	
Expected Count	,2	1,3	1,2	,1	,1	,1	3,0	
% within Korcsoport	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Web shop	50,0%	3,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	3,2%	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	4	26	24	3	3	2	62	
Expected Count	4,0	26,0	24,0	3,0	3,0	2,0	62,0	
% within Korcsoport	6,5%	41,9%	38,7%	4,8%	4,8%	3,2%	100,0%	
% within Web shop	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	6,5%	41,9%	38,7%	4,8%	4,8%	3,2%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32,067 ^a	15	,006
Likelihood Ratio	25,238	15	,047
Linear-by-Linear Association	1,505	1	,220
N of Valid Cases	62		

a. 19 cells (79,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Korcsoport * Banki ügyintézés

Crosstab

		Banki ügyintézés						Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Korcsoport	Count	0	0	1	8	1	2	12
	Expected Count	,2	2,3	1,0	5,0	2,3	1,2	12,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	0,0%	8,3%	66,7%	8,3%	16,7%	100,0%
	% within Banki ügyintézés	0,0%	0,0%	20,0%	30,8%	8,3%	33,3%	19,4%
	% of Total	0,0%	0,0%	1,6%	12,9%	1,6%	3,2%	19,4%
	Count	0	4	2	11	8	1	26
	Expected Count	,4	5,0	2,1	10,9	5,0	2,5	26,0
	35-49 év % within Korcsoport	0,0%	15,4%	7,7%	42,3%	30,8%	3,8%	100,0%
	% within Banki ügyintézés	0,0%	33,3%	40,0%	42,3%	66,7%	16,7%	41,9%
	% of Total	0,0%	6,5%	3,2%	17,7%	12,9%	1,6%	41,9%
	Count	1	6	2	6	3	3	21
	Expected Count	,3	4,1	1,7	8,8	4,1	2,0	21,0
	50-64 % within Korcsoport	4,8%	28,6%	9,5%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
	% within Banki ügyintézés	100,0%	50,0%	40,0%	23,1%	25,0%	50,0%	33,9%
	% of Total	1,6%	9,7%	3,2%	9,7%	4,8%	4,8%	33,9%
Count	0	2	0	1	0	0	3	
Expected Count	,0	,6	,2	1,3	,6	,3	3,0	
65 felett % within Korcsoport	0,0%	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Banki ügyintézés	0,0%	16,7%	0,0%	3,8%	0,0%	0,0%	4,8%	
% of Total	0,0%	3,2%	0,0%	1,6%	0,0%	0,0%	4,8%	
Count	1	12	5	26	12	6	62	
Expected Count	1,0	12,0	5,0	26,0	12,0	6,0	62,0	
Total % within Korcsoport	1,6%	19,4%	8,1%	41,9%	19,4%	9,7%	100,0%	
% within Banki ügyintézés	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	1,6%	19,4%	8,1%	41,9%	19,4%	9,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,512 ^a	15	,289
Likelihood Ratio	19,614	15	,187
Linear-by-Linear Association	4,962	1	,026
N of Valid Cases	62		

a. 19 cells (79,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Korcsoport * Honlapszerkesztés

Crosstab

		Honlapszerkesztés					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Korcsoport	Count	0	7	3	1	0	11
	Expected Count	3,4	4,5	1,7	1,1	,4	11,0
	20-34 év % within Korcsoport	0,0%	63,6%	27,3%	9,1%	0,0%	100,0%
	% within Honlapszerkesztés	0,0%	29,2%	33,3%	16,7%	0,0%	18,6%
	% of Total	0,0%	11,9%	5,1%	1,7%	0,0%	18,6%
	Count	10	9	4	1	1	25
	Expected Count	7,6	10,2	3,8	2,5	,8	25,0
	35-49 év % within Korcsoport	40,0%	36,0%	16,0%	4,0%	4,0%	100,0%
	% within Honlapszerkesztés	55,6%	37,5%	44,4%	16,7%	50,0%	42,4%
	% of Total	16,9%	15,3%	6,8%	1,7%	1,7%	42,4%
	Count	6	7	2	4	1	20
	Expected Count	6,1	8,1	3,1	2,0	,7	20,0
	50-64 % within Korcsoport	30,0%	35,0%	10,0%	20,0%	5,0%	100,0%
	% within Honlapszerkesztés	33,3%	29,2%	22,2%	66,7%	50,0%	33,9%
	% of Total	10,2%	11,9%	3,4%	6,8%	1,7%	33,9%
Count	2	1	0	0	0	3	
Expected Count	,9	1,2	,5	,3	,1	3,0	
65 felett % within Korcsoport	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
% within Honlapszerkesztés	11,1%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,1%	
% of Total	3,4%	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%	5,1%	
Count	18	24	9	6	2	59	
Expected Count	18,0	24,0	9,0	6,0	2,0	59,0	
Total % within Korcsoport	30,5%	40,7%	15,3%	10,2%	3,4%	100,0%	
% within Honlapszerkesztés	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	30,5%	40,7%	15,3%	10,2%	3,4%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,819 ^a	12	,382
Likelihood Ratio	16,513	12	,169
Linear-by-Linear Association	,402	1	,526
N of Valid Cases	59		

a. 16 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

4. Melléklet

Wikipédia használata * 34. Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?

Crosstab

		34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?		Total
		igen	nem	
Wikipédia használata	Count	1	2	3
	Expected Count	,1	2,9	3,0
	1,00 % within Wikipédia használata	33,3%	66,7%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	3,4%	5,0%
	% of Total	1,7%	3,3%	5,0%
	Count	0	10	10
	Expected Count	,3	9,7	10,0
	2,00 % within Wikipédia használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	17,2%	16,7%
	% of Total	0,0%	16,7%	16,7%
	Count	0	18	18
	Expected Count	,6	17,4	18,0
	3,00 % within Wikipédia használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	31,0%	30,0%
	% of Total	0,0%	30,0%	30,0%
	Count	0	14	14
	Expected Count	,5	13,5	14,0
	4,00 % within Wikipédia használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	24,1%	23,3%
	% of Total	0,0%	23,3%	23,3%
	Count	1	10	11
	Expected Count	,4	10,6	11,0
	5,00 % within Wikipédia használata	9,1%	90,9%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	17,2%	18,3%
% of Total	1,7%	16,7%	18,3%	
Count	0	4	4	
Expected Count	,1	3,9	4,0	
6,00 % within Wikipédia használata	0,0%	100,0%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	6,9%	6,7%	
% of Total	0,0%	6,7%	6,7%	
Count	2	58	60	
Expected Count	2,0	58,0	60,0	
Total % within Wikipédia használata	3,3%	96,7%	100,0%	
Total % within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	100,0%	100,0%	
Total % of Total	3,3%	96,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,097 ^a	5	,049
Likelihood Ratio	7,016	5	,219
Linear-by-Linear Association	,351	1	,554
N of Valid Cases	60		

a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Filemegosztó használata * 34. Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?

Crosstab

		34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?		Total
		igen	nem	
Filemegosztó használata	Count	0	16	16
	Expected Count	,5	15,5	16,0
	1,00 % within Filemegosztó használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	28,1%	27,1%
	% of Total	0,0%	27,1%	27,1%
	Count	0	27	27
	Expected Count	,9	26,1	27,0
	2,00 % within Filemegosztó használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	47,4%	45,8%
	% of Total	0,0%	45,8%	45,8%
	Count	0	10	10
	Expected Count	,3	9,7	10,0
	3,00 % within Filemegosztó használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	17,5%	16,9%
	% of Total	0,0%	16,9%	16,9%
	Count	1	1	2
	Expected Count	,1	1,9	2,0
	4,00 % within Filemegosztó használata	50,0%	50,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	1,8%	3,4%
	% of Total	1,7%	1,7%	3,4%
Count	1	3	4	
Expected Count	,1	3,9	4,0	
5,00 % within Filemegosztó használata	25,0%	75,0%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	5,3%	6,8%	
% of Total	1,7%	5,1%	6,8%	
Count	2	57	59	
Expected Count	2,0	57,0	59,0	
Total	% within Filemegosztó használata	3,4%	96,6%	100,0%
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	3,4%	96,6%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,831 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	10,198	4	,037
Linear-by-Linear Association	9,547	1	,002
N of Valid Cases	59		

a. 7 cells (70,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

Online játékok használata * 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?

Crosstab

		34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?		Total
		igen	nem	
Online játékok használata	Count	0	10	10
	Expected Count	,3	9,7	10,0
	1,00 % within Online játékok használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	17,2%	16,7%
	% of Total	0,0%	16,7%	16,7%
	Count	0	39	39
	Expected Count	1,3	37,7	39,0
	2,00 % within Online játékok használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	67,2%	65,0%
	% of Total	0,0%	65,0%	65,0%
	Count	1	7	8
	Expected Count	,3	7,7	8,0
3,00 % within Online játékok használata	12,5%	87,5%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	12,1%	13,3%	
% of Total	1,7%	11,7%	13,3%	
Count	1	2	3	
Expected Count	,1	2,9	3,0	
4,00 % within Online játékok használata	33,3%	66,7%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	3,4%	5,0%	
% of Total	1,7%	3,3%	5,0%	
Count	2	58	60	
Expected Count	2,0	58,0	60,0	
Total % within Online játékok használata	3,3%	96,7%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	3,3%	96,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,155 ^a	3	,007
Likelihood Ratio	7,690	3	,053
Linear-by-Linear Association	8,434	1	,004
N of Valid Cases	60		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Képszerkesztők használata * 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?

Crosstab

		34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?		Total
		igen	nem	
Képszerkesztők használata	Count	0	2	2
	Expected Count	,1	1,9	2,0
	1,00 % within Képszerkesztők használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	3,5%	3,4%
	% of Total	0,0%	3,4%	3,4%
	Count	0	23	23
	Expected Count	,8	22,2	23,0
	2,00 % within Képszerkesztők használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	40,4%	39,0%
	% of Total	0,0%	39,0%	39,0%
	Count	0	17	17
	Expected Count	,6	16,4	17,0
	3,00 % within Képszerkesztők használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	29,8%	28,8%
	% of Total	0,0%	28,8%	28,8%
	Count	1	10	11
	Expected Count	,4	10,6	11,0
	4,00 % within Képszerkesztők használata	9,1%	90,9%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	17,5%	18,6%
	% of Total	1,7%	16,9%	18,6%
Count	0	3	3	
Expected Count	,1	2,9	3,0	
5,00 % within Képszerkesztők használata	0,0%	100,0%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	5,3%	5,1%	
% of Total	0,0%	5,1%	5,1%	
Count	1	2	3	
Expected Count	,1	2,9	3,0	
6,00 % within Képszerkesztők használata	33,3%	66,7%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	50,0%	3,5%	5,1%	
% of Total	1,7%	3,4%	5,1%	
Count	2	57	59	
Expected Count	2,0	57,0	59,0	
Total % within Képszerkesztők használata	3,4%	96,6%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	3,4%	96,6%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,884 ^a	5	,054
Likelihood Ratio	6,948	5	,225
Linear-by-Linear Association	6,032	1	,014
N of Valid Cases	59		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

Statisztikai prog.használata * 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?

Crosstab

		34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?		Total
		igen	nem	
Statisztikai prog.használata	Count	0	12	12
	Expected Count	,4	11,6	12,0
	1,00 % within Statisztikai prog.használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	20,7%	20,0%
	% of Total	0,0%	20,0%	20,0%
	Count	0	20	20
	Expected Count	,7	19,3	20,0
	2,00 % within Statisztikai prog.használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	34,5%	33,3%
	% of Total	0,0%	33,3%	33,3%
	Count	0	18	18
	Expected Count	,6	17,4	18,0
	3,00 % within Statisztikai prog.használata	0,0%	100,0%	100,0%
	% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	31,0%	30,0%
	% of Total	0,0%	30,0%	30,0%
Count	2	7	9	
Expected Count	,3	8,7	9,0	
4,00 % within Statisztikai prog.használata	22,2%	77,8%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	12,1%	15,0%	
% of Total	3,3%	11,7%	15,0%	
Count	0	1	1	
Expected Count	,0	1,0	1,0	
5,00 % within Statisztikai prog.használata	0,0%	100,0%	100,0%	
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	0,0%	1,7%	1,7%	
% of Total	0,0%	1,7%	1,7%	
Count	2	58	60	
Expected Count	2,0	58,0	60,0	
Total	% within Statisztikai prog.használata	3,3%	96,7%	100,0%
% within 34.Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával?	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	3,3%	96,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,724 ^a	4	,020
Likelihood Ratio	8,003	4	,091
Linear-by-Linear Association	4,666	1	,031
N of Valid Cases	60		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,03.

Kérdőív*A felsőfokú turisztikai képzésekben résztvevő oktatók számára*

1. Kérem, jellemezze, hogy az alábbiak milyen szerepet játszanak fontosságuk szempontjából az Ön életében? (1: soha nem élek vele, 2: nem fontos, 3: kicsit fontos, 4: fontos, 5: nélkülözhetetlen számomra)

számítógép	1	2	3	4	5
internet	1	2	3	4	5
laptop, notebook	1	2	3	4	5
könyvek	1	2	3	4	5
nyomtatott újságok, folyóiratok	1	2	3	4	5
e-folyóiratok	1	2	3	4	5
televízió	1	2	3	4	5
rádió	1	2	3	4	5
közösségi portálok az interneten	1	2	3	4	5
egyéb, éspedig:.....	1	2	3	4	5

2. Rendelkezik-e a munkahelyén saját használatú számítógéppel? a) igen b) nem

3. Amennyiben igen, akkor milyen típusú az alábbiak közül?

- asztali számítógép, ami 4 évnél régebbi
- asztali számítógép, ami 2-4 év közötti
- asztali számítógép, ami 2 évnél fiatalabb
- hordozható számítógép, ami , ami 4 évnél régebbi
- hordozható számítógép, ami 2-4 év közötti
- hordozható számítógép, ami 2 évnél fiatalabb
- tablet számítógép
- okostelefon

4. Ismeri-e, illetve milyen gyakorisággal használja a következő programokat, alkalmazásokat?

<i>Program/Alkalmazás</i>	<i>1. nem ismerem</i>	<i>2. ismerem, de nem használom</i>	<i>3. ritkán használom</i>	<i>4. havonta többször használom</i>	<i>5. hetente többször használom</i>	<i>6. naponta használom</i>
Microsoft irodai programcsomag						
Médialejátszó (pl. Win. Média Player)						
Képszerkesztő (pl. Photoshop)						
Statisztikai program (pl. SPSS)						
Internetes böngésző (pl. Int Explorer, v Mozilla Firefox)						
Internetes keresőmotorok, programok (pl. Google)						
Közösségi portálok (pl. Facebook)						
Wikipédia						
Fájlmegosztó (pl. "torrentezés")						
elektronikus levelezés (pl. freemail)						
chatelés, internetes telefonálás (pl. Skype)						
online játékok						
blogolás						
fórumozás						
web shop (pl. Vatera)						
banki ügyintézés (pl. OTP Direct)						
Honlapszerkesztés (pl. saját vagy iskolai)						
Egyéb, Ön által használt alkalmazás:						
Egyéb, Ön által használt alkalmazás:						
Egyéb, Ön által használt alkalmazás:						

5. Hallott-e már az e-learningről? a) igen b) nem

6. Ha igen, honnan szerzett információkat róla?

- olvastam róla
- kollégáimtól hallottam róla
- képzés keretén belül
- konkrét e-learning képzésen vettem részt
- szakterületem
- oktatom
- e-learning módszereket használok oktatásra
- e-learning módszereket használok tanulásra
- internetes oldalakról
- egyéb, éspedig:.....

7. Ön szerint az alábbiak közül melyek tartoznak az e-learning módszerek illetve eszközök közé?

- videó konferencia
- élő rádiós adás
- fórum
- web előadás
- web szeminárium
- könyv postán való elküldése
- fénymásolás
- interaktív tananyag
- chat
- oktatófilm
- telefonos konzultáció

8. Előfordult-e már, hogy internetes tartalmat fejlesztett?

- Nem, nem tudom mi az.
- Nem, de osztottam már meg másokkal adatállományokat.
- Igen, honlapot készítettem már.
- Igen, blogot írok.
- Igen, saját szerkesztésű fájlokat osztottam/osztok meg másokkal.

9. Van-e saját weboldala?

- Igen, én készítettem.
- Igen, de nem én készítettem.
- Igen, részben én készítettem.

Nincs.

10. Milyen gyakorisággal használja oktatási munkához az internetet?

Tevékenység	1. soha	2. ritkán	3. havonta 1-2-szer	4. hetente 1-2-szer	5. naponta
felkészülés oktatásra					
tudományos kutatáshoz					
adminisztratív teendőkhöz					
kapcsolattartáshoz hallgatókkal					
kapcsolattartáshoz kollégákkal					
egyéb szakmai tevékenységhez:					

11. Van-e lehetősége, hogy oktatási segédanyagokat tároljon az intézményi tárhelyen?

- Igen, a hallgatók számára állnak rendelkezésre.
- Igen, de bonyolult munkával jár az állományok tárolása, elhelyezése.
- Nem, mert nincs rá szükségem.
- Nem, mert kötelező és ajánlott szakirodalmat adok meg a teljesítéshez.

12. Előfordul-e, hogy a hallgatóknak beadandó munkát, dolgozatot az internet segítségével kell eljuttatniuk Önhöz?

- Igen, rendszeresen.
- Igen, ritkán.
- Igen, kizárólag internet segítségével.
- Nem.
- Elfogadom elektronikus úton is és nyomtatott formátumban is.

13. Hallott-e már e-learning keretrendszerrel? a) igen b) nem

14. Ha igen, kérem, nevezze meg amely(ek)ről hallott már:

.....
.....
.....

15. Vett-e már részt valamilyen távoktatási formában? (pl. telefonos konzultáció, levelezés stb.)

- nem
- igen, oktatóként, éspedig:
- igen, diákként, éspedig:

16. Szívesen venne-e részt web alapú oktatási módszerekről szóló továbbképzésen, tanfolyamon?

- igen

- igen, de csak, ha nem önköltséges
- igen, nagyon szeretnék
- nem, mert már nem szeretnék tanulni
- nem, mert nincs időm rá
- nem, mert nem érdekel
- nem, mert nincs és nem is lesz rá szükségem.
- nem, mert ellenzem ezt az oktatási formát.

17. Szívesen oktatna-e egy Ön által választott tetszés szerinti helyen?(pl. saját otthonából, tengerpartról, kávéházból, könyvtárból stb.)

- igen, szoktam úgy oktatni
- igen, nyitott vagyok rá
- igen, de nem hiszem, hogy megvalósítható lenne.
- nem, mert ez nem lehetséges.
- nem, mert nagyon nagy költséggel járna

18. Szokott-e számítógépteremben oktatni? a) igen b) nem

19. Ha igen, használt-e már hallgatói képernyők megjelenítésére alkalmas programot? (pl. Teachernet) a) igen b) nem

20. Ha nem, el tudja-e képzelni, hogy számítógépek segítségével tanuljanak a hallgatói?
a) igen b) nem

21. Mond-e Önnek valamit az a kifejezés, hogy „számítógépek távvezérlése”?

- Igen, egy számítógép hálózatot jelent, amelynek tagjai egy konkrét számítógépről elérhetők.
- Igen, hálózatba kapcsolt eszközök fájlmegosztásra, rendszerfelügyeletre, adatok biztonsági mentésére, csoportmunkára, valamint azok igény szerinti támogatását jelenti.
- Igen, a számítógépet vezeték nélküli, nagy hatótávolságú billentyűzettel vagy távirányító készülékkel vezérlem.
- Nem, nincs elképzelésem róla.

Turizmusinformatikával kapcsolatos kérdések.

22. Oktat-e vagy oktatott-e már informatikai tárgyakat? a) igen b) nem

(Akkor töltsse ki, ha a 22-es kérdésre adott válasza „igen”. Ha „nem” választ adott, kérem, folytassa a 28-as kérdéssel.)

23. Tudja-e mit értünk turizmusinformatika alatt?

- Nem, még sosem hallottam róla.
- Nem, de nem is érdekel.
- Nem, de érdekel.
- Elképzelésem van róla.
- Igen, tudom mi az.

24. Amennyiben elképzelése van a turizmusinformatikáról, jelölje be az alábbiak közül, hogy ön szerint melyek azok a pillérek, amelyek beletartoznak.

- turisztikai információs rendszer fejlesztése
- e-marketing
- turisztikai szoftverrendszerek
- térképszerkesztés
- GPS gyártás
- közlekedési úthálózat fejlesztés
- online Tourinform hálózat
- e-kereskedelem

25. Milyen informatikával kapcsolatos tárgyakat oktat vagy oktatott turisztikai képzés keretén belül? Kérem, nevezze meg a tárgyakat:

.....

.....

.....

.....

26. Ön szerint milyen szinten van szüksége az alábbi informatikai ismeretekre egy turisztikai szakembernek?

<i>Informatikai ismeret</i>	<i>felesleges</i>	<i>néha</i>	<i>szüksége van rá</i>	<i>gyakran szüksége van rá</i>	<i>nélkülözhetetlen</i>
Információáramlási folyamatok megtervezéséhez:					
1. adatmodellezés					
2. algoritmizálás					
3. programozás					
Programozás eszközei:					
4. programozási nyelvek ismerete					
Alkalmazói feladatok megoldása számítógéppel:					
5. ábrszerkesztés					
6. szövegszerkesztés					
7. táblázatkezelés					
8. adatbáziskezelés					
9. prezentációkészítés					
10. honlapszerkesztés					
Gyakorlati problémák megoldása:					
11. szervezési ismeretek					
12. hálózatok					
Informatikai eszközök működési elve:					
13. hardver ismeretek					
14. szoftver ismeretek					
Informatika és társadalom:					
15. informatika fejlődéstörténete					
16. adatbiztonsági ismeretek					
17. informatikaalkalmazás etikai kérdései					
18. e-marketing					
19. e-kereskedelem					
Informatika matematikája:					
20. matematikai alapismeretek					
21. mátrixok					
22. analízis, függvények					

31. Milyen képzés(ek)en oktat?
- nappali tagozat, turizmus-vendéglátás szak
 - levelező tagozat, turizmus-vendéglátás szak
 - felsőfokú szakképzés, idegenforgalmi szakmenedzser szak
 - felsőfokú szakképzés, vendéglátó szakmenedzser szak
 - nappali tagozat, turizmus menedzsment szak
 - levelező tagozat, turizmus menedzsment szak

32. Rendelkezik-e tudományos fokozattal? a) igen b) nem

33. Rendelkezik-e nyelvvizsgálattal? a) igen b) nem

Nyelv: Típus: Szint:.....

Nyelv: Típus: Szint:.....

Nyelv: Típus: Szint:.....

Nyelv: Típus: Szint:.....

34. Rendelkezik-e informatikai jellegű diplomával? a) igen b) nem

A szakképzettség megnevezése:

35. Rendelkezik-e informatikai jellegű egyéb képzettséggel?(pl. ECDL) a) igen b) nem

A képzettség megnevezése:

36. Az oktatásban eddig eltöltött idő: év

37. 2011/2012. tanévben oktatott tárgyak megnevezése:

.....

Köszönjük szépen a kérdőív kitöltését!

6.Melléklet

Turisztikai képzést folytató intézmények honlapjai Magyarországon 2012-ben

Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar - www.uni-corvinus.hu	
Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar - www.bgf.hu	
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar - www.bkf.hu	
Edutus Főiskola - www.edutus.hu	
Kodolányi János Főiskola - www.kodolanyi.hu	
Szolnoki Főiskola - www.szolfportal.hu	
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar – www.pte.hu	
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar – www.szie.hu	
Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar- www.unideb.hu	
Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar – www.ektf.hu	
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar – www.uni-miskolc.hu	
Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar – www.karolyrobert.hu	
Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar – www.nyme.hu	
Pannon Egyetem	Georgikon Kar
	Gazdaságtudományi Kar. – www.uni-pannon.hu

7.Melléklet

A hallgatók informatikai ismereteinek felméréshez használt feladatok
forrás: Nagy Enikő Informatikai ismeretek, Főiskolai jegyzet PTE IGYFK, Szekszárd 2010.

1. Témakör: Információ-technológiai alapismeretek

1. Pótolja a hiányzó relációs jeleket (<, >, =) a megadott értékpárok között!

1024 bájt	<input type="text"/>	2 KB	<input type="text"/>	1 MB
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
230000 bájt	<input type="text"/>	230 KB	<input type="text"/>	2MB
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
1048576 bájt	<input type="text"/>	1024 KB	<input type="text"/>	1 MB
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
4096 bájt	<input type="text"/>	4 KB	<input type="text"/>	0,04 MB

2. Csoportosítsa a felsorolt neveket a megfelelő halmazokba!

- A) trackball
- B) monitor
- C) operációs rendszer
- D) winchester
- E) RAM
- F) Total Commander
- G) PASCAL
- H) Windows
- I) nyomtató
- J) egér
- K) billentyűzet
- L) C++

Hardver:.....

Szoftver:

3. Egészítse ki értelemszerűen a következő mondatokat!

A számítógépet működtető programok és a számítógépen futtatható programok összességét nevezzük.

Ha az egyik szoftverrel készített adatokat a másik szoftver is kezelni tudja, akkor a két szoftver egymással.

A számítógép alapvető működtetéséért a/az felelős.

Az operációs rendszer feladatai közé tartozik:

.....
.....
.....

4. Végezze el az átváltásokat!

21 Kb =bájt

16 Mb =bájt

32 Mb =Kb = bájt

3 Gb =Mb = Kb

2 Tb =Mb

5. Írjon példát a billentyűzet egyes részeinek megfelelő billentyűire! (Például Numerikus

billentyűzet: 5, +, *, Num Lock)

Funkcióbillentyűk:

Alfanumerikus billentyűk:

Kurzormozgató billentyűk:

Vezérlőbillentyűk:

6. Írja a billentyűk mellé a hozzájuk tartozó funkció betűjelét!

Shift:

Caps Lock:

Print Screen:

ENTER:

Num Lock:

A) Nagybetűs írás rögzítése

B) A parancs lezárása

C) A numerikus billentyűzet szám állásban történő rögzítése

D) Használatával az adott billentyűn szereplő karakter nagybetűs alakja, illetve a kétállapotú billentyűk felső karaktere jelenik meg

E) A képernyőtartalom kinyomtatása

2. Témakör: Ergonómia

1. Készítsen egy sematikus rajzot egy ergonómiailag egészséges számítógépes munkahelyzetről. Ábrázolja a következő távolságokat is a rajzon:

- Az ember tekintetének ideális távolsága a kijelzőtől 50 cm.
- A számítógép földtől való távolsága 720 cm.
- A számítógép távolsága az emberi kéztől (gépelő tartásban) 60 cm.
- Az emberi test (ülő helyzetben, mell alatti magasságban) billentyűzettől való távolsága kb. 50-100 cm.
- Az ember és a monitor közötti látószög 90°.

2. Határozza meg 1-1 mondatban a képen látható segédeszközök számítógépes munkavégzés közbeni hasznát és előnyét!

Monitorszűrő, gél töltésű csuklótámasz, laptartó, precíziós egéralátét, állítható lábtámasz

3. Témakör: A számítógép indítása és leállítása

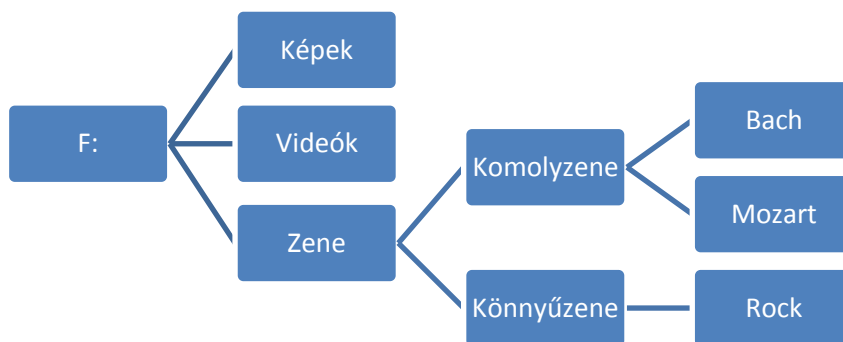
1. Kapcsolja be számítógépet. Jelentkezzen be a kapott felhasználó névvel és jelszavával. Hasonlítsa össze az otthoni gép és az iskolai hálózati gépbe történő bejelentkezést. Mit tapasztal? Mi a különbség a két gép bejelentkezése között?
2. Jelentkezzen ki az iskolai számítógépből. Vigyázzon, ne állítsa le a gépet! Mi a különbség a leállítás és kijelentkezés között?

4. Témakör: Operációs rendszerek és fájlkezelés

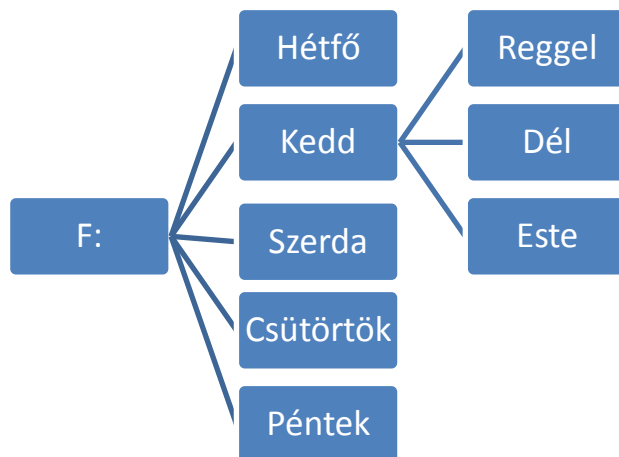

1. Végezzen el egy tömörítést megadott fájlkon egy rendelkezésre álló programmal, és állapítsa meg a tömörítés mértékét! (A tömörített fájl adatmennyisége osztva az eredeti fájl adatmennyiségével.)

2. Hozza létre a következő mappastruktúrát:

3. Hozza létre a következő mappastruktúrát:

4. Nézze meg, mennyi szabad hely van a számítógépe merevlemezén!

5. Hozzon létre egy szöveges állományt az F:\Kedd mappába Szabad hely.txt néven, majd írja bele a szabad hely mennyiségét az állományba, és mentse el!

7. Hozzon létre három szöveges állományt

Humán tárgyak.txt, Készségfejlesztő tárgyak.txt, Reál tárgyak.txt neven a gyökérfkönyvtárban! Az egyes állományok tartalmazzanak legalább három-három tantárgynevet.

8. Keressen rá a „jelszó módosítása” témakörre a Súgóban!

Készítsen egy új szöveges állományt JELSZÓ.TXT néven! Másolja a Súgóban talált szöveget az állományba, majd mentse el! Rendeljen parancsikont az állományhoz!

5. Témakör: Hálózatok

1. Keressen az interneten a következő szervezetekhez tartozó weblapokat!

Körzet	Webcím:
com	1. 2. 3.
gov	1. 2. 3.
edu	1. 2. 3.
mil	1. 2. 3.
net	1. 2. 3.
org	1. 2. 3.
hu	1. 2. 3.

2. Soroljon fel (illetve keressen a neten) Shareware programokat!

3. Soroljon fel (illetve keressen a neten) Freeware programokat!

4. Soroljon fel (illetve keressen a neten) Kereskedelmi szoftvereket!

6. Témakör: Elektronikus levelezés

1. Hozzon létre egy elektronikus postafiókot a következő ingyenes levelezőprogramok egyikében: citromail.hu, freemail.hu, hotmail.com vagy gmail.hu.
2. Küldjön egy tetszőleges tartalmú levelet egyik ismerősének. Kérdést is írjon, mielőbbi választ várva.
3. Válasszon ki egy tetszőleges már olvasott levelet. Állítsa be, hogy a levél olvasatlanként legyen megjelölve.
4. Hozzon létre a Beérkezett üzenetek mappán belül egy Feladatok nevű mappát.
5. Írjon egy tetszőleges tartalmú levelet. Csatolja hozzá mellékletként a DOKUMENTUM\INTERNET mappában található kedvenc együttesének képét, majd mentse el a Piszkozatok mappába.
6. Hozzon létre a Beérkezett üzenetek mappán belül egy új mappát Baráti néven, és a Beérkezett üzenetek mappából helyezzen át egy levelet.
7. A mammutmail.com szolgáltatás segítségével küldjön ismerősének egy nagyméretű fájlt.

7. Témakör: World Wide Web

1. Keressen Illyés Gyula életéről szóló dokumentumokat egy kiselőadáshoz, kulcsszavas keresővel!
2. Mutassa be egy példán, hogyan lehet témakör szerint keresni a www.hudir.hu vagy a www.origo.hu keresőben! A téma legyen a következő: A kenyér eredete, étrendünk része.
3. Törölje az előzmények listáját!
4. Gondoskodjon róla, hogy a böngészőből ne legyenek visszanezhetőek az eddig meglátogatott oldalak címei!

5. Írja le, hogyan tekinthető meg az előzőekben meglátogatott oldalak listája akár több napra visszamenőleg is!

6. Mutassa meg, hogyan lehet új ablakban megnyitni egy weboldalt!

7. Látogassa meg a www.nbc.com weboldalt. A Kedvencekben hozzon létre egy HÍREK mappát. Vegye fel az aktuális weboldalt a Kedvencek HÍREK mappájába.

8. Látogassa meg a www.cnn.com weboldalt. Az aktuális oldalt állítsa be kezdőlapnak.

9. Keressen kutyákról szóló weblapokat.

10. Keressen olyan weboldalakat, amelyek tartalmazzák a FOTÓ és a TÁJKÉP szavakat.

A találatok közül válassza ki az egyiket, és vegye fel a Kedvencekbe.

11. Keressen a kedvenc együtteséről képet az interneten, majd mentse le az együttes nevén a DOKUMENTUMOK\INTERNET mappába.

12. Keressen töltött káposzta receptet az interneten. Nyomtassa ki a recept szövegét.

8. Témakör: Biztonság az Interneten

1. Adja meg egy mondatban a tűzfal (firewall) kifejezés jelentését!

2. Egészítse ki értelemszerűen a következő mondatokat!

Azokat a programokat, amelyek a rendszerbe engedély nélkül lépnek be és más programok megfertőzésére képesek, nevezzük.
A vírusfertőzés lehetősége csökkenthető:

Aönmaguk titkosításával, állandó változtatásával terjednek.

3. Látogasson el a <http://virusirto.lap.hu/> oldalra. Keressen egy ingyenes víruskereső programot és telepítse fel a gépére.

9. Témakör: Weboldalak készítése

1. Készítsen egy ingyenes saját weboldalt az eoldal.hu segítségével!

2. A www.5mp.eu segítségével hozzon létre a választott szakmájával kapcsolatos

weblapot!

3. A rendelkezésre álló Word szövegszerkesztő program segítségével hozzon létre

weblapot a következő tartalommal:

- Cím: Akciós utazások Európában
- Szövegtartalom: 3 pontban soroljon fel országokat vagy városokat, ahová szerveznek utazást. Írjon néhány pontban motivációs megjegyzést az egyes utazások részleteire vonatkozóan.
- Képtartalom: Keressen az interneten képeket az egyes országokhoz és helyezze el az oldalon.

A weblapot mentse Index.html-ként.